

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**ZEKERİYÂ TÂMİR'İN ÖYKÜLERİNDE
OTORİTE ELEŞTİRİSİ**

**Hazırlayan
Ahmed MDERATY**

**Danışman
Prof. Dr. Metin PARILDI**

Doktora Tezi

Mayıs 2024, KAYSERİ

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**ZEKERİYÂ TÂMİR'İN ÖYKÜLERİNDE
OTORİTE ELEŞTİRİSİ
(Doktora Tezi)**

**Hazırlayan
Ahmed MDERATY**

**Danışman
Prof. Dr. Metin PARILDI**

**Bu çalışma Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından
SDK-2021-11312 kodlu proje ile desteklenmiştir.**

Mayıs 2024, KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Ahmed MDERATY

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Anabilim Dalı : **Temel İslam Bilimleri**

Program Adı : **Doktora**

Tez Başlığı : **Zekeriya Tâmir'in Öykülerinde Otorite Eleştirisi**

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Önsöz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam **293** sayfalık kısmına ilişkin **13/05/2024** tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: **% 8'** dir.

Filtrelemeye **alıntılar dahil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimeden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 13/05/2024

Danışman
Prof. Dr. Metin PARILDI

Öğrenci
Ahmed MDERATY

KILAVUZA UYGUNLUK

“Zekeriya Tâmir’in Öykülerinde Otorite Eleştirisi” başlıklı Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Ahmed MDERATY

Danışman

Prof. Dr. Metin PARILDI

Temel İslam Bilimleri ABD Başkanı

Prof. Dr. Mustafa KARAGÖZ

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Metin PARILDI danışmanlığında **Ahmed MDERATY** tarafından hazırlanan “**Zekeriya Tâmir’in Öykülerinde Otorite Eleştirisi**” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü **Temel İslam Bilimleri** Anabilim Dalında **Doktora** tezi olarak kabul edilmiştir.

26/04/2024

JÜRİ:

Danışman : **Prof. Dr. Metin PARILDI**

Üye : **Prof. Dr. Halim ÖZNURHAN**

Üye : **Doç. Dr. Salih YALIN**

Üye : **Dr. Öğr. Üyesi Abdullah KUŞÇUOĞLU**

Üye : **Dr. Öğr. Üyesi Sedat TUNA**

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun/...../..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../2024

Prof. Dr. Atabey KILIÇ
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Modern Arap edebiyatının önemli bir parçası olan kısa öyküler, toplumun derinliklerini yansıtan bir ayna işlevi görmektedir. Çağdaş Arap edebiyatının önde gelen isimlerinden biri olan Zekeriya Tâmir'in öyküleri bu bağlamda en iyi örnekler olarak değerlendirilir. Bu çalışmada Tâmir'in, siyasi, sosyal ve dinî otoriteleri temsil eden odakları hedef alan ve bunların eleştirilerini konu alan öykülerini ve bu öykülerdeki karakterlerin otoritelerle olan ilişkilerini derinlemesine incelenmeye çalıştık.

Öncelikle tezin bitmesini nasip eden yüce Allah'a şükrediyorum. Araştırma sırasında bana destek sağlayan herkese minnettarım. Hayatı anlamlandırmada bana yol gösteren sevgili annem Nuriye Hanım ve saygıdeğer babam Ali Bey'e minnettarlığımı ifade etmek isterim. Akademik yolculuğumda bana ışık tutan, değerli desteklerini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Metin PARILDI başta olmak üzere, Prof. Dr. Halim ÖZNURHAN, Doç. Dr. Salih YALIN, Dr. Öğr. Üyesi Abdullah KUŞCUOĞLU ve Dr. Öğr. Üyesi Sedat TUNA'ya değerli katkılarından dolayı özel teşekkürlerimi sunuyorum.

Tezimin hazırlanması sürecinde teknik desteklerinden dolayı Arş. Gör. Yunus YURDAKUL'a şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca isimlerini burada tek tek sayamayacağım diğer tüm hocalarım ile arkadaşlarımı unutmadan, her birine içtenlikle teşekkür ederim.

Bu çalışma, Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından SDK-2021-11312 kodlu proje ile desteklenmiştir ve araştırma sürecinde, araştırma malzemelerinin temini konusunda destek olan Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi'ne de müteşekkirim.

Son olarak ve en önemlisi, hayatıma anlam katan, sevgili eşim Rabia'ya ve sevgili kızım Alya'ya içtenlikle teşekkür ederim; onların varlığı, bu akademik yolculuğum sırasında karşılaştığım zorluklarla başa çıkmamda bana güç ve ilham vermiştir.

Ahmed MDERATY, Kayseri, 2024

ZEKERİYÂ TÂMİR'İN ÖYKÜLERİNDE OTORİTE ELEŞTİRİSİ

Ahmed MDERATY

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Doktora Tezi, Mayıs 2024

Danışman: Prof. Dr. Metin PARILDI

ÖZET

Bu çalışmada çağdaş Arap edebiyatında otorite eleştirisine önemli bir yer ayıran Suriyeli öykü yazarı Zekeriya Tâmir'in "Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad", "Rebî' fi'r-Ramâd", "er-Ra'd", "Dimaşk el-Harâik", "en-Numûr fi'l-Yevmi'l-Âşir", "Nidâu Nûh", "Senadhak", "el-Hisrim", "Teksîru Rukeb" ve "el-Kunfuz" adlı kitaplarındaki öykülerin analizi yapılmıştır. Bu kitaplarda, siyasi, toplumsal ve dinî otoritelerin bireyler üzerindeki baskısı ve kısıtlamalarını konu edinen öyküler tasnif edilmiş ve analizi yapılmıştır. Siyasi otorite eleştirisini konu alan öykülerde, siyasi güç yapıları ve bunların birey üzerinde uyguladığı baskılar ve baskıcı rejimler tarafından uygulanan insan hakları ihlalleri incelenmiştir. Toplumsal otorite eleştirisini konu alan öykülerde, toplumsal otoritenin boyutları, toplumsal yapının bireyin yaşamı üzerindeki baskısı ve bu baskının yol açtığı sosyal ve bireysel çatışmalar, toplumsal otoriteye karşı bireylerin tepkilerinin öykülerde nasıl işlendiği araştırılmıştır. Tâmir'in dinî otoriteyi konu alan öykülerinde, bu otoritenin bireylerin düşünce ve davranışlarını nasıl etkilediği, toplumsal ilişkileri ve normları nasıl şekillendirdiği, bireyin hayatına ne şekilde müdahale ettiği araştırılmış ve bu öykülerin derinlemesine analizi yapılmıştır. Tâmir'in öykülerinde, genellikle ironi ağırlıklı sembolik anlatıma başvuran abartılı bir üslup kullanılmıştır. Bu üslupla, bireyin otorite odakları tarafından nasıl kuşatıldığı çarpıcı bir şekilde ifade edilmek istenilmiştir. Sonuç olarak, Zekeriya Tâmir'in öykülerinde, Arap toplumlarında bireyin karşı karşıya kaldığı farklı otorite türleri ve bu otoritelerin birey üzerindeki baskıcı etkileri eleştirel bir bakış açısıyla ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagati, Çağdaş Arap Edebiyatı, Çağdaş Suriye Öyküsü, Zekeriya Tâmir, Otorite Eleştirisi.

CRITICISM OF AUTHORITY IN SHORT STORIES OF ZAKARIA TAMER

Ahmed MDERATY

Erciyes University, Graduate School of Social Sciences

PhD Thesis, May 2021

Supervisor: Prof. Dr. Metin PARILDI

ABSTRACT

This study analyses the stories in the books ‘Sahīl al-Jawād al-Abyad’, ‘Rabī’ fī al-Ramād’, ‘al-Ra’d’, ‘Dimashq al-Harāiq’, ‘al-Numūr fī al-Yawm al-‘Āshir’, ‘Nidāu Nūh’, ‘Sanadhak’, ‘al-Hisrim’, ‘Taksīru Rukab’ and ‘al-Qunfuz’ by the Syrian short story writer Zakariya Tāmīr, who devotes an important place to the criticism of authority in contemporary Arabic literature. In these books, the stories about the pressure and restrictions of political, social and religious authorities on individuals were classified and analysed. In the stories about criticism of political authority, political power structures and the pressures exerted by them on individuals and human rights violations by oppressive regimes were analysed. In the stories that criticise social authority, the dimensions of social authority, the pressure of the social structure on the individual's life, the social and individual conflicts caused by this pressure, and how the reactions of individuals against social authority are handled in the stories have been investigated. In Tāmīr's stories about religious authority, how this authority affects the thoughts and behaviours of individuals, how it shapes social relations and norms, and how it intervenes in the lives of individuals have been investigated and these stories have been analysed in depth. In Tāmīr's stories, an exaggerated style is used, often resorting to symbolic narration with an emphasis on irony. With this style, it is intended to express in a striking way how the individual is surrounded by the centres of authority. As a result, in Zakariya Tāmīr's stories, the different types of authority faced by the individual in Arab societies and the oppressive effects of these authorities on the individual are discussed from a critical point of view.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Contemporary Arabic Literature, Contemporary Syrian Short Story, Zakariya Tāmīr, Criticism of Authority.

İÇİNDEKİLER

ZEKERİYÂ TÂMİR'İN ÖYKÜLERİNDE OTORİTE ELEŞTİRİSİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ZEKERİYÂ TÂMİR'İN ÖYKÜLERİNDE SİYASİ OTORİTE ELEŞTİRİSİ

1.1. Siyasi Otorite Mekanizmaları	14
1.1.1. Yönetim ve Yönetici.....	15
1.1.2. Yöneticinin Etrafındaki Kişiler.....	34
1.1.3. Polis	40
1.1.4. Sorgu Hâkimi.....	55
1.1.5. Gardiyan	61
1.1.7. Hâkim	64
1.1.6. Cellat.....	70
1.1.8. Basın ve Yayın Organları	73
1.1.9. İşgalci Yönetim.....	78
1.2. Siyasi Otoritenin Uygulamaları	84
1.2.1. Gözetleme	84
1.2.2. Tutuklama	89
1.2.3. Sorgulama	94
1.2.4. İşkence Yapma.....	98
1.2.5. Halkı Korkutma	101
1.2.6. İnsanlar Üzerinde Baskı Uygulama	104
1.2.7. Uysallaştırma	108

1.2.8. Halkı Fakirleştirme ve Aç bırakma.....	118
1.2.9. Adam Kayırmacılığı	124
1.2.10. Halkı Cahilleştirmek.....	126
1.2.11. Öldürme	128
1.3. Siyasi Otoriteye Karşı Bireyin Tutumu	130
1.3.1. Boyun Eğmek	131
1.3.2. Baş Kaldırmak	136
1.3.3. Ölüm Eğilimi	139
1.3.4. Siyasi Otoriteye Karşı Entelektüelin Tutumu.....	142

İKİNCİ BÖLÜM

ZEKERİYA TÂMİR’İN ÖYKÜLERİNDE TOPLUMSAL OTORİTE

ELEŞTİRİSİ

2.1. Tâmir’in Öykülerinde Toplumsal Otorite Öğeleri.....	151
2.1.1. Sosyal Baskı.....	152
2.1.2. Örf ve Gelenek.....	157
2.1.3. Kültürel ve Tarihi Miras	165
2.1.4 Ataerkil Toplum.....	167
2.1.5. Baba	176
2.1.6. Eş/ Koca.....	182
2.1.7. Kabadayı	185
2.1.8. Ekonomik baskı	189
2.1.9. İş Sahibi	195
2.1.10. Açlık	197
2.1.11. Mekân	201
2.2. Toplumsal Otoriteye Karşı Bireyin Tutumu	206
2.2.1. Boyun Eğme	206
2.2.2. Başkaldırma	210
2.2.3. Kaçmak	220
2.2.4. Yabancılaşma.....	223
2.2.6. Tabuları Yıkmak (Cinsellik).....	227
2.2.5. Ölüm Eğilimi	233
2.2.6. Toplumsal Otoriteye Karşı Entelektüelin Tutumu	238

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ZEKERİYA TÂMİR'İN ÖYKÜLERİNDE DİNÎ OTORİTE ELEŞTİRİSİ

3.1. Tâmir'in Öykülerinde Dinî Otorite ve Toplumsal Yansımaları	242
3.2. Tamir'in Öykülerinde Dinî Otorite Ögeleri	249
3.2.1. Din Adamı	249
3.2.2. Dinî Öğretiler	260
3.2.3. Dinî Miras	263
3.3. Dinin Siyasi Otoriteye Araç Edilmesi	267
3.3. Toplumun Din Otoritesine Başvurması	271
3.4. Dinî Otoriteye Karşı Bireyin Tutumu	274
3.4.1. Boyun Eğmek	274
3.4.2. Başkaldırmak	276
SONUÇ	288
KAYNAKÇA.....	290

GİRİŞ

Arap edebiyatındaki hikâye geleneği, İslam öncesi döneme kadar uzanan köklü bir geçmişe sahiptir. Cahiliye dönemi olarak isimlendirilen İslam öncesi dönemde Araplar, kendi tarihleri, kabileler arasındaki savaşlar, süvari ve hükümdar öyküleri gibi konulara büyük bir ilgi göstermiş, diğer milletlerde olduğu gibi öykü anlatımına önem vermişlerdir.¹ Kur'an'ın öğüt amacıyla kıssa anlatımına verdiği önem de, Arap kültüründe öykünün ayrıcalıklı bir konumda olduğunu göstermektedir. İslam'ın ilk döneminde başlayan öğüt amaçlı öykü anlatımı, Emevîler döneminde yaygınlık kazanmış; Abbasi döneminde ise, daha da gelişmiş, biçimleri, türleri ve üslupları çeşitlilik göstermiştir.² Emevîler döneminde manzum öykü türü de gelişme kaydetmiş ve Ömer b. Ebî Rebîa'nın (ö. 93/711-12) elinde zirveye ulaşmıştır. Eski dönemlerde yaşamış Araplar, onların devletleri ve hükümdarları ile ilgili haberleri anlatan tarihi öykü ile geçmiş şairlerin biyografilerini, şiirlerini, haberlerini, maceralarını anlatan edebi öykü de bu dönemde ortaya çıkmıştır.³ Abbasiler döneminde, Pers ve Hint edebiyatlarından yapılan tercümeler Arap edebiyatını zenginleştirmiştir. “Bin Bir Gece Masalları” ve İbnu'l-Mukaffa'nın (ö. 142/759) “*Kelile ve Dimne*” tercümesi, bu tercümeler arasında öne çıkanlardandır.⁴ İbn Tufeyl'in (ö. 581/1185) “*Hay Bin Yakzan*” öyküsü sayesinde felsefi öykü ile tanışan⁵ Arap edebiyatı, bu dönemde Bediüzzamân el-Hemedânî'nin (ö. 398/1008) icat ettiği ve daha sonra el-Harîrî'nin (ö. 516/1112)

¹ Şevkî Dayf, *el-Fennu ve Mezâhibuhu fi'n-Nesri'l-Arabî*, 10. bs (Kahire: Dâru'l-Meârif, 1983), 15.

² Muhammed Zağlûl Selâm, *Dirâsât fi'l-Kıssati'l-Arabiyyeti'l-Hadîse Usûluhâ, İtticâhâtuhâ, A'lâmuhâ* (İskenderiye: Munşetu'l-Me'ârif, 1973), 63-66.

³ Mişel Âsî ve İmil Ya'kub, *el-Mu'cemu'l-Mufasssal fi'l-Lugati ve'l-Edeb* (Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyin, 1987), 980.

⁴ Dayf, *el-Fennu ve Mezâhibuhu fi'n-Nesri'l-Arabî*, 134.

⁵ Yûsuf eş-Şârûnî, *el-Kıssa Tatavvuran ve Temerruden* (Kahire: Merkezu'l-Hadâratî'l-Arabiyye, 2001), 55.

geliştirdiği yeni öykü türü olan “Makâme” ile tanışmıştır.⁶ Daha sonra onları es-Suyûtî (ö. 911/1505) ve Nâsîf el-Yazicî (1800-1871) gibi pek çok yazar taklit etmiştir.⁷ Ancak, Arap kültür mirasındaki anlatı edebiyatında en büyük pay sahibi, Nevâdir “Fıkralar” ve es-Sîretu’ş-Şabiyye “Halk Öyküleri” olarak bilinen sözlü edebiyattır.

Halk Öyküleri MS 11. yüzyıldan 16. yüzyıla kadar yazıya geçirilmemiştir. Bu öyküler, el yazması aşamasına geldikten sonra bile sadece edebiyatçılar arasında dolaşım sınırlı kalmış ve bu yazmalardaki metinler halk arasında sözlü anlatım yoluyla aktarılmıştır. Daha sonra, 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında Kavalalı Mehmed Ali Paşa (1769-1849) tarafından 1820 yılında Mısır’ın Bulak şehrinde kurulan Bulak Matbaası ve özel matbaalar, bu eski eserlerin bir kısmını halka sunmaya başlamıştır.⁸

Arap öykücülüğü, eski Arap kültür mirasından aldıklarıyla sınırlı kalmamış; on dokuzuncu yüzyılın sonlarında ve yirminci yüzyılın başlarında Batı kültürüyle temasa geçen bazı yazarlar vasıtasıyla Batı öyküsünden de büyük ölçüde etkilenmiştir. Bu etkileşim Batı öyküsünü doğrudan, yani Arap yazarların onu orijinal dillerinde (İngilizce, Fransızca, Almanca ve Rusça) okumaları ya da tercüme etmeleri yoluyla olmuştur. Özellikle Fransız ve İngiliz edebiyatından pek çok öykü tercüme edilmiştir. Öykü sanatı tercümesinin öncüleri arasında Mısır’da Rıfâa Râfî’ et-Tahtâvî (1801-1873) ve Muhammed Osman Celal (1828-1898) ile Lübnan’da Necîb Haddâd (1867-1899) yer almışlar, daha sonra pek çok çeviri yapılmıştır. Çevirisi yapılan öykü ve roman sayısının yaklaşık on bin olduğu tahmin edilmektedir.⁹ Öte yandan matbaacılığın gelişmesiyle birlikte ilerleyen gazetecilik, teknik bakımından modern Arap öykücülüğün ortaya çıkmasında büyük bir rol oynamıştır.¹⁰

Arap edebiyatında, Batılı anlamda yayımlanan ilk öykü konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Rus Oryantalist Krachukovsky (1883-1951), Alman Oryantalist Brockelmann (1868-1956) ve Fransız Oryantalist Henri Pierce, Mahmud Teymur’un (1894-1973) “Fi’l-Kıtâr” (Trende) öyküsünün, bu sanatın özelliklerini taşıyan ilk öykü

⁶ Selâm, *Dirâsât fi’l-Kıssati’l-Arabiyyeti’l-Hadîse Usûluhâ, İtticâhâtuhâ, A’lâmuha*, 66-67.

⁷ eş-Şârûnî, *el-Kıssa Tatavvuran ve Temerruden*, 57.

⁸ eş-Şârûnî, *el-Kıssa Tatavvuran ve Temerruden*, 99-100.

⁹ Selâm, *Dirâsât fi’l-Kıssati’l-Arabiyyeti’l-Hadîse Usûluhâ, İtticâhâtuhâ, A’lâmuha*, 78-80.

¹⁰ eş-Şârûnî, *el-Kıssa Tatavvuran ve Temerruden*, 71.

olduğunu savunmaktadırlar. Bu görüş, Abbâs Hıdr'ın “el-Kıssatu'l-Kasîra fi Mısır”¹¹ adlı kitabında desteklenmektedir. Diğer yandan, Abdulaziz Abdulmacid, İngilizce yazdığı “*The Modern Arabic Short Story*”¹² adlı kitabında, Lübnanlı yazar Mihail Nuayme'nin (1889-1988) 1914'te yayımladığı “*Senetuhâ el-Cedîde*” (Yeni Yılı) adlı öykünün bu konudaki ilk örnek olduğunu savunmaktadır. Arap edebiyatında sanatsal öykü konusunda Muhammed Yusuf Necm (1925-2009) ise bunun 1915'te Mihail Nuayme tarafından yayınlanan “el-Âkır” (Kısır) öyküsü olduğunu söylemektedir. Aslında, bu ihtilaf, Arap edebiyatında Batılı anlamda sanatsal öykünün yirminci yüzyılın ikinci on yılında tamamlandığının bir kanıtıdır.¹³

Suriye'de modern öykücülüğün başlangıcı ise,¹⁴ 1930'lu yıllarda, yani sömürgeciliğin doğrudan etkisi altında yerel burjuvazinin toplum ve devlet idaresini ele geçirmesiyle başlamıştır. Ancak, kısa öykü sanatı niteliksel olarak olgunlaşmamış, öykü anlatıcılarının ve öykü koleksiyonlarının sayısındaki artış, ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında, askeri ve idari olarak sömürgeciliğin geri çekilerek yerel burjuvazinin iktidara gelmesiyle olmuştur.¹⁵

Suriyeli yazar Ali Halkî'nin 1931 yılında yayınladığı “Rabî' ve Harîf” (İlkbahar ve Sonbahar) adlı öykü koleksiyonu, içerdiği bazı modern öykü teknikleri açısından Suriye'nin ilk modern öyküsü olarak kabul edilmektedir.¹⁶ Ancak, Suriye'nin modern öykünün gerçek başlangıcı, 1937 yılında Şakib el-Câbri'nin “Nehem” (İştah) romanı ile Muhammed en-Neccâr'ın “Fi Kusûri Dimeşk” (Şam Saraylarında) adlı öykü koleksiyonuna dayanmaktadır.¹⁷

1948 sonrası ilk on yıl, Suriye'nin öykücülük geleneği açısından kritik bir evreyi temsil etmektedir. Bu süreçte, öykü sanatı önemli bir ivme kazanmış ve literatürde belirgin bir

¹¹ Abbâs Hıdr, *el-Kıssatu'l-Kasîra fi Mısır* (Kahire: ed-Dâru'l-Kavmiyye li't-Tibâa ve'n-Neşr, 1966).

¹² Abd al-Azîz Abd al-Majîd, *The Modern Arabic Short Story: Its Emergence, Development and Form* (Cairo: al-Maaref Press, 1956).

¹³ eş-Şârûnî, *el-Kıssa Tatavvuran ve Temerruden*, 73-74.

¹⁴ Modern Suriye hikayeciliğın doğuşu hakkında geniş bilgi için Bkz. Husâm el-Hatîb, *Subulu'l-Mu'ssirâti'l-Ecnebiyye ve Eşkâluha fi'l-Kıssati's-Suriyye* (Şam: el-Mektebu'l-Arabi, 1974), 20-30; Mevlüt Kula, “Modern Suriye Hikâyesinde Konu (1946-1967)” (Doktora, Ankara Üniversitesi, 2009), 7-21.

¹⁵ Muhammed Kâmil el-Hatîb, *es-Sehm ve'd-Dâira* (Beyrut: Dâru'l-Fârâbî, 1979), 40.

¹⁶ el-Hatîb, *Subulu'l-Mu'ssirâti'l-Ecnebiyye*, 27; Nidâl es-Sâlih, *el-Kıssa el-Kasîra fi Suriye* (Şam: İttihadu'l-Kuttabi'l-Arab, 2005), 5.

¹⁷ el-Hatîb, *Subulu'l-Mu'ssirâti'l-Ecnebiyye*, 25.

yer edinmiştir. Bu dönemin literatüründe, vatanseverlik, bağımsızlık arayışı, Filistin meselesi, kadın hakları, kalkınamama sorunu ve örf ve gelenek baskısı gibi temaların ön plana çıktığı gözlemlenmektedir. İlerleyen dönemlerde, Arap coğrafyasında yaşanan sosyo-politik olayların etkisiyle, ulusal kimlik arayışı, belirsiz bir geleceğin yarattığı endişe, ümitlerin sönmesi gibi konular literatürde yerini almıştır. 1960'ların Suriye'sinde, siyasi dengesizlikler, Arap birliği vizyonunun zorluklarla karşılaşması ve süregelen Filistin meselesi, toplumun genelinde bir hayal kırıklığına, kaygıya ve umutsuzluğa yol açmıştır. Bu kritik dönemde, Saîd Havrânîyye, Abdusselâm el-Uceylî, Ulfet el-İdlibî, Hannâ Mîne, Gâde es-Semmân, Murâd es-Sibâî, ve Zekeriya Tâmir gibi önemli edebiyatçılar, öykü sahnesinde etkili bir varlık göstermişlerdir.¹⁸

Yukarıdaki isimlerden Zekeriya Tâmir, Suriye öyküsünün gelişmesinde önemli katkıları olan yazarlardan biridir.¹⁹ Zekeriya Tâmir, 1931(زكريا تامر) yılında Suriye başkenti Şam'da doğmuştur. Fakir bir ailede büyüyen Tâmir, on üç yaşında okulu bırakmak zorunda kalmış, ardından demircilik yaparak hayatını sürdürmüştür. Kendi ifadesiyle, okumayı kendi kendine erken yaşta keşfeden yazar, çeşitli konularda okuma alışkanlığını sürdürmüş ve bu süreçte dünya edebiyatının önemli yazarlarından etkilenmiştir. Daha sonra Tâmir, gazeteciliğe yönelmiştir. 1957 yılında kısa öykü yazmaya başlayan Tâmir, eserlerinde demircilik geçmişinden gelen sertliği ve toplumsal eleştirileri işlemiştir. Tâmir'in yazarlık kariyeri, ilk hikâyesinin en-Nukkâd dergisinde yayımlanmasıyla başlamıştır. Tâmir, 1981 yılında siyasi baskı ve ifade özgürlüğün kısıtlanmasından dolayı ülkesinden ayrılmış ve İngiltere'ye göç etmiştir. Demircilik mesleğinin etkisi, öykülerine kızgınlık ve toplumsal eleştiri olarak yansımıştır.²⁰

Tâmir, öykülerinde genellikle toplumsal ve politik sorunlara dikkat çeken bir yazar olarak tanınır. Yazar, sıklıkla mevcut değer sistemleri, ideolojiler veya yönetim

¹⁸ Kula, "Modern Suriye Hikâyesinde Konu (1946-1967)", 1; Yeşim Fettahoğlu, "Suriyeli Yazar Zekeriyyâ Tâmir'in 'Onuncu Günde Kaplanlar' Adlı Hikâyesi ve Tahlili", *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5, sy 10 (01 Ocak 2016): 64.

¹⁹ Mevlüt Kula, "Modern Suriye Hikâyesine Genel Bir Bakış", *Doğu Araştırmaları Dergisi*, sy 7 (2011): 21.

²⁰ Zekeriya Tâmir'in hayatı, eserleri ve hikâyeciliği ile ilgili geniş bilgi için bkz. İmtinân es-Samâdî, Zekeriyyâ Tâmir ve'l-Kıssatu'l-Kasîra (Amman: el-Mu'essesetü'l-'Arabiyye li'diDirâsât, 1995), 21-186; Ahmet Hamdi Can, "Zekeriya Tâmir ve İbâdullah adlı eserinin teknik ve tematik incelenmesi" (Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, Atatürk Üniversitesi, 2006), 12-21; Ahmet Bostancı, Çağdaş Arap Edebiyatçısı Zekeriya Tâmir Edebî Kişiliği & Hikâyeciliği (İstanbul: Nûn Yayıncılık, 2007), 21-240; Ahmed Mderaty, "Zekeriya Tâmir'in 'en-Numûr fi'l-Yevmi'l-Âşir' Adlı Öykü Koleksiyonunun İncelenmesi" (Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, Erciyes Üniversitesi, 2019), 14-28.

biçimleri gibi sabit kabul edilen şeylere meydan okur ve böylece, insanların düşünce yapısını ve toplumun yapısını sorgulamaya teşvik eder, dinî değerler ve inançlar da dahil olmak üzere siyasi ve sosyal konulara eleştirel bir bakış açısı sunar.²¹

Tâmir, öykülerinde yozlaşmış otorite yapılarına eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşır. Onun öykülerinde otorite sadece politik bir sistem olarak değil, aynı zamanda sosyal, kültürel, ahlâkî ve dinî dinamiklerin de etkisi altında şekillenen çok katmanlı bir otorite olarak işlenir. Bu nedenle Tâmir'in eserleri, farklı seviyelerdeki otoriter sembollerle doludur; baba figürünün otoritesi, din adamının otoritesi, tarihin otoritesi, zalim politikacıları destekleyen entelektüelin otoritesi, kardeşin otoritesi, polisın otoritesi ve toplumun otoritesi gibi. Bu çeşitlilik, Tâmir'in eleştirdiği otoritenin sadece politik iktidarı değil, genel anlamda toplumu ve bireyi nasıl şekillendirdiği konusunda bir yelpaze sunar.²²

Tâmir'in otorite karşısındaki kahramanı, farklı güç merkezleri tarafından kuşatılmış durumdadır ve bu otoritelerin tümü, kahramanın olumsuz şekilde etkilenmesine yol açmaktadır. Evde baba figürünün diktatoryal otoritesinden başlayarak, polislerin, müfettişlerin ve hâkimlerin yansıttığı devlet otoritesine kadar uzanır. Ahlak, din ve hukuk gibi sosyal değerlerle güçlendirilmiş olan bu otoriteler, kahramana kendini ifade etme fırsatı tanımaz, dolayısıyla onun o otoritelere karşı çıkma ve direnç gösterme kapasitesini kısıtlar.²³

Öykülerinde genel olarak Sembolizm akımının izlerini taşıyan Tâmir'in üslubu akıcı ve kullandığı dil günlük konuşma diline yakındır. Çoğu zaman toplumun çeşitli sorunlarını ele alan Tâmir, öykülerinde yozlaşmış âdetleri, sosyal çarpıklıkları, siyasi otoritenin zulüm ve baskılarını, ezilmiş halkın çaresizliğini ironik bir dille eleştirmektedir.²⁴

²¹ Sevsen İsmail, “Rabî fi’r-Ramâd li-Zekeriya Tâmir, Tahlîl Nassıy”, *Kalamoon Dergisi*, sy 11 (Mart 2020): 55.

²² Muhammed Alaaddin Abdu’l-Mevlâ, “Medhal li-Kirâeti Meşrû’i Zekeriya Tâmir, fi’s-Sîmâtî’l-Fenniyyeti’l-Muheymin ve Tefkiki Ba’dî’s-Şâiât”, *Kalamoon Dergisi*, Mart 2020, 222.

²³ Abîr Berekât ve Henâ İsmail, “et-Tecelliyâtü’l-Cemâliyye li’l-Kabîh fi Kısası Zekeriya Tâmir, es-Sulta Unmûzecen”, *Mecelletu Câmiati Tişrîn li’d-Dirâsât ve’l-Bûhûs el-İlmiyye* 29, sy 1 (2007): 131.

²⁴ Yusuf Köşeli, “en-Numûr fi’l-Yevm’l-Âşir ve Şeftali Bahçeleri Adlı Hikâyelerde Yabancılaşma ve Konformizm Teması” (Iv. Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi Kongresi, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Yayınları, 2013), 806.

Tâmir'in bu ironik ve alaycı dilinin, her türlü siyasi, sosyal ve dinî otoriteyle dolaylı bir yüzleşme olduğu söylenmektedir.²⁵

Zekeriya Tâmir'in kitaplaştırılmış makaleleri ve çocuk öykü kitapları dışında on adet öykü kitabı yayınlanmıştır:²⁶ صَهِيلُ الْجَوَادِ الْأَبْيَض, Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad (Beyaz Atın Kişnemesi, 1960), رَبِيعٌ فِي الرَّمَاد, Rabî fi'r-Ramâd (Kül İçinde Bahar, 1963), الرَّعْد, er-Ra'd (Gök Gürültüsü, 1970), دِمَشْقُ الْحَرَانِق, Dimeşku'l-Harâik (Yangınların Şâm'ı, 1973), النُّمُورُ, en-Numûr (Onuncu Günde Kaplanlar, 1978), نِدَاءُ نُوح, Nidâu Nûh (Nûh'un Çağrısı, 1994), سَنَادْحَاك, Senadhaku (Güleceğiz, 1998), الْحَصْرَم, el-Hisrim (Koruk Üzüm, 2000), تَكْسِيرُ رُكْب, Teksîru Rukeb (Dizleri Kırmak 2002), الْقَفْز, el-Kunfuz (Kirpi, 2005).

Tezin konusu olan “Zekeriya Tâmir'in öykülerinde otorite eleştirisi” kapsamında yazarın, “*Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*” (Beyaz Atın Kişnemesi), “*Rabî fi'r-Ramâd*” (Kül İçinde İlkbahar), “*er-Ra'd*” (Gök gürültüsü), “*Dimeşku'l-Harâik*” (Yangınların Şâm'ı), “*en-Numûr fi'l-Yevmi'l-Âşir*” (Onuncu Günde Kaplanlar), “*Nidâu Nûh*” (Nûh'un Çağrısı), “*Senadhaku*” (Güleceğiz), “*el-Hisrim*” (Koruk Üzüm), “*Teksîru Rukeb*” (Dizler Kırmak), ve “*el-Kunfuz*” (Kirpi), adlı eserleri incelenecek, otorite eleştirisi konusu ele alınacak, örneklerle tahlil edilecek ve yorumlanacaktır.

Tâmir'in aykırı duruşu ve özgürlük arayışı, öykülerinde bireyi kontrol eden güç ve otoritelere karşı eleştirilerine geniş yer vermektedir. Bu isyankâr kimlik ve özgürlük arayışı, öykülerinde bireyin özgürlüğünü kısıtlayan siyasi, sosyal ve dinî otoriteleri sorgulamasına yol açmaktadır. Yazar, kontrol mekanizmalarını detaylı bir şekilde işleyerek, otoriteye meydan okumakta ve okuyucuya otoriteye karşı bilinçlenme çağrısı yapar. Tâmir'in öyküleri, otorite eleştirisi bağlamında bireyin özgürlük mücadelesini çarpıcı bir şekilde yansıtarak edebiyatta önemli bir iz bırakır. Dolayısıyla Tâmir'in öykülerindeki temalar ve yazarın isyankâr kimliği, otorite eleştirisini siyasi, sosyal ve dinî otorite kategorileri üzerinden inceleme yapmaya sevk etmiştir.

²⁵ Nevâl el-Haleh Harb, “Tefkîku'l-Vâki, Avâlimu'l-Acîb, el-Garâbe ve's-Suhriye Ledâ Zekeriya Tâmir”, *Kalamoon Dergisi*, sy 11 (Mart 2020): 199.

²⁶ Halim Öznurhan, “Suriyeli Yazar Zekeriya Tâmir'in Öykülerinde Polis Devleti”, *TYB AKADEMİ*, sy 15 (2015): 41-42.

Modern Arap edebiyatı içerisinde önemli bir yeri olan kısa öykülerin toplumdan ayrı düşünülmesi mümkün değildir. Aynı şekilde Zekeriya Tâmir'in öyküleri de yazarın içinde yaşamış olduğu toplumun sosyal, siyasi, dinî ve kültürel yapısından bağımsız olarak düşünülemez. Tâmir, Arap öykücülüğünün şairi olarak bilinir, öyküleri Arap dünyasının en çok okunan ve eserleri başka dillere çevrilen önde gelen yazarlardandır.²⁷ Öykülerinin deha eseri olduğunu söylenen Tâmir, modern Suriye ve Arap öykücülüğünde aşılması zor bir yazardır.²⁸ Tâmir'in öyküleri, siyasi, sosyal ve dinî otorite kavramlarını sorgularken, bu eleştirilerin birey ve toplum üzerindeki etkilerini derinlemesine incelemektedir.

Zekeriya Tâmir'in öykülerinde otorite eleştirisi başlıklı bu çalışmanın amacı, yazarın tez kapsamında olan öykü koleksiyonlarındaki siyasi, sosyal ve dinî otorite formlarını derinlemesine inceleyerek, bu otoritelerin nasıl temsil edildiğini ve eleştirildiğini belirlemektir. Bu kapsamda, öykülerdeki otorite kaynaklarının örneklerini tespit edip detaylı bir analiz gerçekleştirilecek ve bu otoritelerin birey üzerindeki etkileri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ayrıca, bu çalışma, Tâmir'in öykü koleksiyonlarındaki kahramanların otoritelerle nasıl bir ilişki içinde olduklarını ve bu otoritelere karşı nasıl bir tutum sergilediklerini detaylı olarak incelemeyi amaçlamaktadır.

Tâmir, siyasi baskı ve ifade özgürlüğünün kısıtlı olması nedeniyle ülkesinden ayrılıp İngiltere'ye göç etmiştir. Siyasi baskıdan kaçınmak için okuyucuya iletmek istediği mesajları ve öykülerinde ele aldığı konuları alaycı, sembolik ve ironik bir üslupla işlemiştir. Tâmir'in öykülerinde bireyin ve Arap entelektüelinin, zayıflığı, çaresizliği; zulüm, yozlaşmış örf ve âdetler, siyasi, sosyal ve dinî otoriteler gibi mücbir sebepler karşısında ezildiği görülmektedir. Tâmir, öykülerinde ezilen halkı, insanın çektiği acıyı ve vatanın içinde bulunduğu sıkıntıyı ve baskıcı Arap yönetimini sert ve alaycı bir dil ile kaleme almaktadır. Bu bağlamda Tâmir'in öyküleri, bireye karşı otorite uygulamalarının izlerini nasıl sürmüştür? Bir otorite aracı olarak korku ve kötülük, Zekeriya Tâmir'in öykülerinde nasıl tezahür etmiştir? Bu sorular, çalışmamızın cevabını bulmaya çalışacağı en önemli sorulardandır. Çalışma, bu çerçevede Arap bireylerin sosyolojik, kültürel, siyasi ve psikolojik yönlerine ışık tutmamıza yardımcı olacaktır.

²⁷ Öznurhan, "Tâmir'in Öykülerinde Polis Devleti", 42.

²⁸ Bostancı, *Zekeriya Tâmir, Edebî Kişiliği & Hikâyeciliği*, 235.

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda, Zekeriya Tâmir'in öykülerindeki otorite eleştirisi büyük bir önem arz etmektedir.

Araştırma konumuz ile ilgili Arap dünyasında yapılan birtakım çalışmalar tespit edilmiş ve incelenmiştir. Araştırma konumuzla ilişkili olan şu çalışmalar öne çıkmaktadır:

İmtinân es-Samâdî, “*Zekeriyyâ Tâmir ve'l-kıssatu'l-Kasîra*”,²⁹ Amman (1995). Bu çalışma, Arap dünyasında Zekeriya Tâmir'e dair en detaylı ve kapsamlı incelemedir. Yazar, Tâmir'in hayatını, düşünce yapısını ve öykülerindeki temaları ele almıştır. Tâmir'in siyasi, sosyal düşünceleri ve tutumları, öykülerindeki karakterlerin dinamikleri üzerinden incelenmiştir. Yazar, “Tâmir'in Otorite Karşıtı Tutumu” alt başlığında Tâmir'in öykülerinde siyasi otorite konusuna değinmiş, bireyin bu otorite eliyle nasıl ezildiği ve korkunun yarattığı çaresizlik ortaya koymuştur. Aynı şekilde yazar, yüzeysel bir şekilde Tâmir'in öykülerindeki bireyin baba otoritesiyle olan mücadelesine değinmektedir. Ayrıca yazar, öykülerdeki karakterleri ele alırken bireyleri kontrol altında tutan din adamı karakterine oldukça kısa bir şekilde değinmiştir.

Ahmet Bostancı, “*Çağdaş Arap edebiyatçısı Zekeriya Tâmir: Edebi Kişiliği Hikayeciliği*”,³⁰ İstanbul (2007). Bu kitap Zekeriya Tâmir'i tanımak için önemli bir kaynaktır. Kitap, Tâmir'in hayatını, eserlerini, düşünce yapısını ve hikayeciliğini detaylı bir şekilde inceler. Tâmir'in öykülerindeki konular, karakterler, zaman ve mekân gibi anlatım unsurları örneklerle sunulur. Üslup ve özellikler de öykülerden örneklerle açıklanır. Kitapta, zaman zaman siyasi, baba ve din adamı otoritelerine de değinir.

Arapça kaynaklarda literatür araştırmamızda konumuz ile doğrudan ilişkili Şîrvân Ramadân'nın “*Sîmâtu'r-Ru'b ve's-Sulta ve's-Şerr fi Kıssası Zekeriya Tâmir*”,³¹ (2020) adlı makalesi, karşımıza çıkmaktadır. Makalede, Zekeriya Tâmir'in öykülerinde siyasi otoritenin sıkı kontrol arayışı ve kültürel sisteme müdahalesini inceler. Makalede siyasi otoritenin bireyleri denetleme isteği, evcilleştirme politikası ve entelektüellerin kontrol araçlarına dönüşümü vurgulanır. Ayrıca, din adamlarının iktidar tarafından evcilleştirilip toplum üzerinde kontrol sağlandığına da dikkat çekilir.

²⁹ es-Samâdî, *Zekeriyyâ Tâmir ve'l-Kıssatu'l-Kasîra*.

³⁰ Bostancı, *Zekeriya Tâmir, Edebi Kişiliği & Hikâyeciliği*.

³¹ Şîrvân Ramadân, “*Sîmâtu'r-Ru'b ve's-Sulta ve's-Şerafiyy fi Kıssası Zekeriya Tâmir*”, *Kalamoon Dergisi*, sy 11 (Mart 2020): 151-67.

Ayrıca tez konumuz ile ilgili Türkiye’de yayınlanan makalelere bakıldığında doğrudan tezimizin konusuyla ilişkili Halim Öznurhan’ın “*Suriyeli Yazar Zekeriya Tâmir’in Öykülerinde Polis Devleti*”³² (2015) başlıklı makalesi bulunmaktadır. Öznurhan’ın makalesi Tâmir’in eserlerinde polis devleti temasının belirgin olduğunu açıklar. Öznurhan’a göre, Tâmir’in öykülerinde polis devletinin acımasız gücü ve baskısı, bireylerin yaşamını sarmaladığı, polisin her yerde var olduğu ve vatandaşların duyduğu korkunun vurgulandığı belirtilir. Ayrıca, açlık ve yoksulluk gibi temaların yanı sıra, otoritenin temel ihtiyaçları manipüle ettiği ve insan haklarının ihlal edildiği üzerinde durulur. Propaganda, devletin gerçekleri çarpıtma çabaları ve adalet sisteminin çarpıtılması gibi konular da eleştirilir. Polis devletinin vatandaşlar üzerindeki baskısının yanı sıra iç ve dış düşman kavramının kullanılmasıyla baskıcı politikaların meşrulaştırılmasına da dikkat çekilir. Makalede, ifade özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar ve direnişin zorlukları da ele alınırken, polis devletinin muhalifleri sindirmek için kullandığı yöntemlerin öykülerde işlendiği belirtilir.

Önceki çalışmalara baktığımızda, Tâmir’in öykülerinde otorite temasının genellikle siyasi otorite ile sınırlı kaldığı ve derinlemesine ele alınmadığı görülmektedir. Bu bağlamda, bizim çalışmamız, Zekeriya Tâmir’in otorite eleştirisi konusunda literatüre daha kapsamlı bir bakış açısı sunacak ve bu temayı daha derinlemesine inceleyerek yeni perspektifler ortaya koyacaktır. Tezimizin temel amacı, Tâmir’in öykülerinde siyasi, toplumsal ve dinî otoritelere karşı eleştirel tavrını ortaya çıkarmak ve bu eleştiriyi daha geniş bir çerçevede değerlendirmektir. Bu sayede, önceki çalışmalardan farklı olarak, Tâmir’in öykülerindeki otorite kavramının çok boyutlu ve derinlikli bir analizini sunarak literatüre önemli bir katkıda bulunma hedeflenmektedir. Bunun yanında Tâmir’in eserleri incelenerek öykülerinde işlediği şekilde otorite eleştirisi konusu incelenecek; yazarın konuyu ne şekilde ele aldığı ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Ayrıca otorite eleştirisi konusunun yazarın tekniğini ne ölçüde belirlediği tespit edilecektir. Sonuç olarak da, Zekeriya Tâmir’in öykülerinde ana temalardan biri olan otorite eleştirisi konusunda bilgi sahibi olunacak ve yazarın eserlerinin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacaktır.

³² Öznurhan, “Tâmir’in Öykülerinde Polis Devleti”, 41-54.

Bu tez, Zekeriya Tâmir'in öykülerinde otorite eleştirisini derinlemesine incelemeyi amaçlayan bir çalışmadır. Çalışmamızda aşağıdaki adımlar takip edilmiştir:

1. Çalışmanın başlangıcında, Zekeriya Tâmir'in öykülerini daha ayrıntılı bir şekilde anlamak ve çalışmanın odak noktalarını belirlemek amacıyla temin edilen kitaplar, bilimsel dergilerde yayımlanmış makaleler ve akademik tezler gibi kaynaklar titizlikle incelenmiştir.
2. Öykülerin tahlili için tahlil yöntemi, eleştirel bir bakış açısıyla okuma ve içerik analizi kullanılmıştır. Bu süreç, öykülerin temasını, üslubunu, dil kullanımını ve anlatım tarzını detaylı bir şekilde inceleyerek otorite eleştirisinin nasıl yansıtıldığını belirlemek için uygulanmıştır.
4. Tâmir'in öykülerindeki temalardan hareketle otorite eleştirisini siyasi, sosyal ve dinî otorite olmak üzere üç kategoride inceleme seçeneği belirlenmiştir.
5. Öykülerde öne çıkan ana konular ve bu konuların otorite eleştirisine nasıl katkı sağladığı detaylı bir şekilde analiz edilmiştir.
5. Araştırmanın ana konuları, örnekleme yöntemiyle belirlenmiş ve bu konular titizlikle tasnif edilerek başlıklar altında işlenmiştir.
6. Toplanan örnekler, tez metninde kullanmak üzere Arapça aslına sadık kalınarak Türkçeye çevrilmiştir. Ayrıca Konu kapsamına giren, Tâmir'in on adet öykü kitabından “*Kül İçinde Bahar*”,³³ “*Gök Gürültüsü*”³⁴ ve “*Onuncu Günde Kaplanlar*”³⁵ kitaplarının çevirilerinde Halim Öznurhan'ın yaptığı çevirilerden istifade edilmiştir.
7. Başlıklar altında işlenen örnekler, betimleme ve yorumlama yöntemiyle otorite eleştirisine odaklanan içerik analizi sürecinden geçirilmiş, Tâmir'in otorite eleştirisini nasıl yansıttığı akademik bir çerçevede yorumlanmıştır.

³³ Halim Öznurhan, çev., *Kül İçinde Bahar*, 1. bs (İstanbul: Demavend, 2015).

³⁴ Halim Öznurhan, çev., *Gök Gürültüsü*, 1. bs (İstanbul: Demavend, 2014).

³⁵ Zekeriya Tâmir, *Onuncu Günde Kaplanlar*, çev. Halim Öznurhan (İstanbul: Demavend, 2016).

BİRİNCİ BÖLÜM

ZEKERİYA TÂMİR'İN ÖYKÜLERİNDE SİYASİ OTORİTE ELEŞTİRİSİ

Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olarak 1516'dan 1918'e kadar uzanan dönem, Suriye'nin tarihinde önemli bir yer tutar. I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nun yenilgisinin ardından, 1918 yılında Osmanlı güçleri Suriye topraklarından çekildi. Bu çekilmenin hemen ardından, 1919'da Suriye'de bir genel kongre toplandı ve bu kongrede Şerif Hüseyin'in oğlu I. Faysal, Lübnan ve Filistin'i de içine alacak şekilde kurulan bağımsız Suriye Arap Krallığı'nın kralı olarak ilan edildi. Ancak bu bağımsızlık ilanı, Fransızların onayını almadı. Fransa, bağımsız Suriye Arap Krallığı'nı tanımayarak 24 Temmuz 1920'de Meyselun Savaşı'nda Yusuf el-Azmah liderliğindeki Suriye ordusunu mağlup etti ve ertesi gün Şam'ı ele geçirerek Suriye'yi Fransız mandası altına soktu. Bu dönüşüm, Suriye'nin modern tarihinde yeni bir sayfanın başlangıcı oldu ve ülkenin siyasi yapısını derinden etkiledi.³⁶

Fransız mandası altında Suriye, bölme politikasının bir sonucu olarak bir dizi devlet ve hükümetin kurulmasına tanıklık etti. 1920'lerin başlarında, Fransızlar tarafından Büyük Lübnan devleti, Alevî Hükümeti, Halep ve Şam devletleri gibi çeşitli idari birimler oluşturuldu. Bu dönem, Suriye'nin parçalanmışlığının ve dış güçlerin etkisinin somut bir göstergesidir. 1924'te, Alevî Devleti'ne bağımsızlık verilerek Lazkiye şehri bu devletin başkenti yapıldı. Aynı yıl, Şam ve Halep devletleri birleştirilerek Suriye Devleti kuruldu.³⁷ 1925'te, Fransız işgaline karşı Büyük Suriye Ayaklanması patlak verdi ve üç yıl boyunca devam etti. Bu ayaklanma, Suriye halkının bağımsızlık ve özgürlük arayışının bir ifadesiydi. 1936'da Fransa ile yapılan anlaşma, Suriye'nin

³⁶ Muhammed el-Hâlidî, *el-Muâmeretu'l-Kubrâ, Dâru'r-Râvî* (Beyrut: Dâru'r-Râvî, 200M.S.), 276-99.

³⁷ Hâşim Osman, *Tarihu Sûriye el-Hadîs* (Beyrut: Riad el-Rayyes Books, 2012), 56-65.

bağımsızlığını tanısa da II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Fransa bu anlaşmaya uymadı. Suriye, 1946'da BM'nin müdahalesiyle Fransız mandasından tam bağımsızlığını kazandı.³⁸

Bağımsızlık sonrası dönem, siyasi istikrarsızlıkla karakterize edildi. 1949'da Hüsnî ez-Zaim'in liderliğindeki ilk askeri darbe gerçekleşti ve bu, bir dizi darbenin başlangıcı oldu. 1950'ler ve 1960'lar boyunca, Suriye çeşitli askeri darbeler, hükümet değişiklikleri ve iç çatışmalarla sarsıldı. 1963'te Baas Partisi'nin iktidara gelmesiyle, ülke Baas Partisi'nin diktatöryal yönetiminin altına girdi.³⁹ Hafız Esed'in 1970'te iktidara gelmesiyle başlayan dönem, diktatörlük ve baskıcı yönetimin doruk noktası olarak kabul edilir. Hafız Esed ve sonrasında oğlu Beşşar Esed'in yönetimleri, özgürlüklerin kısıtlandığı, muhaliflerin baskılandığı ve ulusal çıkarların sıklıkla dış müdahalelerle çatıştığı bir dönemi temsil eder.⁴⁰

Otorite, sıklıkla güç ve yetki kavramlarıyla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bu terim, genellikle, herhangi bir meşrulaştırma, argüman veya açıklama gerektirmeden, bireylere itaat etmeleri için baskı uygulayan bir iktidar biçimi olarak tanımlanır.⁴¹ Günlük yaşamda, otorite genellikle kabul edilmiş güce veya güçlü bir pozisyona sahip olanlara atfedilen bir özellik olarak algılanır. Ancak, otoritenin çok yönlü doğası sıklıkla göz ardı edilmektedir. Bu göz ardı etmenin temel nedeni, otoritenin çoğunlukla politika ve iktidar alanlarıyla sınırlı bir kavram olarak düşünülmesi ve hatta otorite ile iktidar kavramlarının sıklıkla birbirinin yerine kullanılmasıdır. Fakat, iktidar ve otorite arasında önemli farklar bulunmaktadır. Otorite, politika ve iktidarla ilişkili olsa da bu kavramlarla sınırlı değildir; toplumsal alanın tamamını kapsar ve her sosyal ilişkide etkisini gösterir. Örneğin, bir annenin çocuğu üzerindeki otoritesi ile devletin halkı üzerindeki otoritesi arasında temel farklar vardır; her otoritenin farklı kaynakları ve meşruiyet zeminleri bulunmaktadır.⁴² Siyasi otorite, itaati sağlamaya yönelik sahip olunan büyük gücün kullanımı olarak tanımlanır ve bu kapsamda güç, itaat ve meşruiyet

³⁸ Osman, *Tarihu Sûriye el-Hadîs*, 151-68.

³⁹ Osman, *Tarihu Sûriye el-Hadîs*, 211-386.

⁴⁰ Besme ed-Decânî, "İstişrafu's-Sevra fî Kısasın li'-Zekeriya Tâmir", içinde *el-Edeb ve's-Sevra*, 2016, https://www.researchgate.net/publication/342145592_astshraf_althwrt_fy_qssi_lzkrya_tamr.

⁴¹ Ferhat Kutluay, "Siyasal Otorite Kavramının Tarihsel Seyri", *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7, sy 2 (2019): 8.

⁴² Ali Esgin, "Otoritenin Sosyolojisi: Otoriteye İtaatin Ya Da Otorite Bağımlılığının Sosyolojik Anlamları", *Sosyologca* 3, sy 5 (Haziran 2013): 93-94.

unsurlarını gerektirir. Despotizm gibi rızayı esas almayan otorite biçimleri ilk iki unsur ile sınırlı kalabilirken, meşru otorite için üç unsurun tamamı gereklidir.⁴³ Böylece, otoritenin bu geniş ve çok boyutlu tanımı çerçevesinde, Zekeriya Tâmir'in öykülerinde nasıl ele alındığına ve otoritenin farklı yüzlerinin, Tâmir'in eleştirel bakış açısı ile nasıl sorgulandığına odaklanmak, onun edebi öykülerindeki derinliği ve toplumsal etkisini daha iyi anlamamıza olanak tanır.

Zekeriya Tâmir'in öyküleri, yoğun bir şekilde siyasi otorite temasıyla örülüdür. Bu tematik odak, yazarın altmışlı yıllardan itibaren kaleme aldığı ilk öykülerinde belirgin bir şekilde ortaya çıkmış ve çeşitli biçimlerde sürekli olarak işlenmiştir. Tâmir'in anlatılarında siyasi otorite, yalnızca yasama ve yargı mekanizmaları üzerinde etkili bir güç olarak değil, aynı zamanda kültürel, dinî ve toplumsal yapıları da şekillendiren hegemonik bir güç olarak ele alınır. Bu bağlamda siyasi otorite, diğer güç merkezlerini yönetmekle kalmayıp, onlara kendi ideolojik rengini vererek ve bu renkle onları şekillendirerek varlığını sürdürmektedir. Bu güçlü tematik odak, Tâmir'in öykülerinde sıkça işlediği üzere, siyasi otoritenin bireyleri kontrol altında tutma ve şiddeti bir araç olarak kullanma yöntemlerini de gözler önüne serer. Yazar, bu tür otoritenin temel öğeleri olarak baskı ve şiddeti net bir şekilde ortaya koymakta, bu ele alış biçimiyle okuyucuya otoritenin sadece varoluşsal bir güç değil, aynı zamanda etkileşimli ve dönüştürücü bir etkiye sahip olduğunu vurgulamaktadır.⁴⁴

Öte yandan, Tâmir öykülerinde Arap yöneticilerin siyasi baskıcı eylemleri, kendi halklarına karşı uyguladıkları zorbalığı ve Doğu toplumlarına özgü kötü yönetim anlayışını sıkça ele alır. Bu temalar, özellikle yazarın öykülerinde iğneleyici bir tarzla eleştirdiği, güncel Arap yönetimlerinin baskıcı ve başarısız yapısına ışık tutar. Tâmir'in eleştirisinin keskinliği, bu konuların sadece siyasi bir bağlamda değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel açıdan da derinlemesine incelenmesi gerektiğini gösterir.⁴⁵

Tâmir'in eserleri, ayrıca distopya (anti-ütopya) edebiyatı'nın karakteristik özelliklerini yansıtarak, korku ve acı ile damgalanmış, despotik bir otoritenin her yönüyle manipüle ettiği toplumları konu alır. Bu edebi türün temsilcisi olarak Tâmir, kurguladığı dünyada

⁴³ Kutluay, "Siyasal Otorite Kavramının Tarihsel Seyri", 14.

⁴⁴ Ramadân, "Sîmât er-Ru'b ve's-Sulta", 151.

⁴⁵ Bostancı, *Zekeriya Tâmir, Edebî Kişiliği & Hikâyeciliği*, 45.

toplumun temel kurumlarının zayıflamasını ve çöküşünü betimler; bu çöküş, mutlak bir kötülük tarafından yönetilmektedir. Toplumu sürekli bir savaş ve çöküş tehdidi altında tutan bu otorite, gözetim ve ceza mekanizmaları aracılığıyla baskısını sürdürmektedir. Bu bağlamda, Tâmir'in eserleri, toplumun ahlâkî ve kültürel değerlerinin aşındığı, insanların düşmanlık ve korku atmosferinde deforme olmuş bireyler haline geldiği bir çark olarak işlemektedir.⁴⁶

1.1. Siyasi Otorite Mekanizmaları

“Siyasi Otorite Mekanizmaları” başlığı altında, Zekerîya Tâmir'in öykülerinde siyasi otoritenin yapısını ve bu yapının bireyler ve toplum üzerindeki etkilerini derinlemesine inceleyeceğiz. Bu kısım, yazarın siyasi otoritenin çeşitli unsurlarını nasıl ele aldığını ve bu unsurların toplumsal ilişkiler ve bireysel deneyimler üzerindeki etkisini aydınlatmamıza yardımcı olacaktır. Alt başlıklar olarak ele alınacak olan Yönetim ve Yönetici, Yöneticinin Etrafındaki Kişiler, Polis, Sorgu Hâkimi, Gardiyan, Cellat, Hâkim, Basın ve Yayın Organları ve İşgalci Yönetim Otoritesi gibi konular, siyasi otoritenin hem yapısını hem de işleyişini anlamak için büyük öneme sahiptir.

Her bir alt başlık, siyasi otoritenin farklı bir yüzünü ele alarak, Tâmir'in öykülerindeki siyasi yapıyı şekillendiren unsurları ve bu unsurların toplum üzerindeki somut etkilerini inceleyecektir. Bu analiz, siyasi otoritenin sadece yönetim ve idare ile sınırlı olmadığını, aynı zamanda günlük yaşamın birçok yönünü, bireylerin özgürlüklerini ve sosyal ilişkilerini nasıl etkilediğini göstermeyi amaçlamaktadır.

Tezin bu bölümü, Tâmir'in öykülerinde siyasi otoritenin insan üzerindeki etkilerini, toplumun yapısını nasıl şekillendirdiğini ve bireylerin bu yapılarla nasıl etkileşime girdiğini anlamamıza önemli katkılar sağlayacaktır. Siyasi otoritenin çeşitli yüzleri arasındaki etkileşimler, Tâmir'in öykülerindeki karakterlerin deneyimleri ve çatışmaları üzerinden incelenecek, böylece siyasi otoritenin toplumsal ve bireysel düzeydeki karmaşık yapısı daha iyi anlaşılacaktır.

⁴⁶ Ramadân, “Sîmâtü'r-Ru'b ve's-Sulta”, 164.

1.1.1. Yönetim ve Yönetici

Tâmir, öykülerinde Arap dünyasındaki siyasi liderleri ve yönetim yapılarını, onların iktidar hırsı, zorbalık ve topluma olan etkileri üzerinden ele almaktadır. Yazar, yöneticileri alaycı ve ironik bir üslupla tasvir ederken, onların kararlarının ve eylemlerinin bireyler ve genel toplum üzerindeki etkilerini vurgulamaktadır. Tâmir'in öykülerindeki yöneticiler, genellikle kendi çıkarlarına odaklanan, halkın ihtiyaçlarını ve haklarını göz ardı eden ve zaman zaman adaletsiz ve keyfi kararlar alan figürler olarak betimlenir. Yazar, bu yöneticilerin toplumsal düzen ve bireysel özgürlükler üzerindeki olumsuz etkilerini çeşitli öyküleri aracılığıyla gösterir. Öykülerde, yöneticilerin yozlaşmış davranışları, halkın sesini bastıran tutumları ve toplumu kontrol altında tutma çabaları eleştirilir. Yaptığımız analiz sürecinde, Tâmir'in edebi eserlerinin siyasi eleştiri bağlamındaki derinliği ve önemi, özellikle Arap dünyasındaki yönetim ve liderlik anlayışının eleştirisi bağlamında irdelenmiştir.

Tâmir, Arap dünyasındaki siyasi yapıya eleştirel bir perspektiften yaklaşarak, öykülerinde Arap yönetim sistemlerinin çeşitli yönlerini inceler. Yazar, özellikle Arap rejimlerinin bu ülkelerde iktidarı nasıl ele geçirdiklerine odaklanır. Tâmir'in analizleri, Arap ülkelerindeki cumhuriyetçi yapıların çoğunlukla göstermelik olduğunu ve aslında ekonomik güce ve nüfuza sahip kişilerin dış emirlerle yönlendirilen askeri yönetimler tarafından yönetildiğini gösterir. Örneğin Tâmir'in “*Petrolcü Antere*” adlı öyküsünde, zengin bir iş adamının iktidar hayalini tasvir ederek, Arap yönetimlerinin Batı'nın etkisi altında nasıl manevra yapıldığını gösterir:

Arayan Paris'teki ofis müdürüydü ve kendisine bir cumhuriyet satın alma arzusunun yerine getirildiğini söyledi. Söz konusu cumhuriyetin ordusunun komutanının askeri bir darbe yapmayı ve kendisini cumhurbaşkanı olarak ilan etmeyi ve gizlice ondan talimat almayı kabul ettiğini bildirdi.

Tâmir, Arap yönetimlerinin Batı'nın bir aracı olmaktan öteye gidemediğini, alaycı ve ironik bir dille eleştirir. “Generale, demokrat olduğumu ve darbeden sonra halk tarafından cumhurbaşkanı seçilmesini istediğimi söyle” ifadesiyle, Arap ülkelerinin gerçekte ne kadar demokratik olduklarını sorgular. Öykünün ilerleyen bölümlerinde, ofis müdürünün “seçimlere katılanların, taraftar ve muhaliflerin yüzdesinin ne kadar

olmasını istersiniz?” sorusuna verilen “bunlar daha sonra düşüneceğim ikincil konular”⁴⁷ cevabı, Arap ülkelerindeki seçimlerin gerçek yüzüne dikkat çeker.

“*Petrolcü Antere*” öyküsü, Arap cumhuriyetlerindeki iktidarın nasıl ele geçirildiğini ve bu cumhuriyetlerin aslında ne kadar göstermelik olduğunu ortaya koyar. Zengin bir iş adamının iktidar hayali üzerinden, gerçek gücün Batı’nın elinde olduğunu ve Arap ülkelerinin gerçek demokratik süreçlerden uzak olduğunu eleştirir. Tâmir, öyküsünde alaycı ve ironik bir üslup kullanarak, Arap yönetimlerinin halkın iradesine saygı göstermediğini ve seçimlerin sadece bir gösteri olduğunu vurgular. Ofis müdürünün soruları ve cevapları, gerçek seçimlerin olmadığını ve sonuçların önceden belirlendiğini gösterir. Bu eleştiriyle Tâmir, Arap ülkelerindeki seçimlerin otoriter yönetimlerin kontrolü altında olduğuna ve gerçek demokratik süreçlerin yaşanmadığına dikkat çeker. Tâmir’in bu eleştirel yaklaşımı, Arap yönetimlerinin gerçek yüzünü ortaya çıkarmakta ve toplumun düşünce ve ifade özgürlüğünün önemini vurgulamaktadır.

Tâmir’in eleştirileri sadece siyasi liderlerin göstermelik seçimlerine ve demokrasi oyunlarıyla sınırlı kalmaz; aynı zamanda Arap ülkelerindeki yönetimlerin, halkın iradesine dayanmadan, güç ve zorbalık kullanarak iktidara geçmelerini de ele alır. Bu durum, “*Suyun Suçu*” adlı öyküsünde çarpıcı bir şekilde şöyle ele alınır:

*Yabancı adam kılıcını salladı ve şöyle dedi: Buna kılıç denir ve tek bir darbeye herhangi birinizin boynunu kesebilir, bu yüzden eğer canlarınızı önemsiyorsanız, benim irademe boyun eğmelisiniz. Yabancı adam kılıcını bir kez daha tehditkâr bir şekilde salladı. Ardından buğday başakları, ağaçlar, kuşlar, kadınlar, çocuklar, koyunlar ve erkekler titredi ve başları eğik bir şekilde, onun kölesi olduklarını ve tüm emirlerine itaat edeceklerini ilan ettiler.*⁴⁸

Bu sahne, Arap ülkelerindeki yönetimlerin halkın iradesini yok sayarak, korku ve şiddet kullanarak iktidarlarını nasıl sürdürdüklerini gözler önüne serer ve Tâmir’in bu tür yönetimlerin insanlık dışı uygulamalarını keskin bir dille eleştirdiğini ortaya koyar.

Yazar, sadece iktidara geçme süreci ve şekli üzerinde durmakla kalmaz, aynı zamanda totaliter ve otoriter yönetimlerde liderlerin uzun süre iktidarda kalma eğilimlerine de odaklanır. Bu eğilimler genellikle demokrasinin ve seçimin gerçek anlamının eksikliği

⁴⁷ Zekeriya Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 1. bs (London: Riad el-Rayyes Books, 1994), 115.

⁴⁸ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 269.

yansıtmaktadır. Bu tür yönetimlerde seçimler genellikle göstermelik niteliktedir; gerçek bir rakip olmadan gerçekleştirilir ya da tamamen ortadan kaldırılır. Tâmir, “*Bin Yıl Sonra*” adlı öyküsünde bu durumun alaycı ve ironik bir dille eleştirisini yapar: “Bir kere seçtiğimiz ve geri kalan zamanlarda bizi yormamak için kendisini seçen cumhurbaşkanımız öldü. Cumhurbaşkanımız bin yıl başımızda durduktan sonra öldü.”⁴⁹ Bu ifadeler, yöneticinin kendi kendini seçmesi, totaliter yönetimlerde gerçekleşen sahte veya manipüle edilmiş seçimleri sembolize ederken, birçok Arap ülkesindeki otokratik yönetimlerin, iktidarlarını sürdürmek için demokrasiyi yüzeysel olarak kullandıkları eleştirisini yansıtmaktadır.

Arap yönetimlerindeki taht veraseti ve iktidarın aile içi devredilmesi konusu, Tâmir’in öykülerinde sıkça ele alınan ve eleştirilen bir konudur. Yazar “*Ölümün İnfazı*” öyküsünde tarihsel karakterler üzerinden günümüzün bu siyasi problemine dikkat çeker. Öyküde Halife Harun Reşid,⁵⁰ tahta geçmesi için hazırladığı oğlu Me’mûn’u küçük yaşta ani bir şekilde kaybeder. Harun Reşid, “benden sonra vatanın varisi olacak oğlumun ölmesi düşmanların çıkarına değil mi?”⁵¹ diyerek oğlunu koruyamadığı gerekçesiyle ordunun komutanını sorumlu tutup onu görevden alır.

Harun Reşid’in çocuğuna iktidar devretme arzusu, günümüzde bazı Arap yöneticilerinin benzer davranışlarını yansıtır. Tâmir, bu durumu alaycı bir üslupla eleştirerek, yöneticilerin iktidarı aile içinde yoğunlaştırma ve gücü tek bir kişi veya aileye odaklama eğilimlerini sorgular. Ayrıca, Harun Reşid’in oğlunun doğal ölümüne verdiği tepki ve onu koruyamadığı gerekçesiyle ordunun komutanını suçlaması, yöneticilerin zorbalığına ve keyfi kararlarına işaret eder. Bu eleştiri, günümüz Arap yönetimlerinde hâlâ mevcut olan taht veraseti sisteminin ve bu sistemin getirdiği sorunların altını çizer.

Otoriter Arap yönetimlerin zorbalığı, Zekeriya Tâmir’in öykülerinde ele aldığı başlıca konulardan biridir. Tâmir, bu konuda derinlemesine eleştiriler sunarak, bu baskıların toplumun temel yapı taşı olan aileye kadar nasıl sızdığını gözler önüne serer. Örneğin “*Çocuklar*” adlı öyküsünde yazar, yönetimin zorbalığını ve despotluğunu vurgulamak için anneye alışılmadık bir rol biçer. Öyküde, bir çocuk annesinden gözlerin, kulakların

⁴⁹ Zekeriya Tâmir, *Senadhaku*, 1. bs (Beyrut: Riad el-Rayyes Books, 1998), 117.

⁵⁰ Beşinci Abbasî halifesi.

⁵¹ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 43.

ve dilin görevlerini sorar. Anne, “gözler ülke liderlerinin portrelerine saygı ve sevgiyle bakmak için yaratılmışlardır... Kulaklar resmî emirleri ve politik söylevleri dinlerler... Dilin, dişlerin çiğnediği yemeği yutmaya yardım etmekten başka bir işlevi yoktur”⁵² şeklinde cevap verir. Bu cevaplar, annenin bilindik şefkatli, doğru yönlendiren ve çocuklarını koruyan anne profilinden saparak, korkak, yanlış bilgiler veren ve çocuklarını yanlış yönlendiren bir anne olduğunu gösterir.

Ancak, çocuğunu yanlış bir şekilde yönlendiren annenin, çocuğunu yönetimin zorbalığı ve despotluğundan koruma amacı vardır. Öyküde annenin, çocuğunun sorularına karşı verdiği tepki, bu düşünceleri destekler niteliktedir. Anne, soruları duyunca “suratı asıldı, çocuğuna kuşkuyla ve dikkatle baktı”, “.... Anne, korkusu artmış şekilde.”, “Anne güçlü bir korkuya kapılmış”⁵³ Bu tepkiler, siyasi yönetimin otoritesinin Arap bireyi üzerindeki olumsuz etkisini, yönetimin despotluğunu ve insanların duyduğu korkunun boyutunu gösterir. Öte yandan, annenin çocuğuna “kuşkuyla ve dikkatle” bakması, Tâmir’in siyasi yönetime yönelik eleştirisini pekiştirir. Bu durum, baskıcı yönetimin annenin bile oğlundan korkmasına ve ondan sakınmasına yol açtığını ortaya koyar.

Despot Arap yönetimlerinin, toplumun en kişisel ve özel alanlarına kadar nüfuz ettiği bir gerçeklik, Zekeriya Tâmir’in öykülerinde sıkça işlenen bir temadır. “Aşk” adlı öyküsünde yazar, bireylerin en içten duygularının, aşklarının ve kalplerinin bile devlet kontrolü altında tutulduğu bir dünyayı resmeder:

*İstediğin gibi ara sayın polis. Eşim, yıkıcı politik yayınları basan bir matbaa, gülüşü de emperyalist bir komplo değildir. Onun devlet yönetimini açıkça eleştirdiğini ortaya koyamazsın. Ben, ona âşık olmadan önce, ülkede şu an hüküm süren yönetim hakkındaki görüşünü özellikle sordum. O da hemen yönetimi çok sevdiğini söyledi. O zaman da ben, kalbimin bu bilinçli vatandaşa âşık olmasına izin verdim. Onu ilk kez öptüğümde, halkın mücadelesini destekleyen bir yürüyüşte alkış tutuyor, slogan atıyormuşuz gibi beraberce titredik. Sayın polis, ülkeye bizden daha fazla bağlı kimse bulamazsın.*⁵⁴

Öykü, aşkın bile politik bir boyut kazandığı, bireylerin sevdikleriyle olan ilişkilerinde bile devletin gözetim ve kontrolünden kaçamadığı bir gerçekliğe işaret eder. Tâmir, abartılı üslubuyla, otoriter yönetimlerin bireyler üzerindeki baskısının ne kadar yoğun

⁵² Zekeriya Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-'Aşir*, 2. bs (Beyrut: Daru'l-Âdâb, 1981), 10-11.

⁵³ Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-'Aşir*, 11.

⁵⁴ Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-'Aşir*, 11-12.

ve her yere nüfuz eden bir nitelik taşıdığını vurgular. Öykü kahramanının ifadeleri, doğal şartlarda kontrol edilmesi mümkün olmayan bir duygu olan kalbin, bu totaliter ve baskıcı Arap yönetimi altında dahi kontrol edildiğini gösterir. Tâmir, insanların duygularına, hatta aşklarına kadar müdahale eden ve herkesin rejimi sevmek zorunda olduğuna işaret eden bu Arap rejimini ironik bir üslupla eleştirir. Bu eleştiri, otoriter yönetimlerin insan hayatının her alanına nasıl sızdığını ve bireysel özgürlüklere ne kadar büyük bir tehdit oluşturduğunu ortaya koyar.⁵⁵

Zorba yönetimler, iktidarlarını korumak ve sürdürmek adına, her şeyi kontrol altına almayı hedefler. Arap yönetimlerinin, sadece bireylerin hayatlarına değil, aynı zamanda doğanın ve nesnelerin özgürlüğüne de müdahale eden, rasyonel olmayan ve aşırı kontrolcü bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Örneğin, Tâmir'in "Kış" adlı öyküsünde, yöneticinin sınırsız otorite anlayışını ve mantık sınırlarını aşan emirler verebildiğini anlatır:

*Yatak yapımında çalışan işçiler maaşlarının artmasını isteyerek grev yaptılar. Haber hükümdara ulaşınca kızmadı, sadece sakince gülümsedi ve sordu: Yataklar neden yapılır? Ona ağaçlardan yapıldığını söylediler. Hükümdar ikinci kez gülümsedi. Ağaçlara, ürün olarak yatak vermelerini emretti; fakat ağaçlar hükümdarın emrini dinlemediler. Hükümdar kızdı ve ağaçların susuzluktan öldürülmelerine hükmetti. Hükümdar, susuz bırakılmalarının ardından ağaçların neredeyse kurumak üzere olduklarını görünce çok sevindi; ama sevinci uzun sürmedi. Çünkü çok geçmeden kış gelmişti.*⁵⁶

"Suyun Suçu"⁵⁷ öyküsü, baskıcı yönetimlerin insanlara ve doğaya olan müdahalelerini sembolik bir şekilde ele alır. Öyküde, bir nehrin doğal hareketi suç sayılarak hapse atılması, iktidarın mantıksız ve aşırı tutumunu gösterir. Kralın "yalnızca suçlu kişi korkudan titrer" yargısı, adalet anlayışının sığlığını ve öznelliğini ortaya koyar. Nehrin kendi doğal ritminde hareket ettiğini anlamayan veya kabul etmeyen kral, iktidarın gerçeklerden ne kadar kopabileceğini ve kendi gerçeğini yaratma çabasını gösterir. Tâmir, bu öyküsüyle, baskıcı yönetimlerin gerçek tehdidinin halkın aydınlanma, özgürlük ve refah arayışı olduğunu vurgular. Böyle bir toplum, despotik yönetimin

⁵⁵ Mderaty, "En-Numûr Fi'l-Yevmi'l-Âşir", 46-47.

⁵⁶ Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-Âşir*, 123.

⁵⁷ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 265-70.

baskılarına karşı daha dirençli olduğu için, baskıcı yönetimler bu değerleri tehdit olarak algılar.

Baskıcı yönetimlerin demokrasi ve özgürlük gibi değerlere karşı tahammülsüzlüğü, Tâmir'in "Beyrut" öyküsünde vurgulanır. Öyküde Hülâgû'nun, Beyrut'taki özgürlük arayışını yok etme kararı, iktidarın mantıksız ve zorba tavırlarını yansıtır:

Hülâgû, vezirine ve soytarısına dedi ki: Söyleyin bana Beyrut'ta ne var? Vezir, "önemli bir şey yok. İnsanlar, özgürlük, basın, partiler, yayınevleri ve mutlu yaşamak isteyen herkese fırsat var" dedi. Hülâgû güldü ve "Yarın ordularıyla oraya gideceğim, onu yıkacağım ve sakinlerini yok edeceğim" dedi.⁵⁸

Yazar, öykülerinde sıklıkla yönetime mutlak bir güç atfetmekte ve bu gücü abartılı bir şekilde tasvir etmektedir. Mutlak güç, genellikle despotizmle ilişkilendirilen bir kavramdır ve yöneticinin kendi iradesini her şeyin üzerinde tutması, kontrol ettiği her şeye kendi isteği doğrultusunda müdahale etme hakkını kendinde görmesi anlamına gelir. "Padişahın Gecesi ve Gündüzü" adlı öyküde, padişahın geceyi çağırma yetkisine sahip olması, bu mutlak gücün zirvesini temsil eder: "Padişah, gecenin gelmesi için emir verdi. Gece, korku içinde titreyen yıldızlarla bezenmiş halde geldi."⁵⁹ Bu ifade, despotik gücün yol açtığı korku ve baskının sembolü olarak işlev görür. Doğal olayların bile bu despotik güç karşısında korktuğu tasviri, yönetimin yaydığı korkunun boyutlarını yansıtır. Bu betimleme, okuyucuya despot bir yönetimin toplum üzerindeki olumsuz etkilerini daha etkileyici ve canlı bir şekilde iletmeyi amaçlar.

Benzer bir şekilde bu üslubu "Cengiz Han'ın Kızdığı Gün" öyküsünde görmekteyiz: "Cengiz Han, güneşin sönmesini emretti. Ardından ışığı solgunlaştı, bu emre hemen ve tereddüt etmeden itaat etti."⁶⁰

Bu anlayış "Kral Vezirine Dedi Ki" öyküsünde kralın şu cümlesinde apaçık bir şekilde ifade edilmektedir: "Kral dedi ki: Kralların canları Allah'ın, halkın canları ise krallarının elindedir."⁶¹ Bu ifade, kralın mutlak bir güce sahip olduğunu ve halk üzerinde kontrol ve otoritesinin sınırsız olduğuna inandığını göstermekte ve onun, kendi

⁵⁸ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 177.

⁵⁹ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 273.

⁶⁰ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 285.

⁶¹ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 293.

otoritesini ve halk üzerindeki hâkimiyetini vurgulama amacı taşımaktadır. Bu da yönetimin otoriter bir yaklaşıma sahip olduğunu ve halkın kaderinin kendi ellerinde olduğunu belirtmektedir.

Öyküler, otoriter yöneticilerin sadece ülkenin fiziksel sınırlarını değil, aynı zamanda doğanın ve insanlığın tüm unsurlarını kontrol altına alma hırsını betimler. Örneğin, “Doğuş” adlı öyküde, bir yöneticinin her şeyi ele geçirme arzusu, insanlık dışı bir güç arayışını simgeler ve sınırsız kontrol isteğini ortaya koyar:

Adamların en güçlüsü, en zengini ve en kurnazı, ovaları, dağları, vadileri olan toprakları, göğü, güneşi, ayı ve karanlık çöktüğünde parıldayan yıldızları, yerlerinden göçüp giden bulutları, ilkbaharı, yazı, sonbaharı ve kışı, kedileri, köpekleri, kuşları, çölleri, denizleri, gölleri ve nehirleri ele geçirdi. Sonra ele geçirdiklerini dikkatlice inceledi ve sadece erkek, kadın ve çocuklardan yoksun bir ülkenin sahibi olduğunu gördü ve eksik olanı da zahmetsizce hemen elde etti.⁶²

Bu öykü, yöneticinin doğanın tüm unsurlarını ve nihayetinde insanları da kontrol altına alma çabası, yönetimin insanları sadece birer nesne olarak gördüğünü ve onları ele geçirilebilecek varlıklar olarak değerlendirdiğini gösterir. Bu eleştirel betimleme, otoriter yönetimlerin insan ve doğaya karşı sergiledikleri hâkimiyet hırsını ve bu hırsın getirdiği insanlık dışı sonuçları vurgular.

“Kovalama” öyküsü, Arap yöneticilerin hükmetme ve kontrol etme arzusunun yalnızca dışsal olmadığını, aynı zamanda içsel ve psikolojik bir ihtiyaç olduğunu gösterir:

Kral uykusunda öfkeyle kişneyerek sokaklarda koşan siyah bir at gördü. At bazıları sopalı ve kırbaçlı, bazıları kelepçeli bir asker kalabalığı tarafından takip ediliyordu. Kendi kendine şöyle dedi: Uyuduğumu ve bir rüya gördüğümü biliyorum. Bu rüyanın tabiri şu ki, atlar benim yönettiğim insanlar hüsrana uğrayan askerler de benim askerlerimdir.⁶³

Tâmir’in “Hile” adlı öyküsü, otoriter yönetimlerin ve mutlak güç sahiplerinin, sınırsız iktidarlarını nasıl kötüye kullandığını ve halk üzerindeki kontrolüyle neler yapabileceğini ironik bir şekilde ortaya koymaktadır. Öyküde, yöneticinin tek bir isteği üzerine nelerin gerçekleştirilebileceği gösterilmektedir, bu da iktidarın ve gücün sınırsızlığına vurgu yapar:

⁶² Tâmir, *Senadhaku*, 101.

⁶³ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 302.

Ülkenin sahibi tesadüfen televizyonda güzel, beyaz ve sarışın bir kadının oynadığı bir film gördü. Ardından hizmetçilerine şöyle bağırdı: Bu kadını istiyorum. Bakanlar, generaller, milyonerler, şairler, gazeteciler ve uzun, vakur sakallı şeyhlerden oluşan hizmetkarları hayrete düştü. Ona, bu kadının yıllar önce intihar ederek öldüğünü söylediler. Fakat o, kararlılıkla ve öfkeyle onlara şöyle dedi: Hiçbir mazeret duymak istemiyorum ve ne kadar para harcanacağı da umursamıyorum. Hizmetkarları, gece gündüz aktif olan ünlü ve güçlü arabulucularla hızla temasa geçti. Cennette, cehennemde ve dünyanın pek çok başkentinde uzun ve yorucu müzakereler yapıldı. Müzakereler, büyük meblağların ödenmesinin ardından başarıyla sonuçlandı. Bunun neticesinde güzel, beyaz ve sarışın kadın, ülkenin sahibinin yatağında geçirmek üzere yedi günlük bir tatil kazandı.⁶⁴

Öyküde yöneticinin ölmüş bir kadını talep etmesi ve bu imkânsız isteğin yerine getirilmesi için gösterilen çabalar, yöneticinin sınırsız gücünü ve iktidarın sınırlarını zorlama kapasitesini simgeler. Hizmetkarların bu talebi yerine getirmek için harcadıkları çaba, yöneticinin mutlak otoritesini ve iktidarını kötüye kullanma potansiyelini gösterir. Bu durum, yöneticinin sadece ülkenin değil, aynı zamanda halkın da hayatları üzerinde tam kontrol sahibi olduğunu vurgular.

Arap dünyasındaki yönetimlerin değişmezliği ve yöneticilerin sürekli iktidarda kalma isteği Tâmir'in sıklıkla ele aldığı bir konudur. Bu temayı ele alan öyküler, iktidarın sürekliliğinin sadece tek bir kişi veya zümrenin çıkarına hizmet ettiğini ve toplumun genelinin bu durumdan olumsuz etkilendiğini ortaya koymaktadır. Yazar, öykülerinde genellikle bu tür otoriter yönetimleri alaycı bir dil ve ironik bir yaklaşımla eleştirir. Bu, halkın iktidarın bu duruşuna olan tepkisini yansıtmak ve otoriter yönetimlerin gerçekte ne kadar absürt olduğunu vurgulamak için yapılmaktadır. Sözelimi Tâmir, bu konuyu “*Teksîru Rukeb*” koleksiyonunun 56 numaralı öyküsünde şu şekilde sunar:

Ali et-Tayyip, yıllarca süren komadan uyandı... Gençken girdiği hastaneden çıkıp evine döndü. Birçok akrabasını kabul etti... Onlara kişisel yaşamlarıyla ilgili olmayan birçok soru sordu. Cevapları ise hızlı ve kısıydı: Güneş her gün doğmaya devam ediyor. Gün hâlâ gece ve gündüzden oluşuyor. Yazlar hâlâ uzun ve sıcak, kışlar ise uzun ve soğuk. Cumhurbaşkanı görevine devam ediyor. Değişmedi ve değiştirilmedi. Sağlıklı ve gittikçe gençleşmektedir. Tüm vatandaşlarının, çocuklarının ve torunlarının cenazelerinde yürüme niyetindedir. Başbakan... Meclis Başkanı... Dışişleri Bakanı... Savunma Bakanı... Ticaret Bakanı... İletişim Bakanı...

⁶⁴ Tâmir, *Senadhaku*, 101-2.

*Kültür Bakanı... Sağlık Bakanı... Milli Eğitim Bakanı... İçişleri Bakanı değiştirilmedi ve değişmedi.*⁶⁵

Bu öyküde yazar, birçok Arap ülkesinde yaşanan yönetim sürekliliğini eleştirirken, aynı zamanda toplumun bu durumdan nasıl olumsuz etkilendiğine de dikkat çeker. Ayrıca “tüm vatandaşlarının, çocuklarının ve torunlarının cenazelerinde yürümeye niyetindedir” ifadesi, yöneticinin iktidarını sürdürme arzusunu abartılı bir şekilde gösterir. Bununla, yöneticinin ölümsüzlüğünü ve halkın ötesindeki varlığını simgeler. Ayrıca Tâmir, doğanın değişmez olaylarını Arap yönetimiyle bağdaştırarak, yönetimin değişmezliğini vurgular; Arap dünyasındaki yönetimlerin değişmez ve durağan yapısını ve halk üzerindeki olumsuz etkilerini gözler önüne serer.

Öykülerde Arap dünyasındaki iktidar, sadece bir araç olmanın ötesinde, yöneticinin kimliğinin bir parçası olarak ele alınır. Yazar, makama bağımlılığı ve bu makamın yönetici üzerindeki dönüştürücü etkisini detaylı bir şekilde inceler. Bu derin bağlılık, yöneticinin sosyal statüsü açısından öylesine önemlidir ki makamdan mahrumiyet ölümle eşdeğer bir korku yaratır. Sözelimi “*Ölümün İnfazı*” adlı öyküde Harun Reşid görevini yerine getirememesi bahanesiyle ordu komutanına “sana idam veya ömür boyu hapis cezası vermeyeceğim. Ama senin huyunu bildiğim için sana daha ağır bir ceza vereceğim. Sen şu andan itibaren görevinden azledildin... Hadi evine git ve ancak bir tabutla çıkana kadar orada kal.”⁶⁶ diyerek görevinden azletmektedir. Harun Reşid, komutanı fiziksel olarak cezalandırmak yerine makamından mahrum bırakarak ona en büyük acıyı yaşatmayı seçer. Bu, iktidarın liyakate dayalı olmayan bir yapıda sadece yöneticinin hırsını ve egosunu tatmin etmenin ötesinde, sosyal ve psikolojik bir ihtiyaç olarak da görüldüğünü gösterir.

Öykülerde, yönetimin güç, iktidar ve hâkimiyet arzusu sadece mevcut toplumu kontrol altına almaya yönelik değil, aynı zamanda tarihi de manipüle etmeye çalışır. Öykülerde, siyasi otoritenin, tarihin derinliklerine giderek Târik b. Ziyâd⁶⁷ gibi zafere ulaşmış bir lideri tutuklayarak ve idama mahkûm ederek ismini tarihten silmeye veya çaptırmaya

⁶⁵ Tâmir, *Teksîru Rukeb*, 149.

⁶⁶ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 43.

⁶⁷ Târik b. Ziyâd (ö. 102/720), Tarık bin Ziyâd Endülüs'te İslam hakimiyetini sağlamış Emevi komutandı. 711 yılında, 7.000 kişilik bir ordu ile İspanya'yı fethetmiş. Cebelitarık Boğazı'nı geçtikten sonra İspanya'ya varmış ve geri dönüş yolunu kapamak için gemileri yaktırmış, böylece askerlerinin geri dönme ihtimalini ortadan kaldırmış.

çalıştığı görülmektedir. Yani yöneticinin güç arzusu, tarihi kendi lehine çarpıtmak ve mevcut toplumu da bu çarpıtılmış tarihle kontrol etmek için kullanılır.⁶⁸ “*Gemileri Yakan Kişi*” öyküsünde, siyasi otorite, Tarık bin Ziyâd’ı tutuklamaktadır. Nitekim Târik b. Ziyâd’ın zaferleri otoriteyi memnun etmemektedir. Bundan dolayı onu tutuklayıp sorgulamak istemektedir:

İçlerinden biri adama kaba bir dille: Kimliğini ver, dedi. Adam polisin ifadesini tiksintiyle karşıladı. Neredeyse müthiş bir öfkeye kendini kaptırıyordu; ama kendine hâkim oldu ve gülümsemekle yetindi. Elini cebine attı, kimliğini çıkardı ve kendisine seri bir bakış atan polise verdi. Polis daha sonra sordu: Bu durumda sen Tarık b. Ziyâd’sın? Adam gururla cevap verdi: Evet, ben Tarık b. Ziyâd’ım! O an polis alaycı bir biçimde: Bizimle beraber gelmek lütfunda bulunur musunuz? dedi. - Nereye? - Karakola! - Karakola mı? Niçin? - Sorgulanman isteniyor. - Beni mi? Ben Tarık b. Ziyâd’ım. - Kim olduğun bizi ilgilendirmez. Sen şu an, kanunların ölü veya diri yakalanmasını emrettiği birisin.⁶⁹

Târik b. Ziyâd’ın ardı ardına kazandığı zaferler, karakola götürülmeden önce kendisini öldüresiye döven polis memurları karşısında ona fayda sağlamadı. Târik b. Ziyâd karakolda kendisine yöneltilen suçlamaları dinledi:

- Tarık b. Ziyâd, devlet malına zarar vermekle suçlanıyorsun. - Hata ediyorsunuz. Ben herhangi bir mala zarar vermedim. - Gemileri yakan sen değil misin? - Gemileri yakmak, zafer kazanmak için gereklidir. - Bahane dinlemek istemiyoruz. Sadece sorumuza cevap ver. Gemileri yaktın mı, yakmadın mı? - Gemileri yaktım... - İzinsiz mi yaktın? Niçin cevap vermiyorsun? Gemileri yakmak için amirlerinden izin aldın mı? Sorğu hâkimleri güldüler; sonra boş, katı, soğuk sesleri yükseldi: Sen hainsin. Gemileri yakmak, ülkenin gücüne indirilen bir darbedir. Gemileri yakmak kime yaramıştır? Düşmandan başka hiç kimseye! Konuş! Susmak sana yarar sağlamaz. Elimizde hıyanetini, düşmanla yardımlaştığını kanıtlayan belgeler var. Tarık b. Ziyâd titreyen sesiyle haykırdı: Ama ben düşmanı yendim. Ona, söylediğinin kendisine yöneltilen suçlamayla ilgisinin olmadığı söylendi.⁷⁰

Bu öyküde otoritenin baskısı altında olumlu tarihi karakterlerin nasıl çaresiz ve olumsuz rollere büründüğüne şahit oluyoruz. Çünkü baskıcı iktidar, bu kahramanların potansiyel bir tehdit oluşturduğunun farkındadır ve onları düşman gibi görerek, çeşitli yollarla ezmeye veya ortadan kaldırmaya çalışmaktadır.⁷¹ Tâmir, bu karakter dönüşümlerini

⁶⁸ Ramadân, “Sîmât er-Ru’b ve’s-Sulta”, 153.

⁶⁹ Zekeriya Tâmir, *er-Ra’d*, 2. bs (Dimaşk: Mektebetu’n-Nûrî, 1978), 19-20.

⁷⁰ Tâmir, *er-Ra’d*, 21-23.

⁷¹ Beşir el-Hacâhiceh, “Cemâliyât et-Tehavvul fi’ş-Şahsiyyeti’s-Serdiyye, Zekeriya Tâmir

işleyerek modern dönemin zalim siyasi yapısına ve boğucu bürokrasisine eleştirel bir ışık tutmaktadır.⁷² Böylece Târik bin Ziyâd, toplumun, iktidarın ve yönetimin yozlaşmasına itiraz etmek için mezarından çıktı ve öfkeli bir sesle şöyle dedi: “Silah kuşandınız ve masalarınızın arkasında çay kahve içerek oturdunuz; vatan ve kadınlar hakkında konuştunuz.”⁷³ Târik b. Ziyâd’ın zaferi, otoritenin gözünde, üstlerinden izin almadığı için zafer sayılmamaktadır. Zira otorite tarafından emredilmediği sürece zaferin hiçbir önemi yoktur. Öykü sonunda Târik b. Ziyâd, bu otoritenin affedemeyeceği bir suçu olan gemileri yaktığı için ihanetle suçlanmakta ve bu nedenle idam edilmektedir.

“*Gemileri Yakan Kişi*” öyküsünde Târik b. Ziyâd karakteri, milleti ve ülkesi için gayret gösteren idealize edilmiş bir komutanı yansıtmaktadır. Ancak, o da birçok kişi gibi Arap yönetimlerinin olumsuz tavırlarıyla mücadele etmek zorundadır. Yazar, düşüncelerini daha çarpıcı bir şekilde iletebilmek için Târik b. Ziyâd’ı günümüz koşullarına yerleştirmiş ve onu bir araç olarak kullanmıştır. Yazar, mevcut durumdaki yozlaşmayı ve bozulmayı ortaya koymayı amaçlamaktadır. Öyküde, Târik b. Ziyâd’ın günümüzde yaşamış olsaydı, muhtemelen bu kahraman gibi idam edilebileceği vurgulanmaktadır.⁷⁴ Yazarın tarihsel figürleri ve olayları, modern zamanlara taşıyarak, günümüzdeki sorunları ve çelişkileri tartışmaya açmaktadır. Yazar, Târik b. Ziyâd’ı tarihsel başarılarını göz önünde bulundurarak, onu modern bir çerçevede değerlendirmiş ve yorumlamıştır. Öykünün alt metni, tarihi başarıları ve liderlik vasıfları ne olursa olsun, büyük kişiliklerin bile mevcut siyasi ve sosyal sistemlerin karmaşıklığı ve adaletsizliği karşısında çaresiz kalabileceğini vurgulamaktır.

Bu öyküde Zekeriya Tâmir’in gerçeküstü yöntemle bugünü ve geçmişi, yaşamı ve ölümü bir araya getirmesi, siyasi otoritenin geçmişe olan etkisini ve kahramanların tarihini nasıl sildiğini vurgulamaktadır. Öyküde yer alan otorite, zamanı olağan dışı bir

Unmûzecen”, *Mecelletu Câmiati’ş-Şârîka* 14, sy 2 (2017): 399-400.

⁷² es-Samâdî, *Zekeriyyâ Tâmir ve’l-Kıssatu’l- Kasîra*, 106.

⁷³ Tâmir, *er-Ra’d*, 22.

⁷⁴ Sâmîr Mesûd, “eş-Şahsiyyâtü’t-Turâsiyye fî a’mâli Zekeriyyâ Tâmiri’l-Kıssasiyye” (Yüksek Lisans Tezi, Nablus-Filistin, Câmi’atu’n-Necâhi’l-Vataniyye Kulliyetu’d-Dirâsâti’l-Ulyâ, 2001), 79-80; Bostancı, *Zekeriya Tâmir, Edebî Kişiliği & Hikâyeciliği*, 135.

şekilde kullanarak hem geçmişini hem de şimdiyi kontrol etmektedir. Toplumlar genellikle kahramanlarını övücü anlatılarla ölümsüzleştirir ve onları tarihin silinmez parçaları haline getirir. Ancak buradaki siyasi otorite, kahramanları silmek için yoğun bir çaba göstermektedir. Bu durum şu soruyu gündeme getirir: Eğer siyasi otorite zamanın sınırlarını aşabiliyor ve geçmişteki kahramanları bile tutuklayabiliyorsa, şu an yaşayanları yakalayıp infaz etmek için ne engeli olabilir? Bu, otoritenin korkunç derecede acımasız olduğunu göstermektedir.⁷⁵ Yazar tarihi karakterleri kullanarak, yönetimin asıl rolünü terk edip yalnızca kendi varlığını sürdürme kaygısına odaklandığını eleştirmektedir. Bu değişiklik, mevcut durumda karşılaşılan yenilgi ve zayıflığı sembolize eder. Yönetim, ulusal kültür ve hafıza ile olan bağını koparmak için geçmişin ve ulusal sembollerin anlamlarını silmeye çalışır. Tarihi karakterler, bu süreçte kahramanlık anlamlarını ve sembolik değerlerini kaybederler. Yönetim, onları şiddet ve güç kullanarak etkisiz hale getirir. Tâmir, öykülerinde yalnızca yaşayanları değil, mezaradaki ölüleri bile etkileyen bir zulüm ve baskı ortamının ne kadar geniş çaplı olduğunu gözler önüne sermek istemektedir.⁷⁶

Totaliter ve despotik yönetimlerin eleştiriye tahammülsüzlüğü ve hatalarını kabul etmeme eğilimi, Tâmir'in öykülerinde ironik bir dille eleştirilir. Bu tür yönetimler, sorunları dile getiren veya rahatsız olan bireyleri ve toplulukları suçlama eğilimindedir. Tâmir, “*Niçin Tutuklandı*” adlı öyküsünde yönetimin bu tutumunu ironik bir dille eleştirilmektedir:

Bir gün kral, Nasreddin Hoca'ya şöyle dedi: Yönettiğim insanlar şikâyet etme aşkından hastalar. Kış gelince soğuktan şikâyet ederler. Yaz geldiğinde sıcaktan şikâyet ederler. Nasreddin Hoca krala dedi ki: Onlardan herhangi birinin bahardan şikâyet ettiğini duydun mu? Ardından Nasreddin Hoca bilinmeyen nedenle tutuklandı. Şikâyet etme hastalığına yakalanan insanları kötüleyen bir kitap yazana kadar hapiste kaldı. Ondan sonra özgürlük, para ve şöhreti kazandı.⁷⁷

Bu hikâye, totaliter yönetimlerin eleştiriye olan tahammülsüzlüğünü ve çelişkili tutumlarını gözler önüne sererken, aynı zamanda bu yönetimlerin eleştirel sesleri nasıl susturduğunu ve bunun sonuçlarını da ironik bir şekilde ortaya koyar.

⁷⁵ Ramadân, “Sîmât er-Ru'b ve's-Sulta”, 155.

⁷⁶ Mufîd Necm, “et-Tenâssu'l-Kasasî fî Kısasî Zekerîya Tâmir, İstid'âu's-Şahsiyyâtî't-Târihiyye ve't-Turâsiyye”, *el-Marîfe*, sy 546 (Mart 2009): 126-27.

⁷⁷ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 339.

Yazar, “Bir Gazete Başyazısından” adlı öyküde baskıcı yönetimin vatandaşlarına olan bakış açısı, tasavvuru ve onlardan beklentileri ironik bir üslupla şu şekilde tarif etmektedir:

İyi vatandaş kimdir? Tek doğru cevap şu ki; iyi vatandaş, vatanına sürekli olarak daha fazla bağlanmak için çabalayan kişidir. Vatandaş için arzu edilen bu bağlanma, dört ayak üzerinde yürümedikçe ve emperyalizmin iki ayak üzerinde yürüme cazibesini reddetmedikçe sağlanamayacaktır.

Tâmir’in “Dört ayak üzerinde yürüme” ifadesi, bireyin itaatkâr, sorgulamayan, neredeyse insani özelliklerinden uzaklaşarak daha basit, makineleşmiş bir varlık haline gelmesini sembolize ederken; “emperyalizmin iki ayak üzerinde yürüme cazibesini” reddetmesi, bireyin özgürlüklerini ve insanlığını, yönetimin çıkarları uğruna feda edebilen biri olduğu beklenmektedir.

Başka bir öyküde Tâmir, zorba Arap rejimlerinin halk üzerindeki baskıcı gücü ve bu gücün insanları nasıl tutsaklaştırdığını eleştirir. Bu güç, ordularla temsil edilirken, insanları koruma ve sınırlarını muhafaza etme iddiasında bulunmasına rağmen, aslında onları esir alarak özgürlüklerini kısıtlamaktadır. Böylece halkı tutsak olarak görmek yönetimin karakteristik özelliklerinden biri haline gelmiştir. Tâmir’in “Tutsaklar” adlı öyküsünde, bu tür rejimlerin halkı korumak yerine zenginliklerini gasp eden ve onlara tutsak gibi davranan yapısını eleştirmektedir. Öyküde, bu zulme tanıklık eden iki yaşlı adam, durumlarını değiştirmek için Allah’a bir dilekçe yazmaya karar verirler:

Biz aşağıda imzası olanlar Varlığın Efendisi’nden ülkemizin sınırlarına konuşlanacak, düşmanlarla savaşıacak, bize tutsakmışız gibi davranmayacak, en modern silahlarla donatılmış meleklerden bir ordu göndermesini istiyoruz.⁷⁸

Öykülerde, yönetim sadece kendi menfaatini düşünen bir yönetim olarak karşımıza çıkmaktadır. Yönetim, halkın nüfus artışına şu şekilde bakmaktadır: “Kral dedi ki: Nüfus artarsa askerlerimin, açık ve gizli polislerimin, muhafızlarımın ve pazarlık yapmadan elindekileri dörtte bir fiyatına satan açların sayısı artar.”⁷⁹ Bu ifade, yozlaşmış yönetimin halka olan bakış açısını net bir şekilde yansıtmaktadır. Kralın, nüfus artışını sadece kendi ihtiyaçları ve çıkarları doğrultusunda değerlendirdiği

⁷⁸ Tâmir, *en-Numûr fî l-Yevmi ’l-’Aşir*, 6.

⁷⁹ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 329.

anlaşılmaktadır. Halkın artan nüfusunu sadece askeri gücünün, istihbarat servisinin ve muhafızlarının sayısını artırmak için bir fırsat olarak görmesi, halkı bir araç olarak gördüğünü ve onların gerçek ihtiyaçlarına ve refahına değil, kendi ihtiyaçlarına ve güvenliğine odaklandığını göstermektedir.

Halk arasında korkuyu yayan yönetim, vatanın kaynaklarını sömürmek için sahip olduğu gücü ve otoriteyi kullanır. Karşı koyamayan vatandaş, otoriteye yenilerek teslim olur. Öte yandan yönetimin baskısına maruz kalan Tâmir, eleştirilerinin sembolik ve gerçeküstü bir üslupla yapmak zorunda kalır. Sözelimi “*Suikast*”⁸⁰ öyküsünde rejim adamları tarafından kovalanan öykü kahramanı, sevgilisinin bedeninde saklanır. Adamlar, öykü kahramanını bulamayınca onu arama bahanesiyle sevgilisine tecavüz ederler. Tecavüz esnasında aranan öykü kahramanı sevgilisinin bedeninde bulunur. Öykü kahramanı çıkartılır fakat adamlar sevgilisinin tecavüzüne devam ederler. Öyküden, zorba Arap yönetimin amacı sadece kendince suçlu bulduğu vatandaşları yakalamak değil, daha çok vatanın kaynaklarını sömürmek ve onlara el koymaktır. Tâmir, bu gerçeği, yönetimin çirkin yüzünü göstererek çarpıcı bir şekilde ortaya koyar. Ayrıca öyküde arama bahanesiyle giysileri çıkartılması istenen kahramanın sevgilisinin onu isteyen adama söylediği “*utan*” kelimesi, aslında Tâmir’in zorba Arap yönetimine açık bir şekilde söylemek istediği şeydir.⁸¹

Otoriter Arap yönetimlerinin vatani ve kaynakları koruma iddialarının ardında yatan gerçek niyet o kaynakları sömürmektir. Bu tür yönetimler, vatandaşlarını korkutarak ve kaynaklara erişimlerini kısıtlayarak kontrol altında tutmaya çalışmaktadır. “*Düşman*” adlı sembolik öyküde, es-Sadi mahallesinin çocukları, komşu mahalle çocuklarının saldırılarına karşı mahallelerindeki meyve dolu incir ağacını kahramanca savunurlar. Ancak ertesi gün meyvelerin yenmiş olduğunu gördüklerinde şaşkınlığa düşerler. Meyveleri yiyenin gece bekçisi olduğunu öğrenirler, fakat karşı koymak için ellerinden bir şey gelmez:

Çocuklar, tüm meyvelerinin koparılmış olduğunu görünce şaşırdılar, bir süre üzüntü içinde kalakaldılar. Ardından gürültüleri arttı ve Mercan mahallesinin çocuklarını gece incir ağacının meyvelerini çalmakla suçladılar. Fakat, çok geçmeden incir ağacının meyvelerini koparanın

⁸⁰ Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-Âşir*, 118-119.

⁸¹ Mderaty, “En-Numûr Fi'l-Yevmi'l-Âşir”, 180.

gece bekçisi olduğunu öğrendiler. Birbirlerine öfkeli gözlerle baktılar; ama sustular. Gece bekçisi iri yarı, asık suratlı, kalın bıyıklı, belinden büyük bir tabanca sarkan ve istediğini hapse atabilen bir adamdı.⁸²

Öyküdeki incir ağacı, toplumun ortak kaynaklarını ve zenginliklerini temsil etmektedir. es-Sadi mahallesi çocukları ise bu kaynakları koruma arzusundaki masum ve samimi toplumu temsil ediyor. Komşu mahalle çocuklarının saldırıları, dış tehditleri ve dışarıdan gelen saldırıları sembolize ediyor olabilir. Ancak öykünün asıl vurgusu, dış tehditlerden ziyade içerideki düşmanla ilgilidir. Gece bekçisi, otoriter ve baskıcı yönetimleri temsil ederken, onun meyveleri çalması, bu tür yönetimlerin kaynakları sömürme eğilimlerini yansıtmaktadır. Çocukların gece bekçisi karşısında çaresiz ve korkulu halleri, vatandaşların bu tür yönetimler karşısında hissettikleri çaresizlik ve korkuyu göstermektedir. Bekçinin fiziksel özellikleri ve tabancası, otoriter yönetimlerin tehditkâr ve baskıcı tutumlarını vurgulamaktadır.

Baskıcı, bilgisiz ve iktidar hırslısı yönetimlerin toplumu nasıl tehlikeye attığını, Tâmir'in bazı öykülerinde konu edinmektedir. “*Yeryüzü Bizim Gökler Kuşlarıdır*” öyküsünde Şam şehrinin yönetimi, cehaletin, basiretsizliğin ve iktidar hırslının bir karışımı olarak sunulmaktadır. Vatandaşların şehri koruma arzuları göz ardı edilirken, yenilikçi fikirleri olan yaşlı bir adamın uçağı gibi potansiyel kurtarıcı fikirlere de kuşkuyla yaklaşmaktadır. Öyküde Şam şehri, düşman ordusu tarafından kuşatılıyor ve halk, şehri koruma arzusuyla yanıp tutuşsa da kral, bu görevin sadece askerlere ait olduğunu belirterek onların şehri savunma teklifini geri çevirir. Bu sırada, uçak adında bir araç icat ettiğini iddia eden bir yaşlı adam, bu icadını bedelsiz olarak sunmak için kralın önüne çıkar. Ancak kralın etrafındaki kişiler yaşlı adamı ve iddiasını kuşkuyla karşılar. Öykü düşmanların şehre girmesi ve onu tahrip etmesiyle sonuçlanır:

Polis müdürü de şöyle dedi: “Ben uyarıyor ve dikkatinizi çekiyorum: Düşmanların üzerinde uçan uçak, efendimiz kralın sarayının üzerinde de uçar.” Kral eliyle işaret etti, ortalığı sessizlik kapladı. Kral kaşları çatık vaziyette bir süre düşündü sonra bilgine sordu: “Uçağın nerde?” Bilgin: “Evimin damında.” Kral bilginin, evinin ve uçağının yıkılmasını emretti. Kralın emri derhal uygulandı. Alevler evi, bilgini ve uçağı sarınca kralın avanesi sevinç çığlıkları attılar. Ancak surlarına aldırmaksızın Şam’a giren düşmanlar bir anda onların çığlıklarını sona

⁸² Zekerîya Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 3. bs (Beyrut: Riad el-Rayyes Books, 1994), 163-64.

erdirdiler. Düşmanlar evleri, insanları ve sokakları harabeye çevirdiler. O zamandan sonra yasemin, küllerde beyaz bir güneş olarak bitmeye başladı.⁸³

Kralın kendi sarayına potansiyel bir tehdit olabilecek uçağı yıktırma emri vermesi, onun iktidarını koruma arzusunun, halkının ve şehrinin güvenliğınden daha üstün olduğunu göstermektedir. Bu, yönetimin kendi çıkarlarına ve iktidarlarına olan saplantısının, onları halkın gerçek ihtiyaçlarından ve faydalı yeniliklerden uzaklaştırdığına dair güçlü bir eleştiri içermektedir. Tâmir'in bu öyküsü, kötü yönetimin sonuçlarının sadece hükümetin kendisi için değil, tüm toplum için de felaketle sonuçlanabileceğini vurgulamaktadır.

Tâmir'in öyküleri, Arap yöneticilerinin kendi çıkarlarına odaklanan ve halkın haklarına ve refahına kayıtsız kalan tavırlarını eleştirmektedir. Bu yönetimler, maddi çıkarları uğruna halka haksız ve zalimce baskılar yapmaktadır. “Zafer” adlı öyküde bu durum, yöneticilerin halktan vergi toplamak için başvurdukları zorbalık ve zulmü açıkça anlatılır:

Hükümdar bir gün hazinesindeki altın ve gümüşün azaldığını fark etti ve üzüldü. Vezirinden öğüt istedi. Vezir düşünmeden şöyle dedi: Yeni vergiler koyalım. Hükümdar onaylayarak başını salladı ve vezirini önerisini uygulamakla görevlendirdi. Vergi tahsildarları yanlarına polisleri alarak şehirleri ve köyleri dolaşmaya, insanları yeni vergiyi ödemeye zorlamaya başladılar. Ödemeyenler ise aşağılanıyor, dövülüyor ve hapse atılıyordu.”⁸⁴

Tâmir'in burada, herhangi bir sembol kullanmadan, doğrudan ve açık bir üslupla zorba Arap yönetimin zalim uygulamalarını ve çirkin yüzünü ortaya koyarak eleştirdiği görülür.

Öykülerde halkın sorunlarına ve ihtiyaçlarına uzak ve duyarsız olan bir yönetimle karşılaşmaktayız. Yozlaşmış yönetim halkın zenginliklerini ve kaynaklarını sömürmekte ve onun sıkıntılarına kulak asmamaktadır. Sözelimi “Sadece Şikâyet Edip Sabırlı Olabiliriz” öyküsünde yönetici, halkın getirdiğı her soruna yüzeysel ve anlamsız çözümler sunarak bu sorunları çözmekten ziyade, daha fazla derinleştirmektedir:

⁸³ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 57.

⁸⁴ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi'l-'Aşir*, 125.

*Ey Müminlerin Emiri: Tarlalarımız, karşı konulamaz kurnaz çekirgeler tarafından istila edildi ve depolarımızda erzak yok. Bunun üzerine Müminlerin Emiri söylediklerimize şaşırdı ve baş şairinden çekirgeleri kınayan bir şiir yazmasını istedi. Doktorlarına acil olarak orucun sağlığa faydalarını anlatan kitaplar yazmalarını söyledi.*⁸⁵

Otoriter ve baskıcı yönetimlerin, kendi isteklerini gerçekleştirmek ve halkın tepkilerini bastırmak için genellikle yanıltıcı bir dil kullanması Tâmir'in öykülerinde sıkça ele aldığı konulardan biridir. Bu dil, halkın özgürlüklerini ve haklarını kısıtlama eylemlerini meşrulaştırma aracı olarak kullanılır. Sözgelimi “Söylev Projesi” öyküsünde yazarın sunduğu dildeki yanıltıcı ifadeler, iktidarın gerçekleri saptırarak kendi amacına hizmet eden bir propaganda mekanizmasına dikkat çeker:

*Saygıdeğer yurttaşlarım, ülkenin hür ve mutlu olması için, yüzlerce yıldır ekmeksiz yaşadınız, özgürlüksüz yaşadınız, onursuz yaşadınız, gülmeyi unuttunuz, gülden, aydan, aşk şarkılarından nefret ettiniz. Böylece Allah, aziz vatanımızı bugün, düşmanla birlikte entrika düzenleyen hainlerin tehlikesinden korudu.*⁸⁶

Yazar, öykülerinde bireyin hak arama sürecinin baskıcı bir yönetim tarafından nasıl yanıltıcı ve abartılı bir üslupla tehlikeli, hatta vatan hainliğine eşdeğer bir hareket olarak tasvir ettiğini görmekteyiz.⁸⁷ Örneğin Tâmir'in “Suç” adlı öyküsünde, bireyin temel hakları ve adil maaş talebi, otoriter bir yönetim tarafından nasıl abartılı bir şekilde suç unsuru olarak gösterdiğini ve gerçekleri nasıl saptırdığını açıkça göstermektedir. Bu, baskıcı yönetimlerin bireyin en temel hak ve taleplerine dahi nasıl tepki gösterip, onları nasıl saptırabileceğini gözler önüne sermektedir:

Ben, diğer yoksul yurttaşlardan farklı olmayan birisiyim. Elbisem onların elbisesi, midem onların midesi gibidir. Ben de onlar gibi korkuyorum. Devlet bana, sahip olduğu bir fabrikada çalışma şerefini bağışladığında, ben bu bağışın değerini bilemedim. Birkaç ay sonra, düşmanlara karşı verilen savaşın gerektirdiği parayı görmezden gelerek ve kemer sıkmayı emreden resmî buyruklara aykırı olarak maaşımın artırılmasını istedim. İsteğim yerine getirildiği taktirde ülkeme ne kadar zarar vereceğime hiç dikkat etmedim. Eğer maaşımda artış olsaydı, devletin parası azalırdı; devletin parası azalırsa viskiye, kadın elbiselerine, arabalara, köşklere ödenen paralar azalırdı. Viski azalır, kadınlar darılır, araba ve köşkler görkemli olmazsa, ülke yöneticilerinin daha az mutlu olacakları tarihsel olarak ve objektif şekilde kanıtlanmıştır. Yöneticilerin mutluluğu azalınca da moralleri bozulur, açıklamaları, söylevleri,

⁸⁵ Tâmir, *Senadhaku*, 108.

⁸⁶ Tâmir, *er-Ra'd*, 23.

⁸⁷ Öznurhan, “Tâmir'in Öykülerinde Polis Devleti”, 48.

konuşmaları durgun, sıkıcı, düşmana korku salmayan bir hal alır. Bundan dolayı, maaşımın artırılmasını istediğim zaman, düşmana hizmet etmiş ve ülkemize açtığı psikolojik savaşında başarı kazanmasına katkıda bulunmuş oldum. Bu durumda en büyük cezaya çarptırılmalıyım. NOT: Bu ani bilinçlenmemin, polis karakoluna götürülmemle bir ilgisi yoktur; çünkü orada bana üretimi artırmayı hedefleyen önerilerimden başka bir şey sorulmadı.⁸⁸

Öykülerde Arap yöneticilerin bilim adamlarını yeterince takdir etmedikleri ve onlara hak ettikleri değeri vermedikleri açıkça eleştirilmektedir. Tâmir'in "Delî" adlı öyküsünde, Hasan b. Heysem⁸⁹ karakteri kullanılarak Arap yöneticilerin bilginleri hak ettikleri konuma koymadıkları eleştirilmektedir. Tâmir, alaycı ve ironik bir üslupla, meşhur bir bilim adamı olan Hasan b. Heysem'in, hükümdar tarafından sadece sobalarla ilgilenmekle görevlendirilmesini anlatır:

Hükümdar, ülkesinde yaşayan Hasan b. Heysem adında meşhur bir bilginden haberdar olduğu zaman hemen onu çağırttı, onu sarayındaki sobalarla ilgilenme işiyle sorumlu tuttu ve ona şöyle diyerek dolgun bir maaş verdi: Bilginlerinin değerini bilmeyen ülkeler, cehaletin karanlığında ve tutsaklığında kalmaya mahkumdurlar.⁹⁰

Bu durum, Arap yönetiminin bilimsel potansiyeli ve bilginin önemini tam anlamıyla kavrayamadığını ve bilim adamlarını basit görevlere atayarak değersizleştirdiğini göstermektedir. Öyküde, Arap yöneticilerinin kişileri uygun olmayan görevlere atamaları ve bilginlere gerçek değeri vermeyerek kendi iktidarlarını güçlendirmek için maddi teşvikler sunmaları vurgulanmaktadır. Bu durum, öykünün genelinde Arap yöneticilerinin bilgili ve yenilikçi kişilere karşı olumsuz bir tutum sergilediği şeklinde eleştirilmektedir.⁹¹

Zorba Arap yönetimlerin entelektüellere, özellikle de edebiyatçılara ve eleştirmenlere duyduğu derin korku, bu tür yönetimlerin en kırılgan yönlerini, en saklı kalmış zaafiyetlerini açığa çıkarmaktadır. Özgürlüklere ve bireysel ifadeye düşman olan bu yönetimler, edebiyat ve eleştirel düşüncenin, toplumu aydınlatma ve bilinçlendirme gücünden korkarlar. Bu korku, onların sadece fiziksel tehditlere değil, aynı zamanda

⁸⁸ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi'l-'Aşir*, 12-13.

⁸⁹ Hasan b. Heysem (ö. 1040), matematik, optik, fizik, astronomi, geometri, oftalmoloji ve felsefeye önemli katkılarda bulunan bir Arap Müslüman bilim adamı.

⁹⁰ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi'l-'Aşir*, 59.

⁹¹ Mesûd, "eş-Şahsiyyâtü't-Turâsiyye", 107-8; Bostancı, *Zekeriya Tâmir, Edebî Kişiliği & Hikâyeciliği*, 141.

fikir ve düşünceye de ne kadar tahammülsüz olduğunu gösterir. Tâmir'in “Edebiyatçıların Olmadığı Bir Ülke” adlı öyküsü, bu korkunun somut bir örneğini sunuyor:

Kral dedi ki: Şairleri vatandaşlıktan çıkarıp onları sınır dışı edeceğiz. Vezir dedi ki: sadece onları sınır dışı etmeyeceğiz. Tüm kalem tutanları; Öykü, roman, oyun yazarlarını, eleştirmenlerini sınır dışı edeceğiz. Eleştirmenleri sınır dışı etmeye özellikle dikkat etmeliyiz, çünkü eleştirmeye alıştıkları edebi ürünlerden mahrum bırakılırlarsa edebi eleştiriden toplumsal eleştiriye, toplumsal eleştiriden siyasal eleştiriye geçiş yapacaklardır. Kral dedi ki: Eline kalem alıp bir kelime yazan herkesi sınır dışı edeceğiz.”⁹²

Kralın ve vezirin, edebiyatçıları sınır dışı etme kararlılığı, zorba yönetimlerin düşüncenin serbest akışından ne kadar endişe duyduğunun bir göstergesidir. Vezirin eleştirmenlerin edebi eleştiriden siyasal eleştiriye geçebileceğine dair uyarısı, fikirlerin nasıl bir tehdit oluşturabileceğini ve yönetimlerin bu tehdidi nasıl algıladığını vurgulamaktadır. Zorba bir yönetimin en büyük korkusu, toplumunun bilinçlenmesi, sorgulaması ve bu sorgulamanın sonucunda isyan etmesidir. Bu nedenle, kalem kullanarak, düşünerek, eleştirerek toplumu aydınlatmaya çalışan entelektüeller, bu tür yönetimler için en büyük tehdit unsuru haline gelir. Tâmir'in öyküsü, bu korkunun ve zorbalığın ne denli iç içe olduğunu ortaya koymaktadır.

Tâmir'in öykülerinde, zorba yönetimlerin vatandaşlarının düşünce yapısını ve algılarını şekillendirmek için eğitim sistemini nasıl bir korku ve kontrol aracı olarak kullandıkları detaylı bir şekilde işlenir. Bu öyküler, otoriter rejimlerin eğitim sistemini, sadece bilgi aktarımının ötesinde, ideolojik bir araç olarak nasıl kullandıklarını gösterir. “Gök Gürültüsü” öyküsünde öğretmen öğrenciye şu soruyu sorar: “Elimizde on milyon kişi var. Yedi milyonunu astık. Kaç kişi hayatta kalır?”⁹³ Öğretmenin sorduğu bu rahatsız edici matematik sorusu, bir yandan sıradan bir aritmetik problemi gibi görünse de diğer yandan baskıcı bir rejimin acımasızlığını ve korku üzerinden kontrolü nasıl sağladığını gösteriyor.

Tâmir, bazı öykülerinde Arap yöneticilerinin iktidarlarını zorbalıkla sürdürme eğilimlerini alaycı ve eleştirel bir üslupla anlatır. Onların yönetim anlayışı ve vasıfları,

⁹² Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 332.

⁹³ Tâmir, *er-Ra'd*, 116.

gerçek bir liderlik için gerekli nitelikleri taşımadığını gösterir. Yazar, zaman zaman sembol ve ima yerine açık ve dolaysız bir dil kullanarak Arap yönetiminin kusurlarını eleştirir. “*Son Kaside*” adlı öyküde II. Hidiv Abbas’ı⁹⁴ öven uzun bir şiir yazan Ahmed Şevkî⁹⁵ Hidiv’den şu cevabı alır:

*Aldatılabilecek ve kandırılabilir bir adam değilim, çünkü senin şiirin asil bir adamdan bahsediyor ve ben aşağılık bir adamım. Şiirin zaferden zafere koşan bir adamdan bahsediyor ve ben girdiği tüm savaşlarda yenilgiye uğrayan bir adamım. Şiirin bir ilim adamından bahsediyor, ben ise etrafı cahillerle çevrili bir cahilim. Şiirin zeki bir adamdan bahsediyor ve ben aptallığı yücelten aptal bir adamım.*⁹⁶

Hidiv’in kendisini bu şekilde tanımlaması, övgü dolu şiirin gerçeklerle uyumsuz olduğunu vurgulamak için kullanılan bir ironidir. Tâmir, burada Arap yöneticilerinin iktidarlarını zorbalıkla sürdürme eğilimlerini açık ve eleştirel bir üslupla anlatarak onların liderlik vasıflarının yetersizliğini vurgular. Bu öyküde yöneticilerin, adalet, bilgelik ve halkın refahı gibi gerçek liderlik niteliklerinden uzak olduğu açıkça gösterilir.

Sonuç olarak Zekeriya Tâmir’in öykülerindeki Arap dünyasının siyasi yapı ve yönetici figürlerinin eleştirisi, bu karakterlerin cahil, yozlaşmış ve despotik doğalarını ortaya koymaktadır. Tâmir, yöneticilerin kişisel çıkar ve iktidar hırslarının, halkın ihtiyaçları ve refahı üzerindeki etkisini vurgulayarak, bu figürlerin gerçek liderlik vasıflarından yoksun olduğunu göstermektedir.

1.1.2. Yöneticinin Etrafındaki Kişiler

Zekeriya Tâmir’in öykülerinde, yönetici ve hükümdarların yanı sıra, onların danışmanları, vezirleri ve bürokratları da önemli bir yer tutar. Bu karakterler sadece emir alan kişiler olmayıp, aksine kendi çıkarları için hareket eden ve yönetimin şekillenmesinde aktif rol oynayan kişilerdir. Onlar, zorba bir yönetimde sadece destekçi

⁹⁴ II. Abbas Hilmi Paşa, (1874-1944) son Mısır hidividir. Osmanlı İmparatorluğu'nun kararıyla 1893 yılında Mısır hidivi olarak atanmıştır. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı'na katılmasıyla birlikte İngiltere, onu hidiv olarak tanımayacağını ilan etmiştir. Nihayetinde Lozan Anlaşması'nın imzalanmasıyla hidivlik görevi resmen sona ermiştir.

⁹⁵ Ahmed Şevkî, 16 Ekim 1868'de Kahire'de doğmuş ve 13 Ekim 1932'de Kahire'de vefat etmiş olan bir Arap şair ve tiyatro yazarıdır. Arap şiirine getirdiği yenilikler nedeniyle bugün hala “Emîru’ş-Şu’arâ” (şairlerin prensi) unvanıyla tanınmaktadır.

⁹⁶ Tâmir, *Senadhaku*, 174.

olmayıp, aynı zamanda bu yönetimin sürdürülmesinde de etkili olanlardır. Bu kişiler, yönetimin sağladığı güç ve zenginlikten faydalanırken, hükümdarla yakın ilişkiler kurarak kendi güvenliklerini de sağlarlar. Tâmir, bu karakterler aracılığıyla, yönetimin sadece en üstteki kişi tarafından değil, onun etrafındaki kişiler tarafından da etkilenip şekillendiğini gözler önüne serer.

Yöneticinin yanında bulunan kişilerin başında genellikle vezir yer alır. Zekeriya Tâmir, öykülerinde vezirlerin önemli rollerine dikkat çeker. Özellikle, hükümdarların kararları üzerindeki etkilerini vurgular. “Edebiyatçıların Olmadığı Bir Ülke” öyküsünde, kralın bir şairin hiciv dolu şiiri yüzünden şiir yazmasını yasaklamak istemesi ama vezirin bu kararı değiştirmesi buna örnek gösterilebilir:

Eğer böyle bir karar çıkarsa istenilen faydayı sağlamaz. Şiir, tedavisi olmayan bir hastalık gibidir. Ona yakalanan kişi iyileşmez, şiir yazmak zorundadır. Şair bir karga gibidir. Karga gaklamak için, şair ise şiir okumak için yaratılmıştır. Bu karar sadece önemsizleri korkutacaktır ve onlar da ona uyacaklardır. Diğer şairlere gelince, onları şiir yazmaktan alıkoyan hiçbir şey yoktur. Bu kararın dezavantajlarından biri de ülkemizin şiire, edebiyata, düşünceye, özgürlüğe karşı olduğuna dair kötü niyetli söylentilerin ve nefret dolu iddiaların ortaya çıkmasıdır. Düşmanlarımız, bu kararı krallığımızın krallıklar arasında itibarını sarsmak için bir fırsat olarak kullanacak... Tüm kalem tutanları; öykü, roman, oyun yazarlarını, eleştirmenlerini sınır dışı edeceğiz.⁹⁷

Otoriter rejimlerde, yöneticiler kadar onların çevresindekiler- bakanlar, danışmanlar, üst düzey yetkililer- de toplum üzerinde büyük etkiye sahiptir. Bu kişiler, yöneticinin otoritesini ve korku iklimini kullanarak kendi pozisyonlarını güçlendirirler. Örneğin, “Ey Unutulmuş Kiraz” öyküsündeki Bakan karakteri, otoriter rejimlerin yarattığı baskı ve korkunun somut bir örneğidir. Öyküde Bakanın varlığı ve otoritesi neredeyse tanrısal güçle betimlenir: “Bakanlık binasına girdiğinde, memurlar korkudan titrer ve onu sanki o gökten inen İsa’yıymış gibi selamlarlar. Emreder itaat edilir. Yağmura yağ der, yağmur yağar.”⁹⁸ Bu betimleme, baskıcı yönetimlerin otoritesinin ve gücünün, insanları ne kadar çaresiz ve korkulu bir hale getirdiğini göstermektedir. Memurların bakanı bu denli yüceltmeleri, halkın otoriter figürlere karşı derin korku ve saygısını simgelemektedir.

⁹⁷ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 331-32.

⁹⁸ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 30.

Bakanın doğaüstü güçlere sahipmiş gibi görünmesi, halkın bu tür liderlere sorgusuz itaat ettiği ve emirlerini yerine getirdiği bir yapıyı işaret etmektedir.

Öykülerde, genellikle hükümdarın düşüncelerini fazlasıyla benimseyen ve ‘kraldan daha kralcı’ bir tavır takınan vezirler karşımıza çıkar. Örneğin, “Üçüncü Abdullah İbnü’l-Mukaffa” öyküsündeki vezir, bu ‘kraldan daha kralcı’ tutumu mükemmel bir şekilde yansıtır. Öyküde, Halife Mansûr⁹⁹ huzuruna getirilen İbnü’l-Mukaffa¹⁰⁰ insanları düşünmeye teşvik eden kitaplar yazdığını ifade eder. Ancak Halife Mansûr’un vezirlerinden biri, İbnü’l-Mukaffa’yı eleştirir. Vezir, İbnü’l-Mukaffa’nın insanları düşünmeye teşvik etmesini eleştirerek onu devlet düşmanı olarak tanımlar. Mansûr ise İbnü’l-Mukaffa’yı savunur ve düşüncelerini özgürce ifade etmesine izin verir. Ancak vezir, karşı çıkarak, halkın kendi başına düşünmemesi gerektiğini savunarak aşırı otoriter bir yaklaşımı benimsemektedir.¹⁰¹ Bu durum, Tâmir’in eleştirdiği otoriter yönetimin lideri yanı sıra, onun etrafındaki yardımcıları ve danışmanlar tarafından da desteklendiğini göstermektedir.

Başka bir öyküde yazar, yöneticinin çevresini fırsatçı, faydacı, ülkeye hizmet etmekle ilgilenmeyen, yönetimin mevcudiyetini dolayısıyla kendi çıkarlarının devam etmesi için uğraşan bir sınıf olarak tasvir etmektedir:

Yaşlı kral aniden öksürdü ve hareket etmeden yere düştü. Ardından yardımcıları, vezirleri ve muhafızları panik içinde bağırdı ve onu kurtarmaya koştular. Fakat onun öldüğüne şaşırarak ve kendilerini yürekten ağlarken buldular. Ancak dakikalar sonra onun öldüğünden emin olduktan sonra gözyaşları hemen kurudu ve üzüntüleri kayboldu. Ülkenin geleneklerine göre onun yerine kimin geçeceğini merak ederek yaşlı kralın adaletsizliği, ahmaklığı, aptallığı ve ahlaksızlığı hakkında alçak sesle konuştular.¹⁰²

Ülkenin yeni kral seçme geleneğine göre, altın kafesten bir güvercin salıverilir ve güvercinin konduğu kişi kral olur. Salınan güvercin, fakir bir adamın omzuna konar. “Böylece zavallı adam Nureddin es-Se’aidî kral olur. Nureddin es-Se’aidî, sevinir ve günlerdir açlık çeken köpeği de sevinir. Köpek, kendisine bol miktarda taze et

⁹⁹ İkinci Abbasi halifesidir.

¹⁰⁰ Abbasi döneminde yaşamış Fars kökenli bir düşünür, bürokrat ve edebiyatçı.

¹⁰¹ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 20-21.

¹⁰² Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 57.

getirilmesi için emirini verir. Emri hemen yerine getirilir. Köpek tatmin olunca da esner ve derin bir uykuya dalar.”¹⁰³

Tâmir, burada yönetimin çevresinin kralın yanlışlarına sessiz kalmalarını, hatta kendi çıkarları için dalkavukluk yapmalarını eleştirmektedir. Tâmir ayrıca yöneticinin yardımcılarını köpeğe benzeterek, onların kendi menfaatleri uğruna nasıl hareket edebileceğini ve iktidarın nimetlerine ulaştıklarında nasıl rahata kavuştuklarını ifade etmektedir. Bu benzetme, vezirlerin ve diğer yardımcılarının toplumsal veya ahlâkî değerlerden ziyade sadece kendi çıkarlarına odaklandığını vurgulamaktadır.

Tâmir’in öykülerinde yönetimin etrafındaki kişiler, statülerine bakılmaksızın, iktidarın sunduğu imkanlardan yararlanma peşindedir. Tâmir, “*Beyrut*” adlı öyküde veziri ve soytarıyı aynı kefeye koyarak, yönetimin etrafındaki tüm kişilerin -statüleri ne olursa olsun- iktidarın nimetlerinden faydalanma ve mevcut durumda kalma eğiliminde olduğunu vurgulamaktadır: “Bir gece Hülâgû, vezirini ve soytarısını çağırıp onlara: Canım sıkıldı, beni eğlendirecek bir şey önerin dedi... Vezir ve soytarı, birbirlerinden nefret ettikleri, birbirlerinin makamlarını kıskandıkları ve bu nedenle birbirlerine tuzak kurdukları için birbirlerine kötü niyetli bakışlar attılar.”¹⁰⁴

Burada Tâmir, vezir ve soytarı arasındaki rekabet, vezirin asıl görevinden saparak kendi çıkarlarını koruma amacıyla hareket ettiğini ifade etmektedir. Soytarı ise genellikle kralı eğlendirmekle görevli olmasına rağmen, rekabet nedeniyle bu görevinin ötesine geçmeye çalışmaktadır. Bu da her iki figürün kendi rollerinden saparak, iktidarın cazibesine kapıldıklarını ve kendi çıkarlarını ön planda tuttuklarını göstermektedir. Tâmir, bu benzetme aracılığıyla yöneticinin etrafındaki kişilerin, statüleri ne olursa olsun, iktidarın nimetlerine ve gücüne olan tutkularının nasıl onları asıl görevlerinden uzaklaştırabileceğini vurgulamaktadır.

Tâmir’in eleştirdiği bir diğer önemli konu, Arap yöneticinin etrafındaki kişilerin menfaatçi ve fırsatçı olmalarının yanı sıra toplumsal yozlaşmanın ve ahlâkî çöküşün temsilcileri olarak görülmesidir. Sözgelimi “*Danışmanlar*” öyküsünün kahramanı, Azmî es-Saffâd’ın sürekli oturduğu mezarlıkta yatan ölülerden tanıştığı ve arkadaşlık kurduğu

¹⁰³ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 58.

¹⁰⁴ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 173.

ve danışman olarak edindiği kişilerin her birinin toplumda farklı ahlâkî sapmalarla tanındığını ortaya koyar. Bu danışmanlar şunlardır: Zimmetine milyonlar geçiren ve hapis yatan bir banka müdürü aşırı zengin, kadınlara düşkün ve sayısız evlilik yapan bir kişi; sayısız rüşvet alan maliye bakanı; insanlara sataşan ve bir katil; para karşılığında yazılar yazan bir yazar; tehlikeli bir bomba icat ederken ölen bir mucit ve fuhuşla yaşam süren bir kadın. Azmî es-Saffâd, bu danışmanların tavsiyeleriyle yükselir ve sonunda beldesinin en zengin, en güçlü ve en ünlü kişisi olur.¹⁰⁵ Bu, mevcut yönetimde danışmanların etik değerlerden yoksun, kendi çıkarlarını düşünen kişiler olduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte, yöneticinin yanında bulunan kişilerin, genellikle gerçeklerden daha çok otoritenin hoşuna gidecek söylemleri benimsedikleri görülür. Bu durum, iktidarın yanında yer almanın, otoriteye hoşgörü ile yaklaşmakla elde edilebileceği inancından kaynaklanır. Tâmir'in "Suyun Suçu" öyküsündeki kral ile vezir arasında geçen bir diyalog, bu durumu mükemmel bir şekilde özetler:

Bir zamanlar bir kral geniş bir arazide akan bol suya bakıp hayretle vezirine sormuş: Sular neden titriyor? Vezir dedi ki: Kralımızın heybetinden korktuğu için. Kral dedi ki: İkiyüzlülük damlayan cevabına ikna olmadım. Vezir dedi ki: Ben sadece doğru olduğunu inandığım şeyi söyledim.¹⁰⁶

Vezirin krala verdiği cevap, kralın heybeti ve gücü karşısındaki aşırı dalkavukluğunun bir tezahürüdür. Bu diyalog, iktidarın yanında olmanın gerçeklerden çok, otoriteyi memnun etme eğiliminde olabileceğini vurgular.

"Yarım Vatandaşlar" öyküsünde geçen bir diyalog, yöneticinin etrafındaki kişilerin otoriteye olan teslimiyetinin uç noktalara ulaşabileceğini gösterir. Öyküde, vezirin krala hitaben söylediği, "canlar Allah'ın ve sizin elinizdedir. Keşke hayatımdan geriye kalanları size verebilseydim"¹⁰⁷ ifadesi, dalkavukluğun ne kadar ileri boyutlara ulaşabileceğinin bir örneğidir.

Başka bir öyküde vezirin krala kırk dört karısı olduğunu hatırlatması üzerine, kral şeriatın dört evliliğe izin verdiğini hatırlatarak veziri neden kendisini uyarmadığı

¹⁰⁵ Zekeriya Tâmir, *el-Hısrım*, 1. bs (Beyrut: Riad el-Rayyes Books, 2000), 79-81.

¹⁰⁶ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 267.

¹⁰⁷ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 293.

konusunda azarlar. Vezir, kralın şeriatı ihlal etmediğini savunarak, kralın sadece kendinden değil, milyonlarca insandan sorumlu olduğunu, bu nedenle milyonlarca kadınla evlenme hakkına sahip olduğunu iddia eder.¹⁰⁸ Bu diyalog, vezirin krala karşı gösterdiği dalkavukluğun ve gerçekleri çarpıtarak otoriteyi memnun etme çabasının sınırlarını zorlayabileceğini gösteren bir örnek olarak ele alınabilir. Vezirin bu tutumu, iktidarın etkisindeki kişilerin gerçekleri ve etik değerleri nasıl çarpıtılabileceğinin bir göstergesidir.

Öte yandan Tâmir'in öykülerinde, Arap yöneticiler yardımcılarını seçerken, bu kişilerin işe ehil, yetenekli ya da bilgili olmalarından ziyade, yöneticiye ne derece sadık ve itaatkâr olduklarına büyük önem vermektedirler. "A'dan Z'ye" öyküsünde, padişah Bakanlar Kurulu'nda değişiklik yapmayı düşünürken, bu görevi Başbakana vermeden önce onu sadakat konusunda sınamaya karar verir. Padişahın sınavı, Başbakanın sadakat sınırlarını zorlayacak bir senaryoyu içerir: "Bir gün evine girersen ve karını yatakta yabancı bir adamla yakalarsan ne yaparsın? Başbakan dedi ki: Kükrerim, bağırırım, ama padişahıma danışmadan hiçbir şey yapmam." Padişah güler ve başbakanına şöyle der: "Sen hâlâ akli başında, bilge ve benim başbakanım olarak kalmaya layık adamsın."¹⁰⁹ Öykünün devamında, Başbakan atamalarını yaparken kişilerin yeteneklerine veya bilgilerine bakmaksızın hareket eder. Bu durum, sadakatin körlüğünü ve iktidarın çevresindeki insanların gerçek yeteneklerinden çok, iktidara olan yakınlıklarına göre değerlendirildiğini vurgular.

Yukarıda bahsedilen yönetici ve yardımcılarının sadakat odaklı seçimlerinin sonuçlarını gözler önüne seren "*Başbakan Yeni Bakanlarını Seçiyor*" öyküsünde, Zekeriya Tâmir'in alaycı dili ile yönetimdeki liyakat eksikliği ve yozlaşma mizahi bir üslupla ele alınmaktadır.

Tâmir'in "*Başbakan Yeni Bakanlarını Seçiyor*"¹¹⁰ adlı öyküsünde kullandığı alaycı dil, yöneticilerin ve bakanların gerçekte sahip olmaları gereken niteliklerle, öyküde betimlenen nitelikler arasındaki tezatı ortaya koymaktadır. Bu tezat, yönetimde liyakatin yerine, yetersizlik, cehalet ve kişisel çıkarların egemen olduğu bir yapıyı

¹⁰⁸ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 301-2.

¹⁰⁹ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 275.

¹¹⁰ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 275-278.

hicveder. Örneğin, Harbiye Bakanı savaş filmlerinden edindiği deneyim ve bir kavga ile sınırlı niteliklere sahipken, Kültür Bakanı okuma yazma bilmemektedir. Ticaret Bakanı ise, açlığın halk için faydalı olduğuna inanarak ekonomik politikaların gerçekçilikten ne kadar uzak olduğunu gösterir. Bu karakterler, yönetimdeki yetersizlik, cehalet ve kişisel çıkarların ağır bastığı bir yapıyı eleştirel ve mizahi bir dille yansıtmaktadır.

Arap yönetimlerindeki adam kayırmacılığı, Tâmir'in öykülerinde sıkça rastladığımız temalar arasında öne çıkmaktadır. “Aile”¹¹¹ öyküsünde bu tema, kralın liyakate dayalı atamalar yapma talebine karşın vezirin sürekli kendi çocuklarını ve akrabalarını önermesiyle işlenir. Özellikle, kralın maliye bakanlığı için istediği “dürüst, güvenilir, elleri temiz” bir bakan talebine vezirin “bu bakanlığa altıncı oğlumdan başka ehil yoktur. Zira o her gün ellerini on defa sıcak su ve sabunla yıkar” şeklindeki cevabı, alaycı bir üslupla adam kayırmacılığını ve yüzeysel niteliklere önem verilmesini eleştirir. Bu öyküde Tâmir, bu durumu etkili bir şekilde vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, Zekeriya Tâmir'in öykülerinde, otoriter yönetimlerin yanındaki danışmanlar, vezirler ve bürokratlar üzerinden siyasi otorite eleştirisi yapılmaktadır. Bu karakterler, kişisel çıkar peşinde koşarken, aynı zamanda yönetimlerin sürdürülmesinde etkili roller üstlenmektedir. Tâmir, bu figürlerle siyasi yapının liderler kadar, onların çevresindekiler tarafından da etkilendiğini ve şekillendirildiğini etkileyici bir şekilde vurgulamaktadır.

1.1.3. Polis

Zekeriya Tâmir'in öykülerinde, polis karakterleri, baskıcı yönetimlerin ve bireylere yönelik gücün somut bir simgesi olarak ortaya çıkar. Bu öykülerde polis figürleri, durdurulamaz güç olarak betimlenir ve sebep göstermeksizin kahramanları tutuklama yeteneğine sahip olarak işlenir.¹¹² Tâmir, öykülerinde polisleri genellikle sert, asık suratlı ve otoriter bireyler olarak betimleyerek, baskıcı ve korkutucu imajlarını sunar. Polislerin bu tasvirleri, otoriter yönetimlerin halk üzerindeki etkisini ve bu etkileşimin bireyler üzerinde yarattığı psikolojik baskıyı vurgular. Öykülerde polis figürleri, bireyin özgürlüğünü kısıtlayan, korku salan ve otoritenin her yerde olduğu mesajını veren

¹¹¹ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 319-324.

¹¹² es-Samâdî, *Zekeriyyâ Tâmir ve 'l-Kıssatu'l- Kasîra*, 143.

eğilimde olarak gösterilir. Bu temalar, Tâmir'in öykülerinde, baskıcı yönetimlerin ve polisin insan üzerindeki etkisinin derinliğini ve boyutlarını etkili bir şekilde ortaya koyar.

Birey ile polis arasındaki bu sürekli gerilim ve çatışma, çoğunlukla polisin üstünlüğü ve bireyin bu güç karşısındaki çaresizliğiyle sonuçlanmaktadır. Tâmir, bireyin sadece eylemleri nedeniyle değil, bazen sadece var oluşu sebebiyle bile cezalandırılabileceğini vurgulamaktadır. Polisin egemenliği, onun gücünü ve devamlılığını simgelerken, birey zamanla bu güce karşı tükenişini ve kayboluşunu yaşamaktadır.¹¹³

Tâmir'in öykülerinde Arap dünyasının polis karakterleri, fiziksel ve psikolojik özellikleriyle ayrıntılı olarak tasvir edilir. Yazar bu karakterleri genellikle sert, asık suratlı ve otoriter bireyler olarak betimler, böylece okuyucuya polislerin baskıcı ve korkutucu imajını sunar. Bu anlatım, otoriter yönetimlerin halk üzerindeki etkisini ve bu etkileşimin bireyler üzerinde yarattığı psikolojik baskıyı vurgular. Polisler, öykülerde bireyin özgürlüğünü kısıtlama, korku salma ve otoritenin her yerde olduğu mesajını verme eğilimindedir.¹¹⁴ Sözgelimi öykü kahramanını tutuklamaya gelen polisler çoğu zaman sert ve asık surata sahiplerdir:

Süleyman el-Halebî..., sigara yakmak için bir an durmuştu ki asık suratlı iki adam yanına yaklaşip sert bir dille ondan kimliğini istediler. Onların görevlerini öğrendiğinde şaşkınlığa düştü. İkisi de uzun boyluydular ve yüz simaları birbirine benziyordu... İki adam onu çok uzakta olmayan bir polis karakoluna götürdüler.¹¹⁵ Çok sayıda asık suratlı polis, kaldırımda yürüyen adamın etrafını çevirdi.¹¹⁶ Aniden polis arabası gelip kaldırımda durdu ve içinden dört polis indi... Ömer es-Sa'dî arkasına döndü ve dört asık suratla karşılaştı. Daha sonra dört adam etrafını sardı ve onu arabanın içine götürdüler, orada paslı mızraklar gibi etrafını sardılar.¹¹⁷ Abdullah kapıyı açtığı anda, sanki eski demirden yapılmış gibi donmuş duran üç adamla karşılaştı... Üç adam hemen üzerine atıldı, ani bir hırçınlıkla onu yakaladılar, kollarından sürükleyip ve kırmızı bir arabanın içine attılar.¹¹⁸

¹¹³ es-Samâdî, *Zekerîyyâ Tâmir ve 'l-Kıssatu'l- Kasîra*, 143.

¹¹⁴ Öznurhan, "Tâmir'in Öykülerinde Polis Devleti", 44.

¹¹⁵ Zekerîya Tâmir, c. 3. bs (London: Riad el-Rayyes Books, 1994), 31.

¹¹⁶ Tâmir, *er-Ra'd*, 19.

¹¹⁷ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 71-73.

¹¹⁸ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 244.

Yukarıda polisler için yapılan betimlemeler, polislerin duygusuz ve robotik bir tavır sergilediğine işaret etmekte, otoriter yönetimlerin bireylerin duygusal ve insani yanlarını göz ardı ederek, sadece kendi otoritelerini sürdürmeye odaklandıklarını simgelemektedir. Ayrıca, polislerin genellikle grup halinde hareket ettikleri ve bireyleri sayıca üstün bir güçle karşı karşıya bıraktıkları gözlemlenmektedir. Bu durum, bireyin polisin zorbalığı karşısında ne kadar savunmasız olduğunu vurgulamaktadır. Polislerin benzer simalarının olması, onların insanlıktan çıkıp yönetimin kalıbına girdiklerini ve körü körüne itaat ettiklerini göstermektedir.

Başka bir öyküde polislerin, mesai saatleri içinde taştan bir heykele dönüşmesi¹¹⁹ onların insanlık niteliklerinden tamamen soyutlanmış ve yönetimin katı kararlarını acımasızca uygulayan figürler haline geldiklerini gösterir. Tâmir'in bu metaforik kullanımı, polisin insanlar üzerinde bir baskı unsuru olarak nasıl etkili bir şekilde rol aldığını vurgulamaktadır. Polisin taştan bir heykele dönüşümü, onun insani duygularından, empati yeteneğinden ve özgür iradesinden yoksun bir varlık olarak tasvir edilmesinin yanı sıra, yönetimin soğuk ve duygusuz uygulamalarının da bir yansıması olarak işlenmektedir.¹²⁰

Yazarın “*Denize Göç*” öyküsünde polisleri “kafası olmayan adamlar”¹²¹ olarak tasvir etmesi, onların bireysel düşünce ve özgürlüklerinden yoksun, sadece üstlerinden gelen emirleri uygulayan, insani değerlerini tamamen yitirmiş, mekanik varlıklara dönüştüğünü gösterir. Bu betimleme, otoritenin kontrolünün sadece fiziksel olmadığını, aynı zamanda psikolojik ve zihinsel boyutları da kapsadığını vurgular. Tâmir bu tasvirle, otoriter rejimlerin insan üzerindeki etki derinliğini ve boyutunu etkili bir şekilde ortaya koyar.

Polisin kendini sadece emirleri uygulayan bir araç olarak gördüğü açık bir şekilde başka bir öyküde bizzat polisin diliyle duymak mümkündür. “*Polis ve At*” öyküsünde polis, öykünün kahramanı Ebû Mustafa'nın araba ve yayalar için ayrılmış bir caddeden at arabası ile geçmesini engeller ve aralarında şu diyalog geçer:

¹¹⁹ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 32.

¹²⁰ Ahmed Halîfe, “el-Mufâraka fî Kısası Zekerîya Tâmir” (Doktora, Amman, el-Câmîa'l-Urduniyye, 2004), 134.

¹²¹ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 273.

*Ebû Mustafa: Bırak beni sadece bir defalık geçeyim... Allah seni anana bağışlasın. Polis: Allah beni kimseye bağışlamasın. Kuralı ben uydurmadım. Ben emir kuluyum. Senin de bu emirlere uyman gerek. Ebû Mustafa hiçbir şey söylemedi. Yalnızca, kanunu binlerce kolu olan bir yaratık olarak hayal etti. Kanun polise emrediyor, polis ona uyuyor; polis de Ebû Mustafa'ya emrediyor ve Ebû Mustafa'nın da emirlere uyması gerekiyordu.*¹²²

Yazar, öykülerinde denizi ve müziği sıklıkla özgürlüğün, genişlemiş düşüncenin ve duygusal ifadenin sembolleri olarak kullanmaktadır.¹²³ Bu bağlamda Tâmir, polislerin ruhsal özellikleri açıkça “caddelerde zayıf, damarları müzik ve denizden hoşlanmaktan dolayı titreyen bir adam olarak yürüdüm. Fakat müziği sevmeyen ve denizden hoşlanmayan polislerden biri yolumu kesti”¹²⁴ cümlesiyle vurgulanmaktadır. Onların bu iki öğeyi sevmemesi, onların özgürlüğe ve duygusal ifadeye karşı olan baskıcı ve sınırlayıcı doğasını ortaya koymaktadır.

Öte yandan Tâmir'in polisler hakkında “paslı mızraklar”¹²⁵ ve “eski demirden yapılmış”¹²⁶ gibi benzetmeler yapması onların ruhsal özelliklerini yansıtmaktadır. “Paslı mızraklar” benzetmesi, polislerin ahlâkî ve etik değerlerindeki aşınmayı simgelerken, “eski demirden yapılmış” benzetmesi ise polislerin ruhsal olarak katı, değişmez ve esnek olmayan bir yapıya sahip olduklarını vurgulamaktadır.

Öykülerde polis karakterlerinin şişman olarak tasvir edilmesi,¹²⁷ bolluk, aşırılık ve doyumsuzlukla özdeşleştirilerek, bu figürlerin otorite ve yetkilerini şahsi menfaatleri için nasıl kullandıklarını göstermektedir. Bu özellik, polislerin yozlaşmış ve baskıcı doğalarını simgeleyerek, onların güçlerini kendi çıkarları için nasıl kötüye kullandıklarını vurgulamaktadır. Bu tasvir, Tâmir'in otorite eleştirisi bağlamında, polis karakterlerinin yalnızca baskıcı değil, aynı zamanda kendilerine hizmet eden bir rol üstlendiklerini gözler önüne sermektedir.

Diğer taraftan Tâmir, öykülerinde Arap vatandaşlarının polise olan bakış açılarını çarpıcı bir şekilde ortaya koyar. Polis, normalde güven kaynağı olarak görülen bir

¹²² Tâmir, *er-Ra'd*, 69.

¹²³ Bostancı, *Zekeriya Tâmir, Edebî Kişiliği & Hikâyeciliği*, 171.

¹²⁴ Tâmir, *er-Ra'd*, 14.

¹²⁵ Tâmir, *Rabî'un fî'r-Ramâd*, 72.

¹²⁶ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 244.

¹²⁷ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi'l-'Aşir*, 35.

figürken, Tâmir'in öykülerinde korku kaynağı olarak betimlenir. Polisler, insanlara emir veren ve onlara hizmetçi muamelesi yapan, yönetimin bir aracı olarak tasvir edilir:

*Rendâ, güneşe canı sıkılarak baktı. Güneş ona: Kız, senin adın ne? dedi. Rendâ, alay eder bir sesle: Niçin soruyorsun? Sen güneş misin, polis misin? Güneş şaşırarak: Benimle alay mı ediyorsun? Rendâ: Alay ediyorum; çünkü benimle hizmetçinmişim gibi konuşuyorsun.*¹²⁸

Rendâ'nın alaycı tepkisi, polislerin toplumdaki algısını gösterirken polis korkusunun toplumun her kesimine nasıl yayıldığını temsil etmektedir.

Tâmir, öykülerinde polisin ölümünün toplum tarafından nasıl karşılandığı konusunda çarpıcı gözlemler sunar. Örneğin, “*Polis ve At*” öyküsünde, bir polis memurunun ölümü toplumda şehvetle karışık bir korku ve rahatlama duygusu yaratır. Bu durum, polisler duyulan derin korku ve onların toplumu nasıl boğucu bir baskı altına aldığına çarpıcı bir göstergesidir. Öyküde, bir caddenin arabalara ve yayalara mahsus olduğu bahanesiyle polis, Ebû Mustafa ve at arabasının o caddeden geçmesine izin vermez. Ebû Mustafa'nın polisten geçişe izin vermesini ısrarla istemesine rağmen polis bunu reddeder. Bu durum üzerine at öfkelenir, polisi tekmeler ve üstüne basarak öldürür. Ondan sonra “insanlar koşuşarak oraya üşüştüler, arabanın etrafını çevirdiler. Sanki ezilen polis, güzel bir kadın bedeniymiş gibi gizli bir şehvetle karışık bir korku, gözlerinde parıldıyordu.”¹²⁹ Ebû Mustafa'nın yaşadığı olay, otoritenin haksız ve keyfi uygulamalarına dair eleştirel bir bakış açısı sunarken, atın bu otorite figürünü öldürmesi toplumsal öfkenin bir sembolüdür. Polisin ölümünün toplumda sevinçle karşılanması, yazarın polis ve devlet otoritesine duyulan güvensizliği ve bu otoritelerin toplumda nasıl algılandığını gösterir.

Öte yandan Tâmir'in öykülerinde, polisin baskıcı söylemi, bireylerin ifade edebileceği her türlü sesi ve sözü etkisiz hale getirmekte, aynı zamanda mağdurların hafızasını ve deneyimlerini yeniden yapılandırmaktadır. Bu durum, herhangi bir itirazın veya karşıtlığın yok edildiği ve statükoya boyun eğmenin kaçınılmaz olduğu bir ortam yaratmaktadır.¹³⁰ Örneğin, “*Karakolda Bir Gece*”¹³¹ öyküsünde, karakol amirinin

¹²⁸ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi 'l-'Aşir*, 100.

¹²⁹ Tâmir, *er-Ra 'd*, 70.

¹³⁰ Berekât ve İsmail, “*et-Tecelliyâtü'l-Cemâliyye*”, 135.

¹³¹ Tâmir, *Senadhaku*, 207-9.

davetiyle karakola gelen mahalleli erkekler, amirin konuşmasını sorgusuz sualsiz dinlerler. Amirin tekrar eden konuşması ve bireylerin herhangi bir fikir belirtme veya yorum yapma hakkının olmaması, baskıcı otoritenin hükmettiği bir ortamı yansıtır. Bu sahne, bireylerin seslerinin bastırıldığı ve pasifliğe itildiği bir durumu gösterir, böylece Tâmir otoriter rejimlerin baskı ve kontrol mekanizmalarını eleştirel bir şekilde işler.

Tâmir'in öykülerinde sıklıkla rastlanan zalim polis karakterleri, özellikle “*Gök Gürültüsü*”, “*Yangınların Şam'ı*” ve “*Onuncu Günde Kaplanlar*” gibi eserlerde ön plana çıkmaktadır. Bu karakterler, genelde diğer kişiliklere sebepsiz ve merhametsizce baskı uygulayarak tasvir edilmektedir. Otoriter polis figürleri, öykülerde baskın bir tiranlık ve güç sergileyerek, kahramanları ezmeye ve suçsuz yere cezalandırmaya meyillidir. Öte yandan Tâmir bu karakterler aracılığıyla, bireyin otoriter bir sistem karşısındaki çaresizliğini ve baskıcı etkinin boyutlarını vurgulamaktadır.¹³²

Tâmir'in öykülerinde Arap yönetimlerindeki polisin zorbalığı, toplumun derinliklerine işlemiş bir korku atmosferi yaratmaktadır. Öyle ki bu korkunun, insana en derinden işleyen korkularından biri olan ölüm korkusunu bile geride bıraktığına dikkat çekilmektedir. Tâmir'in “*Neşeli Bir Günde*” öyküsünde, ölüm korkusunun polis korkusu yanında sönük kalması vurgulanmaktadır. Karakol amirinin, öykü kahramanının ölümden korkmamasına şaşırması ve “ya polisten, onlardan da korkmuyor musun?” sorusu, polisin insanlar üzerindeki korkutucu gücünü göstermektedir. Kahramanın bu soruyu cevapsız bırakması ve hissettiği şu duygu “odada, bedenime saldırmaya hazır bir yırtıcı hayvan olduğunu hissettiğim ağır bir sessizlik hüküm sürdü,”¹³³ polisin yarattığı korkunun derinliğini ve baskıcı etkisini sembolize etmektedir. Bu, otoriter rejimlerin insan psikolojisi üzerindeki etkisini ve baskısını güçlü bir şekilde yansıtmaktadır.

Yazar, “*Karakolda Bir Gece*” adlı öyküsünde, polis gücünü ve baskıcı doğasını açık bir üslupla şöyle anlatır: “Karakol amiri bize şunları söyledi: Birkaç gün önce gücüyle tanınan bir adamı tutukladık. Kadın gibi ağlarken ayaklarımı öpmek için bana yalvardı. Ben de ona acıdım ve ayakkabılarımı öpmesine izin verdim.”¹³⁴

¹³² el-Hacâhiceh, “Cemâliyât et-Tehavvul”, 407.

¹³³ Tâmir, *er-Ra'd*, 111.

¹³⁴ Tâmir, 207-208.

Burada gücüyle tanınan bir kişinin bile bu mekânda ne kadar aciz kaldığını, insan onurunun nasıl ayaklar altına alındığını vurgulamaktadır. Ayrıca karakol amirinin, bu durumu bir övünç kaynağı olarak anlatması ve tutuklunun aşağılanması ve zevk alması, otoriter yapıların bireyler üzerinde sadece fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik bir üstünlük kurmayı amaçladığını göstermektedir.

“Suç” adlı öyküde zam istediği için karakola götürülen ve yazılı ifadesi alınan bir işçi, zam gerçekleştiği durumda vatanın ne kadar büyük zarar göreceğini ve zam istemenin bir suç olduğunu kabul etmektedir. Tâmir’in öykü sonuna düştüğü “bu ani bilinçlenmemin, polis karakoluna götürülmemle bir ilgisi yoktur; çünkü orada bana üretimi artırmayı hedefleyen önerilerimden başka bir şey sorulmadı”¹³⁵ bu notunda, fikrini değiştiren işçinin işkenceye maruz kaldığı anlaşılmaktadır. Tâmir, burada zorba Arap yönetimi ve yönetimin kolu olan polisin bu tutumunu ince ve ironik bir üslupla eleştirmektedir.

Tâmir’in öykülerinde, zorba polislerin normal insanlar gibi görünmeleri, aynı kaygıları ve sorunları paylaşmaları anlatılır. “Ağaçlarda Bulut, Dağlarda Kanat Yok” öyküsünde, öykü kahramanını tutuklayan polisler şöyle tasvir edilir: “Dört adam söylenerek ekmek ve et fiyatlarının yükseldiğinden bahsettiler. Süheyl’in gözünde yumuşak, yorgun, bastıran uykuya zorla direniyorlar gibi göründüler.”¹³⁶

Ancak polislerin, görevlerini icra ederken insanlık dışı eylemlere bulaşmaları, onların gerçek karakterini ortaya çıkarmaktadır. Tâmir, dört polisin tutukladıkları Süheyl isimli gence tecavüz ettikleri sahneyi anlatarak, Arap yönetiminin bireylerin doğasını nasıl bozduğunu ve bu durumun hem yönetimi hem de polisleri eleştiren bir yansıması olduğunu göstermektedir. Bu, polisin çelişkili doğasını ve otoriter rejimin yıkıcı etkilerini vurgulamaktadır.

Yozlaşmış Arap yönetimindeki polislerin yolsuzluk yapması, Tâmir’in öykülerinde keskin bir üslupla eleştirdiği hususlardan biridir. Bu öyküler, gücün kişisel çıkarlar için kötüye kullanılmasını, otoritenin halka hizmet yerine bireysel zenginlik ve iktidar

¹³⁵ Tâmir, *en-Numûr fî l-Yevmi’l-‘Aşir*, 13.

¹³⁶ Tâmir, *en-Numûr fî l-Yevmi’l-‘Aşir*, 80.

peşinde koşmasını sorgular. Tâmir, “*Teksîru Rukeb*” öykü koleksiyonunun 60 numaralı¹³⁷ öyküsünde polisin hırsızlarla iş birliği yaparak zenginleştiğini ve bu süreçte etik değerlerden sapmasını eleştirir. Öykü, polislerin yolsuzlukları ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerini vurgulayarak, otoriter yönetimlerin ahlâkî çöküşünü gözler önüne serer.

Başka bir öyküde polis, görevini kötüye kullanarak kişisel çıkar ve menfaatlerini önceleyen bir figür olarak tasvir edilmektedir. Tâmir’in “*Teksîru Rukeb*” öykü koleksiyonunun dört numaralı öyküsünde bir öğrencinin, öğretmenine karşı olan öfkesini dile getirerek “ablamın erkek arkadaşı emniyet müdürü. Bizi ne zaman ziyaret etse beni şımartır ve kendime çikolata veya kek almam için beni markete gönderirdi. Ben de ona öğretmenimizin gözümüzün önünde hükümete küfrettiğini, şişman ve tembel olduğunu, sınıfta uyuduğunu, horladığını ve bizi oyunla baş başa bıraktığını söyleyeceğim”¹³⁸ ifadelerini kullanır.

Polisin olağanüstü bir güce sahip olması Tâmir’in öykülerinde sıklıkla ele aldığı bir temadır. Polisin böyle tasvir edilmesi, onun toplum üzerindeki baskıcı ve zalim tutumunu vurgulamak amacıyla yapılmaktadır. Örneğin “*Başlangıç*” öyküsünde Tâmir, bu eleştirel bakış açısını oldukça çarpıcı bir şekilde göstermektedir. Öykü, polisi melek İsrail’e benzeterek olağanüstü bir güç atfetmektedir: “Polis düdüğünü çaldı; sabah güneşi hemen doğdu ve yaşlı bir darağacının tahtasına benzeyen sarı renkli ışıyla şehrin caddelerini aydınlattı. O zaman, insanlar üzgün ve suratları asık halde uykularından uyandılar.”¹³⁹

Aslında dinî anlatıya göre İsrail, sûra üfleyerek ölüleri uyandıran bir melek olarak karşımıza çıkarken, Tâmir’in öyküsündeki polis, düdüğüne üfleyerek insanları bir hayata değil, yeni bir ölüme uyandırmaktadır. Bu tasvir, Arap rejimi altında insanların yaşadıkları zulmü ve hayat biçimini gözler önüne sermektedir.

Tâmir’in polisin otoriter yapısı ve baskıyı sembolize etmek amacıyla doğanın unsurlarını kullanması dikkat çekicidir. “*Yöneticiler*”¹⁴⁰ öyküsünde bir polisin nehri

¹³⁷ Tâmir, *Teksîru Rukeb*, 160.

¹³⁸ Tâmir, *Teksîru rukeb*, 11-12.

¹³⁹ Tâmir, *en-Numûr fi’l-Yevmi’l-‘Aşir*, 5.

¹⁴⁰ Tâmir, *en-Numûr fi’l-Yevmi’l-‘Aşir*, 13.

sorguya çekerek onun akışını kontrol etmeye çalışması, sadece fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik baskının da bir göstergesidir. Polisin nehre siyasete karışmama şartı koyması ve nehrin bu baskıya boyun eğmesi, Arap ülkelerindeki otoriter rejimlerin ve polisin bireyler üzerindeki etkisini ve kontrolünü dramatik bir şekilde vurgular. Bu, doğal ve özgür bir varlık olan nehrin bile bu baskıcı güç karşısında direnememesini simgeler. Bireylerin bu güç karşısındaki durumunu vurgular ve baskıcı rejimlerin kontrol mekanizmasının genişliğini gösterir.

“*Gemileri Yakan Kişi*” öyküsünde Tâmir, polislerin olağanüstü gücünü, doğal unsurları etkileyebilecek kadar geniş ve korkutucu olarak tasvir eder: “Çok sayıda asık suratlı polis, kaldırımda yürüyen adamın etrafını çevirdikleri an, caddedeki yeşil ağaçlar şarkı söylemeyi kestiler.”¹⁴¹ Tâmir, bu sahne aracılığıyla polislerin mutlak ve korkutucu yetkilerini eleştirir ve otoriter rejimin geniş etki alanını gözler önüne serer.

Tâmir, “*Sorgulama*” öyküsünde Tevrat’ın Tekvin bölümündeki yaratılış hikayesini değiştirerek, sorgu hâkimlerinin ve polislerin toplum nezdindeki yerinin ve gücünün ne denli güçlü olduğunu ifade edebilmek için abartılı bir dille eleştirmektedir. Tâmir, Kur’an-ı Kerim’de de yaratılışın altı günde tamamlandığını ve yedinci günde Allah’ın arşa istiva ettiği anlatımından yararlanarak öyküyü dikkat çekici bir şekilde değiştirip polisleri ve sorgu hâkimlerini yaratılışın bir parçası olarak sunar:

*Birinci gün açlık yaratıldı. İkinci gün müzik yaratıldı. Üçüncü gün kitaplar ve kediler yaratıldı. Dördüncü gün sigara yaratıldı. Beşinci gün kahvehaneler yaratıldı. Altıncı gün öfke yaratıldı. Yedinci gün serçeler ve ağaçlarda sığındıkları yuvalar yaratıldı. Sekizinci gün sorgu hâkimleri yaratıldı. Onlar da hemen şehirlere indiler. Yanlarında polisler, hapishaneler ve demir prangalar vardı.*¹⁴²

Tâmir “arşa istiva” metaforunu kullanarak polis gücünün evrende benzer bir egemenlik sağladığını ima etmeye çalışmaktadır. Bu benzetme, polisin şehirlerde sahip olduğu baskıcı ve denetleyici gücü vurgularken, aynı zamanda onun mutlak kötülüğün bir sembolü olarak işlev gördüğünü öne sürer. Polis, öykünün evrensel ve eski bir gerçeklik olarak varoluşunun başlangıcından beri var olan bir varlık olarak tasvir edilir. Tâmir,

¹⁴¹ Tâmir, *er-Ra’d*, 19.

¹⁴² Tâmir, *er-Ra’d*, 21.

abartılı bir üslupla polisin mutlak kötülüğün sembolü olarak tasvir edilmesiyle, gücünün zorbalığını ve denetimini eleştirel bir gözle yansıtmaktadır.¹⁴³

Polislere atfedilen bu olağanüstü yetenek, Tâmir'in "Sanık" öyküsünde Ömer Hayyam'ın mezardan çıkarılıp mahkemeye götürülmesiyle vurgulanmaktadır: "Çok sayıda polis, ellerinde kazma küreklerle mezarlığa gitti. Ömer Hayyam'ın kabrini kazdılar ve toprak altında etleri sarkmış, toza toprağa bulanmış, tahriş olmuş durumda onu mezardan çıkartıp mahkeme salonuna götürdüler."¹⁴⁴ Öyküde, polislerin tarihi bir şahsiyeti mezarından çıkarıp yargıya teslim etme gücü, polisin sınırsız yetkilerini simgelemektedir. Bu durum, otoriter rejimlerin insanlar üzerindeki baskı ve kontrolünü eleştirmektedir. Tâmir, öyküde polislerin abartılı gücünü kullanarak, otoriter rejimlerin insan hayatlarına olan etkisini sorgulatmaktadır.

Öykünün ilerleyen kısımlarında Ömer Hayyam'ın içkiyi öven şiirler yazma gerekçesiyle tutuklandığı anlaşılır. Sorgulama esnasında aşağıdaki diyalog dikkat çekmektedir: "Dördüncü tanık: Sanığın içkinin hüznü yendiğini söylediğini duydum. Hâkim: İnsanlar arasında hüznün yaygın olduğu kanıtlanırsa, bu sözler çok tehlikeli hale gelir. Karakol amiri: "Hüzün denilen kimsenin gerçekleştirdiği pek çok yıkıcı faaliyet hakkında bize epeyce rapor geldi. Fakat biz hüznü hâlâ tutuklamayı başaramadık. Fakat arama çalışmaları sürmektedir."¹⁴⁵ Polislerin duygusal bir durum olan hüznü tutuklama çabası, polisin acımasızlığını ve toplumsal baskıyı vurgular. Tâmir bu sahneyle, polisin insanların duygusal yaşantısına dahi müdahale edebilme yetkisini eleştirir ve bu tür keyfi güç kullanımına dikkat çeker.

"Sinsi Vesvesecinin Son Günü" öyküsünde, polisler İblis'i tutuklayıp darp eder:

Polisler İblisi tutuklama emrini alır almaz kazanacakları iyiliğin sevinciyle ona saldırdılar... İblis, yardım için feryat edip, dürüstlük, itaat ve boyun eğmek vadinde yalan, aldatma ve sahtekarlıktan vazgeçme sözü verene kadar sert ve acılı bir şekilde dövülmeye devam etti. O zaman, polisler onu dövmeyi bıraktılar. İblis konuştu ve kendisine yöneltilen tüm suçlamaların

¹⁴³ el-Hatîb, *es-Sehm ve 'd-Dâira*, 87.

¹⁴⁴ Tâmir, *er-Ra 'd*, 26.

¹⁴⁵ Tâmir, *er-Ra 'd*, 28.

*geçerliliğini hiçbir baskı veya zorlama olmaksızın kabul etti ve kendisine isnat edilen tüm suçları itiraf etti.*¹⁴⁶

Bu sahne, polisin ne denli aşırı güç kullanabileceğinin ve sınırsız bir otoriteye sahip olduğunu göstermektedir. İblis, fiziksel olmayan bir varlık, kötülüğün ve karanlığın temsilcisi olarak bilinmesine rağmen, polislerin ona karşı gösterdiği üstünlük, onların sıradan vatandaşlar karşısında ne denli baskıcı ve zorba olabileceğini işaret etmektedir.

Arap dünyasındaki totaliter rejimlerin bir aracı olarak, öykülerdeki polisler vatandaşlar üzerinde baskı ve hâkimiyeti simgelemektedir. Polislerin yoğunluğu, yönetimin sadece denetim amacı gütmekle kalmayıp, toplumu kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirmek, yönlendirmek ve kontrol etmek istediğini gösterir. “Sokaklar çok ve her sokakta bir polis karakolu var”¹⁴⁷ cümlesi, her köşe başında bir karakol bulunmasının, yönetimin vatandaşları sadece izlemekle kalmayıp, yaşamlarına kesintisiz müdahale ederek, onları kendi çıkarlarına göre yönlendirdiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte öykülerde, polislerin öykü kahramanlarına karşı açıklanamayan bir düşmanlık sergilemeleri sıkça vurgulanır. Bu durum, kahramanların polislerin güvenliğine ya da huzuruna herhangi bir tehdit oluşturmadıkları hallerde bile, polisler tarafından anlamsız bir kin ve nefretle karşılanmalarında kendini gösterir.¹⁴⁸ Sözelimi “*Sıradan Bir Gece*” öyküsünde, bir kadının çantasını çalan kapkaççıyı yakalayamayan polisler, haksız yere öykü kahramanı Ebû Hasan’ı tutuklar. Ebû Hasan, karakolda işlemediği bir suçu itiraf etmeye zorlanır ve polislerin zorbalığına maruz kalır:

*Odanın kapısı açıldı ve içeriye elinde makasla şişman polis girdi; sonra onu hemen Ebû Hasan’a nefretle ve aşağılayarak bakan çok sayıda polis izledi. Komiser mutlu bir yüz ifadesiyle ayağa kalktı ve şişman polisten makası aldı, sonra makasla Ebû Hasan’ı göstererek polislere: Bu köpeği tutun... Polisler Ebû Hasan’ın üzerine çullandılar ve tekme tokat, söverek onu odanın dışına sürüklediler ve bir hücreye götürdüler.*¹⁴⁹

Öyküdeki polislerin kapkaççıyı yakalayamadıktan sonra Ebû Hasan’ı haksız yere tutuklamaları, halkın güvensizlik ve hukukun üstünlüğüne duyduğu erozyon

¹⁴⁶ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 11-12.

¹⁴⁷ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 248.

¹⁴⁸ Gassân es-Seyyid, “el-İğtirâb fî edebi Zekeriyâ Tâmir”, *Mecelletu’l-Mevkîfî’l-‘Arabî*, sy 352 (2000): 37.

¹⁴⁹ Tâmir, *en-Numûr fî’l-Yevmi’l-‘Aşir*, 37-42.

karşısındaki savunmasızlığını göstermektedir. Polislerin kahramana karşı gösterdikleri acımasızlık, sistematik zulüm ve haksız güç kullanımının bir simgesi olarak işlev görür. Bu, toplumun güçsüz bireylerine karşı gösterilen insafsızlık ve hukuksuzluğu vurgulamaktadır. Tâmir, polislerin sebepsiz düşmanlığını anlatarak, bireylerin toplumsal yapı içindeki haksızlıklara dikkat çekmektedir. Bu yaklaşımıyla, baskıcı Arap rejimlerini ve otoriter yönetimlerini eleştirip, bu yapının çirkinliğini gözler önüne sermektedir.

Tâmir'in betimlemeleri, otoriter rejimlerin gölgesinde polisin varlığının toplumda yarattığı derin korku ve endişeyi yansıtmaktadır: “Aniden bir polis arabası geldi ve kaldırımın yanında durdu. Dört polis arabadan indi. O sırada oradan gelip geçenler yüzleri kırmızı mumdan maskelere dönüşmüş halde adımlarını sıklaştırdılar.”¹⁵⁰ Polisin varlığının yarattığı ani ve yoğun korku hissi, toplumdaki bireylerin otorite karşısındaki savunmasızlığını gözler önüne sermektedir. Aynı zamanda “yüzleri kırmızı mumdan maskelere dönüşmüş halde” ifadesi, baskı altındaki insanların gerçek duygularını ve tepkilerini saklamak için başvurdukları bir savunma ve saklanma yöntemi olarak görülebilir.

Bu bağlamda, totaliter ve otoriter rejimlerde polis gücünün korku ve sindirme aracı olarak kullanılması, insanların kendilerini koruma ve gizleme yöntemleri geliştirmelerine neden olmaktadır. Tâmir'in “*Güleceğiz, Çok Güleceğiz*” öyküsünde, karakterlerin polislerin baskınına karşı kendilerini askı ve kanepeye dönüştürmeleri, bu savunma mekanizmasının sembolik bir gösterimi olarak ele alınmaktadır: “Bir gün polisler evimize zorla girip beni ve eşimi aradılar ama bulamadılar çünkü ben bir askıya, eşim de oturması keyifli bir kanepeye dönüşmüştü.”¹⁵¹

Tâmir'in öykülerinde, polisin uygulamalarının toplum üzerindeki travmasının ve bu travmanın bireylerin günlük yaşantılarına, ruhsal hallerine ve toplum içindeki güven hissine olan olumsuz etkileri açıkça görülmektedir. Öyküler, polisin sadece doğrudan etkilediği kişilere değil, tanık olanlara da verdiği zararı gözler önüne sermektedir:

¹⁵⁰ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 71.

¹⁵¹ Tâmir, *Senadhaku*, 120.

*Neşeli bakışlar ve adımlarla evden çıktım, ancak saatler sonra solgun bir yüz ve üzgün bir bakışla eve döndüm. Yaşlı büyükannem bana korkumun sebebi sordu, ben de ona şunu söyledim... Sokakta bir polisin çılgılık atan bir adama vurduğunu gördüm.*¹⁵²

Benzer şekilde Arap toplumunda polislerin yalnızca fiziksel varlığının değil, onları düşünmek bile bireyler üzerinde büyük baskı ve korku yarattığı, Tâmir'in "Açlık" adlı öyküsünde vurgulanmaktadır. Öykü kahramanı Ahmed, sadece polislerin kendisini tutuklayabileceği düşüncesiyle bile derin bir korkuya kapılır ve hızla hareket etmeye başlar. Ahmed'in polislerden kaçışı, otoriter rejimin bireyler üzerinde yarattığı korkunun ve bu korkunun günlük hayatı nasıl etkilediğinin travmatik bir yansımasıdır: "Polislerin onu tutuklayacaklarını ve ağır ayakkabılarıyla kafasına vuracaklarını düşünerek Ahmed, hemen süratle merdivenden indi ve caddeye koştu. Odasına girdiğinde rahat bir nefes aldı."¹⁵³

Zorba rejimin bireyler üzerinde yarattığı bu korku, Tâmir'in "İlk Hediye" öyküsünde açıkça görülmektedir. Bu öyküde, polis üniforması giyen Muâviye'nin yürüyüşü ve çevresindeki insanların tepkileri, polis üniformasının güçlü bir korku ve otorite sembolü olarak algılandığını ve insanlar üzerinde etkili olduğunu göstermektedir: "Muâviye el-Hanefî polis üniforması giymişti. İnsanlarla, arabalarla, motosikletlerle dolu bir caddenin kaldırımında güler yüzle, yavaş adımlarla, kendisine kaçamak gözlerle bakan gözlerin korkusundan keyif alarak yürüdü."¹⁵⁴

Bununla birlikte Tâmir'in öyküleri, otoriter Arap rejimleri altında yaşayanların yanı sıra, ölümlerin bile hissettiği baskıyı ve tehdidi vurgulamaktadır. "Hapishane" adlı öyküde, mezarında rahat edemeyen ve bundan dolayı evine geri dönen ölü Mustafa'nın bile gece sokakta polis devriyesine rastlama korkusu taşıması, polisin toplumdaki korkutucu varlığını anlatmaktadır: "Şanslıyım; çünkü mezarlık eve uzak değil. Gelirken polis devriyesine de rastlamadım."¹⁵⁵ Ancak Mustafa'nın bu rahatlaması kısa sürdü. Zira çok geçmeden iki polis, Mustafa'yı evinden alarak tekrar mezara götürürler. Bu, ölümün bile bireyi otoriter rejimin gücünden koruyamayacağını çarpıcı bir şekilde

¹⁵² Tâmir, *Senadhaku*, 79.

¹⁵³ Tâmir, *er-Ra'd*, 62.

¹⁵⁴ Tâmir, *el-Hısrım*, 157.

¹⁵⁵ Tâmir, *er-Ra'd*, 9.

gösteren bir örnektir. Tâmir, burada otoriter rejimlerin bireyler üzerindeki ezici ve kaçınılmaz etkisini etkileyici bir üslupla ifade etmektedir.

Benzer şekilde “*Muhammed el-Mahmudî’nin Başından Geçenlerin Özeti*”¹⁵⁶ adlı öyküde, gerçek üstü bir üslupla anlatılan polislerin, Muhammed el-Mahmudî’yi mezarından çıkarıp hükümet lehine casus olarak çalışmaya zorlamaları, polis gücünün abartılı ve fantastik bir tasvirini sunar. Bu öyküdeki polislerin aşırı ve gerçek dışı yetenekleri, baskıcı rejimlerin bireyler üzerindeki baskı ve kontrolünü simgelemektedir.

Zorba yönetimi temsil eden polisin baskısı, öykülerde sık sık haksız yere tutuklama şeklinde ortaya çıkmaktadır.¹⁵⁷ Polisler, suçluları yakalamak yerine, iktidarlarını hissettirmek ve bireyleri yıldırımak amacıyla varlık göstermektedirler. Tâmir, bu konuyu “*Nehir*” adlı öyküsünde şu şekilde işlemektedir:

Ömer es-Sa’dî dirseğini nehrin duvarına dayadı ve güneş ışığı altında akan suları seyretti... Aniden polis arabası gelip kaldırırda durdu ve içinden dört polis indi. Polisler, elleri bellerinden sarkan tabancalarının kabzalarında Ömer es-Sa’dî’ye yaklaştı. Ömer es-Sa’dî arkasına döndü ve dört asık suratla karşılaştı. İçlerinden biri ona sertçe şöyle sordu: “Ömer es-Sa’dî sen misin?” Ömer es-Sa’dî sırtını nehrin duvarına dayadı ve derin suların şarkısına karışan uzak, kara bir çığlık duydu. Alçak ve titreyen bir sesle: “Ben Ömer es-Sa’dî’yim” dedi. Ondan sonra dört polis etrafını çevirdi, onu arabaya götürdüler ve orada paslı mızraklar gibi etrafını sardılar. Araba, kornasından uzun bir uluma göndererek sokaklarda hızla ilerledi. Araba aniden durdu ve dört adam Ömer’i taş bir binanın içine sürüklediler... Sonunda Ömer es-Sa’dî bir hücreye atıldı... Ömer es-Sa’dî farkında olmadan işlediği bir suçu hatırlamaya çalıştı.”¹⁵⁸

Ömer es-Sa’dî’nin polisler tarafından sert ve tehditkâr bir tutumla sorgulandığı sahne, polisin yasa uygulayıcı olmanın ötesinde, toplumsal ve bireysel özgürlükleri kısıtlayan bir güç olduğunu gösterir. Ömer’in nehrin kenarında masum bir an yaşarken polislerin müdahalesi, siyasi otoritenin baskıcı etkisini açığa çıkarır ve iktidarın savunmasız olanları hedef aldığını vurgular.¹⁵⁹

¹⁵⁶ Tâmir, *en-Numûr fî l-Yevmi’l-‘Aşir*, 83-86.

¹⁵⁷ Bostancı, *Zekeriya Tâmir, Edebî Kişiliği & Hikâyeciliği*, 111.

¹⁵⁸ Tâmir, *Rabî’un fî r-Ramâd*, 71-73.

¹⁵⁹ Akçay, “Zekeriyyâ Tâmir’in Rebi’fî r-Remâd (Külde Bir İlkbahar) Adlı Koleksiyonu Üzerine Bir İnceleme”, 290.

Öte yandan polislerin sokakta bireyleri tutuklamaları, otoritenin her an ve her yerde var olduğunu vurgulamaktadır. Sokaklar, güvenli ve umumi alanlar olmasına rağmen, Tâmir'in öykülerinde polislerin bireyleri sokakta, herkesin gözü önünde tutuklamaları, baskının ve otoritenin keyfiyetini ve halkın savunmasızlığını ortaya koymaktadır. Örneğin, “*Şahin*” öyküsünde, kahramanın sokakta esnediği için tutuklanması bu durumun bir örneğidir: “Beni bir ferahlık kapladı... Fakat biraz sonra, bu sevincim kursağımda kaldı. Çünkü, sokakta esnediğim için polisler beni tutukladılar.”¹⁶⁰ Benzer şekilde, “*Gemileri Yakan Kişi*”¹⁶¹ ve “*Nehir*”¹⁶² öykülerinde de kahramanların sokakta ve ani bir şekilde tutuklandığına tanık olunur.

Ayrıca bazı öykülerde polislerin bireyleri keyfi tutuklamaları rutin bir günlük aktivite gibi sunulması bu tür haksız tutuklamaların ne kadar sıradanlaştığını ortaya koymaktadır. Sözgelimi “*Uzun Bir Gün*” adlı öyküde bu durum ironik bir üslupla şöyle anlatılır: “Polisler, arandığı düşünülen bir adamı tutuklayarak güne başlarken, rızık veren ve cömert olan Allah’a şükrettiler.”¹⁶³

Tâmir, polisleri, salt şiddet ve tutuklama aracı olarak göstererek, halkın korunmasından ziyade yöneticilerin emirlerini yerine getiren ve kontrol mekanizması olarak işlev gören bir güç olarak tasvir etmektedir. Sözgelimi Tâmir, “*Kırılğan*” adlı öyküde bu temayı ironik bir üslupla şöyle ele almaktadır:

*Halife Mustağîs-billah, polislerine bir an önce İbn Sükkera'yı getirmelerini emretti... Polisler, İbn Sükkera'yı uykusundan uyanıp kaçmadan önce onu tutuklamak için hızlı bir şekilde harekete geçtiler. İbn Sükkera bağırarak itiraz etti. Fakat onu kimse dinlemedi. İbn Sükkera Halifenin huzuruna çıkarılmak için aceleyle prangalar içinde götürüldü. Halife güldü ve polislerine neşeli, sitem edici bir sesle: Bu nedir? Sizden onu tutuklamanızı değil sadece getirmenizi istedim.*¹⁶⁴

Halife'nin sadece onun getirilmesini istemesine rağmen polislerin İbn Sükkera'yı hızla tutuklamaları, polislerin aşırı güç kullanımını ve halka saygısızlığını göstermektedir. Bu durum, otoriter rejimlerin polis gücünü keyfi ve hukuksuz bir şekilde kullanma

¹⁶⁰ Tâmir, *er-Ra'd*, 16.

¹⁶¹ Tâmir, *er-Ra'd*, 19.

¹⁶² Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 71-73.

¹⁶³ Tâmir, *Senadhaku*, 167.

¹⁶⁴ Tâmir, *Senadhaku*, 175.

eğilimlerini eleştirmektedir. Ayrıca Halifenin sert olmayan tepkisi, bu zalimane davranışların desteklendiği ortamı göstermektedir.

Sonuç olarak, Zekeriya Tâmir'in öykülerinde polis karakterleri, Arap dünyasındaki otoriter yönetimlerin baskı ve kontrol mekanizmalarını temsil etmektedir. Tâmir, polisleri baskıcı, korkutucu ve otoriter figürler olarak betimleyerek, bireyler üzerindeki psikolojik ve fiziksel etkilerini vurgulamaktadır. Öyküler, polisin hem toplumu hem de bireyleri nasıl bir korku ve sindirme atmosferi içinde tuttuğunu göstermektedir. Bu karakterler, Tâmir'in eleştirilerinde, adaletsizliği, keyfiyeti ve otoriter rejimlerin insan hakları ihlallerini sembolize etmektedir. Tâmir, polis figürleri üzerinden, baskıcı yönetimlerin toplum üzerindeki derin etkilerini ve bu etkilerin insanlar üzerinde yarattığı travmayı etkileyici bir şekilde ifade etmektedir.

1.1.4. Sorgu Hâkimi

Sorgu hâkimleri, Zekeriya Tâmir'in öykülerinde, otoriter rejimlerin baskı ve zorbalığının somutlaşmış hali olarak resmedilir. Sert, acımasız ve çoğu zaman insani değerlerden uzak karakterleriyle, bu figürler, bireyin özgürlüğüne ve haklarına yönelik tehditleri vücut buldurur. Tâmir, sorgu hâkimlerinin fiziksel ve ruhsal özelliklerini abartılı bir şekilde betimleyerek, Arap dünyasındaki baskıcı yönetimlerin gerçek yüzünü ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, sorgu hâkimlerinin gerçeküstü bir güce sahip olduklarına, insan ve doğaüstü varlıkları sorgulayabilecek kadar kudretli olduklarına dikkat çekilir. Bu, yazarın, otoriter rejimlerin ve onların araçlarının insanlar ve toplum üzerindeki ezici etkisini vurgulamak için kullandığı bir yöntemdir.

Zekeriya Tâmir'in öykülerindeki sorgu hâkimleri, bireyler üzerindeki psikolojik ve fiziksel baskının vücut bulmuş halleri olarak sunulur. Bu karakterlerin fiziksel ve ruhsal özellikleri, onların sadece emirleri yerine getiren görevliler olmadığını, aynı zamanda otoriter rejimin acımasız uygulamalarının birer somut temsilcisi olduklarını gösterir. Tâmir, sorgu hâkimlerinin çirkin, sinirli, gergin ve acımasız tasvir eder: "Polisler, uzun boylu, sarı suratlı bir adamı yakaladı ve onu, sakalları darmadağınık, asık ve sert suratlı sorgu hâkimleriyle dolu bir odaya tıktılar. Yanan bir domuz gibi ciyaklayana kadar seni

döveceğiz.”¹⁶⁵ Bu tasvir, onların Arap vatandaşları üzerinde bıraktıkları derin korkuyu ve zorbalıklarını etkileyici bir şekilde ifade eder. Bu portreler, sorgu hâkimlerinin sert ve zalim doğalarını vurgularken, Arap dünyasındaki baskıcı yönetimlerin gerçek yüzünü de gözler önüne serer.

Tâmir’in “*Cinayet*” adlı öyküsünde tasvir edilen sorgu hâkimi, otoriter rejimlerin şiddet ve acımasızlık yönlerini yansıtan, insani değerlerden uzaklaşmış bir figür olarak betimlenmektedir. Sorgu hâkimi, kara tenli, sert bakışlı, siyah bıyıklı ve garip bir el yapısına sahip olarak tasvir edilmektedir: “Süleyman el-Halebî, kara adamın elinin garip olduğunu, sanki uzun zaman acımasız bir güneşin altında kalmış yengeç derisiymiş gibi aşırı derecede kırıksıklarla dolu olduğunu fark etti.”¹⁶⁶ Bu özellikle, onu neredeyse insan dışı bir varlık olarak göstermektedir. Bu detaylı ve abartılı betimleme, sorgu hâkimlerinin otoriter rejimlerin baskı araçları olarak nasıl kullanıldığını ve bireyler üzerinde hem fiziksel hem de psikolojik olarak nasıl tehdit oluşturduğunu vurgulamaktadır. Tâmir, bu karakter aracılığıyla zorba rejimlerin insafsız ve şiddet yanlısı doğasını eleştirel bir bakış açısıyla sunmaktadır.

Bununla birlikte Tâmir’in öykülerinde sorgu hâkimi, beşikteki bir çocuğu sorgulayacak kadar gaddar, katı yürekli ve sadist bir karakter olarak sunmaktadır. Sözgelimi “*Sorgulama*” adlı öyküde beşikteki bir çocuğu sorgulama ihtiyacı duyan bir sorgu hâkiminin varlığı, toplumun ne denli baskı altında olduğunu ve masumiyetin bile tehdit olarak algılandığının bir göstergesidir:

*Sorgu hâkimi beşikteki çocuğa şöyle dedi: Sakın yalan söyleme. Arkadaşların hakkında bildiğin her şeyi söyle. Çocuk cevap vermedi. Sorgu hâkimi usandı ve çocuğa kızgın bir dille: Konuşmayı mı reddediyorsun? Çocuk ağladı. Sorgu hâkimine bıkkınlık geldi. Adamlarının çağırılmasını emretti. Onlar da hemen kırbaçlar ve yıldızları ölü bir geceyle geldiler.*¹⁶⁷

Bu sahne, yönetimin gücünü korumak adına masumiyeti bile tehdit olarak gördüğü bir toplumun gerçekliğini gösterir. Öyküdeki bu abartı, otoritenin herkes üzerindeki baskısını ve zalimliğini çarpıcı bir şekilde ortaya koyar, masumların bile acımasızca sorgulanabileceğini ve yönetimin bireylerin üzerindeki ezici kontrolünü eleştirir. Bu

¹⁶⁵ Tâmir, *Senadhaku*, 167.

¹⁶⁶ Tâmir, *Rabî’un fî’r-Ramâd*, 34.

¹⁶⁷ Tâmir, *en-Numûr fî’l-Yevmi’l-’Aşir*, 16-17.

tarz, öykülerdeki sorgu hâkimlerinin acımasız ve zalim tutumlarını çarpıcı bir şekilde göstererek, yönetimin insanlara olan saygısızlığını ve bireyler üzerinde kurduğu baskıyı eleştiren güçlü bir ifade şeklidir.

Arap ülkelerindeki sorgu hâkimlerinin adaletsizliği ve keyfiyeti Tâmir'in eleştirdiği konulardan biridir. Öykülerinde, sorgu hâkimleri, genellikle sanığın suçlu veya suçsuz olmasına bakılmaksızın, önyargılı ve keyfi kararlar veren figürler olarak tasvir edilir. Tâmir, bu temayı ironik bir üslupla “Cinayet” adlı öyküsünde şöyle sunmaktadır:

Sorgu hâkimi Süleyman'a şöyle dedi: Suçunun sabit olduğunu gösteren delilleri duydun mu? - Ben bir şey itiraf etmedim. - Senin itirafların önemli değil. Başkaları suçunu itiraf etti. - Ben suçsuzum.... - Suçsuzsan neden doğdun? Bu dünyaya ölmek için geldin ve itiraz etmeden öleceksin.¹⁶⁸

Öyküde Süleyman el-Halebî'yi kendisine isnat edilen suçu kabul etmemesine rağmen sorgu hâkimi, tanıkları korkutarak aldığı ifadeler doğrultusunda Süleyman el-Halebî'yi suçlu çıkarmaktadır. el-Halebî'nin “ben bir şey itiraf etmedim” itirazına karşı, sorgu hâkiminin “senin itirafların önemli değil. Başkaları suçunu itiraf etti”¹⁶⁹ demesi, sorgulayıcının despotluğu Tâmir tarafından iğneleyici bir üslupla eleştirilmektedir. Süleyman el-Halebî'nin suçsuzluğuna olan ısrarlı vurgusu, bireyin kendi hakikatini ve kimliğini savunma çabasını yansıtmaktadır. Ancak sorgu hâkiminin verdiği cevap, totaliter ve baskıcı bir rejimin, bireyin bu hakikatini ve özgürlüğünü nasıl baltaladığını simgeliyor. “Suçsuzsan neden doğdun?” ifadesi, bireyin var oluşunun bile sistemin gözünde bir tehdit olarak algılandığını göstermektedir. Bu durum, baskı altındaki toplumlarda, bireylerin sadece fiili eylemleriyle değil, var oluşlarıyla bile suçlu kabul edilebildiğine dair kuvvetli bir eleştiri barındırmaktadır.

Benzer şekilde “Denize Göç” öyküsünde kahraman-anlatıcı “ben suçsuzum, hiçbir suç işlemedim” ifadesine karşı sorgu hâkimi “suçsuz hiçbir insan yoktur. Beni sana işkence yapmak zorunda bırakma!”¹⁷⁰ cevabını vermektedir. Bu cevap, sorgu süreçlerindeki zorbalığı açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

¹⁶⁸ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 35.

¹⁶⁹ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 35.

¹⁷⁰ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 277.

Öykülerde sorgu hâkiminin sert bir kişiliğe sahip olmasının yanı sıra gerçek üstü bir güce de sahip olduğu görülmektedir. Sözgelimi “*Cinayet*” adlı öyküde, öykü kahramanı olan Süleyman el-Halebî’yi¹⁷¹ sorguya çeken sorgu hâkimi, Süleyman’ın babasını, annesini ve kız kardeşini mezardan çıkarttırıp onun aleyhine şahitlik yaptırmaktadır.¹⁷² Bu, sorgu hâkiminin zorbalığını ve Arap yönetiminin acımasızlığını vurgular. Aile üyelerinin korkudan farklı ifadeler vermesi, duygusal bağların bile bu baskı altında nasıl bozulduğunu gösterir. Tâmir, bu olay aracılığıyla aile ilişkilerinin bile politik baskının etkisi altında nasıl deforme olabileceğini etkileyici bir şekilde ortaya koyar.

Öte yandan öyküde sorgu hâkiminin, Süleyman el-Halebî üzerinde uyguladığı baskı ve manipölasyon, tarihi bir olayın inkâr edilmesine kadar varan bir etki yaratır. Süleyman el-Halebî’nin General Kléber’i tanımadığını iddia etmesi, sorgu hâkiminin yarattığı korku atmosferinin etkisi altında gerçeğin çarpıtılmasını simgeler. Bu durum, sorgu hâkiminin sadece fiziksel gücü değil, aynı zamanda zihinsel manipölasyon yeteneğini de gösterir ve baskıcı yönetimlerin gerçekleri nasıl saptırabileceğine dair güçlü bir eleştiri sunar.

Diğer taraftan öyküde Arap yönetiminin sinsi ve karanlık bir yüzü olan sorgu hâkimi, Süleyman el-Halebî’nin hak ettiği kahramanlık yerine onu bir suçlu olarak görmekte ve yargılamaktadır. Süleyman, işgalci bir generali öldürdüğü için yurtsever bir kahraman olması gerekirken, bu zalim rejimde tersine dönen değer yargıları nedeniyle mezarından çıkarılıp bir suçlu gibi yargılanır. Tâmir bu durumla, baskıcı Arap rejimlerinin, kavramları ve değerleri nasıl saptırdığını ve tersyüz ettiğini vurgulamaktadır. Bu tersine dönen değer yargılarına en büyük örnek olarak, bir kahramanın katil olarak yargılanması ve onun anne ve babasının kendi oğullarına karşı ifade vermesi gösterilebilir. Bu, Tâmir’in baskı altındaki toplumlarda, değerlerin ve ahlâkî yargıların ne kadar kolayca değiştirilebileceğine dikkat çekmek istediği bir noktadır.¹⁷³

¹⁷¹ Süleyman el-Halebî 14 Haziran 1800 Mısır’da Napolyon Bonapart’a bağlı işgalci Fransız sömürge komutanı General Jean Baptiste Kleber’i sokakta yürürken bir hançerle göğsünden bıçaklayayıp öldürerek Fransız ordusunun Mısır’dan geri çekilişine zemin hazırlayan Suriyeli bir genç, bkz: Curcî Zeydân, *Tarih’u Mısır’al-Hadis*, c. 2 (Kahire: Mektebet’u Medbûlî, 1999), 137.

¹⁷² Tâmir, *Rabî’un fi’r-Ramâd*, 32-34.

¹⁷³ Mesûd, “eş-Şahsiyyâtü’t-Turâsiyye”, 84-85.

Sorgu hâkimlerinin toplumdaki yeri ve gücü “Sorgulama” öyküsünde “sekizinci gün sorgu hâkimleri yaratıldı. Onlar da hemen şehirlere indiler. Yanlarında polisler, hapishaneler ve demir prangalar vardı”¹⁷⁴ Şeklinde ifade edilmektedir. Öyküde, Tâmir yaratılış hikayesine sekizinci günü ekleyip o günde sorgu hâkimlerinin yaratılmasından bahsederek onların yaratılışın temel parçası olduklarını abartılı bir şekilde ifade etmektedir. Bu, sorgu hâkimlerinin toplumda ve evrende sahip oldukları mutlak gücü vurgulayan, zorbalık ve denetimi eleştiren bir yaklaşımdır. Tâmir, sorgu hâkimlerini baskıcı yönetimlerin en tehlikeli ve kontrol edilemez araçları olarak tasvir ederek, onların toplum üzerindeki ezici etkisini ve bireylerin bu güce karşı koymanın zorluğunu vurgulamaktadır.

Öte yandan Tâmir’in öyküsünde “sekizinci” günde yaratıldıkları ifade edilen sorgu hâkimleri, sadece günümüzdeki vatandaşları değil, aynı zamanda tarihsel kahramanları da sorgulayabilecek kadar güçlüdürler. Tarihsel bir figür olan Tarık b. Ziyâd’ın bile bu sorgu hâkimleri tarafından sorgulanabilmesi,¹⁷⁵ yazara göre hiçbir şeyin ya da kimsenin bu tür baskıcı sistemler karşısında dokunulmaz olmadığını ironik bir dille anlatmaktadır.¹⁷⁶

Başka bir öyküde Tâmir, sorgu hâkimlerinin ve temsil ettikleri otoritenin, abartılı bir üslupla dahi kutsal kabul edilen değerlere meydan okuyabilecek kadar egemen oldukları vurgulanmaktadır. “Denize Göç” öyküsünde, bir sorgu hâkiminin Allah’ı öldürme suçuyla ilgili sorgulama yapması, bu meydan okumanın çarpıcılığını ve sorgu hâkimlerinin gücünün sınırlarının ne kadar zorlandığını gösterir:

Sesimin titreyişini gizleyerek: Ben bir suç işlemedim. - Yalan söyleme. Allah’ı öldürdüğünü itiraf et. Titrek bir sesle: Ben kimseyi öldürmedim. Sorgu hâkimi: Dinle. Sana sert davranmak istemiyorum... Hadi konuş. Eğer konuşmazsan derini yüzeceğim. Heyecanlı bir şekilde dedim ki: Ben masumum. Ben masumum. Sorgu hâkimi birkaç kez başını salladı ve parmağıyla zilin düğmesine bastı... Odaya üç adam girdi ve sorgu hâkimi onlara: alışkanlığımız gereği onu güzel karşılayacağız. Bu bizim misafirimiz. Sonra adamlar bağırıldılar: Ayakkabılarını ve çoraplarını da çıkar. Hemen itaat ettim. Ayaklarım tüfeğin deri kemeriyle sert ahşabın arasına sıkıştırılmıştı ve iki adam üzerime çömelirken ayak tabanlarıma ince, esnek bir sopa yağdı. Dişlerimi alt

¹⁷⁴ Tâmir, *er-Ra’d*, 21.

¹⁷⁵ Tâmir, *er-Ra’d*, 19-24.

¹⁷⁶ İbrahim Âkil, “Tenâdi en-Nusûs ve Tenâfuzuhâ fi A’mâli Zekerîya Tâmir”, *Kalamoon Dergisi*, sy 11 (Mart 2020): 128.

*dudağıma bastırarak acı dolu çığlıklarımı bastırmaya çalıştım. Sorgu hâkimi bağılıyor: Vurun! Acı çekmiyor.*¹⁷⁷

Tâmir'in bu abartılı üslup kullanımı, sadece bir olayı anlatmakla kalmıyor, aynı zamanda iktidar ve otoritenin insan üzerindeki baskıcı etkisini evrensel bir gerçeklik olarak işaret ediyor. 'Allah'ı öldürmekle' suçlanan kişi ve bu suçlamayı yapan sorgu hâkimi örneği, adaletin ve gerçekliğin nasıl çarpıtılabileceğini ve keyfi olarak kullanılabileceğini gösteriyor. Tâmir, bu yolla, baskıcı rejimlerin ve araçlarının, toplum üzerinde nasıl bir tahakküm kurduğunu ve bu tahakkümün tanrısal bir güçten bile daha yıkılmaz olduğunu vurgulamak istiyor. Bu, fiziksel baskının yanı sıra ideolojik baskıyı da gösteren bir örnektir.

Ayrıca sorgu hâkiminin kullandığı işkence üslubu, onun acımasızlığının ve zorbalığının bir yansımasıdır. Sorgu hâkiminin kullandığı dil, tehditkâr tutumu ve hükmettiği oda, adaletin değil, mutlak iktidarın simgeleri haline gelir. Bu, bireyin karşısında sadece hukukî bir yargılama değil, aynı zamanda iktidarın insana yönelik baskıcı, yıldırıcı ve aşağılayıcı tavrını gözler önüne serer. Tâmir bu sayede, sorgu hâkimlerinin, rejimin zorbalığının en somut temsilcilerinden biri olduğunu vurgulamaktadır.

Yazar, öykülerinde sorgu hâkimlerinin zorbalığının ne kadar rutinleşmiş olduğunu ve onların bu tür durumları olağan bir iş günü gibi algıladıklarını göstermektedir. Örneğin "Oturan ve Ayakta Duran" öyküsünde yer alan şu ifadeler "sorgu hâkimi: Kapa çeneni ve kibar ol, bizi sana nasıl kibar olunacağını öğretmeye zorlama. Masum ve mazlum rolü oynamanın bizi aldatacağını sanma, her gün senin gibi yüzlerce kişi görüyoruz",¹⁷⁸ sorgu hâkiminin bu tür sorgulamaları sıkça gerçekleştirdiğini ve şüphelinin masumiyetini ya da mazlumluğunu hiçe saydığını ifade eder. "Her gün senin gibi yüzlerce kişi görüyoruz" ifadesi, sorgu süreçlerinin sık ve rutin olduğuna işaret ederken, aynı zamanda sorgu hâkiminin karşısındaki bireye yönelik duyarsızlığını ve empati eksikliğini de vurgular. Bu, sadece bireysel bir hâkimin tutumu değil, aynı zamanda baskıcı bir rejimin genel yaklaşımının bir yansımasıdır; bireyin değersizleştirilmesi, aşağılanması ve sistem içinde sadece bir sayı olarak görülmesidir.

¹⁷⁷ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 273-74.

¹⁷⁸ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 203.

Sonuç olarak, Zekeriya Tâmir'in öykülerinde yer alan sorgu hâkimleri, Arap dünyasındaki otoriter rejimlerin acımasız ve baskıcı doğasını somutlaştıran karakterler olarak ön plana çıkmaktadır. Bu figürler, sadece sıradan vatandaşları sorgulamakla kalmayıp, abartılı ve çarpıcı bir biçimde tasvir edilerek, yönetimin baskıcı ve insafsız tutumunu yansıtır. Tâmir, sorgu hâkimlerini kullanarak, bireyler üzerindeki derin korku ve baskıyı gözler önüne sererken, aynı zamanda otoriter rejimlerin insani değerlerden ne kadar uzaklaştığını vurgulamaktadır. Bu karakterler, öykülerdeki otorite eleştirisinin merkezinde yer alarak, baskıcı sistemlerin insanlık dışı uygulamalarını eleştirel bir bakış açısıyla ortaya koymaktadır.

1.1.5. Gardiyan

Tâmir'in öykülerinde rastladığımız gardiyan karakteri, genellikle soğuk, mekanik ve duygusuz bir varlık olarak tasvir edilir. Bu tasvir, gardiyanı zorba bir yönetimin sadece işkence ve ölüm uygulamakla yükümlü bir aracı olarak gösterir. Gardiyanın “asık suratlı adam”¹⁷⁹ olarak betimlenmesi, onun sert ve katı ruhsal yapısını vurgular, duygusuzluğunu ve merhametsizliğini yansıtır. Bu karakter, bireysel kimliğini ve insani özelliklerini kaybetmiş, zalim bir yönetimin hedeflerini yerine getiren bir araç haline gelmiştir. Bu betimleme, Tâmir'in otoriter rejimlerin insan üzerindeki ezici etkisine yönelik eleştirisini yansıtır.

Bununla birlikte Tâmir'in öykülerindeki gardiyan tasvirleri, korkutucu ve dehşet verici öğelerle doludur. Özellikle “gardiyan siyah, uzun bir hayalet olarak eğildi”¹⁸⁰ ifadesi, gardiyanın sadece bir birey olmaktan çıkıp, iktidarın karanlık ve tehditkâr yüzünü temsil eden hayaletimsi bir varlığa dönüştüğünü vurgular. Bu, gardiyanın, insani özelliklerinden arındırılarak, iktidarın zulüm ve baskı mekanizmasının bir parçası haline getirildiğini gösterir. Bu tasvir, Tâmir'in zorba yönetimlerin ve onların baskı araçlarının insanlıktan nasıl uzaklaştığını eleştirel bir bakış açısıyla gözler önüne serer.

Tâmir, gardiyana yüklediği bu gayri insani vasıflarla, onun bireye nasıl insanlık dışı muamelelerde bulunabileceğini vurgulamaktadır. Örneğin “*Nehir*” öyküsünde öykü kahramanı ile gardiyan arasındaki ilişki şu şekilde anlatılır:

¹⁷⁹ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 72.

¹⁸⁰ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 75.

Bir kere Ömer, gardiyanla konuşmaya çalışmış, fakat aldığı cevap Ömer'in yere savrulmasına ve köpek çenilemesine benzer bir ses çıkarmasına sebep olan bir tekme idi. O an Ömer, gardiyanın elbisesinin içinde et ve kemik olmadığını düşünmüş; o andan itibaren ondan korkmaya, çekinmeye başlamıştı. Ömer, gardiyanın ayakkabısının koridorun sert zeminine çarptığını her duyduğunda, (damarlarındaki) kanının iç çekerek ağlayan bir çocuk olduğunu hissedirdi.¹⁸¹

Ömer'in gardiyanla iletişim kurma girişimi, acımasız bir tepkiyle karşılanması, otoritenin baskıcı ve sindirici tavrını simgelemektedir. Gardiyanın et ve kemikten yoksun, soğuk ve duyarsız bir varlık olarak betimlenmesi, otoritenin birey üzerindeki ezici etkisini vurgulamaktadır. Ömer'in bu deneyimi, iktidarın yarattığı korku atmosferinin bireyin ruhsal dünyasında nasıl yıkıcı etkiler bırakabileceğini açığa çıkarmaktadır. Bu tasvir, gardiyanın sadece fiziksel bir varlık değil, aynı zamanda sistemin yarattığı bir korku unsuru olduğunu göstermektedir.

Bazı öykülerde gardiyan, otoritenin insani duyguları törpüleyen ve onu kendi amaçlarına hizmet eden bir araç haline getiren mekanizmalarının bir kurbanı olarak karşımıza çıkar. Bu bağlamda, gardiyanın yaşadığı dönüşüm, iktidarın birey üzerinde ne denli yıkıcı bir etkiye sahip olabileceğinin somut bir göstergesidir. Tâmir bu temayı şu şekilde anlatır: “İnsanlara işkence ederken acı çeken bir gardiyandım. Fakat İblis kalbime saldırdı, böylece mutlu ve gülerек insanlara içkence yapmaya başladım.”¹⁸² Gardiyan, önceleri işkence yaparken acı çeken bir bireyken, zamanla bu acıyı hissetmez hale gelir. Bu dönüşüm, iktidarın birey üzerindeki yıkıcı etkisini ve iç dünyanın nasıl bozulabildiğini gösterir. “İblis kalbime saldırdı” ifadesiyle, gardiyanın vicdanının ve insani duygularının nasıl zayıfladığına işaret edilir. Gardiyanın işkence yaparken mutlu olması, yönetimin ahlâkî değerleri nasıl çarpıttığını vurgular. Tâmir, bu karakter aracılığıyla, zorba yönetimlerin insan üzerindeki dönüştürücü ve bozucu etkisini eleştirir ve toplumun değer yargılarının nasıl değişebileceğini anlatır.

Öte yandan yukardaki ifadelerde Tâmir, zorba yönetimin kolu olan gardiyanların acımasızlığını eleştirmektedir. Bir insanın başka insana işkence ederken mutlu olması, o insanın insanlıktan çıktığı anlamına gelmektedir. Pasajda gardiyan, yaptığı eylemin şeytani bir eylem olduğunu kabul etmektedir. Diğer taraftan suçunu söyleyen gardiyan,

¹⁸¹ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 73.

¹⁸² Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 13.

şeytan vesvesesinden önce insanlara işkence yaptığını itiraf etmektedir. Ayrıca Tâmir'in "insanlara işkence eden" ifadesi, Arap yönetimin ülkede yaşayan bütün insanları birer suçlu olarak gördüğü şeklinde yorumlamak mümkündür.

Öykülerde gardiyanın varlığı, tutuklular için sürekli bir tehdit ve baskı unsurudur. Bu baskı, gardiyanın attığı her adımda, çıkardığı en ufak seste bile hissedilir ve korku, tutuklunun üzerinde ağır bir yük olarak kalır. Örneğin Tâmir'in "*Nehir*" adlı öyküsünde, gardiyanın varlığındaki tehditkâr atmosfer, sadece fiziksel varlığıyla değil, aynı zamanda hapsedilmiş bir birey üzerinde bıraktığı psikolojik etkiyle de vurgulanmaktadır. Suçsuz hapse giren öykü kahramanı Ömer, sadece gardiyanın yürüyüşündeki ağır bot sesleriyle bile derin bir korkuya kapılır: "Ömer, hücre kapısına yaklaşan ağır botların sesini duydu, bu yüzden yatağına koştu. Yatağın üstüne oturdu ve garip bir korkuya kapılarak büzüşerek dondu. Korkusu, eti ve kemiği titreten bir acıya dönüşene kadar arttı."¹⁸³

Gardiyanın ayak sesleri, Ömer için yaklaşan tehlikenin, belirsizliğin ve iktidarın kontrolünün bir göstergesidir. Ömer'in yatağa koşarak büzüşmesi ve donuk kalması, bireyin otoriter güç karşısında ne kadar savunmasız ve çaresiz hissedebileceğini yansıtır. Tâmir, bu tasviriyle, bireyin, gardiyanın otoritesi karşısında nasıl bir korku ve endişe labirentine sürüklenebileceğini gözler önüne serer. Bu, gardiyanın sadece fiziksel bir varlık olmadığını, aynı zamanda bir psikolojik baskı aracı olarak da işlev gördüğünü vurgular.

"*İdam*" öyküsünde gardiyanların portresi, insanlık dışı bir zulmün ve zalimliğin sembolik bir yansıması olarak sunulmaktadır. Bu gardiyanlar, sadece mahkûmların özgürlüğünü değil, aynı zamanda doğanın ve evrenin doğal akışını bile bozabilecek kadar güçlü ve korkutucu bir varlık olarak betimlenir. "İşte onlar gelmişler (Gardiyanlar). Yıldızlar kaçtı. Zindanın kapısını açtılar, aç çekirgeler gibi içeri girdiler."¹⁸⁴ Tâmir'in bu abartılı anlatımı, gardiyanların acımasızlığını ve zalimliğini vurgulamayı amaçlamaktadır. Bu tür abartılı ifadeler, okuyucuya gardiyanların sadece fiziksel olarak değil, aynı zamanda toplumsal düzeni ve insani değerleri de nasıl tahrip edebilecekleri konusunda güçlü bir duygusal etki yaratmayı hedefler.

¹⁸³ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 74.

¹⁸⁴ Tâmir, *er-Ra'd*, 23.

Sonuç olarak, Tâmir'in öykülerindeki gardiyan figürleri, acımasız ve zalim bir yönetimin araçları olarak betimlenir. Bu gardiyanlar, insanlık dışı zulüm ve zalimliğin sembolik yansıması olarak sunulurken, aynı zamanda bireyin özgürlüğünü ve doğanın doğal akışını bile bozabilecek kadar güçlü ve korkutucu varlıklar olarak tasvir edilir. Tâmir, gardiyanların acımasızlığını vurgulamak için abartılı ifadeler kullanarak okuyucuya gardiyanların sadece fiziksel olarak değil, toplumsal düzeni ve insani değerleri de nasıl tahrip edebilecekleri konusunda güçlü bir duygusal etki yaratmayı amaçlar. Bu, zorba bir yönetimin toplum üzerindeki etkilerini dramatik bir şekilde gösterir

1.1.7. Hâkim

Zekeriya Tâmir'in öykülerinde hâkim karakterleri, adaletin temsilcisi olması beklenirken, çoğunlukla adaletsizlik ve baskının simgesi olarak betimlenir. Bu karakterler aracılığıyla, baskıcı rejimlerin ve otoriter yapıların, adalet mekanizmasını nasıl manipüle ettiği ve bu yapılar içinde çalışan bireylerin etkilendiği anlatılır. Tâmir, hâkimlerin yolsuzluğu ve ahlâkî çürümüşlüğü, onların gerçeküstü güçlere sahip olmalarını ve tarihi şahsiyetleri bile yargılayabilecekleri durumları vurgulayarak, adalet sisteminin çarpıklığını ve keyfilik boyutlarını sergiler.

Tâmir'in bazı öykülerinde hâkimin kör ve sağır olarak betimlenmesi, yargı sisteminin adaletsizliğini ve gerçekleri göz ardı etme eğilimini sembolize eder. Örneğin “Of” adlı öyküde öykü kahramanı Gazi, bir rüyasında eşini öldürdüğü gerekçesiyle bir hâkim tarafından yargılandığını görür:

Gazi'nin rüyasındaki hâkim adaletsizliği ve zulmü ile meşhur kör ve sağır idi. Bunun üzerine hâkim, Gazi'yi asılarak idama mahkûm etti ve kendisini rüyada görmeyen, duymayan zalim ve sert biri olarak tahayyül ettiği için onu azarlardı. Zira Gazi'nin tahayyül ettiği şey yargıya hakarettir ve adalet bunu affetmez. Gazi, gördüğü şeyin bir rüyadan başka bir şey olmadığından emin olarak bu kararı umursamaz şekilde karşıladı. Ardından uykusundan uyanmaya çalıştı ama başarısız oldu ve asıldı.¹⁸⁵

Ayrıca bu durum, adalet sisteminin bireylerin bilinçaltına kadar işlediğini ve toplumda adalet kavramının ne kadar zedelendiğini gösterir. Öykü, Arap bireyinin yaşamının her

¹⁸⁵ Tâmir, *Senadhaku*, 44.

anında yargı ve adaletsizlikle karşı karşıya kaldığı duygusunu yansıtır ve yargı sistemine olan güvensizliği vurgular.

Öykülerde haksızlığın ve keyfiliğin temsilcisi olarak karşımıza çıkan hâkim, bireyler üzerinde korku ve endişe yaratmaktadır. Bu da bireyin haksız bir yargı sistemine duyulan derin tepkiyi ifade eder. Örneğin “*Nehir*” öyküsünde, suçsuz hapse atılan öykü kahramanı Ömer es-Sadî’nin hayalindeki hâkim tasviri şöyledir: “Ömer, siyah giysili bir yargıcın kürsüsüne büyük bir yumrukla vurduğu ve Ömer Sadî’nin ölene kadar bir kafeste hapsedilmesi kararını okuduğu bir mahkeme hayal etti.”¹⁸⁶ Bu tasvir, bireyin içinde bulunduğu haksız ve adaletsiz duruma karşı duyduğu derin çaresizliği ve korkuyu ifade eder. Tâmir bu yolla, baskıcı bir yargı sisteminin birey üzerinde yarattığı baskı ve korkuyu vurgulamaktadır.

Bununla birlikte Tâmir’in öykülerinde, yargılama konusundaki otoritenin rastgelelikle, keyfilikle ve çoğu zaman mantıksızlıkla hareket ettiğini gösteren derin bir eleştiri bulunmaktadır. Sözgelimi “*İdam*” öyküsü, bu durumu mükemmel bir şekilde örneklemektedir. Öyküde otorite, Ömer Muhtar’ın darağacında asılı duran naaşını korumakla görevlendirilen bekçinin karakteriyle temsil edilmektedir. Bekçi, her ne kadar bir üst otorite tarafından emredildiği için otoritenin en basit tezahürü olsa da karşısında küçük bir çocuğun elindeki oyuncak bebek için kurduğu göstermelik bir yargılama ve verdiği idam cezasıyla otoritenin üslup ve dilini somutlaştırmaktadır:

*Bekçi kaşlarını çattı ve oyuncak bebeğe şöyle dedi: Sen kızım, şununla suçlanıyorsun... Suçlamayı düşünmeyi unuttum. Tamam. Bir suç işlemekle itham ediliyorsun. Bu suçla ilgili olarak seni daha sonra bilgilendireceğim. O halde hadi itiraf et ve beni kandırmaya çalışma, zira ben atışta ustayım. Konuşmak istemiyor musun? Ne istersen yap ama mahkemeye karşı gelmenin bedelini ödeyeceksin... İdam.*¹⁸⁷

Bu durum, Arap dünyasındaki yargılamaların ne kadar absürt ve keyfi olduğunu vurgular. Bekçinin oyuncak bebeği yargılama girişimi ve “suçlamayı düşünmeyi unuttum” ifadesi, suçlamaların çoğunlukla gerçek bir temele dayanmadığını, yalnızca korku ve baskı oluşturmak için kullanıldığını gösterir. Tâmir’in ironik ve alaycı üslubu, yargıya ve adaletsizliğe karşı güçlü bir eleştiri sunar. Bekçinin davranışı, yargı sürecinin

¹⁸⁶ Tâmir, *Rabî’un fi’r-Ramâd*, 74.

¹⁸⁷ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 92.

mantıksız ve rastgele doğasını, aynı zamanda otoritenin keyfi uygulamalarını temsil eder.

Ayrıca bekçinin oyuncak bebeğe yönelik suçlamalarında bebeğin -doğası gereği- sessizliği, otoritenin bir bireyi, kendi bilmediği ya da boyutunu kavrayamadığı gerekçelerle nasıl susturduğunu yansıtmaktadır. Bu sahnede oyuncağın sessizliği, otoritenin ezici varlığı karşısında insanın çaresizliğini ve sessiz kalışını simgelemektedir. Zira, konuşsa da sussa da söylediklerinin karşılık bulmadığı, duyulmadığı bir ortamda, bireyin sesi âdetâ yok sayılmaktadır. Bu durum, bireyin istemesi ya da istememesi fark etmeksizin, monoton ve baskıcı bir otorite tarafından sürekli baskı altında tutulduğunu eleştirmektedir.¹⁸⁸

Yazar, “*Şahin*” adlı öyküde yargının keyfiliğini ve adaletsizliğini açık bir şekilde gözler önüne serer. Öyküde hâkim, öykü kahramanını sırf sokakta esnediği için ölüme mahkûm eder:

Beni bir sevinç kapladı. Fakat biraz sonra, bu sevincim kursağımda kaldı. Çünkü, sokakta esnediğim için polisler beni tutukladılar. Hemen mahkemeye çıkardılar. Orada yargıç bana sordu: Gerçekten esniyor muydun? O an, mahkeme salonunun dışındaki güneş, altın kanatlı bir serçeye dönüştü. Ardından esnedim ve yargıca: Evet, esniyordum, dedim. Yargıç kızgın bir ifadeyle: O zaman son arzunu söyle, dedi.¹⁸⁹

Bu olay, öykü kahramanının sadece esnemesi nedeniyle tutuklanıp, ardından ölümlle yargılanması, otoritenin baskıcı ve mantıksız yapısını eleştirir. Bu, yargı sisteminin orantısız ve adaletsiz doğasını vurgular, özellikle de hâkimin masum bir eyleme ölüm cezası vermesiyle bireyin haklarının nasıl kolayca gasp edilebileceğini gösterir.

Arap dünyasındaki hâkimlerin bağımsızlık ve tarafsızlık ilkelerinden saparak yönetimin elinde bir ölüm mekanizması haline dönüşmesi Tâmir’in eleştirdiği konulardan biridir. Tâmir, “*Abbâs b. Firnâs Hakkında Anlatılır Ki*” adlı öyküsünde açık bir üslupla yargı sisteminin artık adil bir şekilde işlemediğini, aksine baskı ve zulüm aracı haline

¹⁸⁸ Berekât ve İsmail, “et-Tecelliyâtü'l-Cemâliyye”, 135.

¹⁸⁹ Tâmir, *er-Ra'd*, 16.

geldiğini şu ifadelerle anlatmaktadır: “Abbâs b. Firnâs, hapishaneler, darağacılar ve hâkimleri katil olan mahkemeler gördü.”¹⁹⁰

Yazarın “*Polis ve At*” öyküsünde, bir polisi öldürdüğü için ata ölüm cezası veren hâkim karakteri,¹⁹¹ adalet sisteminin mantıksızlığı ve keyfilğini vurgulamak için kullanılan bir semboldür. Bu, bir hayvana böylesi bir ceza verilmesinin mantıksızlığını göstererek, genelde bireylerin karşılaştığı adaletsizlikleri ve yargının çarpıklığını ironik bir şekilde eleştirmektedir. Tâmir, bu olay vasıtasıyla yargı sisteminin ne kadar yozlaşabileceğini ve bireylerin haklarının nasıl göz ardı edilebileceğini vurgulamak istemektedir.

Yozlaşmış yargı sistemi, Tâmir’in ele aldığı ve eleştirdiği konulardan biridir. Tâmir, adaletin sadece ismen var olduğu, ancak gerçekte toplumun güçlü kesimlerinin çıkarlarına hizmet ettiği bir sistemde nasıl işlediğine dikkat çeker. Onun öykülerinde, bireylerin nasıl haksız yere mağdur edildiği, adaletin çifte standartla nasıl işlediği ve yargı sisteminin nasıl bir çıkar ve iktidar aracı olarak kullanıldığı vurgulanır. Örneğin Tâmir, “*Ne Yazık*” adlı öyküsünde yargının yönetim ve nüfuz sahipleriyle iş birliği yaptığını, güçsüz bireylerin ise haksız yere hedef alındığını eleştirir. Tâmir bu öyküde yargı sisteminin yozlaştığını alaycı bir üslupla eleştirmektedir. Öykü kahramanı mahallesinde küçük hırsızlıklar yapan Câsim el-Kazzaz adlı bir hırsızdır:

*Pek çok banka, pek çok bina ve pek çok mağaza soyuldu ama hırsız Câsim el-Kazzaz değildi. Câsim el-Kazzaz’ın sık sık gittiği bir restorandan iki kaşık çalındı, tutuklanarak vahşi yöntemlerle sorguya çekildi, yargılandı ve cezaevine gönderildi.*¹⁹²

Arap ülkelerindeki hâkimlerin yolsuzluğu ve ahlâkî çürümüşlüğü Tâmir’in sert eleştirdiği konulardan biridir. Yazar, “*Ücret*” öyküsü aracılığıyla, yargı sistemindeki hâkimlerin kişisel çıkarları için nasıl ahlâkî olmayan davranışlarda bulunabileceğini anlatır. Öykü, mahallesinde saygı gören hâkim Nesûh el-Fânî’nin eşi Hasibe tarafından arkadaşı Rihâb lehine bir dava evrakında sahtecilik yapmaya ikna edilmesini konu alır. Hasibe, eşini Rihâb ile bir ilişki vaadiyle sahteciliğe ikna eder. Bu, Nesûh için cazip bir teklif olarak görünür ve sonuçta evraklarda sahtecilik yapar.¹⁹³ Bu öykü, yargı

¹⁹⁰ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 219.

¹⁹¹ Tâmir, *er-Ra’d*, 70.

¹⁹² Tâmir, *el-Hısrım*, 61.

¹⁹³ Tâmir, *el-Hısrım*, 147-48.

sistemindeki yolsuzluk ve ahlâkî çöküşü vurgulayarak, toplumda adaletin nasıl kişisel çıkarlar için kötüye kullanıldığını eleştirir.

Tâmir'in öykülerinde hâkimler gerçeküstü bir güce sahiptirler. Sözelimi “*Sinsi Vesvesecinin Son Günü*” öyküsünde İblis ana karakter olarak kullanılır. Öyküde İblis, bu öyküde polisler tarafından yakalanır ve şiddetli bir darp sonucu tüm suçlamaları kabul eder. Mahkemede, tanıklar İblis'i çeşitli suçların arkasındaki sebep olarak gösterirler. Bu suçlar arasında siyasi parti üyeliği, hükümeti eleştirme, hırsızlık, tecavüz ve yalan söyleme gibi eylemler yer alır. Hâkim, İblis'i tüm kötülüklerin kaynağı olarak ilan eder ve idamına hükmeder:

Hâkim, İblisin işlediği korkunç suçları öğrenince ona secde etmesini emretti. İblis, secdesinin kurtuluşunu sağlayacağını düşünerek itaat etmek için acele etti, ancak hâkim titreyen bir sesle konuştu ve idam hükmünü verdi.¹⁹⁴

Yukarıdaki olayın Kur'an-ı Kerim'de (Sad 38/71-85) zikredilen İblis'in Hz. Adem'e secde etmemesinin olayından esinlendiği açıktır. Ancak her iki olaya bakıldığında şu karşılaştırma yapmamız mümkün olacaktır: Kur'an-ı Kerim'de İblis, Allah'ın iradesine isyan etmiş, Allah'ın mutlak kudretini bilmesine rağmen Adem'e secde etmeyi reddetmiş ve onun secde etmemesiyle ilgili görüşünü bildirmiştir. Ancak öyküde secde etme emrine itiraz etmemiş, hâkim ona emir verir vermez secdeye varmıştır. Bu, Arap dünyasında sanığın görüşünün dinlenmesini gerektiren demokratik diyalogun bulunmadığını, dolayısıyla iktidarın son derece keyfiliğinin ve zorbalığının bir göstergesidir. Öte yandan Kur'an metninde İblise kıyamet gününe kadar dilediği gibi hareket etme özgürlüğü verilmiştir. Ancak öykü metninde kendisine bu hak verilmemiştir. Hâkim sadece idam cezası vermekle kalmadı, aynı zamanda onu ölüm sonrası işkenceye de mahkûm etti ki bu da otoritenin insanlık dışı tabiatını teyit etmektedir. Kur'an-ı Kerim'de adil yargı ve suçluları aynı sayfada bulamıyoruz. Fakat öykü metninde hâkim ve yalancı tanıkları tek sıra halinde buluyoruz ki bu da değerlerdeki bir değişime ve adalet eksikliğine işaret ediyor.¹⁹⁵

Arap yönetimindeki hâkimler, yüzyıllar önce ölmüş tarihi bir şahsiyeti yargılayacak kadar gerçek üstü bir güce sahiptir. Bu durum, adalet sisteminin keyfilik ve mantıksızlık

¹⁹⁴ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 15-16.

¹⁹⁵ Berekât ve İsmail, “et-Tecelliyâtü'l-Cemâliyye”, 141.

boyutlarını sergilemektedir. Bu, adaletin nasıl saptırıldığını ve bireylerin ne kadar savunmasız bırakıldığını gözler önüne sermektedir. Ayrıca, bu tür eylemler, yargı sisteminin geçmişteki değerleri ve otoriteleri sorgulayarak güncel politikalarını ve ideolojilerini meşrulaştırmaya çalıştığını da ortaya koymaktadır. Bu gerçeküstü yargılamalar, hâkimlerin sadece mevcut olaylar üzerinde değil, aynı zamanda tarihin kendisi üzerinde de bir kontrol ve etki iddiasında bulunduklarını göstermektedir.¹⁹⁶ Örneğin “*Sanık*” öyküsünde yüz yıllar önce vefat etmiş olan Ömer Hayyam’ı mezarından çıkarılıp günümüzdeki mahkemelerde yargılanır. Hâkim, Hayyam’ı şarabı öven şiirler yazmakla suçlar. Hayyam’ın sessiz kalması üzerine hâkim, ona yöneltilen suçlamayı desteklemek için Hayyam’ın aleyhine tanıklık yapan bir dizi tanığı dinler. Ardından hâkim, Hayyam’ın açıkça şarap propagandası yapmak ve yabancı ürünlerin ithalatını teşvik etmek gerekçesiyle onun şiir yazmasını yasaklar. Ayrıca Hayyam, beşinci kol casusu olarak kabul edilen hüznle iş birliği yapmakla da suçlanır. Öykü sonunda Ömer Hayyam, polisin kâğıt ve kalemlerini imha etmesinden sonra mezarına geri götürülür. Hâkimin verdiği hüküm ise şu şekildedir:

*Tanıkların ifadelerinden, Ömer Hayyam’ın şiirlerinin açıkça şarap propagandası yaptığı, yabancı mal ithalatına açık bir çağrı olduğu, kargaşa çıkarmayı amaçlayan karmaşık bir planın gerçekleştirilmesinden başka bir şey olmadığı kanıtlanmıştır. Ayrıca tanıkların ifadeleri, mahkemenin ortaya çıkarmış olduğu hüznünden yardım alarak güveni sarsmak ve kargaşayı yaygınlaştırmak amacıyla düşmanlarımızın kullandığı beşinci kol casuslarından biri olduğunu da kanıtlamıştır.*¹⁹⁷

Ayrıca yargılama esnasında hâkimin “sözcükleri mi seviyor? Bu ne biçim bir sapıklık! İyi vatandaş, sadece annesini ve hükümetini sever”¹⁹⁸ ifadesi, hâkimin yönetimin etkisi altında olduğunu ve bireylerin sadece devlete bağlılık göstermesi gerektiği fikrini desteklediğini göstermektedir. Bu, hâkimin bağımsız bir karar verici olarak hareket etmediğini, aksine yönetimin bir aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

Öyküler, yargı sisteminin ve otoritenin ne kadar yozlaştığını ve adaletsiz bir yapıya büründüğünü gösteriyor. Örneğin “*Cinayet*” öyküsünde tarihi bir kahraman olan

¹⁹⁶ Ramadân, “Sîmât er-Ru’b ve’s-Sulta”, 153; es-Samâdî, *Zekerîyyâ Tâmir ve’l-Kıssatu’l- Kasîra*, 105.

¹⁹⁷ Tâmir, *er-Ra’d*, 29.

¹⁹⁸ Tâmir, *er-Ra’d*, 28.

Süleyman el-Halebî'nin, haksız bir şekilde yargılanıp idam edilmeye mahkûm edilmesi, otoritenin kendi çıkarları için nasıl adaletsiz ve keyfi davranabildiğini vurgulamaktadır:

*Süleyman el-Halebî suspus oldu. İçinden suç işlemek için gerçek bir arzusunun geçmesi onu şaşırttı; ama aynı anda kesinlikle suçsuz olduğuna inanıyordu... Kara Adam intikam alırcasına: İdam edileceksin! Süleyman el-Halebî: Yargılanmayacak mıyım? Kara adam güldü: Yargılama bitti. Yargıç benim.*¹⁹⁹

Süleyman el-Halebî'nin sorgusunu yapan kara adamın “yargıç benim” demesi, yargı sisteminin nasıl tek bir kişinin elinde olduğuna ve bu kişinin kendi keyfine göre hareket edebildiğine işaret ediyor. Bu durum, yargı sisteminin ne kadar bağımsızlığını yitirdiğini ve yönetim elinde bir kukla haline geldiğini gösteriyor.

Öte yandan Tâmir, Süleyman el-Halebî karakterini kullanarak çağdaş ulusal standartların çarpıklığını vurgulamaktadır. Yozlaşmış bürokratik mekanizmaların, özgür bireyleri vatana ihanetle suçlama eğiliminde oluşlarına ve bu mekanizmaların keyfi suçlamalarla bireylerin üzerine yük bindirişine dikkat çekmektedir. Bu yolsuz bürokratik makamlar, kendi yetersizliklerini gizleme ve asli görevleri olan halka hizmet konusundaki eksikliklerini örtbas etmek için bu tür suçlamaları kullanmaktadırlar.²⁰⁰

Özetle Tâmir'in öykülerindeki hâkim karakterlerinin tasvirleri, yargı ve adalet kavramlarının baskıcı Arap rejimleri tarafından nasıl çarpıtıldığını ve manipüle edildiğini gösteriyor. Öyküler, hâkimlerin sadece adalet dağıtıcısı değil, aynı zamanda otoritenin baskı ve zulüm araçları olduğunu vurguluyor. Tâmir, hâkim karakterleri aracılığıyla adaletin nasıl keyfi ve adaletsiz bir hale gelebileceğini, gerçeklerin nasıl göz ardı edilebileceğini ve bireylerin ne kadar savunmasız bırakıldığını eleştiriyor. Bu, otoritenin bireyler üzerindeki kontrolünün ve aynı zamanda yargı sisteminin yozlaşmasının sert bir eleştirisidir.

1.1.6. Cellat

Tâmir'in öykülerinde cellat figürü, zorba bir sistemin insanlık dışı yüzünü simgeleyen, acımasız ve insani değerlerden yoksun bir varlık olarak tasvir edilir. Yazarın bu karakterleri betimlemesi, onların sadece fiziksel şiddet uygulamakla kalmadığını, aynı

¹⁹⁹ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 36.

²⁰⁰ Berekât ve İsmail, “et-Tecelliyâtü'l-Cemâliyye”, 133.

zamanda bu vahşetleri günlük rutinleri olarak gördüklerini ve insan hayatına karşı herhangi bir duyarlılık göstermediklerini ortaya koyar. Bu, Tâmir'in zorba yönetimlerin insanlık onuruna ve temel haklarına karşı olan saygısız tutumunu eleştiren güçlü bir üslubunu yansıtır. Bu figürler, sadece bedenlere değil, aynı zamanda insan ruhuna da acımasızca davranan, zulmün ve baskının somutlaşmış hali olarak görülür.

Yazar, genelde cellat için oldukça sert, acımasız, insanlıktan nasibini almayan, elindeki 'sanığı' konuşturmak için bütün üsluplara başvuran bir kişi olarak tasvir etmektedir. Sözgelimi "*Sorgulama*" adlı öyküsünde sorgu hâkimi, beşikte bir bebeği konuşturmayı başaramayınca cellatlara başvurduğu görülür: "Onlar da hemen kırbaçlar ve yıldızları ölü geceyi taşıyarak geldiler."²⁰¹ Burada cellatların kullandıkları araçlar, onların nasıl bir kişiliğe sahip oldukları gösterir. Cellatları eleştiren Tâmir'in bu ifadesi, Arap yönetiminin kullandığı baskı mekanizmalarının sadece fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik olduğunu gösteriyor. "Kırbaçlar", fiziksel şiddetin ve acının doğrudan bir yansımasıyken, "yıldızları ölü geceyi taşıyarak geldiler" ifadesi daha sembolik bir anlam taşıyor. Bu ifade, yönetimin karanlık, soğuk ve tehditkâr yönünü temsil ediyor. Tâmir, bu abartılı üslupla, otoritenin baskısının sadece fiziksel değil, aynı zamanda ruhsal ve duygusal olduğunu vurgulamayı amaçlıyor. Bu, bireyin sadece bedenen değil, ruhen de esir alındığı bir atmosferi yansıtıyor.

Bununla birlikte Tâmir'in cellatları betimlemesi, onların sadece fiziksel şiddet uygulama görevlerini yerine getirmekle kalmayıp, aynı zamanda bu görevlerini bir tatmin aracı olarak gördüklerini de ortaya koyar. Bu canavarlaşmış figürler, insanların en temel haklarına, yaşam hakkına bile saldırmaktan çekinmezler. Örneğin Tâmir, "*Bodrum*" adlı öyküsünde idam edilmesi için darağacına çıkarılan öykü kahramanı ile cellat arasında sarsıcı bir etkileşimi şu şekilde anlatır: "Darağacının basamaklarını çok yavaş çıktım ve kalın ip boynuma dolandığında cellat, bana gülümsedi ve onun aç gözleri parladı."²⁰² Tâmir, celladın gülümsemesini ve parlak gözlerini kullanarak, bireyin ölüm anında bile celladın sadistik zevk aldığına dikkat çeker. Bu gülümseme, celladın işini bir görevden öte, bir haz kaynağı olarak gördüğünü ifade eder. "Aç gözleri" ifadesiyle, celladın her zaman yeni bir kurban peşinde koşan ve bu eylemden

²⁰¹ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi'l-'Aşir*, 17.

²⁰² Zekeriya Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 2. bs (Dimaşk: Mektebetu'n-Nürî, 1978), 31-32.

zevk alan bir yaratık olduğunu ima eder. Öte yandan bu tasvirler, baskıcı yönetimlerin zulmünü ve bireyin bu zulüm karşısındaki çaresizliğini vurgular.

Yazar, “*Cinayet*” öyküsünde celladın dehşet verici eylemlerini günlük rutinlerle bir araya getirerek, otoritenin nasıl bir canavarlaşmaya yol açtığını gözler önüne serer. Cellatlar, öykü kahramanı Süleyman el-Halebî’yi acımasızca işkence yaparak ve organlarını keserek onu idam ederken, aynı anda müzik dinleyip, yemekten ve günlük hayatın basit zevklerinden bahsetmektedirler.²⁰³ Bu, onların bu vahşi eylemleri ne kadar normalleştirdiklerini ve insan hayatına dair herhangi bir duyarlılıktan yoksun olduklarını ortaya koymaktadır. Tâmir, bu çarpıcı betimlemelerle, baskıcı bir sistemin bireyleri nasıl duyarsızlaştırabileceğini ve insani değerlerden nasıl uzaklaştırabileceğini vurgulamaktadır.

“*İdam*” öyküsünde Tâmir, Tarık b. Ziyâd’ın idam sahnesini şöyle anlatır:

*Tarık b. Ziyâd’ı cansız bir beden olarak bulduklarında şaşırmadılar; sadece hemen onu şehrin meydanına götürdüler. Orada, asılarak idam edileceği hükmünü okudular; sonra son arzusunu sordular. Hiç konuşmadı. Suskunluğunu, istediği bir şey olmadığına kanıt saydılar. Daha sonra da darağacında sallandırdılar.*²⁰⁴

Tarık b. Ziyâd’ın, cansız bir beden olarak bulunması ve ardından asılarak idam edilmesi, cellatların sadece bedenlere değil, aynı zamanda insan ruhuna da ne kadar acımasız davrandıklarını gösterir. Tarık b. Ziyâd’ın suskunluğunu son arzusu olmaması olarak yorumlayan cellatların bu davranışı, zalim bir sistemin insana dair her türlü duyarlılıktan ve anlayıştan yoksun olduğunu ortaya koyar. Tarık’ın darağacında sallandırılması, cellatların sadece fiziksel şiddet uygulamakla kalmayıp, aynı zamanda insanlık onurunu da hiçe saydıklarını vurgular. Bu öykü, Tâmir’in zorba rejimlerin insan hayatına ve değerlerine karşı olan saygısız tutumunu eleştiren üslubunu güçlü bir şekilde yansıtır.

Bütün bu örneklerle bakıldığında, Zekeriya Tâmir’in öykülerinde cellat karakteri, otoritenin en acımasız ve insaniyetten en uzak yüzü olarak ortaya çıkar. Bu figürler, sadece fiziksel şiddet uygulayan değil, aynı zamanda zulmü sıradanlaştıran ve insanlık

²⁰³ Tâmir, *Rabî’un fi’r-Ramâd*, 37-40.

²⁰⁴ Tâmir, *er-Ra’d*, 23-24.

onurunu hiçe sayan varlıklar olarak betimlenir. Tâmir, cellatları bu şekilde tasvir ederek, baskıcı rejimlerin insan üzerindeki yıkıcı etkisini ve insani değerlerden ne kadar uzaklaştırdığını vurgular. Bu, Tâmir'in zorba yönetimlerin insan hayatına ve onuruna yönelik saygısız tutumunu sert bir dille eleştirdiğini gösterir.

1.1.8. Basın ve Yayın Organları

Zekeriya Tâmir'in öykülerinde, basın ve yayın organları, genellikle yönetimin kontrolünde bir araç olarak gösterilir ve halka objektif gerçekleri sunmak yerine yönetimin istediği bir gerçeklik yansıtır. Bu durum, medyanın yönetimin olumsuz yönlerini gizleme ve aynı zamanda onu olumlu bir ışıktâ gösterme görevini üstlendiğini gösterir. Tâmir'in bu öyküleri, medyanın manipülatif yaklaşımını ve otoriteyi destekleme eğilimini vurgular. Bu, medyanın gerçekleri çarpıtarak yönetimi nasıl desteklediğini ve bireyin yükünü nasıl artırdığını açıkça ortaya koymaktadır. Tâmir, öykülerinde bu temayı eleştirerek, medyanın yönetimin lehine gerçekleri nasıl manipüle ettiğini ve bireysel sorunların göz ardı edilmesini sorgulamaktadır

Tâmir, öykülerinde medyanın halka gerçek bilgileri sunmak yerine, genellikle yönetimin istediği şekilde bir gerçeklik yansıttığını vurgular. Bu durum, medyanın yönetimin olumsuz yönlerini gizleme ve aynı zamanda onu olumlu bir ışıktâ gösterme görevini üstlendiğini gösterir. Örneğin “*Radyo Programı*” öyküsünde Tâmir, medyanın bireyin yaşadığı gerçek sorunları nasıl manipüle edebileceğini ve yönetimin söylemini sürdürmek için gerçekleri nasıl çarpıtabileceğini ironik bir üslupla gözler önüne sermektedir:

*Spiker: Adın ne kardeş? Genç: Abdulmunim el-Halebî. Spiker: Evli misin? Genç: Bekarım. Spiker: Ne iş yapıyorsun? Genç: Çalışmıyorum. Spiker: Niçin çalışmıyorsun? Zengin misin, yoksa çalışmaktan mı hoşlanmıyorsun? Genç: Zengin de değilim, çalışmaktan hoşlanmıyorum da değilim? Yıllardır iş arıyorum. Spiker: Gerçekleşmesini arzuladığın hayalin nedir? Genç: Şu an ölmek! Spiker: Sayın dinleyiciler, Abdulmunim el-Halebî beyin çok yurtsever birisi olduğunda kuşku yok. Gördüğünüz gibi, ileri doğru giden, gelişen toplumumuzun kalkınmasına katkıda bulunamadığı için kendini cezalandırmak istiyor ve ölmeyi arzuluyor.*²⁰⁵

²⁰⁵ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi 'l-'Aşir*, 10.

Öyküde medyanın manipülatif yaklaşımı ve otoriteyi destekleme eğilimi vurgulanmaktadır. İşsiz genç Abdulmunim el-Halebî'nin basit ve dürüst yanıtlarına karşın, spikerin çarpıtılmış yorumları, Abdulmunim'in kişisel sorunlarını toplumun genel meselelerinden ayırarak, bireyin sorunlarını bireysel hatalar olarak göstermektedir. Bu durum, medyanın gerçekleri çarpıtarak yönetimi nasıl desteklediğini ve bireyin yükünü nasıl artırdığını açıkça ortaya koymaktadır. Tâmir, bu öykü ile medyanın, yönetimin lehine gerçekleri nasıl manipüle ettiğini eleştirmekte ve bireysel sorunların göz ardı edilmesini sorgulamaktadır

“Yoksulların Yok Oluşu” adlı öyküde halkı aç bırakan yönetimin kusurlarını gizleyen medyayı ironik bir üslupla eleştirmektedir:

Vatandaş Süleyman el-Kâsım acıktı. Ülke yönetimini öven ve yoksulluğu yok etmek için gösterdiği çalışmaları sayıp döken makalelerle dolu gazeteleri yedi. Doyduğunda, kullarına rızık başıslayan Allah'a şükretti ve gazetenin yazdıklarına derinden inandı.²⁰⁶

Gazetelerden başka yiyecek bulamayan vatandaşın bu durumu, yönetimin yoksulluğu yok etmek için hiçbir çaba sarfetmediğini göstermektedir. Dolayısıyla yönetimin bu çabaları, yoksulluğu değil, yoksulları yok etme yönünde başarılı olmuştur. Nitekim öykünün başlığı olan “Yoksulların Yok Oluşu” buna işaret etmektedir. Tâmir, burada yönetimin söz konusu başarısını öven gazeteleri ironik bir üslupla eleştirdiği aşikârdır.

Başka bir öyküde yazar, Arap vatandaşlarının tüm zorluklara rağmen içinde bulundukları sefil koşullardan memnun olmalarını bekleyen despot yönetim kolu olan medyayı alaycı ve ironik bir üslupla eleştirmektedir. Yazar, bu öyküde yayın organlarının sembolize ettiği bir kız çocuğu ile bir eşek arasında geçen bir diyalog vasıtasıyla hem Arap insanın bulunduğu kötü durumu hem de o durumu görmezlikten gelen medyayı tenkit etmektedir:

Rendâ, kalabalık bir çarşıda yürüyordu. Kaldırımın kenarında duran, sırtına odun torbaları yüklenmiş bir eşek gördü. Durdu ve ona şöyle sordu: Eşek sen misin? Eşek alay eden bir sesle: Evet, eşek benim. Seni kim kandırdı da benim ceylan ya da karatavuk olduğumu söyledi? Rendâ: Ne yersin? Eşek: Sabahları tatlı, öğleyin kızartılmış et yerim. Akşamsa özel doktorumun tavsiyesi uyarınca hiçbir şey yemem. Rendâ: Nerede uyursun? Eşek: En lüks otelde. Rendâ, kınayan bir ifadeyle: Sen kötü huylu bir eşeksin. Sana düzgün bir şekilde soru soruyorum, sen alaycı

²⁰⁶ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi'l-'Aşir*, 10.

*cevaplar veriyorsun. Eşek öfkeyle: Bu ağır torbaları sırtına koy, sonra da sen benim cevaplarımdan daha iyi cevaplar ver.*²⁰⁷

Bu öykü Arap toplumunda yaşanan gerçeklerle yönetimin ve medyanın sunduğu gerçekler arasındaki çarpık algıyı ele alıyor. Eşek, baskı altında yaşayan, gerçekleri gören fakat bu gerçekleri dile getiremeyen Arap halkını temsil ediyor olabilir. Rendâ'nin eşeğe yönelttiği masumane sorular ise toplumun yönetim ve medya tarafından sunulan algıya nasıl yaklaştığını gösteriyor. Eşeğin alaycı ve absürt yanıtları, Arap yönetimlerinin ve medyanın topluma sunmaya çalıştığı ideal yaşam koşullarını ve bu yaşam koşullarının gerçeklikten ne kadar uzak olduğunu simgeliyor. Eşeğin sabah tatlı, öğlen kızartılmış et yediğini ve lüks bir otelde kaldığını belirtmesi, gerçekte sefalet içinde yaşayan bir toplumun, yönetimin ve medyanın gözünde nasıl gösterilmeye çalışıldığını gösteriyor. Rendâ'nin eşeğe kızgınlığını dile getirmesi, toplumun bu tür yanıltıcı bilgilere karşı duyarlılığını ve bu tür bilgilere inanmamayı seçtiğini ifade ediyor. Ancak eşeğin son söylediği *“bu ağır torbaları sırtına koy, sonra da sen benim cevaplarımdan daha iyi cevaplar ver”* ifadesi, gerçek yaşamın zorluklarına dikkat çekerek, yönetimin ve medyanın sunduğu gerçeklerin, halkın yaşadığı gerçeklerle ne kadar farklı olduğunu vurguluyor.

*“Şaşırmaya Gerek Yok”*²⁰⁸ öyküsünde, medyanın toplum üzerindeki manipülatif ve aldatıcı etkisini eleştiren bir yaklaşım sergilenmektedir. Öyküde, Nasreddin Hoca'nın eşeğini at olarak satma çabası ve bu süreçte insanların gerçekleri nasıl göz ardı ettiği, medyanın sunduğu yanıltıcı bilgilere nasıl kolayca inanıldığını anlatmaktadır. Nasreddin Hoca eşeğini satmak için onun fiziksel özelliklerine ata benzeterek insanları ikna etmeye çalışır. Eşeğin sesini duyan insanlar *“bu çirkin ses eşek sesi değil mi?”* diye itiraz ederler. Nasreddin Hoca onların itirazlarına *“sorun sadece çirkin sesin sorunu ise itiraz etme hakkınız yoktur. Çünkü her gün daha çirkin sesleri dinliyorsunuz ve itiraz etmiyorsunuz, aksine hayranlık ve takdirle alkışlıyorsunuz”* cevabını verir. Öykü, şu ifadelerle son bulur:

Nasreddin Hoca, eşeğini at olarak satmayı başardı. Eşek, birden fazla safkan at yarışı kazandığı için alıcı aldatılmamıştır. Nasreddin Hoca bunu öğrendiğinde şaşırmamıştı. Çünkü

²⁰⁷ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi 'l-'Aşir*, 106.

²⁰⁸ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 337-39.

propagandanın yöntemleri atı eşek, eşiği de at olduğuna ikna edecek kadar ilerlemiş ve gelişmiştir.

Nasreddin Hocanın eşiğin çirkin sesi üzerine verdiği yanıt, toplumun çoğu zaman gerçekler karşısında nasıl kör ve sağır kaldığını, medyanın sunduğu yanıltıcı bilgilere nasıl kolayca inandığını göstermektedir. Öykünün sonunda Nasreddin Hocanın eşiğinin at yarışları kazanması, propagandanın gücünü ve toplumu nasıl kolayca aldatabileceğini vurgulamaktadır.

Öte yandan medyanın otoriter Arap rejimlerin uğradığı yenilgileri sürekli tekrarladığı propagandayla büyük zaferlere çevirmesi Tâmir tarafından sert bir şekilde eleştirilmektedir.²⁰⁹ Bu rejimler, genellikle güç ve nüfuzlarını kendi halkları üzerinde kullanırken, dış düşmanlara karşı genellikle sadece sözlü taarruzlarda bulunmaktadırlar. Bu bakımdan, medya, bu yönetimlerin bir uzantısı olarak, halkı yanıltma ve onlardan gerçekleri gizleme görevini üstlenir. Yazar, “Niçin” adlı öyküsü, bu konuya ironik bir eleştiri sunmaktadır:

*Radyo, televizyon ve gazetelerde çalışan bizler çok iyi konuşuyoruz. Yeri göğü Yaratan’a bize konuşma yeteneğini bağışladığı için minnet ve şükranlarımızı sunuyoruz. Konuşmanın yararı sayılamayacak kadar çoktur. Düşmanla savaşımızda dilimiz önemli bir rol oynadı. Düşmanları cesaretle karşıladı, uçaklarını düşürdü, tanklarını yerin dibine geçirdi ve askerlerini öldürdü. Fakat nasıl oldu da dilimiz kahramanca savaşmasına rağmen yenildik?*²¹⁰

Öykünün sonundaki “o halde, dilimiz kahramanca savaşmasına rağmen, niçin olan oldu da yenilgiye uğradık?”²¹¹ sorusu, sadece sözleriyle savaşan Arap yönetiminin yenilgiyi zafere dönüştürmek için basın çalışanlarını kullandığını göstermektedir. Tâmir, burada Arap yönetimi ve basın ve yayın çalışanları, iğneleyici ve alaycı bir üslupla eleştirdiğini görmek mümkündür.

Öte yandan Tâmir’in öyküleri, yozlaşmış yönetimin idaresindeki medyanın, gerçekleri manipüle etme ve toplumu yanıltma amacına hizmet eden bir araç olarak işlev görmesini ironik bir biçimde ele almaktadır.²¹² Yazar, otoriter rejimlerde medyanın nasıl yönetimin suçlarını örtbas etmek için gayri meşru bir araç olarak kullanıldığını

²⁰⁹ Öznurhan, “Tâmir’in Öykülerinde Polis Devleti”, 46.

²¹⁰ Tâmir, *en-Numûr fi’l-Yevmi’l-‘Aşir*, 9.

²¹¹ Tâmir, *en-Numûr fi’l-Yevmi’l-‘Aşir*, 9.

²¹² Necm, “et-Tenâssu’l-Kasasî”, 134.

gözlemleyerek eleştirisini dile getirmektedir. Örneğin “İstediğin Her Şey Senin Olsun” adlı öyküde kral, yaptığı bütün yolsuzlukları kılıf uyduran ve af dileyen iletişim bakanına şu sözleri söyler: “İşinde utanç verici derecede ihmalkâr davranırken, suçlarını bağışlanacağını nasıl umuyorsun? Taraflı yabancı basın her hafta başında bir kadınla evlenip hafta sonunda boşandığını söyleyen bu yazılarına neden cevap vermiyorsunuz?”²¹³

Diğer taraftan Tâmir, öykülerinde sadece halkın değil, aynı zamanda aydınların üzerinde de etkili olan basın ve yayın organlarının gücünü ve baskısını eleştirmektedir. Sözgelimi “Gündüz ve Gece” adlı öyküde Nevvâf adlı bir yazar, ünlü bir gazetede yayınlanmak üzere alaycı ve sert bir başlıkla yönetime yönelik bazı eleştiriler içeren uzun bir makale yazar. Ancak gazetenin yayın yönetmeni, başlığın yumuşatılması, eleştirinin iltifata dönüştürülmesi ve makalenin kısaltılması için Nevvâf’tan değişiklik yapmasını ister:

*Nevvâf, yayın yönetmenine sordu: Makalemi sizin gözlemlerinize göre değiştirirsem, ondan geriye ne kalır? Yayın yönetmeni dedi ki: Büyük siyah harflerle yazılan adın ve yayından sonra sana ödenecek ücret kalacak. Nevvâf sessiz kaldı ve ünlü gazetede yayınlanmasını sağlamak için makalesini düzeltmeye koyuldu.*²¹⁴

Bu olay, medya organlarının, baskıcı rejimlerin bir uzantısı olabileceğini vurgular. Yayın yönetmeninin Nevvâf’a yaptığı baskıcı bir rejim altında gazeteciliğin geldiği noktayı özetliyor: ya sesini kısıp sistemle uyumlu olacaksınız ya da dışlanacaksınız. Nevvâf’ın sessiz kalarak makalesini düzeltmeye başlaması, bireyin kendini ifade etme arzusunun sistemin baskıları karşısında nasıl zayıflayabileceğini simgeliyor. Bu, sadece Nevvâf’ın bireysel bir tercihi değil, aynı zamanda toplumun geneline yayılmış bir uyum ve sessizlik kültürünün bir göstergesidir. Ayrıca Nevvâf’ın yönetime yönelik eleştirisi, onu bu baskıcı yönetimin araçlarından biri olan basın organının baskılarıyla karşı karşıya getirmiştir.²¹⁵

Bütün bu örnekler ışığında, Tâmir, medyanın halkı yanıltma, gerçekleri çarpıtma ve yönetimi olumlu bir ışıktaki gösterme rollerini ustalıkla eleştirdiği görülür. Bu öyküler,

²¹³ Tâmir, *Senadhaku*, 103.

²¹⁴ Tâmir, *el-Hısrım*, 41.

²¹⁵ Vela’ Ebâzeyd, “Belâgat’ul-Kass ve Felsefetuhu fî Kısası Zekeriya Tâmir”, *Kalamoon Dergisi*, sy 11 (Mart 2020): 108.

medyanın, bireysel sorunları ve toplumsal sorunları nasıl göz ardı edip, baskıcı yönetimlerin çıkarlarına hizmet ettiğini gösterir. Aynı zamanda, medyanın halk ve aydınlar üzerindeki etkili baskısını ve bu baskının toplumun düşünce yapısı üzerindeki yıkıcı etkilerini de ortaya koyar. Bu, Tâmir'in, yozlaşmış yönetimlerin medyayı nasıl bir propaganda aracı olarak kullandığını ve bu durumun toplum üzerindeki etkisini sorguladığı bir noktadır.

1.1.9. İşgalci Yönetim

Zekeriya Tâmir'in öykülerinde, işgalci yönetim otoritelerinin eleştirisi belirgin bir şekilde yer alır. Tâmir, bu bağlamda işgalci güçlerin sadece topraklarını değil, kültürel ve insani değerlerini de tehdit eden tutumlarını vurgular. Öykülerinde işgal altındaki halkların maruz kaldığı zulümler, kültürel yıkım ve insanlık dışı uygulamalar ele alınır. Yazar, bu temalarla işgalci güçlerin acımasız ve zalim doğasını sergileyerek, işgal altındaki Arap halkın çaresizliğini anlatır. Bu durum, Tâmir'in işgalci otoritesine yönelik eleştirel tutumunu açıkça gösterir.

Tâmir'in öykülerinin birçoğunda Arap ülkelerindeki yönetim otoritesini eleştirmeye geniş yer verirken, işgalci güçlere karşı tavrını da sert bir şekilde ortaya koyduğunu görmekteyiz. Örneğin Tâmir, “*Kırmızı Aylar Ağacı*” adlı öyküsünde Filistin'i işgal eden İsrail'in barbarlığa dayalı güç ve otoritesini sembolik bir üslupla gözler önüne sermektedir:

*Yabancı adamlar, yeşil zeminini portakal ağaçlarının gölgelediği bir bahçeye saldırdılar, kadına ateş ettiler ve çocuğunu sıcak sütle dolu göğsünden uzaklaştırdılar. Sonra da onu demir miğferlerle dolu bir odaya soruşturma için götürdüler.*²¹⁶

Bu ifadelerdeki bahçenin portakal bahçesi olması ve kadının göğsü sütle dolu olması, portakal ağaçları ve verimli topraklarıyla bilinen Filistin'i simgelemektedir. Anlatılan öykü, yalnızca bireysel bir trajedi değil, aynı zamanda bir ulusun yaşadığı acıları ve hüsrancı sembolize etmektedir. Dolayısıyla öyküde işgalci askerlerin bir anneyi vahşice öldürdükten sonra, onun bebeğini sorguya çekmesi, Filistin topraklarını gasp eden İsrail'in bununla yetinmeyip halkını esir olarak almalarını temsil etmektedir. Ayrıca “*demir miğferler*” ifadesi ile işgalci askerlerin mekanik, duygusuz ve insanlık dışı bir

²¹⁶ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi 'l-'Aşir*, 63.

varlık olarak betimlenmesi, Tâmir'in bu konudaki sert eleştirisini ve tepkisini yansıtmaktadır.²¹⁷

Ayrıca öyküde işgalci güçlerin bakış açısını ve korkak tutumunu açıkça eleştirmekte ve bu durumu okura ironik bir üslupla sunmaktadır. Tâmir, işgalci güçlerin Arapları doğuştan suçlu olarak görüp bu yüzden sorgulanmaları ve cezalandırılmaları gerektiği düşüncesini şöyle aktarmaktadır:

*Çocuk ağladı. Savcı, üzerine beyaz kağıtlar yığılmış bir masanın arkasında oturan ve elindeki kalemı bıçak kavıyor gibi bir hareketle tutan adama şöyle dedi: Onun Arap olduğuna pişman olduğu için ağladığını kaydet.*²¹⁸

Öte yandan savcının bebeğe yönelik “*sen büyüdüğün zaman eline silah alıp, daha önceden senin bahçen olan bahçemizi elimizden almak için bizi öldüreceksin*” demesi ve ardından ona ölüm cezası vermesi, işgalcinin Araplara yönelik korkularını ortaya koymak ve aynı zamanda acımasız olduğunu ironik bir tarzla vurgulamaktadır. Bu durum, işgalcinin sadece şu anki durumu değil, aynı zamanda gelecekteki olası tehditleri de göz önünde bulundurarak, Arap halkına karşı sürekli bir teyakkuz halinde olduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte yazar, öykülerinde işgalcinin fiziksel vahşetin ve zorbalığın yanı sıra, ruhsal ve psikolojik olarak da ne kadar vahşi ve acımasız olduğunu sert bir şekilde eleştirmektedir. Örneğin “*Boş Mezar*” öyküsünde Tâmir, işgalci bir generali abartılı bir üslupla şu şekilde tasvir eder:

General, kendisine ait olmayan bir ülkede savaşan bir orduda general olması dışında diğer adamlardan hiçbir farkı olmayan bir adamdı. General katı ve bunalımlıydı ve sadece uçmaya çalışan ve başarısız olan küçük bir kuş hayal ettiğinde neşeleniyordu. Askerlerinin, emirlerine itaat ederek, köyleri ve şehirleri işgal ettiğini, onları yıkmak ve sakinlerini öldürmek için yarıştığını hayal ettiği zamanlar dışında sevinmezdi. Askerlerine yüzbinleri saniyeler içinde yok edebilecek silahlar sağladığını ancak askerleri, düşmanlarını yavaş yavaş ve intikam alırcasına öldürmelerinden mahrum kalmamak için o silahları kullanmamaya çalıştıklarını hayal ettiği zamanlar dışında sevinmez... Bir gece uykuya dalmayı denedi ama başaramadı. Gizemli bir gücün tüm vücudunu sardığını hissetti, bu yüzden yatağından fırladı ve aynanın önüne durup

²¹⁷ Mderaty, “En-Numûr Fi'l-Yevmi'l-Âşir”, 113-14.

²¹⁸ Tâmir, en-Numûr fi'l-Yevmi'l-Âşir, 63.

*aynaya dikkatlice baktı. Kalın kollarla kaplı görkemli bir sırtlana dönüştüğünü, ellerindeki turnakların pençelere, dişlerinin ve azı dişlerinin köpek dişlerine dönüştüğünü gördü.*²¹⁹

Tâmir, bu öyküde, generale insanlık dışı özellikleri atfederek onun karanlık, sadist ve baskıcı yönleri yoğun bir şekilde vurgulanmaktadır. Askerlerine verdiği emirler, köyleri ve şehirleri yıkmak, insanları acımasızca öldürmek üzerinedir. Bu, işgalin sadece toprak ve kaynaklarla ilgili olmadığını, aynı zamanda halkı korkutmak, onları boyunduruk altına almak ve psikolojik olarak da yıkmak istediğini göstermektedir. Öyküde, işgalcinin korkunç doğasının yanı sıra, içindeki sadistlik ve vahşet de açıkça ortaya konulmaktadır.

Diğer taraftan öykülerde rastlanan bir tema, işgalci güçlerin Arap ülkelerini sadece fiziksel olarak değil, aynı zamanda kültürel olarak da sömürmeye çalışmasıdır. Bu işgalci, toprakları ele geçirmekle yetinmeyip, aynı zamanda bir halkın tarihini, kimliğini ve kültürel mirasını da yok etmeyi amaçlamaktadır. Örneğin “Fesli” adlı öyküde, 1920 yılında Suriye’yi işgal eden Fransız ordusunun komutanı General Gouraud’un Şam sokaklarında çıkardığı feslerin yasaklanması emri, bu tür bir kültürel saldırının somut bir örneğini teşkil eder:

*General Gouraud,²²⁰ Şam sokaklarında neşeli bir yüzle, en modern tabanca ve tüfeklerle donanmış, önceden haber vermeksizin gökyüzünden geçen her bulutu vurmaya hazır bir şekilde eli tetikte olan muhafızlarıyla çevirili geziniyordu. Yavaş adımları, ölünceye kadar Şam’da kalmak isteyen birinin adımları gibiydi. Fakat o, erkeklerin başındaki o kırmızı feslerden rahatsız oldu. Makamına dönerek fesin kaldırılmasını ve yapımının yasaklanmasını beyan eden sert ve tehditkâr bir emir çıkardı. Böylece tüm fesler toplanıp Barada²²¹ Nehri’nin sularına atıldı. Adamlar başları açık, yalınayakmış gibi tökezleyerek sokaklarda yürümek zorunda kaldılar.*²²²

Fes, Arap dünyasında ve özellikle Osmanlı coğrafyasında sadece bir giysi değil, aynı zamanda bir kimlik ve geleneklerin devamlılığını ifade eden bir semboldü. Gouraud’un bu emriyle feslerin toplanıp nehre atılması, Fransız işgalcilerin bu kimliği ve gelenekleri yok etme ve bölge halkının moralini bozma amacını taşımaktadır. Erkeklerin feslerinin

²¹⁹ Tâmir, *el-Hısrım*, 173-74.

²²⁰ Henri Joseph Étienne Gouraud (17 Kasım 1867- 16 Eylül 1946), 1920’de Şam’ı işgal eden Fransız ordusunun komutanı.

²²¹ Suriye’nin başkenti Şam şehrinde akan bir nehir.

²²² Tâmir, *el-Husrum*, 162-163.

alınmasından sonra “başları açık, yalınayakmış gibi tökezleyerek” sokaklarda yürümeleri, kültürel bir sembolün ortadan kaldırılmasının bireyler üzerindeki travmatik etkisini göstermektedir. General Gouraud’un bu eylemi, işgalci güçlerin yerel halka olan hâkimiyetini sadece politik veya askeri olarak değil, aynı zamanda kültürel olarak da nasıl sürdürdüğünü gözler önüne sermektedir.

“Cinayet” öyküsü, öykü kahramanı olan Süleyman el-Halebî’nin düşünceleri üzerinden, General Kléber’in temsil ettiği işgalci gücün zorbalığı ve otoriter tavrını etkili bir şekilde anlatmaktadır:

Nisan ayının üçünde, saat on biri üç geçe Süleyman el-Halebî, aya baktı. Kendi kendine, “Ay ne kadar mutlu, çünkü o, General Kléber’in yönettiği şehirde yaşamıyor,” dedi. Süleyman el-Halebî’nin hayalinde, kırmızı bulut gibi kendine doğru yaklaşan bir ay parıldı. Mayıs ayının on birinde, sabah saat sekizde, Süleyman el-Halebî, kafesinin kapısını açıp, kuşlarını özgür bıraktı. Bu esnada Süleyman el-Halebî’nin aklına, kuşların özgürlüklerine kavuşmalarıyla birlikte gökyüzünde mavi enginliklere doğru kanat çırparken ızdırap ve şaşkınlıkla ağlamak geldi. Haziran ayının ikisinde, öğleden sonra saat ikide, Süleyman el-Halebî’nin aklından, bazı kişiler ölse, dünya mutlu olacak, diye bir düşünce geçti.²²³

Süleyman el-Halebî’nin söylemleri, işgalcinin baskıcı ve otoriter tavrının Arap bireyin üzerindeki derin etkilerini vurgular. Süleyman’ın ifadeleri, işgal altındaki bir şehrin atmosferini ve o şehirde yaşamının getirdiği baskıyı yansıtmaktadır. Ayın özgürlüğü, Süleyman’ın özlemini duyduğu bir özgürlüğün sembolüdür. Ayın bu özgürlüğe sahip oluşunun sebebi, General Kléber’in etki alanının dışında olmasıdır. Kuşların özgürlüklerine kavuşmaları ve gökyüzünde mavi enginliklere doğru uçarken ızdırapla ağlamaları, bireyin özgürlüğünü yeniden kazanma arzusu ve bu özgürlüğün getireceği duygusal yükü simgeler. Süleyman’ın bu duygusal yükü hissetmesi, General Kléber’in temsil ettiği işgalci gücün, bireyin iç dünyasındaki derin yaraları ve özgürlüğünün kısıtlanmasının getirdiği duygusal yükü gösterir. Ayrıca, “bazı kişiler ölse, dünya mutlu olacak” düşüncesi, işgalcinin baskısının, bireyin zihninde nasıl bir yer ettiğini ve bu zorbalığın bireyin düşüncelerini nasıl etkilediğini yansıtan bir başka göstergedir. Bu ifade, işgal altındaki bir bireyin içsel mücadelesini ve işgalciye karşı duygularını anlatır.

²²³ Tâmir, *Rabî’un fi’r-Ramâd*, 35-36.

Şüphesiz Haziran 1967 savaşının, dört Arap ülkesinin İsrail'e karşı aldığı yenilgi, Arap edebiyatını derinden etkilemiştir. Bu travmatik olay, Arap yazarlarını derinden sarsmış, birçok değer, kavram ve ahlâkî inançları sorgulamalarına neden olmuştur. Pek çok yazar, bu dönemde ilahi güce olan inançlarını sorgulamış ve hatta bazıları bu inançlarını kaybetmiştir. Bu durumun edebiyatta yankısı, yazarların Varoluşçuluğa, Marksizm'e, Gerçeküstücülüğe, Absürdizm'e ve diğer birçok akıma yönelmeleriyle görülmüştür. Tâmir, bu dönemin etkilerini kendi öykülerine de görülmüştür.²²⁴ “Tutsaklar” adlı öyküsünde, bu sarsıcı dönemin etkilerini, kendi siyasi görüşlerini ve halkın düşmana olan bakış açısını ele alır. Öyküde iki yaşlı adam, düşmana karşı kendilerine destek olacak bir ordu göndermesi için Allah'a bir dilekçe yazmayı düşünürler. Ancak öykünün şu kısmı oldukça dikkat çekicidir:

*-İsteğimiz yerine getirilmezse ne yapacağız? -Beş vakit namazla sorumlu tutulmamamızın onaylanmasını isteyen ikinci bir dilekçe vereceğiz. -Bu da onaylanmazsa? -Aksine oruçla da sorumlu tutulmamamız onaylanacaktır. Allah merhametli, şefkatlidir.*²²⁵

Tâmir'in bu ifadeleri, Arap insanların düşmana karşı olan tasavvurunu ortaya koymaktadır. Şöyle ki düşmanların yenilmez olduğuna dair olan bu inanç, Arap bireylerin Allah'tan beklentilerini ve Allah'a olan taleplerini yeniden şekillendirmelerine neden olmaktadır. Bu, onların Allah'a olan inançlarından ziyade, yaşadıkları yenilgiden kaynaklanan psikolojik durumu gösterir. Düşmanların yenilemez olduğunu düşünerek Arap bireyler, Allah'tan daha 'ulaşılabilir' ve 'gerçekçi' taleplerde bulunmayı tercih ediyorlar, bu da onların dinî görevlerden muaf tutulmalarını istemelerine neden olmaktadır.²²⁶

Bununla birlikte Arap insanının düşmana karşı ruhuna işlemiş derin korkuları ve kompleksleri Tâmir'in öykülerinde ele aldığı temalardan biridir. Örneğin bu korkular “Cennet” adlı öyküde şöyle anlatılır:

Namaz kılmaya hazırlanmakta olan adamlar cami imamının etrafında kaygıyla toplanmışlardı. İçlerinden biri titreyen bir sesle sordu: İmam efendi, cennette uçak bulunacak mı? İmam:

²²⁴ es-Samâdî, *Zekerîyyâ Tâmir ve 'l-Kıssatu'l- Kasîra*, 120.

²²⁵ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi'l- 'Aşir*, 6.

²²⁶ es-Samâdî, *Zekerîyyâ Tâmir ve 'l-Kıssatu'l- Kasîra*, 120.

*Cennette uçak bulunmayacak. Adamlar rahat bir nefes aldılar ve sevinçle: Allah'a şükür, dediler.*²²⁷

Öyküde adamların soruları, düşman korkusunun ne denli derinlere işlediğini göstermektedir. Uçaklar, Arapların İsrail karşısında uğradığı yenilginin acı bir hatırlatıcısıdır. Bu nedenle, adamların Allah'a yakınlaşma anı olan namaz sırasında bile bu dünya ile ilgili sorunlara odaklanmaları, düşmanın ruhlarında ne kadar derin izler bıraktığını göstermektedir. Tâmir, bu öykü ile Arap inananının düşman otoritesine olan teslimiyetinin, dinî otoriteye olan teslimiyetinden eşit ya da daha fazla olduğunu vurgulamaktadır.

Diğer taraftan yazar, zorbalığa ve şiddete dayalı otoritenin, ne kadar güçlü ve korkunç olursa olsun, aslında kökleri olmayan bir varlık olduğunu ifade eder. Bu nedenle, bu tür bir otoritenin uzun sürmeyeceğini, sonunda yıkılacağını ima eder: “*Cengiz Han bir gün vezirleri ve hizmetkarlarının arasında durdu. Toprağından sökülmiş, boşlukta duran bir ağaç gibiydi.*”²²⁸ Tâmir'in bu betimlemesi, güçlü ve korkunç görünen zorba otoritenin aslında derin ve sağlam bir temele sahip olmadığını vurgular. Cengiz Han'ın topraktan sökülmiş, boşlukta duran bir ağaç gibi tasvir edilmesi, bu tür otoritelerin köksüz ve geçici olduğunu simgeler.

Tâmir'in öykülerinde işgalci yönetim otoritesine yönelik eleştiriler, fiziksel ve psikolojik zorbalığın yanı sıra kültürel sömürüyü de içermekte. İşgalcilerin Arap toplumunu sadece topraklarını değil, aynı zamanda kültürel ve tarihsel mirasını da ele geçirme çabaları vurgulanıyor. Tâmir, bu baskıcı ve şiddete dayalı otoritenin, ne kadar güçlü ve korkunç görünse de aslında köksüz ve geçici olduğunu işaret ediyor. Öykülerde, işgal altındaki bireylerin iç dünyalarındaki derin yaralar, korkular ve kültürel mirasa olan bağlılıkları detaylı bir şekilde işlendiği görülmektedir.

²²⁷ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi 'l-'Aşir*, 8.

²²⁸ Tâmir, *Rabî'un fî'r-Ramâd*, 106.

1.2. Siyasi Otoritenin Uygulamaları

Zekeriya Tâmir, öykülerinde siyasi otoriteye yönelik eleştirilerini sunarken, insanlara karşı kullanılan tüm çirkin ve insanlık dışı yöntemleri çarpıcı ve açık bir şekilde gözler önüne sermektedir. Bu kısımda, “Siyasi Otoritenin Uygulamaları” altında Tâmir’in öykülerinde siyasi otoritenin gözetleme, tutuklama, sorgulama, işkence yapma, halkı korkutma, baskılama, uysallaştırma, halkı fakirleştirme ve aç bırakma, adam kayırmacılık, halkı cahilleştirme ve öldürme gibi çeşitli uygulamalarını detaylı bir şekilde inceleyeceğiz. Tâmir’in öykülerinde bu temaların işlenişi ve siyasi otoritenin bireyler ve toplum üzerindeki etkileri, eserlerin eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmesiyle ortaya konulacaktır. Bu analiz, Tâmir’in öykülerinde Arap toplumlarındaki siyasi yapıların ve bu yapıların insanlar üzerindeki derin etkilerinin kapsamlı bir şekilde sorgulamasını hedeflemektedir. Bu kısım, Tâmir’in öykülerindeki siyasi eleştirilerin çeşitliliğini ve zenginliğini gözler önüne serecek ve bu eleştirilerin toplumsal ve bireysel boyutlarını aydınlatacaktır.

1.2.1. Gözetleme

Tâmir’in öykülerinde, siyasi otoritenin bireyleri gözetleme ve denetleme yöntemlerine sıkça yer verilir. Bu gözetleme, bireylerin özgürlüklerini ve mahremiyetlerini tehdit eder. Öykülerde bu tema, bireylerin hem fiziksel hem de psikolojik olarak nasıl kontrol altına alındığını ve bu durumun bireyler üzerindeki etkilerini yansıtır. Tâmir, bu gözetim mekanizmalarını ele alarak, otoritenin bireylerin düşüncelerini, hareketlerini ve hatta en içten düşüncelerini bile denetim altına alma arzusunu gösterir. Bu durum, bireylerin sürekli gözlemleniyor hissetmelerine ve bu nedenle düşünce ve davranışlarını sınırlamalarına yol açar.

Tâmir, Arap yönetiminin vatandaşlarını gözetleme ve kontrol altında tutma yöntemlerini eleştirmektedir. Öykülerinde yönetimin, casus ve muhbirler aracılığıyla vatandaşların her hareketini izleyip bilgi topladığı uygulamaları alaycı bir dille anlatmaktadır. Örneğin yazar, bu temayı “*Sığınak*” adlı öyküde şu şekilde anlatmaktadır:

Rüstem Bahaddin bize şunları anlattı: Bir gün karakol amiri beni çağırdı ve sıcak bir şekilde karşıladı, istediğim gibi bana bir fincan şekersiz kahve ikram etti ve ünlü olduğum dürüstlüğü

*övdü. Dürüstlüğümlü imtihan etti ve imtihan sonuçlarına hayran kaldı. Mahalledeki bazı kişilerle ilgili her şeyi, hatta ayakkabı numaralarını bile öğrendikten sonra dürüstlüğümlü manevi ve maddi olarak takdir etti. Dolayısıyla yalan söylemekten nefret eden bir kimsenin, Allah'ın kendisine verdiği, zaman zaman işine yarayacak bilgileri saklaması caiz değildir.*²²⁹

Yazar, burada casusluk ve gözetleme gibi otorite tarafından kullanılan araçları alaycı bir şekilde eleştirerek, insanların mahremiyetlerinin ve özgürlüklerinin ihlal edilmesine dikkat çekmektedir. Aynı zamanda, Arap yönetimlerde dürüstlük ve gerçeklikten sapmanın toplumun güvenini sarstığını vurgulamaktadır.

Öyküler, otoriter yönetimlerin sınırsız denetim ve gözetim arzusunu ele alarak eleştirmektedir. Otoritenin insanların yaşamlarını her açıdan denetleme isteği, kişisel özgürlüklerin ve mahremiyetin ciddi şekilde ihlal edildiği bir ortamın göstergesidir. Sözelimi Tâmir bu konuyu bir kral ile vezir arasında şu diyalog vasıtasıyla açık bir üslupla ele almaktadır: “Kral vezirine dedi ki: Krallıkta olup biten her şeyi bana ilettiğinden emin misin? Vezir dedi ki: Ben sana eşlerin ve sevgililerin kavgalarını, boşanma haberlerini ve sebeplerini bile iletiyorum.”²³⁰

Otoritenin bireylerin günlük yaşamlarına ve özgürlüklerine müdahale etme yeteneği, Tâmir'in öykülerinde sıkça eleştirdiği temalardan biridir. Örneğin Tâmir, daha önce zikrettiğimiz “Cinayet” öyküsünde Arap bireylerin her an ve her yerde polis tarafından gözetlendiği ve kontrol edildiği ortamın portresini şöyle çizer. Öykü kahramanı Süleyman el-Halebî'nin sıradan bir anında sigara içmek için durması, onun günlük yaşamında gerçekleşen basit bir eylemdir. Ancak aniden ortaya çıkan asık suratlı polisler tarafından yakalanması, otoritenin bireylerin günlük yaşamlarına ve özgürlüklerine müdahale etme yeteneğini vurgulamaktadır. Ayrıca Süleyman'ın beklenmedik bir şekilde yakalanması, Arap insanların her an ve her yerde otorite tarafından gözetlendiği ve kontrol edildiği hissini yaratmaktadır. Öte yandan Süleyman'ın yaşadığı şaşkınlık, bu tür aniden gerçekleşen olayların bireyler üzerinde nasıl bir etki bıraktığını da yansıtmaktadır.²³¹

²²⁹ Tâmir, *Senadhaku*, 210.

²³⁰ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 329.

²³¹ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 31.

Bununla birlikte “Cinayet” öyküsünde anlatılan Süleyman el-Halebî karakteri üzerinden, otoritenin sadece fiziksel gerçekliği değil, insanların düşüncelerini, rüyalarını ve hatta en kişisel anlarını bile nasıl denetleyebileceği gözler önüne serilmektedir:

*Siyah adam şöyle dedi: Sen Süleyman el-Halebî misin? Süleyman tek kelime etmeden onaylayarak başını öne eğdi. Siyah adam masanın üzerine konan beyaz bir kâğıdı alıp monoton ve tembel bir şekilde okumaya başladı: 6 Haziran’da Süleyman el-Halebî, General Kléber’in öldürüldüğü bir rüya gördü... Siyah adam Süleyman’a hitaben şunu sordu: Bu doğru mu? Süleyman el-Halebî onaylamayarak mırıldandı: Hayır, hayır, General Kléber’i tanımıyorum.*²³²

Daha sonra Süleyman el-Halebî’nin babası, annesi ve kız kardeşi tanık olarak çağırılır. Üçü, Süleyman’ın General Kléber’i nasıl öldürdüğüne dair üç farklı anlatımla ifade verir. Süleyman el-Halebî ne kadar suçsuz olduğu hususunda ısrarcı olsa da sorgu hâkiminin, kaşlarını çatarak soğuk ve sert bir sesle şöyle cevap verdiği görülür: “Suçsuzsan neden doğdun? Bu dünyaya ölmek için geldin ve itiraz etmeden öleceksin. Sen suçlusun ve seni uzun zamandır izliyoruz. Biz şüpheli kişileri hemen tanıyoruz ve onlar bizi kandıramazlar.”²³³ Bu tepki, otoritenin bireyleri ne denli sıkı bir şekilde gözetim altında tuttuğunu ve her durumda onları suçlu görmeye eğilimli olduğunu ortaya koymaktadır. Sorgu hâkiminin “seni uzun zamandır izliyoruz” ifadesi ise, sürekli gözetim ve denetim altında olmanın getirdiği baskıcı bir ortamı yansıtıyor. Bireyin her hareketinin, hatta düşüncelerinin bile gözetlendiği bir atmosfer, özgürlüklerin tamamen kısıtlandığı ve bireylerin kendilerini sürekli tehdit altında hissettiği bir topluma işaret etmektedir.

Yukarıdaki örnek otoritenin rüyaları bile izlemesi ve bu izlemenin herkes tarafından kabul görmesi, toplumun ne kadar gözetim altında olduğunu ve bireylerin özgürlüklerinin ne kadar kısıtlandığını ortaya koyar. Yani, otorite sadece mevcut anı değil, geleceği ve hatta insanların en özel anlarını bile kontrol etmeye çalışır. Bu, otoritenin sadece fiziksel değil, psikolojik ve duygusal anlamda da tam bir baskı kurduğunu gösterir.

Diğer taraftan öykülerde, siyasi otoritenin sadece yaşayanlara değil, aynı zamanda ölülerin dünyasına da müdahale ettiği gösterilmektedir. Bu abartılı üslup, otoritenin her

²³² Tâmir, *Rabî’un fi’r-Ramâd*, 32.

²³³ Tâmir, *Rabî’un fi’r-Ramâd*, 35.

yönüyle baskıcı ve kapsayıcı olduğunu vurgulamaktadır. Yazar, yaşam ve ölüm arasındaki sınırları kaldıran sürrealist bir yaklaşım kullanarak, otoritenin insanı gözetlediği ve ona dair her şeyi kontrol etmeye çalıştığını sergilemektedir. Sözgelimi “*Hapishane*” adlı öyküde, yaşam ve ölüm dünyaları arasındaki sınırların yok olduğu ortaya konur. Öyküde ölü olan Mustafa eş-Şâmî mezarından kaçıp ölmeden önce eş Lemyâ ile yaşadığı evine gider. Sadece birkaç dakika sonra iki polis evi basar:

*Kocan Mustafa eş-Şâmî nerede? Niçin dönmesine ve uyumasına izin verdin? Bu yaptığının kanuna muhalefet olduğunu bilmiyor musun? İki polis eve girdi ve hemen odaya yöneldiler. Kızgın şekilde söylenerek içeriye girdiler. Mustafa'yı görür görmez sövmeye başladılar. Mustafa ürkmüş halde uyandı ve yardım isteyerek çılgık attı. Adamlar ona aldırmadılar ve yataktan indirdiler. Onu, bir odun kütüğüymüş gibi götürdüler. Mustafa'nın ağlaması artıp, gecenin sessizliğinde sonu gelmez feryatları yükselirken oradan ayrıldılar.*²³⁴

Daha sonra Mustafa eş-Şâmî mahkemeye çıkarılır ve orada mezardan kaçmakla suçlanır ve kendisine saray yapımında çalışacağı söylenir.

Öyküde yer alan Mustafa eş-Şâmî'nin mezarından kaçtıktan sonra yargılanması, otoritenin öyle bir boyuta geldiğini gösteriyor ki, artık mezarlıklar da gözetim altındadır. Öyküde, polisin onu yatağından alıp götürmesi ve yargılanmasını sağlaması, yaşamın her anının gözetim altında olduğu ve bireyin özgürlüğünün sınırlı olduğu bir toplumu yansıtmaktadır. Otoritenin bu kadar kapsayıcı olması, sadece bireylerin değil, toplumların da bu baskı altında ezildiğini göstermektedir. Otorite, gözetlemeyi ve takibi, toplumu evcilleştirme aracı olarak görmekte ve bu gücü her alanda kullanmaktadır.²³⁵

Arap yönetimi, her yere yaydığı casusları ve adamları aracılığıyla vatandaşları devamlı bir şekilde gözetlemektedir. Bu yönetim altında komşu bile komşusunu izlemekte ve haberlerini iletmektedir. Örneğin “*Meslek*” adlı öyküde bir polis, karısından komşularının haberlerini kendisine getirmesini ister: “Bana hükümete kimin hakaret ettiğini ve kimin bir partiye mensup olduğunu haber ver.”²³⁶ Polis eşinin, bir komşusunun kocasının namaz kılmaya başladığını söylemesi, polisin dikkatini çekmektedir. Polis, eşine “yarın Ümmü Muhammed'in ziyaretine git... ve ondan kocasının namaz kılma sebebini nazik bir şekilde sor. Sadece dindarlık mı yoksa bir

²³⁴ Tâmir, *er-Ra'd*, 10.

²³⁵ Ramadân, “*Sîmât er-Ru'b ve's-Sulta*”, 157.

²³⁶ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 132.

partiye mi mensup oldu?”²³⁷ der. Tâmir burada, vatandaşının her halini denetleyen yönetimin zorbalığını ortaya koymaktadır. Vatandaşının her eylemini kendi aleyhine olabilecek şekilde yorumlayan yönetimin, meşruiyetini halktan almadığı için iktidarını korumak adına halkı sıkı bir şekilde kontrol etmeye çalışması Tâmir tarafından eleştirilmektedir.

Öykülerde otoritenin denetim ve gözetim araçları o kadar geniş ki, ölümler bile bu sürece dahil edilmektedir. Sözelimi “*Muhammed el-Mahmudi’nin Başından Geçenlerin Özeti*”²³⁸ öyküsü, siyasi otoritenin gözetleme ve kontrol mekanizmalarının sınırlarını zorlayan bir öyküdür. Öykü kahramanı Muhammed el-Mahmudi, kahvehanede nargile içerken beklenmedik bir şekilde yaşamını yitirir ve vasiyeti gereği kahvehanedeki masasının altına gömülür. Ancak otorite, onu mezarından çıkararak sorgulama için karakola götürür ve Muhammed’e kahvehanedeki konuşmaları rapor etme görevi verir. Bu, öyküde otoritenin ölümler üzerinde bile denetim ve kontrol kurma arzusunu gösterir. Muhammed, artık kahvehanedeki mezarında yatarak, müşterilerin konuşmalarını dinleyen gizli bir casus haline gelir. Bu, otoritenin insanların özel yaşamlarını ne kadar derinlemesine ihlal edebileceğini ve otoriter rejimlerin ne kadar ileri gidebileceğini gözler önüne sermektedir. Tâmir, bu öykü ile bireylerin mahremiyetlerinin nasıl ihlal edildiğini ve otoritenin bu denli geniş bir kontrol arzusunun yarattığı psikolojik etkileri vurgulamaktadır.

Yapılan incelemeler neticesinde, Zekeriya Tâmir’in öykülerinde siyasi otoritenin gözetleme uygulamalarının, bireylerin özgürlüklerine ve mahremiyetlerine yönelik ciddi ihlaller içerdiği anlaşılmaktadır. Öyküler, otoritenin vatandaşların her hareketini izleyip denetlediği, hatta düşüncelerini bile gözetlediği bir ortamı betimlemektedir. Tâmir, bu öyküler aracılığıyla, otoritenin insanların hayatlarına ne kadar derinlemesine müdahale edebileceğini, özgürlüklerini nasıl kısıtladığını ve psikolojik baskı oluşturduğunu vurgulamaktadır. Bu, otoriter rejimlerin insan haklarına ve özgürlüklere olan müdahalelerine karşı eleştirel bir yaklaşımdır.

²³⁷ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 133.

²³⁸ Tâmir, *en-Numûr fî l-Yevmi’l-’Aşir*, 83-86.

1.2.2. Tutuklama

Zekeriya Tâmir'in öykülerinde, otoritenin tutuklama uygulamaları, vatandaşların haksız yere ve keyfi olarak gözaltına alınmasını ele alır. Bu süreçlerin insanlar üzerindeki psikolojik etkisi ve Arap yönetimlerinin acımasızlığı vurgulanır. Öyküler, sürekli suçlu olarak görülen vatandaşların sebepsiz olarak tutuklanabileceği durumları betimler. Tâmir, bu tutuklamaların mantıksızlığı ve adaletsizliğini eleştirir ve insanların günlük yaşamlarına olan olumsuz etkilerine dikkat çekmektedir.

Siyasi otorite, kendi istek ve arzularını, rasyonel veya irrasyonel olsun, başkalarına dayatma çabasında bulunur ve aynı zamanda yöneten ideolojiye bağlı olarak bireyler üzerinde baskı kurabilir. Otorite, istediği kişiyi şüphe üzerine veya kendi algıladığı bir sebeple herhangi bir zamanda tutuklayabilir, hapse atmakla tehdit edebilir veya kişiyi kendisi için bir tehlike olarak değerlendirerek hapse atabilir.²³⁹ Bu bağlamda Arap ülkelerindeki vatandaşların otorite tarafından sürekli suçlu olarak görülmesi ve neden olmaksızın tutuklanabilecekleri Tâmir'in sıklıkla eleştirdiği bir konudur. Örneğin “*Mutlu Son*” adlı öyküde öykü kahramanı Sâmi el-Muezzin itaatkâr ve kanunlara riayet eden bir vatandaş olmasına rağmen polis tarafından tutuklanır:

*Sabah polisler Sâmi el-Muezzin'in evini ziyaret etti. Sâmi, onları yatak kıyafetiyle ve esneyerek karşıladı. Polisler, onun üstünü değiştirmesine izin vermeden hemen tutukladılar. Tutuklanma nedeni bilinmiyordu. Karakolda Sâmi'e hiçbir soru sorulmadı, tutuklanmasının sebebini her sorduğunda susması emrediliyordu.*²⁴⁰

Sâmi el-Muezzin'in tutuklanma sebebinin belirsiz olması, yönetimin keyfi tutuklama yöntemini göstermektedir. Bu belirsizlik, yönetimin vatandaşları istedikleri zaman ve gerekçesizce tutuklayabilme yetkisini kullanabileceğini göstermektedir.

Başka bir öyküde Tâmir, Arap toplumunda yaşanan adaletsizlikleri ve keyfi tutuklama uygulamasını alaycı bir üslupla eleştirmektedir:

²³⁹ Muhammed Merrûşîyye ve Henâ İsmail, “el-Unfu fi Badi Kısası Zekeriya Tâmir”, *Mecelletu Câmiati Tişrîn li'd-Dirâsât ve'l-Bûhûs el-İlmiyye* 39, sy 4 (2017): 462.

²⁴⁰ Tâmir, *Senadhaku*, 233-34.

Abdüssettâr ve Leyla, tüm mahalle halkının katıldığı gürültülü bir düğünde evlendi. Ancak damada balayını tamamlaması nasip olmadı. Üç gün sonra geçici olarak gözaltına alındı ve on yıl sonra hapisten çıktı.²⁴¹

Abdüssettâr'ın haksız yere gözaltına alınması, düğününden mahrum bırakılması ve on yıl boyunca hapiste kalması, Arap otoriter yönetimin keyfi tutuklamalarının bir örneği olarak sunulmaktadır. Tâmir, alaycı üslubunu kullanarak, bu tür uygulamaların mantıksızlığını ve toplumun maruz kaldığı baskıyı sorgulayarak eleştirmektedir.

Benzer şekilde “Senadhaku” öykü koleksiyonun 22 numaralı öyküsü, yönetimin uyguladığı keyfi tutuklama üslubu çarpıcı ve ironik bir üslupla şöyle ele alır:

Kâmil el-Mihsal, gece yarısı bir meyhaneden ağır adımlarla çıkarken tutuklandı. Birçok suikasttan sorumlu gizli bir dinî örgütün tehlikeli bir üyesi olmakla suçlandı. Korku ve şaşkınlığı aynı anda hissetti. Fakat şaşkınlığı korkusunu yendi ve ardından uzun uzun güldü. Tokat, yumruk ve tekme yiyene kadar gülmesini kesmedi. Sorgulayıcılara kendisi ve hayatı hakkında biraz soruşturmaları için yalvardı. Zira onun hiçbir camiye girmediği, her gece kumar oynadığı, sarhoş olana kadar içtiği, evine taşınarak döndüğü, güzel kadınları kovalamaktan ve avlamaktan başka işi olmadığı bilinmektedir. Ancak sorgulayıcılar, onun argümanlarına güldüler ve bunun arkasına saklanmak ve en iğrenç eylemleri uygulamak için çok kurnaz bir maske olduğunu iddia ettiler. Kâmil el-Mihsal, sorgulayıcıların yer altı hücrelerinde, diri ve ölü olarak, hiçbir bilgi ve ilgisi olmayan şeyleri açıklaması talep edilerek aylarca geçirdi. Sonra ölene kadar oradan çıkamayacağına ikna olana kadar yıllarca yargılanmadan hapiste bırakıldı. Aniden, resmi yetkililer gizli dinî örgütlerle gizli bir anlaşmaya vardılar ve Kâmil el-Mihsal'ı hiç umursamadan örgütün tutuklu üyelerini serbest bırakmaya başladılar. Kâmil itiraz etti, protesto etti ve şikâyet etti ama aşağılayıcı ve sert bir şekilde ahlaksız, ateist bir adam olduğu, dindarlarla ve siyasetle hiçbir bağlantısı olmadığı, yapılan resmi anlaşmadan yararlanma hakkının olmadığı söylendi.²⁴²

Kâmil el-Mihsal'in öyküde bahsedilen özellikleri ve suçlamaları ironik bir şekilde sunulmuştur. Bu durum, Tâmir'in yönetimin keyfi ve temelsiz suçlamalarını eleştiren bir yaklaşımını yansıtmaktadır. Kâmil el-Mihsal'in aslında dine karşı ilgisiz olduğu ve sürekli dünyevi zevklere odaklandığı ifade edilmektedir. Ancak, yönetim tarafından tehlikeli bir dinî örgüt üyesi olarak suçlanması, Tâmir'in yönetimin insanları haksız yere suçlamak için her türlü maskeyi kullandığını vurgulamaktadır.

²⁴¹ Tâmir, *Teksîru rukeb*, 52.

²⁴² Tâmir, *Teksîru rukeb*, 152-53.

Bu durumda, Tâmir'in amacı yönetimin keyfi ve adaletsiz uygulamalarını eleştirmek ve suçlamaların gerçekçi olmadığını vurgulamaktır. Kâmil el-Mihâl'in suçlamalara karşı gülmeyi tercih etmesi, suçlamaların absürtlüğünü ve yönetimin gerçekleri görmek yerine maske arkasına saklanmayı tercih ettiğini ifade etmektedir. Bu, yönetimin insanları susturmak ve sindirmek için kullandığı manipülatif taktiklere bir göndermedir.

Tâmir, bu durumda ironi kullanarak baskıcı bir rejimin toplumu nasıl kontrol altına aldığını gösterirken, hukukun ya tamamen yok olduğu ya da mantıklı bir şekilde işlemediği eleştirisini dile getirmektedir.²⁴³

“*Boş Hapishaneler*”²⁴⁴ adlı öyküsünde Tâmir, zorba Arap yönetimin tutuklama uygulamasını ironik ve alaycı bir üslupla ele alır. Öyküde “kraliyet hapishaneleri” dolunca kral, kamu parasını israf etmeme bahanesiyle yeni hapishaneleri inşa etmeyi reddeder. Hükümlülerin günde bir kez yemek yediklerini ve yemeğin bedelinin halk tarafından ödendiğini öğrenen kralın, “bu, hemen düzeltilmesi gereken bir yanlış ve halkın parasını saçıp savurmadır” yanıtını vermesi ve “yanlış” hükümlüleri idam etmekle çözmesi, büyük bir ironi teşkil eder. Ayrıca Tâmir, öyküyü “ondan sonra kraliyet hapishaneleri boşaldı ve yeni hükümlülere yer açılmış oldu” şeklinde bitirmesi, vatandaşları sürekli tutuklamaya ve öldürmeye doymayan Arap yönetimine yöneltilecek iğneleyici bir eleştiri içerir.

Zorba Arap yönetimin bireyleri keyfi bir şekilde tutuklamasının yanı sıra bu tutuklama eylemini ani bir şekilde gerçekleştirmesi, Tâmir'in öykülerinde sıkça eleştirdiği bir temadır. Bu zorba yönetimin en önemli araçlardan biri olan polisler, siyasi otoriteye karşı gelenler hatta karşı gelmeyi düşünenleri tutuklama konusunda oldukça hızlı ve acımasızlardır. Acımaz polisler, otoritenin suçlu gördüğü kişileri gece vaktinde veya sabaha karşı tutuklarlar: “Onu geceleyin, sakallı, yumuşak yüzlü, keskin bakışlı bir adamın duvara yapıştırılmış posterini yırtarken tutukladılar. Hemen duvarları küf kokan, masa ve sandalyelerle dolu eski bir mahzene götürdüler.”²⁴⁵

²⁴³ Mahmûd Zarûr, “et-Teçdîdu'l-Kasasıy ve Hitâbu't-Tağyir, Dirâse fi Mecmû'tey Teksîru Rukeb ve'l-Mihmâz li-Zekeriya Tâmir”, *Kalamoon Dergisi*, sy 11 (Mart 2020): 141.

²⁴⁴ Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-'Aşir*, 124.

²⁴⁵ Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-'Aşir*, 78.

Öte yandan tutuklama eyleminin geceleyin yapılması, korku ve güvensizlik duygusunu artırarak insanların her an baskı ve zulme maruz kalabilecekleri düşüncesini pekiştiriyor. Ayrıca tutuklanan öykü kahramanının götürüldüğü yerin “duvarları küf kokan, masa ve sandalyelerle dolu eski bir mahzen” olması, tutuklayan polisleri “asık suratlar” şeklinde betimlenmesi insanların yaşadığı bu korku ve güvensizlik ortamını okuyucuya etkili bir şekilde iletirken polislerin sert ve acımasız tavrını yansıtmaktadır.

Bununla birlikte öykülerde öykü kahramanlarının sabaha karşı uyurken tutuklandığı görülmektedir. “*Teksîru Rukeb*” öykü koleksiyonun elli sekiz numaralı öyküsü, bu temayı şu şekilde tasvir etmektedir: “Tabancalı adamlar, gün doğmadan önce Ferid el-Muraba’nın evine akın etti. Onu yatağında yakaladılar ve uyku kıyafetleriyle, kapalı bir hastanede geçici sorgulama merkezi olarak kullanılan bir odaya taşıdılar.”²⁴⁶

Benzer şekilde Tâmir, “*Oturan ve Ayakta Duran*” öyküsünde bu ani tutuklamaların nasıl gerçekleştiğini ve insanların nasıl savunmasız bir şekilde tutuklandıklarını gözler önüne seriyor: “Aniden polisler, etrafını sardı ve sert seslerle direniş göstermeden onlara eşlik etmesini emrettiler. Parasını ödemediği yemeği tamamlamasına izin vermeleri için onlara yalvardı, ama onlar reddetti ve onu bir karakola götürdüler.”²⁴⁷ Bu sahne, otoritenin insanların yaşamlarına aniden müdahale edebilme gücünü ve insanların bu müdahalelere karşı ne kadar savunmasız olduklarını göstermektedir. Aniden gerçekleşen bu tutuklama, herhangi bir vatandaşın günlük yaşamının bir parçası haline gelebilecek bir tehdidi temsil etmektedir. Bu durum, insanların bu tür keyfi uygulamalara karşı neredeyse hiçbir savunma veya hak arama hakkı olmadığını vurgulamaktadır.

Diğer bir açıdan, bu tür ani tutuklamalar her zaman sakin bir şekilde gerçekleşmez; sıklıkla şiddet ve vahşet içerir. Polis veya otorite figürleri, tutuklayacakları kişiyi zorla etkisiz hale getirebilirler. Bu durumlar, otoriter yönetimlerin gerçekleştiği tutuklamanın ne kadar korkutucu ve acımasız bir deneyim olduğunu vurgulamaktadır: “Üç adam

²⁴⁶ Tâmir, *Teksîru Rukeb*, 155.

²⁴⁷ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 203.

hemen üzerine atladı, ani bir hırçınlıkla yakaladı, kollarından tutup kırmızı bir arabanın içine attılar.”²⁴⁸

Diğer yandan Tâmir’in öykülerinde zorba Arap yönetimin kullandığı tutuklama yöntemini sadece yaşayanlara değil aynı zamanda ölümlere bile uyguladığı görülmektedir. Bu durum Arap ülkelerinde ölümün bile, baskıcı rejimden bir kurtuluş yolu olmadığı göstermektedir. Ayrıca polisin böyle bir yola başvurusu, Arap yönetimin despotluğunu çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır. “*Muhammed el-Mahmudi’nin Başından Geçenlerin Özeti*”²⁴⁹ öyküsünde, ölen Muhammed el-Mahmudi’nin mezarından çıkarılıp tutuklanması, “*Sanık*”²⁵⁰ öyküsünde yüz yıllar önce vefat etmiş olan Ömer Hayyam’ın mezarından çıkarılıp günümüzdeki mahkemelerde yargılanması, “*Cinayet*”²⁵¹ öyküsünde tarihi bir kahraman olan Süleyman el-Halebî’nin, haksız bir şekilde yargılanıp idam edilmeye mahkûm edilmesi, “*Gemileri Yakan Kişi*”²⁵² öyküsünde Târik b. Ziyâd gibi zafere ulaşmış bir liderin tutuklanarak idama mahkûm edilmesi bunun bazı örnekleridir. Tâmir, bu abartılı üslubuyla, Arap ülkelerindeki despotik yönetimlerin ne kadar zalim olduğunu ortaya koyar. Öte yandan, ölümlerin bile bu tür zulme maruz kaldığı gerçeği, otoriter rejimlerin ne kadar ileri gidebileceğini gösterir ve insanların yaşadığı korku ve baskıyı resmeder.

Başka bir öyküde İblis’in bile kolaylıkla tutuklanıp darp edildiği görülmektedir. Tâmir bu öykü aracılığıyla Arap yönetimlerin tutuklama uygulamasında ne kadar ileri gidebileceğini göstermek onlara doğaüstü bir yeteneği atfetmektedir: “Polisler İblisi tutuklama emrini alır almaz kazanacakları iyiliğin sevinciyle ona saldırdılar.”²⁵³ Bu sahne, yönetimin her türlü muhalefeti bastırmak için ne kadar acımasız olabileceğini ve gözünde herkesin suçlu olarak görüldüğünü vurgular. İblis’in bile tutuklanıp darp edilmesi, otoritenin keyfiyetini ve zulmünü yansıtır. Tâmir, olay aracılığıyla Arap ülkelerindeki baskıcı rejimlerin nasıl işlediğine ve insanların günlük yaşamlarının her anında denetlendiğine dikkat çekmektedir.

²⁴⁸ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 244.

²⁴⁹ Tâmir, *en-Numûr fî l-Yevmi’l-‘Aşir*, 83-86.

²⁵⁰ Tâmir, *er-Ra’d*, 25-30.

²⁵¹ Tâmir, *Rabî’un fî r-Ramâd*, 30-40.

²⁵² Tâmir, *er-Ra’d*, 19-24.

²⁵³ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 11.

Ayrıca Tâmir, öykülerinde Arap insanların tutuklamalara karşı nasıl bir bakış açısına sahip olduğunu ele almaktadır. Örneğin “*Arap Hapishanesi*” öyküsü, Arap ülkelerindeki baskıcı rejimlerin toplum üzerinde nasıl bir etki yarattığını açıkça göstermektedir:

Abdullah el-Kebîr -Allah sonunu hayretsin- dedi ki: Mahalleme döndüğümde tezahürat ve tekbir sesleri yükseldi. Kadınlar zılgıt çekti, çocuklar sevinçle bağırdılar, erkekler de etrafıma toplanıp sağ salım döndüğüm için beni tebrik ettiler. Ben de onlara şaşkınlık ve suçlayan bir sesle dedim ki: Neyiniz var arkadaşlar? Neden beni sanki mezardan dönüyormuşum gibi karşılıyorsunuz? Adamlardan biri bana şöyle dedi: Üç gün tutuklu kalmadın mı? Polisin evine gelip seni tutukladığını hepimiz gördük, gözümüze güvenmememizi mi istiyorsun?²⁵⁴

Bu örnekte, tutuklama deneyiminin travmatik ve dehşet verici doğası vurgulanıyor. İnsanlar tutuklandığında, sevdiklerinin onların geri dönüşünü beklemesi çoğunlukla umutsuz bir durum olarak görülüyor. Bu, Arap ülkelerindeki otoritenin tutuklama süreçleri ve hapishanelerin insanlar üzerinde yarattığı psikolojik etkiyi gösteriyor. Tâmir bu anlatımla, tutuklama ve hapis uygulamalarının acımasız ve insanlık dışı yönlerine dikkat çekiyor ve bu uygulamaların insan üzerindeki derin ve yıkıcı etkilerini vurguluyor.

Netice olarak, Zekeriya Tâmir’in öykülerinde otoritenin uyguladığı tutuklama mekanizmaları, Arap ülkelerindeki baskıcı yönetimlerin halk üzerindeki kontrolünü ve keyfi tutumlarını net bir şekilde ortaya koymaktadır. Tâmir, öykülerinde yaşayanlar kadar ölümlerin bile bu keyfi tutuklamalara maruz kaldığını vurgulayarak, otoritenin sınırsız gücünü ve baskısını eleştirmektedir. İblis’in bile tutuklandığı ve darp edildiği örneklerle, otoritenin her türlü muhalefeti bastırma kapasitesini göstermektedir. Tâmir bu öykülerle, baskıcı rejimlerin insanların günlük yaşamlarında sürekli bir tehdit unsuru olduğunu ve hukukun mantıklı bir şekilde işlemediğini, hatta tamamen yok sayıldığını eleştirel bir bakış açısıyla sunmaktadır.

1.2.3. Sorgulama

Zekeriya Tâmir’in öykülerinde sorgulama süreci, bireylerin otoriter rejimlerin baskısı altında nasıl sıkıştığını ve sindirildiğini anlatan kritik bir tema olarak işlenir. Bu süreçte, bireylerin özgürlüklerinin ve düşünce yapısının nasıl kısıtlandığı, hatta fiziksel ve

²⁵⁴ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 181.

psikolojik olarak nasıl tehdit altına alındığı detaylı bir şekilde incelenir. Tâmir, sorgulama anlarını, otoritenin halk üzerindeki denetimini ve kontrolünü pekiştirmek için kullandığı bir araç olarak tasvir eder. Bu anlatılar, otoriter rejimlerin vatandaşlarına uyguladığı baskının şiddetini ve onların yaşadığı travmaları gözler önüne serer.

Polislerin sorgulama esnasında itiraf ettirmek için insanları zorla konuşturmaya çalışması, yazarın baskıcı yönetimlerin insanlar üzerindeki baskısını eleştirdiği konulardan biridir. Örneğin “*Keşke Konuşmasaydı*” öyküsü, otoriter rejimlerin insanlar üzerindeki baskısını ve kontrolünü sürdürmek için sorgulamanın nasıl etkili bir araç olarak kullanıldığını gösteriyor. Öykü kahramanı Kazım el-Batal, bir daha konuşmayacağına söz verir. Kazım’ın bu sözünden haberdar olan karakol amiri, sorgulamak için onu karakola çağırır ve sorgular:

Karakol amiri Kazım’a dedi ki: Yasalara aykırı bir şey yapmamış olsaydın ve kazara bunu ifşa etmekten korkmasaydın, konuşmaktan çekinmezdin. Kazım cevap vermedi. Karakol amiri gülümseyerek Kazım’a şöyle dedi: “madem susmakta ısrarcıysan, dilsizi geveze hale getirebilecek elimizdeki imkânları kullanmak zorunda kalacağız. Kazım tek kelime cevap vermedi ama yüzü bembeyaz oldu. Birkaç gün sonra karakoldan ayrıldığında konuşmaya başlamıştı.”²⁵⁵

Kazım el-Batal’ın yeniden konuşmaya başlaması, Tâmir’in öyküsündeki polis sorgusunun etkisini ve baskısını gösterir. Bu durum, otoriter rejimlerin bireyler üzerinde uyguladığı psikolojik ve fiziksel baskının şiddetini ve etkisini vurgular. Kazım’ın sorgulama sürecinde yaşadığı travma ve baskı, onun suskunluğundan vazgeçmesine neden olmuştur, bu da yönetimin bireyin iradesini kırmak için uyguladığı yöntemlerin gücünü sembolize eder.

Bununla birlikte öyküdeki sorgulama yöntemi, otoritenin ne kadar acımasız ve zorlayıcı olabileceğini göstermektedir. Tâmir “*Ölümün İnfazı*” öyküsünde bu temayı açık bir şekilde gözler önüne serer. Öyküde Halife Harun Reşid, tahta geçmesi için hazırladığı oğlu Memun’u küçük yaşta ani bir şekilde kaybeder. Oğluna çok üzülen Harun Reşid ölümü suçlar. Daha sonra Harun Reşid’in veziri Ebû Nuvâs ölüm olduğunu iddia ettiği bir adamı yakalattırır ve Harun Reşid’in huzuruna getirir ve aralarında şu diyalog geçer:

²⁵⁵ Tâmir, *Senadhaku*, 228.

Ebû Nuvâs: Oğlunuzu öldüren ölüm budur. Harun Reşid adama dedi ki: ölüm sen misin? Adam titrek bir sesle şöyle dedi: Ben zavallı bir adamım. Ebû Nuvâs onun sözünü keserek tehdit etti: Efendimize doğruyu söyle, yoksa sorguya geri döneceksin. Adam panikle: Hayır, hayır dedi. Ebû Nuvâs: Ölümün sen olduğunu itiraf et. Harun el-Raşid şöyle dedi: Sakın yalan söyleme. Adam alçak bir sesle: “Ölüm benim” dedi.²⁵⁶

Sorgulanmakta olan adamın ölüm olarak itham edilmesi, otoritenin mantıksız ve keyfi davranışlarını temsil eder. Bu sorgulama süreci, yönetimin insanları haksız yere suçlayıp baskı altına alabilme kapasitesini gösterir. Adamın kendisinin ölüm olduğunu itiraf etmesi, otoritenin bireyler üzerindeki baskısını ve insan psikolojisine olan etkisini eleştirel bir bakış açısıyla ortaya koyar.

“Mavi Bir Gökyüzünde Siyah Bir Kuş” öyküsünde kullanılan abartılı dil ve anlatım biçimi, polislerin sorgulama sürecini korkutucu ve zorlayıcı bir deneyim olarak tasvir eder. Öyküde bir adam, polisler tarafından çağırıldığı gerekçesiyle canını almak isteyen ölümünden bir mühlet ister ve aralarında şu diyalog geçer:

Adam yanına gelince ölüme dedi ki: Ruhumu hemen almana razıyım, çünkü hayatımda kaybetmekten üzüleceğim hiçbir şeyim yok. Ama ölümümü birkaç saat ertelemeyi öneriyorum, çünkü karakol beni bazı gerekli soruları cevaplamam için çağırdı ve böyle bir çağrıya cevap vermemek ve ihmalle suçlanmak benim için uygun değil. Ölüm, şaşkınlıkla gülümsedi, bir daha geri dönmek üzere oradan ayrıldı ve adamı dirilere benzer bir halde karakoldan karakola gezinir durumda bıraktı.²⁵⁷

Tâmir’in abartılı dil ve anlatım biçimi, polislerin sorgulama sürecini korkutucu ve zorlayıcı bir deneyim olarak tasvir etmektedir. İnsanın polis tarafından sorguya çekilmesi, onun için âdeta bir ölüm hatta ölümünden daha korkutucu bir şey anlamına gelmektedir. Adamın polisin çağrısına icabet etmek için ölümünden mühlet istemesi, polislerin otoritesinin ve baskısının ne kadar korkutucu olduğunu yansıtmaktadır. Ayrıca “ölüm, şaşkınlıkla gülümsedi ve geri dönmeden ayrıldı ve adamı dirilere benzer bir halde karakoldan karakola gezinir durumda bıraktı” ifadesi polis tarafından sorgulanmanın korkutma boyutunu açıklamaktadır.

²⁵⁶ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 52.

²⁵⁷ Tâmir, *Senadhaku*, 130.

“Akşam Geldiğinde”²⁵⁸ öyküsünde meleklerin ölüyü sorgulamak için Arap yönetimiyle iş birliği yapması, Tâmir’in Arap rejimlerinin baskıcı doğasını ve sorgulama yöntemini eleştiren güçlü bir sembolizmi temsil eder. Öyküde iki melek, bir ölüyü sorgulamak için mezarına gelirler. Ona birçok dinî soru sorarlar ama ölü, onlara kaçamaklı ve yalan cevaplar verir. Daha sonra aralarında şu diyalog geçer:

Melekler: Yöneticiler hakkında ne düşünüyorsun? Ölü adam: Hepsi büyük adamlardır, adaletlidirler, âlimlerdir, takva sahibidirler, zühd sahibidirler ve merhametlidirler. Melekler: Nedir bu küstahlık? Mezarda olduğun halde hâlâ yalan mı söylüyorsun? Hadi, onlar hakkındaki düşünceni açık yüreklilikle ve korkmadan söyle. Ölü adam: Polis gibi konuşuyorsunuz ama kılık değiştirmiş polis olmadığına dair kanıtınız var mı? Melekler: Gerekli tüm belgeler bizde var, görmek ister misiniz? Ölü adam: Sahte olmadığını nasıl anlayacağım? Asla kolayca kandırılmayacağım. Gök yeryüzüne kapansa da tek kelime etmeyeceğim. Melekler: Hadi, üye olduğun tüm partilerin isimlerini söyle ve bir partiye üye olduğunu bildiğin herkesin ismini de söyle. Ölü adam cevap vermedi ve sessiz kaldı. Beyaz elbiseli adamlar, dilsizi bile zorla konuşturabilen türlü yollara başvurmalarına rağmen, onu tekrar konuşturmayı başaramadılar.

Meleklerin bile Arap yönetimi için çalıştığı bu öykü, Arap ülkelerindeki otoriter rejimlerin gücünün ne kadar geniş ve baskıcı olduğunu göstererek, toplumun bu rejimlere karşı nasıl çaresiz olduğunu vurgular. Meleklerin sorguda siyasi sorular sorması, vatandaşın Arap rejimlerinin baskısından ve sorgulamasından kaçamadığını göstermektedir.

Bu örnekler ışığında Tâmir’in öykülerinde sorgulama, otoriter rejimlerin baskı ve kontrol mekanizmalarının en belirgin yansımalarından biri olarak ele alınmıştır. Bu süreçte, bireylerin maruz kaldıkları fiziksel ve psikolojik zorlamalar, otoritenin insan haklarına ve özgürlüklerine yönelik ihlalleri açıkça vurgulanır. Sorgulama esnasında bireylerin yaşadığı travma ve korku, Tâmir’in öykülerinde otoriter yönetimlerin insan üzerindeki yıkıcı etkisini gözler önüne serer. Öyküler, otoritenin insanları sindirme ve susturma çabalarını eleştirel bir bakış açısıyla incelerken, bireyin özgürlüklerini koruma mücadelesine de dikkat çeker.

²⁵⁸ Tâmir, *Senadhaku*, 183-88.

1.2.4. İşkence Yapma

Zekeriya Tâmir'in öykülerinde işkence, otoriter rejimlerin en karanlık ve zalim yüzlerinden birini temsil eder. Tâmir, işkenceyi, bireyin insanlığını, onurunu ve kişiliğini hedef alan, onu hem fiziksel hem de psikolojik olarak parçalayan bir yöntem olarak betimler. Bu öykülerde işkence, sadece bedene değil, ruha da yönelik bir saldırı olarak gösterilir ve otoritenin insan haklarına olan saygısızlığının bir göstergesi olarak ele alınır. Tâmir, işkenceyi siyasi otoritenin korku ve baskı aracı olarak kullanma biçimini sorgularken, bu zulmün bireyler üzerindeki derin ve yıkıcı etkilerini de vurgular.

Tâmir, “*Denize Göç*” öyküsünde zorba rejimlerin işkenceyi kullanarak birey üzerindeki baskısını ve zulmünü ayrıntılı bir şekilde ele almaktadır. Öyküdeki kahramanın “Allah’ı öldürmekle” suçlanması, absürt bir suçlamayla nasıl hedef alınabileceğini ve otoritenin gerçekçilikten uzak bir gerekçeyle bile bireyi işkence altına alabileceğini vurgulamaktadır. Öykü kahramanın bu abartılı suçu, yazarın bize vermek istediği mesajı daha da güçlendirmektedir: Eğer otorite baskıcıysa, gerçekleri ve mantığı çarpıtarak, en absürt suçlamalarla bile bireyin hayatını altüst edebilir. Yazar işkence sahnesini şu şekilde aktarmaktadır:

Odaya üç adam girdi. Sorgu hâkimi onlara şöyle dedi: Bu bizim misafirimiz, onu her zamanki gibi ağırlayacağız. Adamlar bağırды: Ayakkabılarını ve çoraplarını çıkar. Hemen itaat ettim. Ayaklarım, tüfeğin deri kayışı ile sert tahtası arasına sıkıştı. İki adam üstüme tünemişken ince, esnek bir sopa ayak tabanlarıma saldırdı. Alt dudağımı dişlerimle sıkarak ağrıyan çığlığımı bastırmaya çalıştım. Sorgu hâkimi bağırды: Vurun, acı çekmiyor.²⁵⁹

Bu betimleme, otoritenin sadece bedensel acıya değil, aynı zamanda psikolojik bir zulme de başvurduğunu gösteriyor. Sorgu hâkiminin “vurun, acı çekmiyor” ifadesi, işkence edilen kişiye duyulan duyarsızlık ve insanlık dışı muameleyi vurguluyor. Aynı zamanda, otoritenin işkenceyi normalleştirdiği ve bu tür uygulamaları sıradanlaştırdığı da anlaşılmaktadır.

Ayrıca yazar, bireyin fiziksel işkence altında maruz kaldığı dehşeti ayrıntılı bir şekilde şöyle anlatmaktadır:

²⁵⁹ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 274.

*Yüzüme, karnuma ve göğsüme tokatlar ve yumruklar yağdı. Gözlerimin önünde hafifçe parlayan mavi bir ışıktan başka bir şey göremiyordum. Dudaklarım yırtılmıştı ve onlardan ve burnumdan da kan akıyordu. Gözlerim şişti. Sanki göğüs kemiklerim paramparça olmuş gibi şiddetli bir acıyla sarsıldım.*²⁶⁰

Burada anlatılan olayın yoğunluğu, okuyucunun zihninde oldukça canlı bir görüntü oluşturmaktadır. Yazarın detaylı betimlemesi, okuyucuya işkencenin şiddetini ve acısını hissettirme amacı taşımaktadır. Bu tür tasvirler, bireyin bu tür bir şiddetle nasıl başa çıkmak zorunda kaldığına dair fikirler sunmakta ve otoriter gücün baskısının ve zulmünün ne denli korkunç olabileceğini vurgulamaktadır.

Bunun peşinden Tâmir, otoritenin işkence yöntemiyle Arap bireyini nasıl aşağıladığını ve bu hedefte ne denli başarılı olduğunu şöyle anlatır:

*Dayak bir süre sonra sona erdi. Sorgu hâkimi kalkmamı emretti. Bir kova suyu işaret ederek bana dedi ki: Ayaklarını suya daldır ve şimdi yürü. Adımlarımı sabit tutmaya çalışarak yavaşça yürüdüm. Ben, kalın halatlarla bağlanmış ve yanında yatarken, kız kardeşimle erkekler yatıyormuş gibi kendimi aşağılanmış hissettim.*²⁶¹

Burada psikolojik işkencenin birey üzerinde nasıl derin izler bıraktığı ve fiziksel acının ötesinde, bireyin onurunu, özsaygısını ve insanlığını nasıl kaybettiği gösterilmektedir. Tâmir, sadece fiziksel işkence değil, aynı zamanda bireyin manevi ve duygusal yönlerini hedef alarak yapılan psikolojik işkencenin, bir insanın ruhunu nasıl yaralayabileceğini ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaktadır. Özellikle “kız kardeşimle erkekler yatıyormuş gibi kendimi aşağılanmış hissettim” ifadesi, bu işkencenin sadece bedensel değil, aynı zamanda zihinsel ve duygusal olarak da ne denli yıkıcı olduğunu göstermektedir.

Yazar, öykü devamında fiziksel ve psikolojik işkence arasındaki sınırları ortadan kaldıran, son derece aşağılayıcı ve şiddet içeren bir olayı tasvir eder:

Üç adam tekrar odaya girdiler, yorgunlardı ve gözlerindeki uyku arzusu haykırıyordu. İçlerinden biri bana şöyle dedi: “Pantolonunu çıkar ve yüzüstü yat.” Şiddetle direndim ama üç adamın elleri benden daha güçlüydü. Yüzümü parkelere bastırırken musluğa bağlı uzun lastik hortumu görebiliyordum ve sorgulayıcının: “Konuşmayacak mısın?” dediğini duydum. Lastik

²⁶⁰ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 275.

²⁶¹ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 275.

*borunun kalçalarımın arasından kaydığını hissettiğim anda vücudum titredi. Sonra da su, borunun içinden akarak mideme aktı.*²⁶²

Bu tarz tasvirler, okuyucunun sadece fiziksel acının değil, aynı zamanda bireyin özsaygısının, onurunun ve insanlığının ne denli kolayca yok edilebileceğini görmesini sağlamaktadır. Otoritenin, insanların onurunu zedelemek ve itaat altında tutmak için ne kadar aşırıya gidebileceğini anlatan bu metin, bireyin yaşadığı korku, utanç ve aşığılama hissini yoğun bir şekilde aktarmaktadır.

Polisin otoritesini kötüye kullanması ve bireylere işkence ve şiddet uygulaması, Tâmir'in sıkça eleştirdiği bir konudur. Örneğin “*Eve Uzak*” öyküsünde sunulan bu sahne bu konuyu açık bir şekilde ifade etmektedir: “Birkaç polis adamı tutuyor adam ise karakola girmeyi reddediyordu. Bunun için polisler, elleriyle yüzüne, göğsüne ve karnına vurmaya başladı ardından adam yere düştü. Polisler, botlarıyla yere düşen adamı tekmelerken, adam: “Öleceğim, öleceğim” diye bağıyordu.”²⁶³

Tâmir, bu sahneyle, otoritenin baskı altındaki bireyler üzerindeki yıkıcı etkisini vurgulamayı amaçlamaktadır. Ayrıca adamın sadece karakola girmeyi reddettiği için işkenceye maruz kalması ve “*öleceğim, öleceğim*” şeklindeki feryat etmesi, yaşanan korku ve acının derinliğini gözler önüne sermektedir.

Sonuç olarak Tâmir'in öykülerindeki işkence temalı anlatılar, otoriter rejimlerin insan ruhu ve bedeni üzerinde uyguladığı zalimane ve yıkıcı etkileri ele almaktadır. İşkence, sadece bireyin fiziksel bütünlüğüne değil, aynı zamanda onun psikolojik ve ruhsal yapısına da derin yaralar açan bir araç olarak betimlenmektedir. Bu öyküler, otoritenin insan üzerindeki egemenliğini, korku ve şiddet yoluyla nasıl sürdürdüğünü ve bireyin bu şartlar altındaki direncini ve çaresizliğini göstermektedir. Tâmir, bu yolla, baskıcı rejimlerin insanlık dışı uygulamalarını ve insan onuruna yönelik saldırılarını kuvvetle eleştirmektedir.

²⁶² Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 278.

²⁶³ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 249.

1.2.5. Halkı Korkutma

Tâmir'in öykülerinde siyasi otoritenin halkı korkutma yöntemleri ve bu yöntemlerin toplum üzerindeki etkileri ele alınmaktadır. Öykülerde, halkın baskıcı yönetimlerin neden olduğu korku ve endişeyle yaşadığı, otoritenin insanların günlük yaşamını ve psikolojisini nasıl etkilediği detaylı bir şekilde işlenir. Tâmir'in anlatımı, otoritenin halk üzerindeki psikolojik baskısını ve bu baskının yarattığı sürekli korku atmosferini vurgulamaktadır. Bu durum, despotik yönetimlerin bireylerin özgürlüklerini nasıl kısıtladığını ve toplumun genelinde bir güvensizlik ve korku duygusunu nasıl yaygınlaştırdığını gösterir.

Totaliter yönetimlerin en etkili araçlarından biri, halk üzerinde sürekli bir korku atmosferi yaratmaktır. Bu bağlamda Tâmir'in öyküleri, despot yönetimin figürleri vasıtasıyla toplumdaki baskının ve korkunun nasıl bir etki yarattığı apaçık bir şekilde gözler önüne sermektedir. Sözgelimi “*General Köyü Ziyaret Ediyor*” öyküsünde Tâmir, bu aracın nasıl uygulandığına dair somut bir örnek sunmaktadır: “Siyah araba köy meydanında durdu ve içinden general indi. Yanında herhangi bir koruma olmadan tek başına yürüdü. Ardından erkekler ve kadınlar saklandılar ve meydanda sadece merakları korkularından daha güçlü olan çocuklar kaldı.”²⁶⁴ Generalin tek başına meydanda yürümesi ve insanların saklanması, yönetimin otoritesinin ne kadar baskın olduğunu ve halkın bu otorite karşısındaki korku ve çaresizliğini yansıtır.

Ayrıca öykülerde Arap ülkelerinde çocukların da büyüklerin de polisten korktuğu görülmektedir. Bu, zorba yönetimin insanlar arasında yaydığı korkunun ne ölçüde büyük olduğunu göstermektedir. “*Şahin*” adlı öyküde polis tarafından sokakta durdurulan yorgun ve sırtı kamburlaşmış kahraman anlatıcı, duygularını şu şekilde ifade etmektedir: “Polis, katı, sert bir şekilde bana: Sen ülkeyi küçük düşürüyorsun, demeye başladı. Hemen o an, polisten yalnız çocukların korkmadığını anladım.”²⁶⁵ öyküde yer alan polis karakteri, sert ve katı bir tavırla öykü kahramanını küçümsemekte ve aşağılamaktadır. Bu durum, polisin sadece fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik baskılarla da toplumu sindirme amacını yansıtmaktadır. Kahramanın iç monoloğunda ifade ettiği “hemen o an, polisten yalnız çocukların korkmadığını anladım” sözleri, Arap

²⁶⁴ Tâmir, *Senadhaku*, 114.

²⁶⁵ Tâmir, *er-Ra'd*, 14-15.

lkelerinde polisin korkutma gücünün sadece çocukları değil, her yaştan insanı etkilediğine dikkat çeker. Bu, otoriter ve zorba yönetimin yaydığı korku atmosferinin ne denli yaygın ve etkili olduğunu göstermektedir. Tmir, bu sahne aracılığıyla zorba yönetimin insanlar arasında yarattığı korku iklimini vurgulayarak, zorba yönetimin toplum üzerindeki kontrolünü ve etkisini eleştirel bir bakış açısıyla gözler önüne sermektedir.

Bununla beraber Arap lkelerinde otoriteyi temsil eden figürler veya onların sembolleri, halk üzerinde derin bir etkiye sahiptir. Özellikle baskıcı rejimlerde, otoritenin sembolleri, iktidarın her yerde ve her zaman gözetim altında olduğu mesajını verir. Bir heykel, bir resim veya benzeri bir sembol, otorite figürünün fiziksel olarak orada olmadığı zamanlarda bile halkı kontrol altında tutmanın bir yolu olabilir. Bu semboller, halkın zihninde sürekli bir gözetim hissi yaratır:

Sırtı kamburlaşmış yaşlı bir kadın, ağaçları çıplak, halka açık bir parka girdi. Uzun boylu, sert yüzlü, diz kmş görünmez kölelerini kutsarcasına heybetle ve hürmetle sağ eli kaldırılan bir adamın yükselen taş heykelinin önünde durdu. Bunun zerine yaşlı kadın, bacaklarını güçsüzleştiren ezici bir korkuya kapıldı. ocuklarının ve babalarının katiline nefretle bakmak istedi. Ancak bakışları, yumuşaklığından ve hüznünden vazgeemedi. Bunun zerine yaşlı kadın, küçüldüğünü hissetti ve yok olana kadar küçülmeye devam etti. İnsanlar, binalar ve ağaçlar da dhil olmak üzere etrafındaki her şey küçüldü ve yok oldu. Geriye heykel ve üstüne dışısını yapmaktan hoşlanan kuşlar dışında hiçbir şey kalmadı.²⁶⁶

Bu yk, diktatörlük ve totaliter rejimlerin baskı ve korku üzerine kurulu olduğunu ve bu tür rejimlerin halk üzerindeki ezici etkisini vurgulamaktadır. Öyküdeki yaşlı kadının duyguları ve deneyimleri, diktatörlerin halk üzerinde nasıl bir g ve kontrol sahibi olduğunu, bireylerin bu tür yönetimler altında ne kadar küçüldüğünü ve değersizleştiğini temsil ediyor.

Öte yandan yazar, yklerinde Arap yönetimlerin yarattığı derin korku bireyler üzerindeki travmatik etkisini gözler önüne sermektedir. Sözgelimi Tmir, “*Ne ok Tavşan Var*” öyküsünde aşırı bir örnek sunarak yönetimin yaydığı korkuyu ve zorbalığı abartılı bir üslupla eleştirmektedir. Öyküde bir baba, çok soru sorduğu için çocuğunu

²⁶⁶ Tmir, *Teksru Rukeb*, 145.

koruma içgüdüleriyle onun dilini keser. Bu duruma şaşkınlık ve öfkeyle tepki gösteren anneye şu açıklamayı yapar:

*Ne yaptıysam onu sevdiğim için yaptım... Söyleyeceklerimi dinle: O benim oğlum ve ben onu senin onu sevdiğin gibi seviyorum ama o sorgulamaya devam ettiği sürece bir gün mutlaka şunları soracaktır: Neden koyunlar ve köpekler gibi yaşıyoruz? Neden ekmek ve zindan sahiplerinin botları altında ömrümüzün heba olmasına izin veriyoruz? Dili kesilmiş bir oğul mu tercih edersin, yoksa derisi soyulmuş ve samanla doldurulmuş bir oğul mu? düşün sonra cevapla.*²⁶⁷

Bu öykü, otoriter rejimlerin bireyler üzerinde yarattığı dehşetin ve psikolojik baskının sadece fiziksel değil, aynı zamanda zihinsel ve duygusal olarak da ne kadar derin ve yıkıcı olduğunu ortaya koymaktadır. Yazarın bu abartılı üslubu otoritenin zorbalığının ve halk üzerindeki baskısının gerçek boyutlarını gözler önüne sermek amacıyla kullanmaktadır.

Zorba bir yönetim altında yaşayan toplumlar, kendilerini sürekli tehdit altında hissettikleri için genellikle kendi ahlâkî değerlerini ve inançlarını bir kenara bırakırlar. Bu korku, bireyleri yönetimin istediği şekilde davranmaya zorlar, bu da toplumun özgün değerlerini ve kimliğini yitirmesine yol açar. Tâmir bu temayı “*Teksîru Rukeb*” koleksiyonunun 16 numaralı öyküsünde ironik bir üslupla ele alır. Öyküde Ebû Said’in en küçük oğlunun hükümete karşı olduğu gerekçesiyle hapse atıldığı haberi gelir. Bu habere kızan Ebû Said eşine:

*Bu benim oğlum değil. Ben onu kıyamete kadar evlatlıktan reddediyorum” der. “Ancak çok geçmeden evin kapısı tekrar çalınır ve birisi haberi düzeltmek için gelir: En küçük çocuğun bir gösteride tutuklanmadı, polisler geceleri adı çıkmış evlere baskın yaptığında bir fahişenin odasında çıplak olarak bulunup tutuklandı. Ebû Said rahatlayarak içini çekti ve fahişeyi sordu, güzel mi yoksa çirkin mi? Parasını hak ediyor mu yoksa oğlu aldatıldı mı? Oğlunun fahişe tarafından şımartıldığı ve kadının kendisini ücretsiz ziyaret etmesine izin verdiği söylendi. Ebû Said’in gözleri hâlâ şan ve şerefe doğru ilerleyen bir ailenin duygu ve gurur gözyaşlarıyla ıslanmak üzereydi.*²⁶⁸

Ebû Said’in tepkisi, öyküde belirgin bir şekilde, zorba bir rejimin toplum üzerindeki derin etkilerini gösteriyor. Siyasi bir gösteriye katılma eylemi, böylesine baskıcı bir

²⁶⁷ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 227.

²⁶⁸ Tâmir, *Teksîru Rukeb*, 38-39.

rejim altında sadece yasaklı değil, aynı zamanda aileler için de son derece tehlikeli bir tabu olarak görülüyor. Ebû Said oğlunun böyle bir eyleme katıldığına dair ilk haberi alınca, onu hemen reddetme ihtiyacı hissediyor. Bu, onun rejime karşı olan korkusunun ve toplumsal tabuların bir yansımasıdır. Ancak oğlunun fahişeyle yakalandığına dair haberi alınca, bu tehlikeli tabu yerini başka bir tabuya bırakır. Bu sefer Ebû Said rahatlar çünkü oğlunun ‘suçu’ artık devletin gözünde daha kabul edilebilir bir durumdur. İkinci durum, toplumun genel ahlâkî değerleri açısından olumsuz olsa da rejimin zorbalığı ve baskısı karşısında nispeten daha ‘güvenli’ bir alan sunmaktadır.

Bu öykü, zorba bir rejimin, toplumu ve aileleri nasıl baskı altına alabileceğini, insanların ahlâkî ve etik değerlerini nasıl bozabileceğini ve insanların bu tür bir baskı altında ne tür kararlar alabileceğini gösteriyor. Ebû Said’in değişen tepkisi, insanların ahlâkî değerlerinin değil, rejimin zorbalığının ve baskısının belirleyici olduğu bir toplumu yansıtmaktadır.

Bu gözlemler sonucunda Zekeriya Tâmir’in öykülerinde siyasi otoritenin halkı korkutma yöntemlerinin incelenmesi, despotik yönetimlerin baskıcı ve korkutucu stratejilerinin etkilerini gözler önüne serer. Otoritenin korku yoluyla halkı kontrol etme ve sindirme çabaları, bireylerin psikolojik ve sosyal durumları üzerinde derin ve zararlı etkiler yaratır. Tâmir’in eserleri, baskı ve korkunun toplumsal yapının temelini nasıl sarsabildiğini ve bireylerin özgürlüklerini nasıl elinden alabildiğini etkili bir şekilde anlatır.

1.2.6. İnsanlar Üzerinde Baskı Uygulama

Tâmir, öykülerinde Arap otoriter yönetimlerinin insanları kontrol altında tutmak için sürekli baskı ve zorbalık uyguladığına dair eleştirileri sıkça yer almaktadır. Tâmir, bu otoriter rejimleri sorgulayarak, bireylerin özgürlüklerinin kısıtlandığı, ifade özgürlüğünün baskı altında olduğu ve insanların düşüncelerini açıkça ifade edememeleri nedeniyle bastırıldığı bir ortamı tasvir etmektedir.

Arap yönetimi, insanlar üzerinde baskı uygulamak ve kendi düşüncelerine göre şekillendirmek için sürekli olarak onların doğasını bozma çabası içindedir. Yönetimin bu zorba uygulamasını kabul etmeyen insanların akıbeti yok olmaktır. Tâmir bu temayı

“Rendâ” adlı öyküsünde Arap yönetiminin bireyler üzerindeki otoritesini ve baskısını sembolik bir şekilde ele almaktadır:

Rendâ mavi bir güneş, sarı bir gökyüzü ve kırmızı bir tarla çizdi. Güneş: Ne aptal kızsın! Benim rengim sarıdır, sarı. Hiç mavi güneş gördün mü? Gökyüzü: Bana bir gün bile bakmadın mı? Benim rengim deniz gibi mavidir. Tarla: Sen kesinlikle cahilsin! Tarlanın rengi kırmızı değil, yeşil olur. Rendâ bu sözlerden hoşlanmadı, fırçasını siyah boyaya daldırdı ve fırçasıyla güneşi, gökyüzünü ve tarlayı sildi. Karşı çıkan, alay eden sesler yok oldu.²⁶⁹

Öyküde Rendâ’nın doğanın doğasına aykırı renklerle çizdiği güneş, gökyüzü ve tarla, yönetimin topluma dayattığı, bireyin doğasına aykırı düşünceleri temsil eder. Ancak bu düşüncelere karşı çıkan bireylerin, yani burada Rendâ’nın, karşılaştığı direnç ve bu direncin ortadan kaldırılma arzusu, öykünün sonundaki siyah boya ile çizimlerin silinmesiyle vurgulanır. Bu durum, bireyin direncinin ve sorgulayıcı tavrının, yönetim tarafından bastırılma çabasını sembolize eder.

Bu bağlamda baskıcı yönetimlerin muhalif seslere karşısında tahammülsüzlüğü ve bu sesleri susturmak için şiddete kolayca başvurması Tâmir’in sıklıkla eleştirdiği konulardan biridir. Tâmir, bunu “Denize Göç” öyküsünde köle gibi çalıştırılan öykü kahramanı ile komutan arasında şu diyalog aracılığıyla açık bir şekilde ifade etmektedir:

Sürekli çalışıp sadece birkaç saat uyuyordum. Ardından komutanla görüştim ve ona kızgın bir sesle dedim ki: Yasanın emrettiği gibi günde sadece sekiz saat çalışacağım. Komutan kaşlarını çattı ve sert bir sesle şöyle dedi: Bir daha konuşmaya cesaret edersen seni diri diri toprağa gömeceğim.²⁷⁰

Bununla beraber zorba, baskıcı ve otoriter Arap yönetimlerinin insanlara baskı uygulama isteği ve bunun sonucunda onların uzun süre baskı altında kalmaları, zamanla onların özgürlüğünü ve seslerini kaybetmelerine yol açmaktadır. Bu da bireyin iç dünyasındaki derin yaraları ve travmaları göstermektedir. Sözelimi bir öyküde henüz bebek olan Behçet annesiyle konuşur. Bunun üzerine annesi korkar ve insanların bundan haberi olmasın ve kendisine zarar gelmesin diye konuşmamasını emreder:

Behice oğluna alçak ve uyarıcı bir sesle: Sus ve tek kelime etme. Behçet gülerek annesine: Sen de yöneticiler gibi konuşuyorsun. Behice dedi ki: Diğer çocuklar gibi konuşmuyormuş gibi

²⁶⁹ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi 'l-Aşir*, 92-93.

²⁷⁰ Tâmir, *Dimeşku 'l-Harâik*, 267.

*davran. Sessizliğin faydalı olduğunu ve susanın konuşandan daha fazlasını elde ettiğini göreceksin. Behice bir yıl sonra Behçet'e dedi ki: Diğer çocuklar gibi konuşmanın zamanı geldi. Fakat Behçet konuşmadı... Yirmi yaşına geldiğinde bile sustu.*²⁷¹

Bu öykü aracılığıyla yazar, zorba, baskıcı ve otoriter Arap yönetimlerinin bireyler üzerindeki etkisini eleştirerek, insanların düşüncelerini ifade özgürlüğünü uzun bir süre kaybedebileceklerini göstermektedir. Yazar sessizlik, korku ve baskı altında kalan bireylerin yaşadığı zorlukları vurgulayarak, otoriter rejimlerin etkilerini sorgulamaktadır.

“Susanlar” adlı öyküsünde Tâmir, baskıcı Arap rejimin insanları baskılama ve susturma arzusunu Nasreddin Hoca karakterini kullanarak şöyle tasvir eder: “Nasreddin Hoca dedi ki: Dilimi ağzıma hapsetmem, dilimin beni parmaklıklar ardına hapsettirmesinden daha iyidir.”²⁷²

Benzer şekilde “İlk Küçültme” öyküsünde yazar, otoritenin keyfiyetini ve doğanın düzenini zorla değiştirme çabasını temsil eden vahşi bir otoritenin baskıcı eylemlerini yansıtmaktadır. Öykü, otoriter rejimlerin insanların doğasına müdahale ettiği ve insanları kontrol altında tutarak kendi iradelerini dayattığı gerçeğini vurgulamaktadır:

*Abdunnebi es-Sabbân iri yarı, uzun boylu ve geniş omuzlu bir adamdı. Her an kendisine öngörülen kotadan daha fazla hava soluduğu suçlamasıyla tutuklandı. Abdunnebi es-Sabbân bunu inkâr etmedi ve sebebinin, tek sorumlu olan iki büyük akciğere sahip olmasından kaynaklandığını beyan etti. Hemen bir hastaneye sevk edildi. Birkaç hafta sonra hastaneden, günlük resmi olarak kendisi için öngörülen kotadan daha az hava tüketen kısa boylu, dar göğüslü ve küçük akciğerli yeni bir adam olarak ayrıldı.*²⁷³

Öte yandan öyküler, otoritenin bireylerin sadece fiziksel ve sözel eylemlerini değil, aynı zamanda iç dünyalarını, düşüncelerini ve hayallerini de kontrol etme arzusunu yansıtmaktadır. Bu, toplum üzerindeki kontrolün en üst düzeyde olduğu anlamına gelir. Yazar, “Ebedi Vali” adlı öyküsünde bu durumu alaycı bir üslupla şu şekilde eleştirmektedir:

²⁷¹ Tâmir, *Teksîru Rukeb*, 130-31.

²⁷² Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 361.

²⁷³ Tâmir, *el-Hısrım*, 167.

Yeni vali, genç erkekler arasında yaygın olan müstehcen fantezilere karşı yeni bir savaş açmaya karar verir. Yardımcıları bu karar karşısında hayrete düşerler. Vali onlara şöyle der: Kim her istediğini yapan bir kadını hayal etmeyi başarırsa, onunla her istediğini yapan bir vali de hayal etmesi zor değildir.”²⁷⁴

Böyle bir atmosferde Tâmir, ölüm kararının artık sadece Yaratanın elinde olmadığı, bir siyasi otorite tarafından da kontrol edilebildiği bir dünya resmedilir. Bu durum, özgürlüğün sadece fiziksel kısıtlamalarla değil, aynı zamanda bireyin maneviyatı, düşünceleri ve inançları üzerindeki kısıtlamalarla da sınırlandırılabilmesine işaret eder. Örneğin “*Örnek Bir Vatandaş*” adlı öyküde bir vatandaş, polis müdürüne şu dilekçeyi yazar: “Sayın polis müdürü: Emirleriniz uyarınca, ölmeme izin verilmesini talep ediyorum.”²⁷⁵ Tâmir, burada Arap bireyinin otoriteyle ilişkisinin ulaştığı noktayı tasvir etmektedir. Bu tasviriyle Tâmir, otoritenin insan hayatı üzerindeki kapsamlı etkisini ve bireyin karşılaştığı derin kısıtlamaları vurgulamaktadır.

Ayrıca otoriter Arap rejimleri sadece sıradan insanları değil, aynı zamanda entelektüel sınıfı da baskı altına almaktadır. Bu da Tâmir’in sıkça ele alıp eleştirdiği konuların başında gelmektedir. “*Kırılğan*” adlı öyküde hiciv şiiri yazmayı bırakan bir şair, bırakmasının sebebini şöyle açıklamaktadır:

İtiraf etmeliyim ki tövbeme büyük katkısı olan, bir gece benimle tartışan ve yazdıklarımın yanlışlığına beni ikna eden entelektüel adam, polis müdürüdür. Doğruyu söylemek gerekirse polis müdürü, çabuk ikna edilebilecek güçlü argümanlara sahiptir. Allah’tan ve kullarından af ve mağfiret dileyerek, iyi bir sona erişmeyi temenni ederek onun önünde tövbe etmek ve gençlik günlerimin saçmalıkları olarak yazdıklarımı inkâr etmekten başka çare bulamadım.”²⁷⁶

Tâmir, burada otoriter Arap rejimlerinin entelektüel sınıfı baskı altına almasını ve düşünce özgürlüğünü kısıtlamasını alaycı ve ironik bir üslupla eleştirmektedir. Polis müdürünün, daha önce hiciv şiirleri yazan bir şairi tutuklayarak ve şiddet uygulayarak hiciv yazmaktan vazgeçirmesi, entelektüel sınıfın düşünce ve ifade özgürlüğüne yönelik baskıcı yaklaşımı temsil etmektedir. Yazar, alaycı bir üslupla polis müdürünün güçlü argümanları ile şairi ikna etmesini vurgulamakta ve böylece entelektüel sınıfın karşısında durmanın zorluğunu yansıtmaktadır. Şair, polis müdürü karşısında güçsüz ve

²⁷⁴ Tâmir, *Senadhaku*, 192.

²⁷⁵ Tâmir, *er-Ra’d*, 24.

²⁷⁶ Tâmir, *Senadhaku*, 176.

çaresiz hissettiğini ifade ederken, aslında otoriter rejimlerin entelektüel düşünceye olan baskısının güçlü bir simgesini sunmaktadır.

“*Sanık*” öyküsünde polislerin insanlar arasında yayılan hüznü tutuklama teşebbüsünde bulundukları görüyoruz. Öyküdeki polis karakolu amirinin “Hüzün’ün denilen kimsenin gerçekleştirdiği pek çok yıkıcı faaliyet hakkında bize epeyce rapor geldi. Fakat biz Hüznü hâlâ tutuklamayı başaramadık. Fakat arama çalışmaları sürmektedir”²⁷⁷ ifadeleri Arap yönetiminin zorbalığını ve baskısını gösteren bir metafor olarak ele alınabilir. Polislerin hüznü tutuklama çabası, gerçekte Arap yönetiminin toplumu baskılama ve kontrol etme şeklini sembolize etmektedir. Bu düşünce, yönetimin sorunların kökenine inmektense, yüzeysel düzeyde çözümler sunarak olayları bastırma eğilimini yansıtmaktadır. Ayrıca polislerin Hüzün’ü tutuklama çabası, insanların duygusal tepkilerini, düşüncelerini ve ifadelerini bile baskı altına almayı amaçlayan bir tür otoriter güç gösterisi olarak yorumlanabilmektedir. Bu, Arap yönetiminin eleştiriye ve toplumsal duyarlılığa karşı hoşgörüsüz ve baskıcı bir tutum sergilediğini vurgulamaktadır. Tâmir, burada ironik ve abartılı bir üslupla Arap toplumunda yaygın olan baskı ve otoriter yönetim anlayışına eleştirel bir bakış sunmaktadır.

Yapılan incelemeler neticesinde, Tâmir’in öykülerinde işlenen baskılama yöntemi, otoriter yönetimlerin bireyler üzerinde uyguladığı baskının çeşitli yönlerini gözler önüne sermektedir. Tâmir, öykülerinde, bu tür yönetimlerin bireylerin özgürlüklerini nasıl kısıtladığını, düşüncelerini ve duygularını nasıl etkilediğini anlatmaktadır. Yönetimin, insanların doğasını ve ifade özgürlüklerini sınırlama girişimleri, bireylerin yaşadığı psikolojik baskı ve çatışmaları açığa çıkarmaktadır. Bu anlatımlar, otoriter rejimlerin insanlık durumuna ve içsel dünyalara etkilerini gözler önüne sermektedir.

1.2.7. Uysallaştırma

Zekeriya Tâmir’in öykülerinde otoritenin bireyleri uysallaştırma süreci, sıkça işlenen bir tema olup, bu süreçte açlık, şiddet, korku ve manipülasyon gibi araçlar kullanıldığı gözlemlenir. Tâmir, öykülerinde bu uysallaştırma yöntemlerini sembolik ve gerçekçi unsurlarla işleyerek, otoritenin bireyler üzerindeki baskısını ve kontrolünü eleştirmektedir. Bu süreçte, bireylerin düşünce ve iradesinin kısıtlandığı,

²⁷⁷ Tâmir, *er-Ra’d*, 28.

özgürlüklerinin elinden alındığı ve sonuçta otoritenin isteklerine tamamen boyun eğen varlıklara dönüştürüldüğü anlatılır. Bu tema, Tâmir'in öykülerindeki siyasi otorite eleştirinin önemli bir yönünü oluşturur.

Otorite, bireyleri itaatkâr ve özgür iradeye sahip olmayan varlıklar olarak şekillendirmeyi hedefler. Bu süreçte, insanların sadece uyum sağlamasını değil, aynı zamanda düşünme yeteneklerini ve özgürlük arzularını da kaybetmelerini ister. Uysallaştırma, otoritenin bu amaç doğrultusunda mükemmel bir biçimde ustalaştığı bir yöntemdir. Otorite, uysallaştırmayı başarabilmek için şiddet ve açlık gibi araçlara başvurabilir.²⁷⁸ Erich Fromm'ın analizi ışığında, otorite sadomazoşist bir dinamik yaratmayı amaçlar; bu, yönetenin zulmünden zevk alan, güvende hissetmek için otoritenin egemenliğini kabul eden bireylerin yanı sıra, zulmetmekten haz alan karakterlerin de oluşmasına yol açar.²⁷⁹

Siyasi otorite, başkalarını kontrol etmek amacıyla evcilleştirme, ayartma ve tehdit gibi yöntemlere başvurmaktadır. Bu strateji, otoritenin emir verme gücünden kaynaklanmaktadır. Buna maruz kalan kişiler ise, otoritenin koşullarını ve çekiciliğini kabul etmenin, fiziksel şiddet veya maddi baskıya teslim olmaktan daha makul bir seçenek olduğunu bilinçli bir şekilde fark etmişlerdir. Bu durum, bireylerin, otoritenin taleplerine boyun eğmeyi, alternatifler arasında daha kabul edilebilir bir yol olarak görmelerini içermektedir.²⁸⁰

Tâmir'in öyküleri, otoritenin bireyleri evcilleştirme stratejilerini çoğunlukla semboller ve ima aracılığıyla, kimi zaman ise doğrudan ele alır. Bu öykülerde, “*Kelile ve Dimne*” öykülerinin temsil ettiği bir sosyokültürel miras, korku ve şiddet unsurlarıyla ön plana çıkar.²⁸¹ Böylece öyküler, insanların dile getiremediği acılarını vurgulamak amacıyla hayvan karakterlerin dillendirilmesine fırsat verir. Sözelimi Tâmir'in tanınmış sembolik öyküsü olan “*Onuncu Günde Kaplanlar*”,²⁸² Arap yönetimlerinin vatandaşları uysallaştırma pratiğinin çarpıcı bir örneğini sergilemektedir. Öyküde, ormanlardan alınıp bir kafese hapsedilen bir kaplanın evcilleştirilme süreci, zorba rejimlerin insanları

²⁷⁸ Ramadân, “Sîmât er-Ru'b ve's-Sulta”, 158-59.

²⁷⁹ İmâm Abdülfettah İmâm, *et-Tâğîye*, 3. bs (Kahire: Mektebet'u Medbûlî, 1997), 365-66.

²⁸⁰ Merrûsiyye ve İsmail, “el-Unfu fi Badi Kısası Zekerîya Tâmir”, 463.

²⁸¹ Ramadân, “Sîmât er-Ru'b ve's-Sulta”, 159.

²⁸² Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-'Aşir*, 54-58.

nasıl itaatkâr hale getirdiklerini metaforik olarak anlatmaktadır. Bu süreçte, kaplanın açlıkla yüzleşmesi ve sonunda evcilleşmesi, otoritenin halkı nasıl baskı altına alıp uysallaştırdığını vurgular. Tâmir, kaplanın kademeli dönüşümünü anlatarak, otoriter rejimlerin manipülatif ve gayri insani taktiklerini eleştirmekte ve sorgulamaktadır. Öykü, baskıcı yönetimlerin insanları nasıl etkilediğine ve özgürlüklerini nasıl kısıtladığına dair güçlü bir eleştiriyi içermektedir. Bu, otoritenin bireyleri zihinsel ve fiziksel olarak nasıl uysallaştırdığını ve onları itaatkâr hale getirdiğini gösteren sembolik bir anlatımdır.

Öyküde Arap bireyin temsil ettiği kaplana karşı açlık silahı kullanılmaktadır. On gün boyunca fiziksel ve ruhsal yıkıma maruz kalan kaplan, “kâğıttan bir kaplana” dönüşmekte ve terbiyecisine boyun eğmekten başka bir seçeneği kalmamaktadır. Ayrıca Arap yönetimin temsil ettiği hayvan terbiyecisinin öğrencilerine söylediği “gerçekten de işimi, hayvan terbiyesi işini öğrenmek istiyorsanız, hasmınızın midesinin ilk hedefiniz olduğunu hiçbir zaman unutmayacaksınız” ve “dik başlılık, aç mideyi doyurmaz” ifadeleri, despot yönetim tarafından insanları kontrol altında almak için açlık silahının bir yöntem olarak kullanıldığını açık bir şekilde okurun önüne sermektedir.²⁸³

Kafesteki ilk gününde yemek alamayan kaplan, ikinci günde hayvan terbiyecisinin isteği üzerine açlığını itiraf ederek yemeğine kavuşur. İlk tavizini veren kaplan, hayvan terbiyecisinin tuzağına düşer. Ardından hayvan terbiyecisi gülerek öğrencilerine “işte, asla kurtulamayacağı tuzağa düştü” cümlesiyle, Tâmir tarafından, gayri meşru bir otoritenin oldukça basit görünen bir isteğinin dahi kabul edilmesinin, söz konusu otoritenin hegemonyasını güçlendiren büyük öneme sahip bir hamle olduğunu vurgulanmaktadır. Nitekim hayvan terbiyecisinin üçüncü günündeki “sana dur dediğimde durman gerek” isteği, kaplana basit gelmekte ve onun tarafından yerine getirilmektedir. Burada Tâmir, ilk aşamada zihnen direnci kırılan insanların eylemlerinin, artık otorite tarafından belirlenmeye başladığını göstermektedir. Bir gün sonra yemeğini isteyen, kaplan, terbiyecisinden “dur” emrini vermesini talep eder. “Dur” emrini vermeyen hayvan terbiyecisi, kaplandan kedi miyavlamasını taklit etmesini ister. Kaplan, çaba göstermesine rağmen, taklidini hayvan terbiyecisine

²⁸³ Halid Zağrît, “el-Kınâ’u’s-Siyâsî li’s-Suhriye Beyne Eziz nesin ve Zekeriya Tâmir”, *Mecellet’ul-l-Marife*, 2009, 300.

beğendiremez ve o gün yemeksiz kalır. Ertesi gün kedi taklidini yapar ve yemeğine kavuşur. Burada Tâmir, kendi fiillerinin otorite tarafından belirlenmesine alışan halkın, daha önce reddettiği otoritenin mevcudiyetini kabullenmeye başladığını söylemektedir. Ancak halkın olduğu gibi otoriteye itaat etmesi, otorite tarafından yeterli bulunmamaktadır. Zira otoritenin gerçek amacı, tam olarak kendisi tarafından tayin edilen bir halkı inşa etmektir. Sonraki günde hayvan terbiyecisi yeni bir istekle gelir ve yemeğini vermek için kaplandan eşek gibi anırmasını ister. “Altıncı gün, hayvan terbiyecisi kaplana yaklaşır yaklaşmaz, kaplan kedi miyavlaması taklidi yapmaya başladı. Ama hayvan terbiyecisi sessiz, suratı asık durdu. Kaplan: İşte kedi miyavlaması taklidi yaptım. Hayvan terbiyecisi: Eşek anırmasını taklit et.” Tâmir burada, otoritenin halkı devamlı bir şekilde manipüle ederek, herhangi bir hal üzerinde denge kurmasını engelleyerek, kendisine bağlılığını kalıcı hale getirme çabalarını eleştirmektedir.²⁸⁴

Arap halkını temsil eden kaplanın evcilleştirme süreci farklı baskılara maruz kalarak devam eder. Dokuzuncu günde kaplan etçil bir hayvan olduğunu söylemesine rağmen, hayvan terbiyecisi kendisine ot verir ve ona “bugünden itibaren ot dışında bir şey yemeyeceksin”²⁸⁵ der. “Kaplan çok acıkınca, otu yemeye çalıştı. Tadı onu sarstı ve tiksintiyle ondan uzaklaştı. Ama çok geçmeden tekrar ota yöneldi ve yavaş yavaş lezzetli bulmaya başladı.”²⁸⁶ Böylece kaplan, özünden koparak ve yeni durumuna alışarak evcilleşme sürecini tamamlar. Tâmir’e göre iradesi elinden alınan kaplan, otoritenin şekil verdiği Arap vatandaşını yansıtmaktadır. Böylece vatandaş, yaşadığı ülkede bir söz sahibi olmadan zorba rejimin emirleri ve yasaklarına boyun eğmek zorunda kalmaktadır. Öte yandan gayri insani araçları kullanan otorite, Arap vatandaşı içerden deforme edip özünü ve şahsiyetini tahrip etmektedir.²⁸⁷

Tâmir, öyküsünü çok çarpıcı ifadelerle bitirir: “onuncu gün, hayvan terbiyecisi, öğrencileri, kaplan ve kafes kayboldu. Kaplan vatandaşa, kafes ise şehre dönüştü”. Öykünün sonunda kaplanın vatandaşa, kafesin ise şehre dönüşmesi, tam olarak baskıcı bir yönetimin bireyler ve toplum üzerindeki etkisini gösteriyor. Kaplan (halk), evcilleştirilmiş ve kimliğini yitirmiş bir şekilde sistemin bir parçası haline gelirken,

²⁸⁴ Mderaty, “En-Numûr Fi’l-Yevmi’l-‘Âşir”, 104.

²⁸⁵ Tâmir, *en-Numûr fi’l-Yevmi’l-‘Âşir*, 58.

²⁸⁶ Tâmir, *en-Numûr fi’l-Yevmi’l-‘Âşir*, 58.

²⁸⁷ Mderaty, “En-Numûr Fi’l-Yevmi’l-‘Âşir”, 105.

kafes (şehir veya ülke) artık sadece yasaklar, sınırlar ve kısıtlamalar ile dolu bir yapıya dönüşüyor. Hayvan terbiyecisi ve öğrencilerin despot yönetimi ve onun kurumlarını temsil etmesi de önemli. Bu karakterler, toplumu kontrol altına almayı ve yönlendirmeyi amaçlayan yapıları yansıtıyor. İşin içine “açlık” gibi temel ihtiyaçların kontrolü de girince, halkın ne denli uysallaştırıldığı ve itaat etmeye zorlandığı daha da netleşiyor.

“Onuncu Günde Kaplanlar” öyküsünde yazar, kaplanın ve Arap toplumunun içinde bulunduğu çaresizliği vurgulamaktadır. Bu çaresizlik, potansiyel çözüm yollarının sürekli engellenmesiyle derinleşir. İktidarın ve sosyal kurumların işlevsizliği, toplumu daha da köşeye sıkıştırırken, maddi imkanlara sahip burjuva sınıfı, mevcut sorunları arttıran bir rol üstlenir. Eserde kaplan, bu engellenmişliği ve çaresizliği somutlayan bir sembol olarak karşımıza çıkar. Bu çıkmazda kaplan ve onun temsil ettiği Arap toplumu için kalan tek seçenek, mevcut duruma boyun eğmektir.²⁸⁸

Başka bir öyküde Tâmir, üç kız çocuğunun oynadığı bir oyunu konu ederek, insanlara tahakküm etmek için Arap yönetimi tarafından kullanılan en kirli yöntemlerden biri olan aç bırakma yöntemini ifşa eder:

*Rendâ üç arkadaşına: Bugün yeni bir oyun oynayalım. Arkadaşları ona sordular: Hangi oyunu oynayalım? Rendâ: Ben kraliçe olacağım. Üç arkadaşı: Ya biz ne olacağız? Rendâ: Sizler, sarayıma gelip ekmek almak için para isteyen dilenciler olacaksınız. Üç arkadaşı oynamayı kabul etmeyip, sıkıcı bir oyun olduğunu söylediler. Rendâ utandı; ama biraz sonra oyununun sıkıcı olduğunu itiraf etti.*²⁸⁹

Aynı zamanda Tâmir “Rendâ utandı” ifadesiyle, söz konusu yöntemin insanlık açısından çirkin ve utanılması gereken bir yöntem olduğunu ortaya koyar.

Bununla birlikte zorba ve despot yönetimlerin sürekli yaydığı korku, bireyleri uysallaştırma ve onları itaatkâr hale getirme konusunda en etkili araçlardan biridir. Yazar, bu hususu sıklıkla dile getirerek eleştirmektedir. Sözgelimi “Nasreddin Hocanın Vezirleri” adlı öykü, korkunun bireyler üzerindeki etkisini alaycı bir üslupla gözler önüne sermektedir:

²⁸⁸ Fettahoğlu, “Suriyeli Yazar Zekeriyâ Tâmir”, 73.

²⁸⁹ Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi 'l-'Aşir*, 96.

*Kral, Nasreddin Hoca'ya dedi ki: Siyasi konulara girdiğini duydum. Bana söylemiş olduğun şeyleri söyle yoksa... Bunun üzerine Nasreddin Hoca etrafına baktı ve kafalardan çok kılıçlar gördü, bundan dolayı titredi ve krala şöyle dedi: Allah'a sığınırım. Doğduğumdan beri siyasetle ilgili tek kelime etmediğime dair şahitlerim var. Zira ben, diri, aç ve korkak olanın ölü, tok ve cesur olandan daha iyi olduğuna inananlardanım.*²⁹⁰

Burada Nasreddin Hoca'nın kral karşısında gösterdiği tepki, bireyin bu baskıcı atmosferde nasıl uysallaştığına bir işarettir. Hoca'nın kendi düşüncelerini ifade etmekten kaçınması ve krala olan tepkisi, baskı altında kalan bireylerin nasıl seslerini kısıttıklarını ve itaatkâr bir tutum sergilediklerini gösterir.

Yazar, “*Bir Kadını Beklemek*” öyküsünde otorite ve onun insanları uysallaştırma çabasına yönelik eleştirisini sürrealist bir üslupla sunmaktadır:

*Fâris el-Mevvâz kafasız doğdu, bu yüzden annesi ağladı, doktor panik içinde nefes aldı, babası utanç içinde duvara sarıldı ve hemşireler hastanenin koridorlarına dağıldı. Fâris doktorların beklediği gibi ölmedi ve uzun bir ömür yaşadı ne gördü ne duydu ne konuştu ne şikâyet etti ne de çalıştı. Pek çok insan onu kıskandı ve kaybettiğinden daha fazlasını kazandığını söyledi. Fâris, beklemesinin uzun sürmeyeceğini umarak, karşılaşp yeni bir insan türü üretene kadar bir kadının kafasız doğmasını beklemekten vazgeçmedi.*²⁹¹

Görüldüğü gibi öyküde Fâris'in pasifliği ve itaatkârlığı vurgulanmaktadır. O, görmeyen, duymayan, konuşmayan, çalışmayan ve hiçbir şeye itiraz etmeyen biri olarak tasvir edilmektedir. Bu, otoritenin istediği örnek vatandaş profiline bir göndermedir. Nitekim insanların düşünmeyen ve sorgulamayan bireyler haline gelmeleri, otoritenin gücünü korumasını sağlamaktadır. Ayrıca “*pek çok insan onu kıskandı ve kaybettiğinden daha fazlasını kazandığını söyledi*” ifadesi, otoriteye itaatkâr toplumu yaratmayı başardığını, insanların otoriteye boyun eğmeleri ve düşünmeden hareket etmeleri durumunda bazı avantajları elde edebileceklerini ima etmektedir.

Öte yandan öykülerde, eğitim sisteminin, Arap yönetimlerin bireyleri belirli bir düşünce yapısına veya ideolojiye göre şekillendirmek için kullandığı en etkili uysallaştırma araçlarından biri olduğu vurgulanır. Özellikle otoriter ve baskıcı rejimlerde eğitim, bireylerin düşünme yeteneklerini sınırlamak, sorgulamadan itaat etmelerini sağlamak ve

²⁹⁰ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 345.

²⁹¹ Tâmir, *el-Hısrım*, 155.

onları yönetimin istediği biçimde kalıplaştırmak için kullanılır. Yukarıda zikrettiğimiz Rendâ ile kedisi arasında geçen diyalogun sonunda kedinin kuru ekmeğe razı olup onu iştahla yemesinin ardından “Rendâ şaşkın halde ona bakıyor ve nedenini bilmeden o an kendisini okulda öğretmeninin önemli bir dersini dinler gibi hissediyordu.”²⁹²

Rendâ’nin kediye karşı hissettiği duygular ve sonrasında kedinin ekmek parçasını hevesle yemesi, baskı altındaki bireylerin minnettarlık hissiyle verilen en ufak ödülleri kabullenmelerine bir atıftır. Rendâ’nin okulda öğretmenin dersini dinlerken hissettiği duygularla bu anı eşleştirmesi, eğitim sisteminin de bu uysallaştırma ve kontrol mekanizmalarının bir parçası olarak kullanıldığına dikkat çeker. Bu, öğrencilerin sadece belirli bir düşünce yapısına göre eğitildiği ve bu eğitimle bireysel özgürlüklerin ve düşüncenin bastırıldığı bir sistemden geçtiklerini gösteriyor.

Bir uysallaştırma yöntemi olan açlık silahının yanı sıra Arap yönetimi vatandaşlar üzerinde şiddet ve işkence uygulamaktadır. Örneğin Tâmir, “*Sıradan Bir Gece*”²⁹³ adlı öyküde, Arap yönetiminin insanlara işkence yaparak nasıl uysallaştırdığını göstermektedir.

Öyküde ahlak ve değer sahibi erkekliğin tüm vasıflarını taşıyan öykü kahramanı Ebû Hasan, işlemediği bir hırsızlık suçundan dolayı karakola götürülmektedir. Ebû Hasan, karakolda sorgulanmadan hırsız olarak kabul edilmektedir. Tâmir burada despot Arap yönetiminin halkına karşı bakış açısını açıklamaktadır. Ebû Hasan kendisine isnat edilen suçu ne kadar reddetmiş olsa da karakol amiri onun söylediklerine ikna olmamaktadır. Sorgu sırasında Ebû Hasan’ın taviz vermemesi, karakol amirini kızdırmaktadır. Tâmir burada, komiserin uysal, korkak ve itaatkâr vatandaşlarla karşılaşmaya alışkın olmadığını ima etmektedir. Karakol amiri, Ebû Hasan’ı darp ederek suçunu kabul etmesi için çok değer verdiği bıyıklarını kesmekle tehdit etmektedir. Ebû Hasan, erkeklik simgesi olarak gördüğü ve her zaman övündüğü gür bıyıklarını kaybetmekten korktuğu için sonunda işlemediği bir suçu kabul etmek zorunda kalmıştır. Böylece Ebû Hasan, farkında olmadan ilk tavizini vermiştir. Bu şekilde yönetimin Ebû Hasan’ı uysallaştırma planı, Ebû Hasan’ın verdiği ilk taviziyle ivme kazanmıştır. Ancak Ebû Hasan yapmadığı bir suçu itiraf etse de bıyığını kaybetmiştir. Bıyıklarının kesilmesine

²⁹² Tâmir, *en-Numûr fi’l-Yevmi’l-‘Aşir*, 110.

²⁹³ Tâmir, *en-Numûr fi’l-Yevmi’l-‘Aşir*, 32-46.

çığlık atarak tepki gösteren Ebû Hasan, polisler tarafından öldüresiye dövülmüştür. Karakol amirini ve Polis memurlarını tehdit eden Ebû Hasan, “ben kadınım” deyinceye ve gücünü kaybedene kadar dövülmüş ve hücreye atılmıştır.

Tâmir’in çoğu öyküsünde görüldüğü gibi burada da yönetim ve onun bir kolu olan polis vatandaşa karşı fitri bir nefret beslemektedir. Bundan dolayı vatandaş hep polisin zorbalığına maruz kalmaktadır. Dolayısıyla Tâmir’in öykülerinde baş kaldıran bir karakter bulmak oldukça zordur. Arap yönetimi böyle bir vatandaşla karşılaştığında, bir uysallaştırma süreci başlatmaktadır. Nitekim Tâmir, “*Sıradan Bir Gece*” öyküsünde Arap yönetiminin izlediği uysallaştırma politikasını ve polisin zorbalığını gözler önüne sererek açık bir üslupla eleştirmektedir.

Öykülerde, eğitim sisteminin, Arap yönetimlerin bireyleri belirli bir düşünce yapısına veya ideolojiye göre şekillendirmek için kullandığı en etkili uysallaştırma araçlarından biri olduğu vurgulanır. Özellikle otoriter ve baskıcı rejimlerde eğitim, bireylerin düşünme yeteneklerini sınırlamak, sorgulamadan itaat etmelerini sağlamak ve onları yönetimin istediği biçimde kalıplaştırmak için kullanılır.

Örneğin “*Renda*” öyküsünde etçil bir hayvan olan kedinin, aç kalma korkusu sebebiyle bir parça kuru ekmeği iştahla yediği görülür. Öyküde bir kedi, aç olduğunu söyleyerek küçük kız olan Rendâ’dan yemek ister. Kedi, önce ekmek, sonra süt, peynir ve et ister. Fakat en sonunda kedi bunların yerine canlı bir fare veya serçe isteyerek daha da ileri gider. Rendâ, sabrını kaybederek kediye bağırır ve ona yemek vermeyeceğini söyler. Kedi, aç kalma korkusundan sadece bir parça kuru ekmeğe razı olur, Renda kuru ekmeği kediye verir ve kedi de onu hevesle yemeye başlar. “Rendâ şaşkın halde ona bakıyor ve nedenini bilmeden o an kendisini okulda öğretmeninin önemli bir dersini dinler gibi hissediyordu.”²⁹⁴ Rendâ’nın kediye karşı hissettiği duygular ve sonrasında kedinin ekmek parçasını hevesle yemesi, baskı altındaki bireylerin minnettarlık hissiyle verilen en ufak ödülleri bile kabullenmelerine bir imadır. Rendâ’nın okulda öğretmenin dersini dinlerken hissettiği duygularla bu anı eşleştirmesi, eğitim sisteminin de bu uysallaştırma ve kontrol mekanizmalarının bir parçası olarak kullanıldığına dikkat

²⁹⁴ Tâmir, *en-Numûr fî l-Yevmi’l-‘Aşir*, 110.

çeker. Bu, öğrencilerin sadece belirli bir düşünce yapısına göre eğitildiği ve bu eğitimle bireysel özgürlüklerin ve düşüncenin bastırıldığı bir sistemden geçtiklerini gösteriyor.

“Üçüncü İbnü'l-Mukaffa” adlı öyküde öğretmenle öğrencileri arasında geçen bir diyalog eğitim sisteminin insanları uysallaştırma konusundaki rolünü açık bir şekilde ifade etmektedir:

Eski zamanlarda bir öğretmen öğrencilerine şöyle dedi: Ebû Cafer el-Mansur kimdir? Birinci öğrenci: O bizim efendimiz, liderimiz ve kralımızdır. İkinci öğrenci: Adaleti ve eğlenceyi sever. Üçüncü öğrenci: Kimse onun kaşlarını çatmadığını görmedi. Dördüncü öğrenci: Düşmanlar ondan korkar, dolayısıyla onun yazılı izni olmadan ülke semalarında dolaşan hiçbir bulut yağmur yağdırmaz. Beşinci Öğrenci: En yırtıcı, en güçlü ve en aç at, kraliyet onayı olmadan bir ağacın sarı yaprağını bile yiyemez. Öğretmen sevindi, esnedi ve öğrencilerine şöyle dedi: Aferin size. Cevaplarınız, yıl boyunca size tekrarladığım her şeyi ezberlediğinizi bana kanıtladı.²⁹⁵

Uysallaştırma ve evcilleştirme, otoritenin genellikle korku, açlık ve sosyal dışlama gibi yöntemlerle gücünü pekiştirmek için başvurduğu bir taktiktir. Bu bağlamda, entelektüeller bile otoritenin kurduğu bu baskıcı sistemin dışına çıkamaz. Platon, tiranların genellikle yazarlar, şairler ve filozoflar tarafından çevrelendiğini savunur; çünkü bu entelektüeller, eserleriyle tiranın imajını yükseltir, ününe ün katar ve böylece adını ölümsüzleştirir. Platon, zalimlerin bu entelektüel çevre sayesinde bilgelikle ilişkilendirildiğine inanır.²⁹⁶ Tâmir'in öyküleri, bizi bu karmaşık dinamik içinde otorite ile entelektüel arasında yapılan, genellikle otoritenin baskıcı etkisini perçinleyen sözleşmelerle tanıştırır. Bu sözleşmeler, entelektüellerin otoritenin kolay avı haline gelmelerine neden olur.²⁹⁷

“Kâfûr el-İhşîdî'nin Kehaneti” öyküsünde siyasi otoritenin entelektüeli, elinde itaatkâr bir araç haline getirecek şekilde evcilleştirmesinin yollarını görüyoruz. Öyküde entelektüel kesimi temsil eden şair Mütenebbî,²⁹⁸ karşı tarafta ise Mısır tahtında oturan

²⁹⁵ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 19.

²⁹⁶ Abdülfettah İmâm, *et-Tâğîye*, 149.

²⁹⁷ Ramadân, “Sîmât er-Ru'b ve's-Sulta”, 161.

²⁹⁸ Ebû't-Tayyib el-Mütenebbî (915-965 m.), tam adıyla Ebû't-Tayyib Ahmed b. el-Hüseyn b. el-Hasen b. Abdissamed el-Cu'fî el-Kindî el-Mütenebbî olarak bilinen ünlü Arap şairidir. 10. yüzyılda yaşamış olan Mütenebbî, Arap şiirinin en önemli isimlerinden biri olarak kabul edilir. Özellikle methiye şiirleriyle tanınmıştır.

Kâfûr el-İhşîdî²⁹⁹ yer alıyor. Mütenebbî, övgüsü karşılığında para ödülü ve kralın yakınlığını kazanmak amacıyla Mısır'a gelir. Ancak c sokaklarda gezerken, Kâfûr el-İhşîdî'nin emriyle tutuklanır ve saraya götürülür. Orada Mütenebbî ile Kâfûr el-İhşîdî'nin arasında şu konuşma geçer:

Kâfûr el-İhşîdî: Elimdeki bilgiler senin Mısırlı olmadığını gösteriyor. Mütenebbî: Kûfe'de doğmuş ve Mısır'a misafir olarak gelmişsem, bu tutuklanmama ve kötü muamele görmemi gerektirir mi? Kâfûru'l-İhşîdî: Konuşma! Mütenebbî (alay ederek): Emredersin! Kâfûr: Sus! Sana konuşmamı emretmedim mi? Mütenebbî: Konuşmayacağım. Kâfûr: Yalnızca emirlerim doğrultusunda susabilir ya da konuşabilirsin. Bana adını söyle. Mütenebbî: Mütenebbî. Ebû't-Tayyib Mütenebbî. Kâfûr: Ne iş yaparsın? Mütenebbî: Yazmaktan başka işim yok. Şairim. Kâfûr: Bilgiçlik taslama. Şairlik de tıpkı demircilik, marangozluk, boyacılık, mezar kazıcılığından farkı olmayan bir meslektir. Madem şair olduğunu iddia ediyorsun, özel otoriteden izin aldın mı?³⁰⁰

Burada kendine aşırı güvenen ve kibriyle öne çıkan şair Mütenebbî, otorite figürü Kâfûr'un gözünde sadece kolaylıkla kontrol edilebilecek bir araç, bir tüy gibidir. Bu durum, otoritenin sanat ve kültüre genelde nasıl baktığını yansıtmaktadır: Onlar için şiir veya herhangi bir sanat dalı, yalnızca etkisi minimal edilmiş ve önemsiz bir hale getirilmiş bir meslektir. Hatta daha da ileriye giderek, bu otorite yapısı içerisinde şiirin varlık sebebi, yalnızca yöneticiye yaranmak ve şairin cebine bir miktar para koyarak onu kendine bağlamaktır.³⁰¹ Bu, otoritenin sanata ve entelektüalliteye dair bakış açısının sığlığını ve yüzeyselliğini gözler önüne serer. Şairler, yazarlar veya diğer entelektüel figürler, bu tür bir otorite tarafından kolayca sömürülebilir ve sistemin bir parçası haline getirilebilirler.

Daha sonrasında Kâfûr, Mütenebbî'den kendisini övmesi için bir şiir yazmasını emreder. Mütenebbî ise, Kâfûr'u yeterince tanımadığını öne sürerek onun bu emrini reddeder. Bunun üzerine Kâfûr, hemen yanındaki adamlarına Mütenebbî'yi boyun eğdirene ve itaat ettirene kadar onu dövmeleri için emir verir. Acı çektiği bu sürecin ardından Mütenebbî, övgü dolu bir şiir yazmayı kabul eder ve dört gün içinde Kâfûr'un memnuniyetini kazanacak bir şiir okur. Ancak, Kâfûr bu defa Mütenebbî'yi hediyelerle

²⁹⁹ Ebû'l-Misk Müdebbirü'd-devle Kâfûr b. Abdillâh el-İhşîdî (ö. 357/968), Mısır ve Şam bölgesindeki İhşîdî devletinin dördüncü hükümdarı olmuştur. Muhammed b. Tuğc'un ölümünden sonra miladi 946'dan itibaren Mısır'ın fiili hükümdarlığını yapmıştır. Kâfûr'un hükümdarlığı 23 yıl sürmüştür.

³⁰⁰ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 194-95.

³⁰¹ Ramadân, "Sîmât er-Ru'b ve's-Sulta", 161.

ödüllendirmek yerine, ona farklı bir türde bir seçim yapma fırsatı sunar: ya işkence görmeye devam edeceksin ya da bin dinar karşılığında Kâfûr'u hicveden bir şiir yazacaktır. Mütenebbî, kendisini hicvedeceğine söz verir, ardından da sözünü tutar; Kâfûr'u hicveden bir şiir yazar ve karşılığında bin dinar alır. Kâfûr, adamlarına yaptığını şöyle açıklar:

Mütenebbî cezalandırılması gereken kibirli, kendini beğenmiş, kendine güvenen bir şâirdir. Özellikle gelecekte, unutulmaz şairlerden birisi kabul edilecektir. Ona en büyük cezayı verdim. İlk önce onu, beni övmeye zorladım; sonra da yermeye mecbur ettim. Bu çelişki gelecekte Mütenebbî'ni adını lekeleyen, onu mahkûm eden bir suçlama olacak ve saygıya lâyık olmayan, menfaatçi birisi oluşuna kanıt gösterilecektir."³⁰²

Tâmir'in bu öyküsü, otoritenin entelektüel kesime nasıl nüfuz ettiğini ve onları sistemin bir parçası haline getirdiğini gözler önüne seriyor. Kâfûr'un Mütenebbî'ye uyguladığı evcilleştirme ve uysallaştırma yöntemleri, entelektüellerin sadece özgür düşüncenin değil, aynı zamanda otoritenin de birer aracı olabileceğini gösteriyor. Bu, entelektüel kesimin toplumu aydınlatma ve dönüştürme potansiyelini sınırlar, onları otoritenin güdümünde daha kolay kontrol edilebilir varlıklar haline getirir.

Sonuç olarak, Tâmir'in öykülerinde, otoritenin bireyleri uysallaştırma sürecine yönelik eleştirileri dikkat çekmektedir. Bu öyküler, bireylerin iradelerinin nasıl kırıldığını, düşünce özgürlüklerinin nasıl sınırlandırıldığını ve toplumun baskıcı yöntemlerle nasıl kontrol altına alındığını göstermektedir. Tâmir, bu süreçleri sembolik ve doğrudan anlatımlarla işlerken, siyasi otoritenin insan ruhu üzerindeki etkisini ve toplum üzerindeki manipülatif gücünü gözler önüne sermektedir.

1.2.8. Halkı Fakirleştirme ve Aç bırakma

Zekeriya Tâmir'in öykülerinde, Arap rejimlerinin halkı kontrol altına alma ve yönetimlerini pekiştirme yöntemlerinden biri olarak yoksulluk ve açlık teması sıkça işlenir.³⁰³ Bu öykülerde, yönetimlerin halkı ekonomik olarak sıkıştırarak siyasi ve toplumsal meselelere ilgisiz kalmalarını sağladığı vurgulanır. Tâmir, karakterler ve durumlar aracılığıyla, bu stratejilerin halk üzerinde yarattığı yıkıcı etkileri eleştirel bir

³⁰² Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 198-99.

³⁰³ Öznurhan, "Tâmir'in Öykülerinde Polis Devleti", 46.

bakış açısıyla sunar. Açlık ve yoksulluk, halkın günlük yaşam mücadelesine odaklanmasına neden olurken, siyasi otoritenin baskı ve kontrol mekanizmalarını da güçlendirir.

Zekeriya Tâmir, öykülerinde zulüm ve açlık politikalarının insanlar üzerindeki etkilerini Eleştirel bir bakışla ele alıyor. Ona göre, zulmün ve işgalin normalleşmesi, insanların acımasız koşullara boyun eğmesine yol açmaktadır. Tâmir, özellikle Arap dünyasındaki yöneticilerin açlık politikasını kınarken, bu politikanın toplumu itaatkâr bir hale getirmede kilit rol oynadığını vurguluyor. Askeri darbelerin, doymuş bir yöneticinin yerine doymamış başka birini getirme döngüsü olduğunu belirten Tâmir, bu durumun yarattığı toplumsal çaresizliği ve baskıyı derinlemesine inceliyor.³⁰⁴ Bu bağlamda, Tâmir'in öykülerinde, açlık politikasının bireyler üzerindeki etkisi ve bunun yol açtığı çaresizlik ve yoksullukla mücadele, bazı öykülerin ana temasını oluşturur. Yazarın gözlemlediği bu durum, karakterlerin yaşadığı zorlukları ve bu zorlukların sonucunda ortaya çıkan yıkıcı değişimleri derinlemesine yansıtıyor. Bu nedenle, öykülerde karakterlerin zorlaştırıcı yaşam şartları altında verdikleri mücadele, yazarın bu zorba yönetim taktiklerine yönelik eleştirilerini güçlendiriyor.³⁰⁵

Yazar, öykülerinde Arap rejiminin insanlar üzerindeki baskı ve kontrol aracı olarak açlık politikasını eleştirmektedir. Bu, rejimin bu yöntemiyle insanların temel ihtiyaçlarına ulaşmasını engellediğini ve onları boyun eğmeye zorladığını göstermektedir. Örneğin “Üçüncü İbnü'l-Mukaffa” öyküsünde halkı fakirleştirip aç bırakan yönetimin kirli zihniyeti açık bir şekilde ortaya koyulmaktadır. Öyküde halife Mansûr³⁰⁶ huzuruna getirilen ve insanları düşünmeye teşvik eden kitaplar yazdığı

söylenen İbnü'l-Mukaffa'yı³⁰⁷ kâtibi olarak atamaktadır. Fakat Mansûr'un vezirlerinden biri bu karara itiraz ederek şunu söyler:

O tehlikeli bir adam, sizi öven bir kitap yazabilir ama aynı zamanda insanları düşünmeye teşvik eden başka kitaplar yazmaya da devam edebilir.”³⁰⁸ Ancak halife Mansûr vezirine kızarak şu

³⁰⁴ Zekeriya Tâmir, “İza Nimnâ Kutilnâ (el-İnkilâbu el-Mesmûhu Bihi)”, *Mecelletu et-Tedâmun*, sy 42 (1984): 33.

³⁰⁵ el-Hacâhiceh, “Cemâliyât et-Tehavvul”, 411.

³⁰⁶ İkinci Abbasi halifesidir.

³⁰⁷ Abbasi döneminde yaşamış Fars kökenli bir düşünür, bürokrat ve edebiyatçı.

³⁰⁸ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 24.

cevabı verir: “Aç insan düşünemez, düşünürse sadece gününün rızkını kazanmayı düşünür...Kim düşünmek isterse, istediği gibi düşünsün. Kılıç daha güçlü olduğu sürece düşünmek yasak değildir. Kılıcın sahibi de benim.”³⁰⁹

Tâmir, burada yönetimin düşüncesini açık bir şekilde açıklamaktadır. Yazar, bu ifadelerle insanları hâkimiyet altına almak için açlık silahını kullanan despot Arap yönetimin zalimane uygulamalarını ve mülevves zihniyetini eleştirmektedir.

“Son Maceram” adlı öyküde öykü kahramanı ile midesi arasında geçen bir diyalog vasıtasıyla Tâmir, bu temayı çok ince bir üslupla, zekice anlatmaktadır:

Mideme sertçe şöyle seslenerek, yavaş adımlarla lokantadan ayrıldım: Senden ufak bir ses veya homurdanma duymak istemiyorum. Benim midem olman için ben seni mecbur etmedim. Midem: Yerdekine acı ki, gökteki de sana acısın. O an günlerdir bakmayı unuttuğum gökyüzünü hatırladım ve gökyüzüne baktım. Midem bağırdı: Kızarmış et ne lezzetlidir.”³¹⁰

Öykü kahramanın günlerdir gökyüzüne bakmayı unutması, yoksulluğun ve açlığın insanların isteklerini sınırlandırdığını göstermektedir. Zira aç bir insan yalnızca zorunlu ihtiyaçlarını düşünebilmektedir. Tâmir burada, halkı yoksul ve aç bırakarak insanları kontrol etmeyi amaçlayan zorba Arap yönetimini eleştirmektedir. Nitekim öykü kahramanının gökyüzüne baktıktan sonra zihninden bir düş geçerken midesinin “kızarmış et ne lezzetli olur” şeklinde bağırması, Arap halkının maddi temel ihtiyaçlarına yönelmesinin hayal kurmasını engellediği vurgulanmaktadır.

Diğer taraftan Tâmir’in öykülerinde despot Arap yönetimi, açlık silahını sadece muhalifleri bastırmak ve onları kontrol etmek için değil, aynı zamanda kendi adamlarına da uygulamaktadır. Bu, sistemin kendi içindeki bireyler üzerinde de bir baskı unsuru oluşturur. Yönetiminin bu silahı uygulaması, onun tam anlamıyla kontrolü elinde tutmayı amaçlayan bir güç dinamiğini yansıtmaktadır. Örneğin “Denize Göç” öyküsünde bir sorgu hâkimi, tutukludan itiraf alamazsa işini kaybetme ve ailesini aç bırakma riskiyle karşı karşıyadır:

- Ben suçsuzum, hiçbir suç işlemedim. - Suçsuz hiçbir insan yoktur. Beni sana işkence yapmak zorunda bırakma... Konuş. Âmirim senin durumunla ilgileniyor ve eğer seninle başarılı olamazsam başım büyük belaya girecek. Konuş. - Ben suçsuzum. - Seni itiraf etmek zorunda

³⁰⁹ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 25.

³¹⁰ Tâmir, *en-Numûr fî l-Yevmi’l-‘Aşir*, 128.

*bırakmazsam işimden kovulacağım. Sevdiğim bir kadınla evliyim ve çok tatlı bir çocuğum var... Karım ve çocuğumun aç kalmalarını mı istiyorsun?*³¹¹

Bu durum, baskının ve manipülasyonun yalnızca toplumun belirli kesimlerine yönelik olmadığını, aynı zamanda sistemin kendi iç dinamiklerini de zehirlediğini gösterir. Tâmir'in bu eleştirisi, Arap yönetiminin karanlık ve baskıcı yönünü gözler önüne sermektedir.

Ayrıca Tâmir, öykülerinde yönetimlerin ekonomik politikalarıyla halkı nasıl fakirleştirdiğine ve bu durumun toplumda nasıl bir norm haline geldiğine dair açık eleştiriler yapmaktadır. “*Tek Bir Vatan*” adlı öyküde yazar, bu temayı açık ve alaycı bir üslupla şöyle ele almaktadır:

*Nasreddin Hoca bazı arkadaşlarına şöyle dedi: Ceplerimde ne olduğunu tahmin eden dilediğini alır. Arkadaşları, tek ve neşeli bir sesle bağıldılar: Ceplerin boş ve içinde hiçbir şey yok. Nasreddin Hoca onların cevabını garipsedi ve şaşkınlıkla onlara şöyle dedi: Ceplerimde ne olduğunu size hangi casus söyledi? İçlerinden biri gülerek dedi ki: Bizim aynı ülkenin insanları olduğumuzu unuttun mu?*³¹²

“*Arap Mağazası*” adlı öyküsünde, Arap yönetiminin yoksullaştırdığı vatandaşların durumunu abartılı bir üslupla ele alır. Öyküde, Serhân el-Âsî adında üniversite mezunu bir memur, yoksulluk nedeniyle yeni çorap almak için mağazaya girdiğinde, kendisini satmak zorunda kalır. Bu dramatik ve trajik durum, Arap vatandaşının yaşadığı zillete ve ezilmişliğe vurgu yapar. Tâmir, öykü kahramanının zengin bir adam tarafından satın alınmasını ve çorap alamadan mağazadan ayrılmasını şöyle tasvir eder: “Serhân el-Âsî’yi satın almak isteyen zengin adam mağazadan ayrıldığında, satın aldığı ve parasını peşinen ödediği eşya, sırtı başı eğilmiş, tökezleyen ve ihtiyacı olan yeni çorapları satın almadan onu takip ediyordu.”³¹³ Tâmir bu ifadeleriyle Arap yönetiminin insanları nasıl aşağıladığını ve fakirleştirdiğini eleştirmektedir.

Başka öykülerde Arap yönetiminin halkı sadece günlük yaşam mücadelesine odaklanmasına zorlaması, onun dikkatini asıl meselelerden saptırma amacını açıkça dile getirmektedir. Bu yöntem, halkın daha geniş sosyal ve siyasi konulara ilgisinin

³¹¹ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 277.

³¹² Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 341.

³¹³ Tâmir, 143-144.

azalmasına yol açarken, yönetimin etkisine daha az meydan okumasını sağlar. Tâmir, bu durumu “*Sadece Şikâyet Edip Sabırlı Olabiliriz*” öyküsünde, yönetimin halkı asıl sorunlardan uzak tutarak sadece günlük yaşamlarına odaklanmalarını sağladığını açık bir üslupla şöyle yansıtır: “Ey Müminlerin Emiri: Düşmanlar dört bir yanımızı kuşatıyor ve onlarla savaşmak kaçınılmazdır... Müminlerin Emiri, şefkatli bir baba gibi güldü. Savaşmak ve çarpışmak için yaratılmadığımızı söyleyerek, yaratıldığımız rızkı aramaya devam etmemizi tavsiye etti.”³¹⁴ Bu şekilde yönetim, toplumun daha büyük sorunlarına karşı duyarsız kalınması ve yönetimin kontrolünün sürdürülmesi amaçlanmaktadır.

Arap ülkelerinde yolsuzluk, adaletsizlik ve eşitsizlik neticesinde fakirlerin daha da fakirleştiği ve zenginlerin ise daha da zenginleştiği Tâmir’in sıklıkla eleştirdiği temalardan biridir. Örneğin Tâmir, bu hususu “*Diğer Mağara*” öyküsünde bir çocuk ile annesi ve babası arasında geçen şu diyalog vasıtasıyla iğneleyici bir üslupla gözler önüne sermektedir:

*Annem bana hadi anlat, büyüünce ne iş yapmak istiyorsun? Hemen cevap verdim: Hırsız olacağım... Babam kaşlarını çatarak ciddi bir sesle sordu: Kimden ve neden çalacaksın? Fakirlerden çalacağım, çaldığımı zenginlere vereceğim, ta ki herkes zengin oluncaya ve tek bir fakir kalmayıncaya kadar” dedim... Babam neşeyle güldü ve bana dedi ki: Başka bir meslek seçmelisin, çünkü artık fakirlerin her şeyi elinden alınıyor ve zenginler aldıklarını helal olarak alıyor.*³¹⁵

Bununla beraber öyküler, yozlaşmış Arap yönetimlerindeki insanların umutlarının boşa çıkması ve insanların beklentilerinin karşılanmaması üzerine bir hiciv sunmaktadır. Nitekim bu Arap yönetimleri değişime ve gelişmeye kapalı olduğu için insanların durumunun değişmesi mucizelerden daha zor bir hale gelmektedir. Yazar bunu “*Onun Dördüncü Vaadi*” adlı öyküsünde ironik bir üslupla şöyle eleştirmektedir:

*Hamdân, boş ceplerinden, yaygın işsizlikten ve az maaşından şikâyet etti. Karısı Rîme, Amerika komünist olduğunda kendi durumunun yakında değişeceğine söz verdi. Amerika komünist oldu, kırmızı bayraklar göklerinde dalgalandı. Ancak Hamdân’ın durumu değişmedi, cepleri boş, işsizlik yaygın ve maaşların durumu değişmedi.*³¹⁶

³¹⁴ Tâmir, *Senadhaku*, 111.

³¹⁵ Zekeriya Tâmir, *el-Kunfuz*, 1. bs (Beyrut: Riad el-Rayyes Books, 2005), 66.

³¹⁶ Tâmir, *el-Hısrım*, 185.

Öykü, ironik bir şekilde Amerika'nın komünist olmasına rağmen Hamdân'ın durumunun değişmediğini ve ekonomik sorunların devam ettiğini ifade etmektedir. Tâmir, bu ironi ve alaycı üslubuyla toplumda var olan sosyal ve ekonomik sorunları eleştirirken Arap yönetimlerinin, toplumları için olumlu bir değişiklik yapma kabiliyetinin olmadığını ima etmektedir.

“Soytarı” öyküsünde Tâmir, sarayda yaşayanlar ile halk arasındaki ekonomik uçurum prenses ile soytarı arasında geçen şu diyalogla anlatmaktadır:

Prenses: Saraydan çıkmadım, henüz dünya ile tanışmadım. Soytarı: Saray dışındaki insanlar açtır. Bazen göğüslerinden kalplerini çıkarıp, onu satıyorlar ve parasıyla ekmek alıyorlar. Prenses: Sevinç bilmiyorlar mı? Soytarı: Sevinç, ancak iki vücut buluştuğunda, birkaç arkadaş bir araya gelip sefalet, ölüm ve günlük işler hakkında konuştuğunda veya insanlar uyuyup ve rüya gördüğünde doğar.”³¹⁷

Tâmir, bu diyalog vasıtasıyla sosyal ve ekonomik adaletsizliklere dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Öyküde soytarı, prensesin ayrıcalıklı yaşamının dışındaki gerçekleri acımasızca ortaya koymaktadır. Prensesin saraydan çıkmamış olması, onun toplumun diğer kesimlerinin yaşadığı zorluklardan habersiz olduğunu göstermektedir. Soytarının söylediği, “saray dışındaki insanlar açtır. Bazen göğüslerinden kalplerini çıkarıp, onu satıyorlar ve parasıyla ekmek alıyorlar” sözü toplumdaki sosyal ve ekonomik dengesizliğe işaret etmektedir. İnsanların varoluşlarının temelini oluşturan “kalp” bile ekonomik zorluklar karşısında bir “mal” haline gelmektedir. Bu, yönetim ve siyasi otoritenin, insanları ne kadar aşağılayıcı ve onur kırıcı durumlarla karşı karşıya bıraktığını göstermektedir.

Daha önce zikrettiğimiz bir öyküde³¹⁸ Rendâ'nin kraliçe olma isteği ve arkadaşlarını dilenci olarak tanımlaması, Arap yönetiminin halk üzerindeki baskıcı ve eşitsiz yönetimini simgeler. Bu kısa sahne, yazarın yönetimin halkı nasıl yoksullaştırdığı ve muhtaç hale getirdiği konusundaki eleştirel tavrını açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca

³¹⁷ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 98.

³¹⁸ Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-'Aşir*, 96.

“*Rendâ utandı*” ifadesi, yazarın Arap yönetiminin kullanmış olduğu bu çirkin ve gayri insani yöntemin ne kadar utanç verici olduğu vurgulamaktadır.³¹⁹

Bu gözlemler sonucunda, Zekeriya Tâmir’in öykülerinde yansıtılan açlık ve yoksulluk politikalarının, Arap rejimleri tarafından halkı kontrol altında tutma ve yönetimlerini pekiştirme amacı taşıdığı açıkça ortaya çıkmaktadır. Yoksulluk, halkın siyasi ve toplumsal olaylara olan ilgisini azaltarak, yönetimlerin baskısını ve kontrolünü kolaylaştırmaktadır. Tâmir, bu yöntemlerin halk üzerinde yarattığı olumsuz etkileri ve insan onuruna olan zararını, karakterlerin yaşadıkları deneyimler aracılığıyla eleştirel bir şekilde işliyor. Bu temalar, Tâmir’in öykülerinde sadece ekonomik bir sorun olmanın ötesinde, siyasi bir araç olarak işleniyor.

1.2.9. Adam Kayırmacılığı

Zekeriya Tâmir’in öykülerinde, Arap yönetimlerinin siyasi otoriteyi sürdürme ve pekiştirme yöntemlerinden biri olarak ‘Adam Kayırmacılığı’ dikkat çekici bir biçimde ele alınır. Bu öykülerde, liyakatsiz atamalar ve akraba kayırmacılığının toplumsal adalet ve yolsuzluk üzerindeki etkileri incelenir. Tâmir, karakterler ve olaylar aracılığıyla, bu yönetim stratejilerinin toplum üzerinde yarattığı yıkıcı etkileri eleştirel bir bakış açısıyla sunar.

Zekeriya Tâmir’in öykülerinde ele alınan adam kayırmacılığı teması, toplumda yolsuzluk, adaletsizlik ve halkın memnuniyetsizliğine yol açan bir sorun olarak öne çıkar. Tâmir, öykülerinde Arap dünyasında sıklıkla rastlanan, ayrıcalıklı elit sınıfın halka hizmet etmek yerine kendi çıkarlarını koruduğu ve adaleti zarara uğrattığı durumları eleştirir. Örneğin “*En Üstün Binici*” adlı öyküsünde Tâmir, bu temayı açık bir üslupla şöyle ele alır:

En iyi biniciler ve atlar için bir yarış düzenlendi. Bunun üzerine Nasreddin Hoca eşeğine binerek yarış alanına geldi ve yarışa katılmak istediğini açıkladı. Kendisine “sen binici değilken ve eşeğin ağır ağır yürüyorken bu yarışa nasıl katılabilirsin?” denildi. Nasreddin Hoca, güldü ve şöyle dedi: “Bu yarış benden başka kimse kazanamayacak. Aksini söyleyen, günün güneşinden daha net olan bu gerçeği göremeyen biridir.” Bunu üzerine Nasreddin Hoca’dan daha fazla açıklama istendi. Ancak o konuşmaktan kaçındı, yarışa katıldı ve birinci olarak yarışı kazandı. O

³¹⁹ Mderaty, “En-Numûr Fi’l-Yevmi’l-‘Âşir”, 169.

*anda insanlar unutulmuş şu meseleyi fark ettiler: Nasreddin Hoca'nın amcaoğlunun gece gündüz yiğitlerin kalbini titretecek kadar önemli bir makamda olmasıydı.*³²⁰

Öyküde, liyakat yerine kişisel bağlantıların tercih edildiği bir toplumda yetenekli insanların engellendiği vurgulanmaktadır. Öykü, sosyal adaletsizliği ve ilerlemeye engel olan güçlü klişeleri eleştirmektedir. Nasreddin Hoca'nın eşeğiyle yarışa katılması, aile bağları ve ilişkilerin öncelendiğini sembolize etmektedir. Hoca'nın yarışı kazanmasının nedeni, amcaoğlunun güçlü bir makamda olmasıdır. Bu, yetenekli kişilerin geri plana atıldığı ve adil rekabetin engellendiği bir ortamı yansıtır. Tâmir'in ironik ve alaycı üslubu, adam kayırmacılığın eleştirisini yapar ve bu durumun toplumun ilerlemesine engel olduğunu göstermektedir.

Öte yandan “*En Üstün Binici*” başlığı öykünün ana temasını vurgulamak açısından Tâmir tarafından oldukça anlamlı bir seçimdir. Bu başlık, yarışta fiziksel üstünlüğün ötesinde, toplumdaki güç ve nüfuz ilişkilerini temsil eden bir sembol olarak kullanılır. Arap ülkelerindeki kayırmacılık, sıklıkla liyakat ve yetenek yerine kişisel bağlantılara dayanır ve bu da sonuçta toplum içinde üstünlüğe ulaşmaya yol açabilir. “*En Üstün Binici*” başlığı, öykünün ana karakteri Nasreddin Hoca'nın, amcaoğlunun gücü sayesinde avantajlı bir pozisyona gelmesini ve yarışı kazanmasını yansıtır. Ancak bu zafer, gerçek yetenek ve beceriye dayanmaz; aksine güçlü ilişkilere dayalıdır. Bu başlık, kayırmacılığın toplumda nasıl bir ‘üstünlük’ yarattığını ve gerçek anlamda değer yaratmayan kişilere avantaj sağladığını vurgular.

Arap yönetimlerindeki akraba kayırmacılığı, liyakatsiz yöneticilerin atanması ve liyakat eksikliği gibi sorunlar, Tâmir'in öykülerinde sıkça eleştirdiği bir temadır. Sözelimi “*Aile*”³²¹ adlı öyküde bu eleştiri oldukça çarpıcı bir şekilde dile getirilir. Öyküde kral, devlette düzenlemeler yapmak ister. Kral, vezirinden her bir işin başına liyakat sahibi bakanlar getirilmesini söyler. Ancak vezir, bu pozisyonlar için kendi akrabalarını önerir, ki bunlar ilgili görevlerle uzaktan yakından ilgisi olmayan kişilerdir. Örneğin kral şu niteliklere sahip bir dışişleri bakanı ister: “Dünya ülkelerinde büyükelçim olacak aktif bir dışişleri bakanı istiyorum. Seyahat edecek, müzakere edecek ve yurtdışındaki düşmanlarım hakkında bilgi toplayacak.” Vezirin teklifi ise şu şekildedir: “Bu makam

³²⁰ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 368.

³²¹ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 319-324.

ilk oğluma yakışan bir makamdır. Zira o, sanki bir ülkeden diğerine seyahat eden bir turist olarak yaşamak için doğmuş gibidir.” Kralın istediği eğitim bakanına karşın vezirin önerisi şu şekildedir: “Ülkede okuma yazma bilmeyen tek bir kişinin bile kalmaması için çok çalışacak bir eğitim bakanı istiyorum.” Vezir: “Belki de bu makama en uygun kişi teyzemin kocasıdır. Zira kendisi öğretmenliği çok sever, çocuklarını etrafına toplar, onlara ders verir. Kendisini dinleyecek kimse bulamayınca da derslerini duvarlara anlatır.” Yazar bu öykü aracılığıyla Arap yönetimlerindeki liyakatsiz atamaları ve akraba kayırmacılığını hicivsel ve alaycı bir dil kullanarak eleştirmektedir. Öyküde, yönetimdeki akraba kayırmacılığı ve liyakatsiz atamalar, vezirin kralın isteklerine uygun olmayan, niteliksiz akrabalarını önermesiyle alaycı bir şekilde ele alınmaktadır. Yazarın bu yaklaşımı, akraba kayırmacılığının yarattığı sorunları belirginleştirirken, aynı zamanda bu durumun absürtlüğünü ve mantıksızlığını da ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, Zekeriya Tâmir’in öykülerinde işlenen adam kayırmacılığı teması, Arap yönetimlerindeki siyasi otoritenin adaletsiz ve liyakatsiz uygulamalarını ironik bir üslupla eleştirir. Tâmir, bu uygulamaların toplumsal yapının bozulmasına, adaletsizliğin ve yolsuzluğun yaygınlaşmasına nasıl yol açtığını vurgular. Öykülerdeki alaycı ton, kayırmacılığın absürtlüğünü ve toplum üzerindeki yıkıcı etkilerini gözler önüne sererken, aynı zamanda adil, şeffaf ve liyakate dayalı yönetim anlayışının önemini de hatırlatır.

1.2.10. Halkı Cahilleştirmek

Tâmir’in öykülerinde, zorba Arap yönetimlerinin halkı bilinçli bir şekilde cahil bırakma stratejileri ve entelektüel kesimi düşman olarak gösterme eğilimleri net bir biçimde işlenir. Yazar, bu yönetimlerin halkı kontrol etmek ve muhalefeti bastırmak amacıyla bilgiye ve düşünce özgürlüğüne karşıt tutumlar sergilediğini vurgular. Öykülerde, entelektüel kesimin tehdit olarak algılandığı ve susturulmak için baskı ve şiddet uygulamalarına maruz kaldığı görülür. Yönetimlerin, toplumun düşünce ve bilgi düzeyini kontrol etme arzusunun altında, kendi güç ve kontrolünü sürdürebilme amacı yatar. Tâmir, yenilikçi düşüncelerin halk arasında bilinçlenmeyi, sorgulamayı ve toplumsal değişimi teşvik edebileceği fikrini öne sürerken, yönetimlerin bu tür düşünceleri bastırma ve engelleme çabalarını eleştirir.

Sözelimi “*Abbas B. Firnâs Hakkında Anlatılır Ki*”³²² adlı öyküde kral, Abbas b. Firnâs’ın³²³ uçmak için kanatlı bir elbise icat ettiğini duyar. Kral, Abbas b. Firnâs’ın uçuş girişimini yadırgayarak uçuş isteğinin sebebini Abbas’a sorar. “Hayatta hiçbir şeyin uzayda yükseklerde uçmaktan daha harika olmadığına inanıyorum”³²⁴ cevabını veren Abbas, kraldan “sen zulmüm, adaletsizliğim, zorbalığım ve despotluğum olduğunu iddia ettiğin şeylerden uçup kaçmak istiyorsun”³²⁵ yanıtını alır. Abbas kendisine isnat edilen ithamı kabul etmese de öykü sonunda kralın emriyle bir dağın zirvesinden atılarak öldürülür.

Öyküdeki Abbas b. Firnâs’ın uçuş isteğiyle ilgili ifadesi, insanın sınırlarını aşma ve keşfetme arzusunu vurgulamaktadır. Abbas b. Firnâs’ın uçuş isteği, Arap halkının özgürlük, bilgi ve adalet arayışını simgelemektedir. Kralın bu isteği yadırgaması ve halkın gerçekleri görmesine yönelik cevabı, cahil bir halkın daha kolay kontrol edilebileceği düşüncesine dayanmaktadır. Kralın Abbas b. Firnâs’ı öldürmesi, aslında kralın halkın gerçek sorunlarıyla yüzleşmek yerine onları susturup baskı altında tutmaya devam ettiğini göstermektedir. Kralın verdiği cevap, aslında bir savunma mekanizması olarak kullanılmaktadır ve halkın gerçekleri görmesini engellemeye yöneliktir.

Öte yandan öyküde, bilgi sahibi ve aydınlanmış bireylerin otoriter yönetimler tarafından tehdit olarak algılandığı ve bu nedenle de bu tür yönetimlerin bilinçli bir şekilde baskı ve kısıtlama politikaları uyguladığı anlatılmaktadır. Öykü, otoriter rejimlerin gerçekleri gizlemek ve toplumu kontrol altında tutmak için bilgiye erişimi sınırlandırma veya manipüle etme eğilimlerini yansıtmaktadır.

Ayrıca öyküde Tâmir tarafından kullanılan Abbas b. Firnâs’ın karakteri, sürekli olarak çeşitli kısıtlama ve baskılara maruz kalan çağdaş Arap düşünürünü temsil etmektedir. Tâmir’e göre otoriter Arap rejimi, iktidarlarını korumak amacıyla toplumun her

³²² Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 215-20.

³²³ Ebü'l-Kâsım Abbâs b. Firnâs b. Verdûs (ö. 274/887), Endülüs’te felsefe, kimya, astronomi ve edebiyat gibi çeşitli alanlarda çalışmalar yürüten bir bilim adamıydı. Uzayı temsil eden bir gök küresi kurarak ve Sindhind tablolarını Avrupa’da çizerek astronomiye katkıda bulundu. Ayrıca havacılıkla ilgilendi ve uçuş denemeleri yaparak havacılık tarihinde önemli bir yere sahip oldu. Ancak yaptığı uçuş takımının kuyruk kısmı eksik olduğu için inişi sert oldu ve ölümden zor kurtuldu. Abbas b. Firnâs, havacılığın öncülerinden sayılmaktadır. Bunların yanı sıra kristal yapımı ve kimya ile de ilgilendi.

³²⁴ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 217.

³²⁵ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 218.

kesimine karşı baskı ve tehdit yöntemlerini uygulamakta ve her türlü muhalif düşünceyi susturmaya çalışmaktadır. Bu sebeple, rejim bütün yeniliklere karşı büyük bir kuşku ve korku içinde hareket etmektedir. Bir Arap düşünürü bir yenilik veya düşünce ortaya koyduğunda, rejim varlığından endişe duyarak hemen ondan şüphelenir ve onu ortadan kaldırmak için adımlar atar. Yazarın Abbas b. Firnâs'ın karakterini kullanma amacı, Arap rejimlerinin iktidarda kalabilmek için düşünürleri ve mucitleri baskı altında tutarak toplumlarının ilerlemesini ve gelişmesini feda etmelerine dikkat çekmektir.³²⁶

Netice itibariyle Tâmir, öykülerinde otoritenin halkı cahil bırakarak ve entelektüel kesimi düşman olarak göstererek toplumu kontrol altında tutma stratejilerini eleştirmektedir. Bu öykülerde, bilgiye ve düşünce özgürlüğüne karşı tutumlar ve entelektüel kesime uygulanan baskı ve şiddet, otoriter rejimlerin bilgi ve düşünceyi kısıtlayarak güçlerini sürdürme arzusunu yansıtmaktadır.

1.2.11. Öldürme

Zekeriya Tâmir'in öykülerinde işlenen öldürme uygulaması, siyasi otoritenin en karanlık ve acımasız yüzünü sergiler. Tâmir, bu öykülerde otoritenin halk üzerindeki baskısını ve kontrolünü en şiddetli biçimde uyguladığı yöntemleri ele alır. Otoritenin insan hayatını hiçe saydığı, keyfi öldürmeler ve yargısız infazlar, Tâmir'in kaleminden çıkan karakterlerin yaşamlarını derinden etkileyen ve toplum üzerindeki korku ve yılgınlığı pekiştiren unsurlar olarak karşımıza çıkar. Bu öykülerde, insanların yaşadığı acılar ve adaletsizlikler, bireylerin ve toplumun otorite karşısındaki çaresizliğini ve kırılganlığını vurgular. Öldürme, Tâmir'in öykülerinde, otoritenin birey üzerindeki mutlak gücünü ve insan hayatının değerini hiçe sayan zihniyetini eleştirel bir bakış açısıyla ortaya koyar.

Bu başlık altında, önceden farklı başlıklar altında işlenen siyasi otoritenin öldürme, idam ve yargısız infazlarla ilgili konulara tekrar yer vermeyeceğiz. Bu temalar tezin diğer kısımlarında ele alındığı için, burada sadece konuyu pekiştirecek birkaç örnek üzerinde durulacaktır. Bu yaklaşım, konunun geniş çerçevedeki işlenişine sadık kalmak ve aynı zamanda tezin bütünlüğünü sağlamak amacıyla benimsenmiştir. Bu sayede,

³²⁶ Mesûd, “eş-Şahsiyyâtü't-Turâsiyye”, 100-101.

tekrar eden bilgilerin önüne geçilerek okuyucunun dikkati ve odaklanması korunmuş olacaktır.

Tâmir, öykülerinde zorba Arap yönetiminin şiddete dayalı uygulamalarını dile getirerek eleştirmektedir. Ancak diğer Arap vatandaşları gibi baskıcı ve zorba yönetimden korkan Tâmir, eleştirilerini bazen sembollerini kullanarak yapmaktadır. Örneğin Rendâ isimli bir kız çocuğu ile beslediği bir kuzu arasındaki geçen olayı anlatan öykü, Tâmir'in söz konusu üslubunun en açık örneklerinden biridir:

Rendâ bir gün kuzusuna: Çabuk büyü, dedi. Küçük kuzu: Beni sevseydin, bunu istemezdin. Onu sevdiğini tekrar tekrar söyledi; ama arkadaşlarına karşı onunla övünmek için büyümesini arzuluyordu. Kuzu büyüdü, kasap dükkanına götürüldü. Rendâ acıyla feryat etti. Fakat feryadı, kuzusunu kasabın bıçağından kurtaramadı.³²⁷

Bu sembolik öyküde, Rendâ, Arap anneleri sembolize ederken; kuzusu, o annelerin sevgi ve büyük cabalarla büyüttükleri çocuklarını sembolize etmektedir. Anneler, çocuklarını gurur duyulacak şekilde büyütmektedirler. Anacak zorba Arap yönetimi onları öldürmektedir. Arap anneleri çeşitli zorluklara mazur kalarak çocuklarına bakar, fakat çocuk büyüdüğünde o zorba yönetimin şiddetine maruz kalarak onun kurbanı olmaktadır.

Bu bağlamda Tâmir, despot Arap yönetimin adalet anlayışının çarpıklığını, insan hayatının değerini kaybetmiş olduğunu ele almaktadır. Söz gelimi yazar, “*Teksîru Rukeb*” öykü koleksiyonunun on dokuz numaralı öyküsünde yönetimin büyük çapta katliamlar gerçekleştirdiğini, masum insanları haksız yere öldürdüğünü ve bunu kahramanlık gibi addettiğini açık bir üslupla ele almaktadır:

Hüda dedi ki: Biraz önce bir adamın asıldığını gördüm. Kocası ona sordu: Ne yaptın da onu astılar? Trafik ihlali mi? Hüda dedi ki: Polisin ve halkın şöyle dediğini duydum: Bir aile üyesi kardeşini öldürdüğü için bütün aileyi öldürdü... Erkekleri, kadınları, erkek çocukları ve kız çocuklarını öldürdü. Kocası dedi ki: Dünyanın durumu bu. Kim sadece on kişiyi öldürürse suçludur ve asılır. Kim de yüzbinleri öldürürse o, kahramanların kahramanıdır.³²⁸

³²⁷ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi 'l-'Aşir*, 90.

³²⁸ Tâmir, *Teksîru Rukeb*, 45-46.

Arap dünyasında insanların yargılanmadan idam edilmesi Tâmir'in sıklıkla eleştirdiği bir temadır. Tâmir, bu temayı “*Teksîru Rukeb*” öykü koleksiyonunun elli üç numaralı öyküsünde şöyle ele alır:

*Fethi acıkınca biri kırmızı diğeri beyaz iki elma aldı. Yakındaki bir parka gitti ve banklardan birine oturdu. Beyaz elmayı yemek üzereydi ki elma ona sordu: Yargılanmadan idam edilecek miyim? Fethi dedi ki: Sen insanlardan daha üstün değilsin.*³²⁹

Burada kırmızı ve beyaz elmaların sembolizmi, farklı insanları veya toplumsal grupları temsil etmektedir. Bu semboller, toplumun farklı kesimlerinde yer alan insanların, yönetim tarafından aynı şekilde yargılanıp cezalandırıldığına dair bir eleştiri taşımaktadır. Ayrıca Fethi ile elma arasındaki diyalog, despotik yönetimin keyfi idam kararlarına, insanların yargılanma hakkının ihlaline ve adaletin olmadığı bir ortama işaret etmektedir.

Özetle, Zekeriya Tâmir'in öykülerinde işlenen öldürme uygulaması, siyasi otoritenin en karanlık ve acımasız yüzünü sergilemektedir. Tâmir, bu öykülerde otoritenin halk üzerindeki baskısını ve kontrolünü, özellikle keyfi öldürmeler ve yargısız infazlar üzerinden ele almaktadır. Bu vahşetler, karakterlerin yaşamlarında derin izler bırakırken, toplum genelinde korku ve çaresizliği pekiştirmektedir. Tâmir, öykülerinde otoritenin insan hayatını hiçe sayan zihniyetini ve bireyler üzerindeki mutlak gücünü eleştirel bir bakış açısıyla ifade etmektedir.

1.3. Siyasi Otoriteye Karşı Bireyin Tutumu

Tâmir'in öykülerinde siyasi otorite, genellikle baskıcı, zorba ve adaletsiz bir güç olarak betimlenirken, bireyler bu otoriteye karşı farklı tutumlar gösterir. Bu tutumlar, boyun eğmek, baş kaldırmak ve ölüm eğilimi göstermek gibi çeşitli biçimlerde ortaya çıkar. Öykülerde ayrıca, siyasi otoriteye karşı entelektüellerin tutumu da konu edilir. Bu karakterler zorba yönetimlere meydan okuyan veya otoriteye boyun eğen farklı yüzleriyle tasvir edilir. Bu kısımda, Tâmir'in öykülerinde siyasi otoriteye karşı bireylerin ve entelektüellerin sergilediği bu çeşitli tutumlar üzerinde durulacak, bu tutumların nedenleri ve sonuçları detaylı bir şekilde ele alınacak ve Tâmir'in eserlerinin toplumsal ve siyasi eleştirideki derinliği ve çeşitliliği incelenecektir. Bu incelemenin

³²⁹ Tâmir, *Teksîru rukeb*, 143.

Arap toplumlarındaki siyasi yapıların ve bu yapıların bireyler üzerindeki etkilerinin anlaşılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

1.3.1. Boyun Eğmek

Zekeriya Tâmir'in öykülerinde zorba yönetime karşı mücadele eden veya direnen kahramanlar bulmak oldukça zordur. Kahramanlar, genellikle ya teslim olur ya da öykünün sonunda anlamsız bir cinayete karışır ya da kendilerini öldürürler.³³⁰ Tâmir, bireyin bu tutumunu ele alarak Arap yönetimlerinin baskıcı tutumlarına yönelik eleştiriler yaparken, aynı zamanda bu tutumlara tepkisiz kalan Arap ülkesi vatandaşlarını da eleştirmektedir.

Bu bağlamda yazar, öykülerinde Arap halkının otoriter rejime karşı tepkisiz ve itaatkâr bir tutum sergilediğini ve lider değişikliklerinin halkın umursamadığı bir konu haline geldiğini eleştirmektedir. Örneğin “*Bin Yıl Sonra*” adlı öyküde yazar, bu temayı ironik bir üslupla şöyle ele almaktadır: “Cumhurbaşkanımız öldü ve onun yerine güzel genç bir kızı geçti. Biz de fısıldayarak şöyle dedik: Güzel bir katil, çirkin bir katilden daha iyidir.”³³¹

Bunun yanında polisin zorbalığına karşı öykü kahramanlarının çaresiz kalıp boyun eğmeleri, Tâmir'in ele aldığı temaların başında gelmektedir. Yazar, “*Karakolda Bir Gece*” adlı öyküsünde bireyin polis gücünün ve baskıcı doğasının karşısında ne kadar aciz kaldığı açık bir üslupla şöyle anlatmaktadır: “Karakol amiri bize şunları söyledi: Birkaç gün önce gücüyle tanınan bir adamı tutukladık. Kadın gibi ağlarken ayaklarımı öpmek için bana yalvardı, ben de ona acıdım ve ayakkabılarımı öpmesine izin verdim.”³³² Öyküde gücüyle tanınan bir kişinin bile bu mekânda ne kadar aciz kaldığını, insan onurunun nasıl ayaklar altına alındığını vurgulamaktadır. Ayrıca karakol amirinin, bu durumu bir övünç kaynağı olarak anlatması ve tutuklunun aşağılanmasıyla zevk alması, otoriter yapıların bireyler üzerinde sadece fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik bir üstünlük kurmayı amaçladığını göstermektedir.

³³⁰ Faruk Bozgöz, “Suriyeli Öykücü Zekeriya Tâmir ve Edebî Dünyası”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 7, sy 1 (Nisan 2003): 161-62.

³³¹ Tâmir, *Senadhaku*, 117.

³³² Tâmir, 207-208.

Bu bağlamda öykülerdeki kahramanların polis müdahalesine karşı genellikle sessiz kalma veya itaat etme eğiliminde oldukları görülmektedir. Sözelimi “*Nehir*”³³³ öyküsünde Tâmir, polislerin zorbalığına maruz kalan Ömer es-Sa’dî karakteri üzerinden bireyin boyun eğme tutumunu vurgulamaktadır. Ömer, nehrin kenarında polislerle karşılaştığında, tehditkâr tavırları ve silahları karşısında direnç göstermeksizin pasif bir tutum sergilemektedir. Polislerin baskısı altında kimliğini açıklar ve istenilen şekilde hareket eder. Ömer suçsuz olduğu halde ve hücreye kapatılmasına rağmen bu pasiflik devam etmektedir. Tâmir, bu durumu vurgulayarak güçsüz bireyin baskıcı otoriteye karşı teslimiyetini eleştirel bir bakış açısıyla sunmaktadır.

“*Cinayet*” öyküsünde Süleyman el-Halebî karakteri boyun eğme tutumuyla belirgin bir şekilde öne çıkar. Öyküde, baskıcı bir rejim altında yaşayan Süleyman, göstermelik bir yargılama sonrası idam cezasına çarptırılır. Ancak bu süreçte dikkat çeken nokta, Süleyman’ın idam kararına ve infazına boyun eğme tutumudur:

*Süleyman el-Halebî’nin tüm giysileri üzerinden çıkartıldı. Üç adamın gözleri önünde cıvılcıplak kalmaktan dolayı utanç duymadı... İki adam ahşap dolaptan büyük bir bıçak çıkarttılar. Daha sonra direnmeye çalışmayan Süleyman’ı yere yatırdılar... Sonra iki adam iki cellada dönüştüler ve Süleyman’ın sağ el parmaklarını bıçakla kestiler. Süleyman acıyla bağırdı ve kesilen parmaklarından kan fışkırdı... Süleyman’ın kolu kesildi, inledi ve bir hayvan çığlığı gibi boğuk, uzun bir çığlık attı... İki adamdan biri dizleri üzerine çöktü ve onun sağ kolunu seri bir hareketle kesti... Süleyman el-Halebî direnmeye çalışmadı... Süleyman el-Halebî’nin bedeni yavaş yavaş küçülmeye başladı. Kesilen organları yanına bırakılıyordu... Elinde bıçak olan, bıçağın keskin tarafını Süleyman el-Halebî’nin boynuna koydu. Süleyman, bıçağın ucunun kesmek için boğazına dokunuşunu hissettiği zaman gözlerini kapadı ve ölü serçeler gibi doğan yıldızlar gördü.*³³⁴

Süleyman acımasız bir şekilde infaz edilirken hiçbir direniş ve tepki göstermediğini görmekteyiz. Bu, onun karşılaştığı otorite karşısında ne kadar güçsüz olduğunu ve teslimiyetçi bir tavır takındığını göstermektedir. Kendi yaşadığı acıları sessizce kabullenmekte ve boyun eğmekte olduğunu fark etmekteyiz. Bu durum, öykünün genel atmosferinde baskı ve otoritenin bireyler üzerinde nasıl bir zayıflatma ve sindirme etkisi yarattığını anlatmaktadır. Aynı zamanda bu, bireylerin baskıcı rejimler karşısında nasıl çaresiz hissetmekte olduklarını ve direnme ihtimalinin olmadığını da ifade etmektedir.

³³³ Tâmir, *Rabî’un fi’r-Ramâd*, 69-77.

³³⁴ Tâmir, *Rabî’un fi’r-Ramâd*, 37-40.

Tâmir, bu öyküde otoriter devlet yapısını eleştirmektedir. Öykü, devletin dayatmacı, emredici ve hüküm verici yaklaşımına karşın, bireyin özgür iradesi olmadığına dikkat çekilmektedir. Bireyin devlete koşulsuz biçimde boyun eğmesi, sorgu, tenkit veya itirazda bulunma hakkının olmaması vurgulanmaktadır. Dahası, bireyin kafasından geçen sorgulayan düşünceler bile suç olarak görülmektedir. Birey, üzerine atılan suçü kabullenmekle yükümlüdür. Devlet, bireyin suçunu, düşüncelerini ve rüyalarını bilerek belirlemiştir ve bu suçun karşılığı ölümdür. Öykü, otoriter yönetimlerin en küçük bir tenkide ya da itiraza gösterdiği intoleransı ve bireylerin zihinlerini esir alma hedeflerini ortaya koymaktadır.³³⁵

Bununla birlikte Tâmir'in öykülerinde tasvir edilen karakterler, bireysel irade ve özgürlüklerinin, otoriter güçler tarafından ne derece kolay bir şekilde gasp edilebildiği gösterilmiştir. Öykülerde sergilenen karakterlerin, en başta etik ve ahlâkî normlara bağlı oldukları, hatta toplum tarafından saygı gördükleri anlatılırken, otoriter zulüm karşısında bu ilkelerini kaybetmeleri oldukça dikkat çekicidir. Sözgelimi “*Sıradan Bir Gece*”³³⁶ öyküsünde, mahallede sevilen, saygı gören, dürüst, güçlü ve cesur olan Ebû Hasan adlı kahraman, bir kadının çantasını çalmakla haksız yere suçlanır. Polis tarafından tutuklanır ve karakola götürülür. Ebû Hasan, başta kendisine isnat edilen suçü kabul etmez. Ancak, karakol amirinin uyguladığı fiziksel ve psikolojik şiddet sonucu, Ebû Hasan onurlu duruşunu kaybederek işlemediği bir suçü kabullenmektedir. Bu durum, Ebû Hasan'ı onurlu bir bireyden itirafçı bir hırsıza dönüştürmüştür:

Ebû Hasan: Size yalvarıyorum. Komiser: Çaldığını söyle, işkence görme. Ebû Hasan titreyen bir sesle: Kadının çantasını ben çaldım, dedi... Komiser şöyle dedi: Susuncaya kadar vurmaya devam edin. Sus! Senden hiç ses duymak istemiyorum... Komiser ona: Söyle bana Ebû Hasan, sen erkek misin, kadın mısın? Ebû Hasan: Tabi ki erkeğim. Komiser neşeli bir sesle: Yalan söylüyorsun. Sen kadınsın. Haydi konuş ve kadın olduğunu söyle. Kadın olduğunu söylemezsen kızarım. Kızdığım zaman ne olacağını da artık öğrendin. Ebû Hasan kısık bir sesle: Ben... kadınıam.³³⁷

Ebû Hasan karakterinin bu dramatik dönüşümleri, öykülerde başlangıçta fikirlerine ve ilkelerine sadık kaldıkları halde, karşılaştıkları zorluklar karşısında hızla çözülen

³³⁵ Kula, “Modern Suriye Hikâyesine Genel Bir Bakış”, 38.

³³⁶ Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-'Aşir*, 32-46.

³³⁷ Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-'Aşir*, 39-41.

güçlerini ve ilkelerinden ödün vermeye başlamalarını işaret eder. Ebû Hasan'ın cinsiyetini bile inkâr etmeye zorlandığı an, otoriter gücün birey üzerindeki tahakkümünün ne denli yıkıcı ve dönüştürücü olabileceğini vurgular. Ebû Hasan'ın yaşadığı tecrübe, bireyin otoriter bir yapı karşısında nasıl hızla boyun eğebileceğinin canlı bir örneğini sunuyor.

Ayrıca Arap bireylerinin otoritenin keyfi eylemlerine boyun eğmek zorunda kalması, yazarın sıklıkla ele aldığı bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha önce zikrettiğimiz “*İlk Küçültme*” öyküsü, Arap bireyin otoriteye karşı itaat etmek zorunda bırakıldığı ve ezildiği bir örneği temsil etmektedir. Öykü kahramanı Abdunnebi es-Sabban fazla hava solumakla suçlanır ve ameliyatla akciğeri küçültülür.³³⁸ Bu olay, Arap toplumunda otoriteye karşı itaatkâr ve ezilmiş bir durumu eleştirmekte ve Arap bireylerin maruz kaldığı baskı ve zulmü vurgulamaktadır. Nitekim Otoritenin keyfiyetine karşı çıkma şansı olmadığı için Abdunnebi, boyun eğmek zorunda kalmış ve otoritenin istediği şekilde dönüştürülmüştür.

Öte yandan öykülerde içlerinde direnme ve isyan eğilimi barındıran karakterler bile baskıcı güçlere boyun eğmekte ve zahiren itaatkâr görünmektedir. Karakterler, baskıcı güçlere karşı boyun eğerken, iç dünyalarında gerçek düşüncelerini ve direniş içgüdülerini saklamaktadır. Sözelimi “*Akşam Geldiğinde*” adlı öyküde melekler, bir ölüyü sorgulamak için mezarına girerler. Yalan ve kaçamak cevaplar veren ölü, meleklerin “sol yanağına tokat atan birine ne yapıyordun?” sorusuna şu cevabı vermektedir: “Yüzümün pürüzlü cildinden elinin incinip acımadığını soruyorum ve her şekilde özür dilemeye çalışıyorum.” Fakat ölünün iç sesinin verdiği cevap şöyledir: “Sol yanağına, sağ yanağına, babasına, dedesine, onu savunmaya çalışan herkese tokat atarım.”³³⁹ Öykü kahramanının sergilediği tutum, bireyin baskıcı güçlere karşı içsel bir direniş hissetmesine rağmen dış dünyada itaatkâr bir tavır sergilediğini göstermektedir.

“*Muhammed el-Mahmudî'nin Başından Geçenlerin Özeti*”³⁴⁰ öyküsünde kahvehanedeki mezarından çıkarılan öykü kahramanı Muhammed el-Mahmudî, kendisine isnat edilen suçlamaları kabul etmese de öykünün sonunda komiserin baskıları sonucunda boyun

³³⁸ Tâmir, *el-Hısrım*, 167.

³³⁹ Tâmir, *Senadhaku*, 186.

³⁴⁰ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi 'l-'Aşir*, 83-86.

eğip kabul etmek zorunda kalır. Öyküdeki Muhammed el-Mahmudî'nin durumu, bireyin otorite karşısındaki çaresizliğini ve boyun eğişini somut bir örneklerle sergiliyor. Öykü sadece otoritenin baskısını değil, aynı zamanda bireylerin bu baskı karşısında nasıl pasif olduğunu, hatta zaman zaman bu baskıyı nasıl içselleştirdiğini de ele alıyor. Yani, Muhammed el-Mahmudî'nin komiserin teklifini kabul etmesi, otorite karşısında boyun eğmenin sadece bir tepki değil, aynı zamanda bir alışkanlık veya öğrenilmiş çaresizlik olabileceğini de gösteriyor.

Diğer taraftan öyküler, yazarın sıkça ele aldığı toplumsal pasifliği ve baskıcı rejimlere karşı direncin yokluğunu yansıtmaktadır. Tâmir, bu konuyu “Doğuş” adlı öyküsünde oldukça çarpıcı bir şekilde şöyle dile getirir:

Adamların en güçlüsü, en zengini ve en kurnazı, ovaları, dağları, vadileri olan toprakları, Göğü, güneşi, ayı ve karanlık çöktüğünde parıldayan yıldızları, yerlerinden göçüp giden bulutları, ilkbaharı, yazı, sonbaharı ve kışı ele geçirdi. Kedileri, köpekleri ve kuşları, çölleri, denizleri, gölleri ve nehirleri ele geçirdi. Sonra ele geçirdiklerini dikkatlice inceledi ve sadece erkek, kadın ve çocuklardan yoksun bir ülkenin sahibi olduğunu gördü ve eksik olanı da zahmetsizce hemen elde etti.³⁴¹

Öykünün son cümlesi, erkek, kadın ve çocukları “zahmetsizce” ele geçirdiği belirtilerek, halkın dirençsiz ve pasif bir şekilde bu baskıya boyun eğdiği ima edilir. Bu da bireylerin otoriter bir rejim karşısında ne kadar güçsüz olduğunu ve baskıcı yönetimlerin halk üzerinde ne kadar etkili bir kontrol kurabildiğini ifade etmektedir.

Bunun yanı sıra yazarın öykülerinde zorba Arap yönetimi altında yaşayan insanların olması gereken temel haklarından oldukça az bir şey elde ettiklerinde onu kaybetmekten korktuklarını görmekteyiz. Dolayısıyla geçim ve güven kaygılarını hep içinde taşıyan Arap insanları, otoriteye sürekli boyun eğmeyi tercih etmektedirler. Tâmir'in “Gece Eglencesi” öyküsünde mezarlıkta oturup şarkı söyleyip rakı içen Ebû Şekûr ile gece bekçisi arasında geçen bir diyalog bunun açık bir örneğini teşkil etmektedir:

Ebû Şekûr, mezarlardan birini göstererek bekçiye: Otur, otur. Bekçi: Her an polis devriyesi gelebilir. Ebû Şekûr: Kimse gelmez. Hem, polis devriyesi gelirse ne olur? Bekçi: Evim yıkılır. Ebû Şekûr: Evini bilirim. Eğer yıkılırsa kurtulur, rahata erersin. Bekçi: İşimden ayırırlar. Ebû

³⁴¹ Tâmir, *Senadhaku*, 101.

*Şekûr alay ederek: Karnını doyuracak bir lokma ekmek bile vermeyen işini kaybetmekten korkuyorsan, delisin.*³⁴²

Tâmir, burada değersiz kazançlar için otoriteye karşı çıkmayan ve ona boyun eğen Arap halklarını eleştirmektedir.

Bu çerçevede otoritenin fakirleştirme uygulamasına karşı Arap bireylerin boyun eğdiği görülmektedir. Yazar, bu konuyu “*Herkese Tek Bir İsim*” öyküsünde ince bir üslupla şöyle anlatır:

*Bir gün Nasreddin Hoca insanlara şöyle seslendi: Çocuklarınıza Eyüp ismi dışında bir isim vermekten sakının. İnsanlar Nasreddin Hoca’yı ahmaklık ve aptallıkla suçladı. Ancak yoksullukları ve sefaletleri artınca, Nasreddin Hoca’nın tavsiyesinde saklı olan hikmetin farkına vardılar.*³⁴³

Eyüp, sabır ve dayanıklılık sembolü olan bir isimdir. İslam inancında Hz. Eyüp, sabrıyla tanınır ve birçok sıkıntıya maruz kalmasına rağmen inancından taviz vermez. Nasreddin Hoca’nın bu tavsiyesi, toplumun zor zamanlarda dayanıklı olması ve sabırla karşılaştıkları zorluklara tahammül etmesi gerektiğine işaret eder.

Sonuç olarak, Zekeriya Tâmir’in öykülerinde, zorba yönetimlere karşı mücadele eden veya direnen karakterlerin nadirliği dikkat çekicidir. Yazar, öykülerinde, otoritenin baskıcı uygulamaları karşısında bireylerin boyun eğme eğilimlerini ortaya koymaktadır. Tâmir, karakterlerin bu tutumunu ele alarak, Arap yönetimlerinin baskıcı tutumlarına ve bu tutumlara tepkisiz kalan Arap ülkesi vatandaşlarını eleştirmektedir. Bu çerçevede, öykülerdeki kahramanların, otoritenin fakirleştirme uygulamalarına, gözetleme ve zorbalıklarına karşı nasıl pasif kaldıkları ve içselleştirdikleri çeşitli durumlar incelenmektedir.

1.3.2. Baş Kaldırmak

Tâmir’in çoğu öyküsünde Arap insanının otoritenin zorbalığına karşı boyun eğmeği, kaçmayı hatta ölümü tercih ettiği görülmektedir. Fakat bazı durumlarda Arap insanı, zulme hayır diyerek yönetime başkaldırmaktadır. Bu durum, Tâmir’in öykülerinde

³⁴² Tâmir, *en-Numûr fî l-Yevmi ’l-’Aşir*, 76-77.

³⁴³ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 354.

nadiren rastlanmaktadır. Sözelimi “Zafer” adlı öyküde hazinesindeki parası eksilen hükümdar, halka yeni vergiler konulmasına karar verir. Vergileri toplamak için tahsildarlar ve polisler halka şiddet uygular. “Sonunda bir gün halkın sabrı tükenir, öfkeleri başlarına vurur ve zulmü lanetleyen sesleri yükselerek büyük bir kalabalıkla hükümdarlık sarayına doğru ilerlemeye başlarlar.”³⁴⁴

Tâmir’in çoğu öyküsüne bakıldığında bu öyküdeki halkın tutumu alışılmadık bir tutum olarak nitelendirilir. Zira Tâmir’in öykü kahramanı, genel olarak yönetimin eziyetine karşı itiraz etmeyen, içine kapanık, ürkek ve kaçmayı seçen bir kişidir. Öte yandan yukarıdaki ifadelerde Tâmir, Arap insanlarını yönetimin zulmüne karşı başkaldırıya çağırmakta ve bir gün halkın sabrının tükeneceğine dair yönetimi uyarmaktadır.

Benzer bir şekilde “Unutkanlık” adlı öyküdeki şu ifadeler halkın korkusuzca yönetime karşı durması ve zorbalığa boyun eğmemesi konusunda oldukça çarpıcı bir örnek teşkil etmektedir:

*Şehir halkı, ölümün yaklaştığını kesin olarak anladıktan sonra, yüzleri soldu ve konuşmamaya başladılar; fakat garip bir cüret ve cesaret kazandılar. Kral ve askerleri onlar için korkulacak şeyler olmaktan çıktı. Hapse, işkenceye ve darağaçlarına aldırmadan vergi vermez oldular.*³⁴⁵

Bazı öykülerde kahramanlar, yaşadıkları zorluklara ve baskıya rağmen kaçmadıkları, karşı bir eylemde bulundukları görülmektedir. Örneğin “Son” adlı öyküde bu konu sembolik bir tarzda ele alınmaktadır:

*Rengi solmuş bir adam, intikam alır gibi bir hareketle bıçağını kabzasına kadar yere sapladı. Sonra kulağını yere dayadı. Dehşetle çığlık attı: Yer ağlıyor. Sonra kulağını ikinci kez yere dayadı. Sevinç dolu bir sesle haykırdı: Öldü. Kulağını üçüncü kez yere dayadığında, düzenli bir şekilde yere vuran asker postallarının sesinden başka bir şey duymadı.*³⁴⁶

Öyküdeki karakter, karşılaştığı adaletsizliklere ve zulme tepki olarak eyleme geçer. Bıçağını yere saplaması ve ‘yerin ağlaması ve ölmesi’ ifadeleri, Tâmir’in ülkeye ve yönetimine yönelik eleştirilerinin bir temsili olup, Tâmir’in bakış açısına göre huzurlu bir yaşam sunmayan bir ülkenin sonunun kaçınılmaz olduğunu gösterir. Öyküdeki Arap bireyin, ülkesini ‘öldürmek’ şeklindeki çözümü, yönetimin baskılarına ve acılarına bir

³⁴⁴ Tâmir, *en-Numûr fî l-Yevmi’l-‘Aşir*, 125.

³⁴⁵ Tâmir, *er-Ra’d*, 37-38.

³⁴⁶ Tâmir, *en-Numûr fî l-Yevmi’l-‘Aşir*, 19.

isyan olarak algılanabilir. Ayrıca, kahramanın bıçağını yere saplamasının ardından duyduğu asker postallarının sesleri, süregelen mevcut düzeni ve halkın karşı koyamayacağı askeri gücü simgeler.

Tâmir'in öykülerinde Polisin zorbalığına karşı çıkan bir karakter bulmak oldukça güçtür. Ancak Tâmir “*Polis ve At*” öyküsünde bu temayı sembolik bir üslupla ele almaktadır. Öyküde polis, öykünün kahramanı Ebû Mustafa'nın araba ve yayalar için ayrılmış bir caddeden at arabası ile geçmesini engeller. Bunun üzerinden at, öfkelenir ve polisi ezerek öldürür:

*Ebû Mustafa, bir süre tereddüt içerisinde kaldı. Polis ona bağırdı: Dön geri. Hemen geri dönmezsen pişman olursun. Ebû Mustafa, arabaya doğru yöneldi. O an, atın öfkesi zirveye ulaşmıştı. Tüm gücünü topladı ve gemi azağına alarak ileri doğru atıldı. Kendisine doğru gelen arabayı gören polis şaşırды. Kaldırımı atlamaya çalıştı; ama başaramadı. At ona vurdu, yere savrulurken sırtı üzerine düştü. Atın ayakları göğsünü çiğnedi, sonra da arabanın tekerleri üzerinden geçti. Polis, kıpkızıl kana boyandı.*³⁴⁷

Bu öyküde atın polise karşı tutumu, polisin zorbalığına maruz kalan, adalet ve özgürlük arayışında olan ezilmiş emekçi insanların sessizce boyun eğmeyi reddetme ve doğal haklarını savunma arzusunu sembolize etmektedir.³⁴⁸

Başka bir öyküde yoksulluğu ve sefaleti çeken öykü kahramanı, yönetimin kontrol araçlarından biri olan basın organlarına karşı tepkisini şöyle ifade etmektedir: “Özenle bir yığın yırtık gazete kağıdını seçtim ve üzerine bevletmeye başladım.”³⁴⁹ Öykü kahramanının bu davranışı, onun zorluklarla mücadelesini ve kendi sesini duyurmak için verdiği mücadeleyi temsil eder ve medya araçlarının yanıltıcı kullanımına karşı bir isyan olarak yorumlanabilir.

Öte yandan otoriter rejimlerde askerlerin nadiren komutanlarının emirlerine uymadığı durumlar rastlanır. Tâmir, bu hususu “*Büyücü*” öyküsünde etkili bir üslupla ele alır. Öyküde askerler, beş yaşındaki bir çocuğu vurmuyarak komutanlarının emrine karşı gelirler:

³⁴⁷ Tâmir, *er-Ra'd*, 70.

³⁴⁸ Yasin Ketâneh, “İsticâbet'u ş-Şekli lil'Madmûn fi-Kıssası Zekerîya Tâmir”, *Al-Karmil Studies in Arabic Language and Literature* 9, sy 1 (10 Şubat 1988): 121, <https://doi.org/10.1163/29497841-00901007>.

³⁴⁹ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 27-28.

Beş yaşındaki bir çocuk elleri arkasından bağlanmıştı. Yeşil gözleri koyu bir bezle örtülmüştü. Önünde beş asker, tüfekleriyle, komutanlarının beklenen yeni emirlerini yerine getirmeye hazır duruyordu. Emreden komutanlarının sesi yükseldi. Hızlı hareketlerle silahlarının ağızlarını çocuğun kalbine doğrulttular ve komutanları onlara ateş etmelerini emretti. Komutanın sert sesi ile o sırada çocuktan gelen ve beş askerin kulaklarına ulaşan kahkaha sesiyle karıştı. Ardından birinci asker gülerken güzel karısını hatırladı. İkincisi nehre bakan bir pencerenin yanındaki yatağını hatırladı. Üçüncüsü bir arkadaşıyla sohbet ederken yürüdüğü ağaçlı bir sokağı hatırladı. Dördüncüsü babasının genç olduğu zamanları hatırladı. Dördüncüsü, babasının ona deniz kıyısında balık tutmayı öğrettiği bir günü hatırladı. Beşincisi, kendisinin hastalandığı günde annesinin aniden yaşlandığını hatırladı. Beş asker, askeri emre uymak için harekete geçtiler. Beş kanlı delikle yere yığılan komutanlarının göğsüne tüfekleriyle ateş ettiler. Pişmanlık duymadan göğüslerinden vurulmayı beklediler. Fakat hayatta kaldılar ve ateş etme emri veren komutan öldü.³⁵⁰

Bu öykü, Tâmir'in öykülerinde yaygın olmayan bir temayı yansıtmaktadır. Öyküde, askerlerin komutanlarının emirlerini sorgulama cesaretini gösterdikleri ve insanî değerlerini önceledikleri görülür. Çocuğun masumiyeti ve kahkahası, askerlerin vicdanlarını harekete geçirir ve emirlere karşı çıkma cesareti kazandırır. Kahkaha âdetâ bir sihir gibi işlev gördü. Bu da Tâmir'in öyküsüne “Büyücü” adını vermesinin sebebidir.³⁵¹

Özetle, Tâmir'in öykülerinde Arap bireyinin sabrının tükenmesi, yönetiminin getirdiği acılara ve zorbalıklara karşı bir başkaldırıya geçmesine sebep olmaktadır. Böylece bazı öykülerde, halkın hükümdarın zorbalığına, otoriter rejimlerin aracı olan basın organlarına karşı bir tepki gibi istisnai durumlar göze çarpmaktadır. Ayrıca öykülerde kahramanların siyasi otoritenin en acımasız araçlarından biri olan polise karşı direniş göstermeleri Tâmir'in öykülerindeki başkaldırı temasının öne çıkan bir örneğidir. Bu tema, insanî değerleri, özgürlük mücadelesini ve adalet arayışı gibi temalar, okuyucuya toplumsal ve siyasi sorunlar üzerinde düşünme fırsatı sunmaktadır.

1.3.3. Ölüm Eğilimi

Zekeriya Tâmir'in öykülerinde, kahramanlarının otoritenin zorbalığına karşı intihar düşünceleri, kendilerini öldürme eğilimleri ve bu süreçte yaşadıkları içsel çatışmalar,

³⁵⁰ Tâmir, *el-Hısrım*, 171.

³⁵¹ Yusuf Hittînî, *el-Kıssatu'l-Kasîra Cidden beyne'n-Nazariyye ve't-Tatbîk*, 1. bs (Şam: Matbatu'l-Yazıcı, 2004), 91.

dikkat çekici bir şekilde ele alınmaktadır. Tâmir, kahramanlarının genellikle aciz ve çaresiz oldukları bir dünyada, ölümün hem bir kaçış yolu hem de sessiz bir isyan biçimi olarak nasıl kullanıldığını ustalıkla betimler. Bu betimlemeler, Arap bireyinin otorite karşısındaki ezilmişliğini ve acizliğini sembolize ederken, aynı zamanda Arap yönetimlerine yönelik eleştirileri de barındırır.

Tâmir'in öykülerinde kahramanlar, otoriteye karşı çoğu zaman aciz ve çaresizdir. Dolayısıyla her kaçış yolunu denerler. Kahramanlar, genellikle ya teslim olur ya da otoritenin zorbalığından bir kaçış yolu olarak intiharı düşünürler veya kendilerini öldürürler.³⁵² Bu da Arap bireyin yaşadığı durumun vahametini açıklayabilir. Sözgelimi “*Ağaçlarda Bulut, Dağlarda Kanat Yok*” adlı öyküde dört polis, Süheyl isimli bir genci tutuklar. Sorgulama esnasında polisler, gence tecavüz etmeye karar verir. Polislerden biri bir battaniye getirir yere serer ve Süheyl'den battaniyeye uzamasını ister. “Süheyl, yüzünü sert yünlü battaniyeye yapıştırarak uzandı. Yeryüzünü küçük çıplak bedenlerin sallandırıldığı darağaçlarının kaplamış olduğunu gördü.”³⁵³ Burada görüldüğü gibi Süheyl, tecavüze karşı ölümü düşünmekten başka bir eylem yapmaz. Bu da Arap vatandaşının otoriteye karşı ezilmişliğini ve acizliğini simgeler.

Bu bağlamda öykülerde ölüm, çoğu zaman hayatın sonu olmaktan ziyade ezilmiş bireyler için bu sefil hayattan bir kurtuluş olarak görülür. Örneğin daha önce zikrettiğimiz “*Muhammed el-Mahmudî'nin Başından Geçenlerin Özeti*”³⁵⁴ adlı öyküde etliye sütlüye karışmayan, tekdüze bir hayat yaşayan Muhammed el-Mahmudî isimli bir vatandaş, devamlı gittiği kahvehanede ölür ve vasiyeti gereğince sürekli oturduğu masanın altına gömülür. Muhammed el-Mahmudî defnedilirken “kızmadı, homurdanmadı; caddelerde yürümekten, eve ve lokantaya gitmekten kurtulduğu için sevinçle gülümsedi.”³⁵⁵ Tâmir'in bu ifadesinden, ölümün Arap insanı için yaşadığı hayattan bir kurtuluş yolu olduğu anlaşılır. Bu nedenle Muhammed el-Mahmudî ölünce huzurlu olacağına inandığı için mutlu olmuştur. Dolayısıyla Tâmir'in öykülerinde Arap vatandaşının hayatta karşılaştığı zorluklardan kaçmak için ölümü tercih ettiği sıkça görülür.

³⁵² Bozgöz, “Suriyeli Öykücü Zekeriyâ Tâmir”, 161-62.

³⁵³ Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-'Aşir*, 80.

³⁵⁴ Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-'Aşir*, 83-86.

³⁵⁵ Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-'Aşir*, 84.

“*Suikast*”³⁵⁶ adlı öyküde, yönetimin adamları, öykü kahramanının sevgilisine tecavüz ederler. Bu olaya şahit olan kahraman, bağırarak itiraz eder, ancak o adamlar tarafından zorla susturulur. Öykü kahramanı, çaresizce “ölmüş gözüyle olan biteni” izler. Tâmir’in buradaki “ölmüş gözüyle” ifadesi, siyasi otoritenin acımasız eylemlerine karşı Arap insanının çaresizliğini ve ezilmişliğini göstermektedir. Ayrıca bu ifadede maddi ölümü gerçekleşmeyen öykü kahramanının manevi ölümünü görmek mümkündür. Bu da yönetimin zorbalığına uğrayan öykü kahramanı için yaşam ve ölümün eşit olduğu anlamına gelmektedir.

Başka bir öyküde Tâmir, genç bir adamı tutuklamak için gözetleyen yönetimin adamlarının sahnesini anlatır. Evden çıktığında onu tutuklarlar ve kaçması halinde onu öldürmekle tehdit ederler. Adamlar, genci polis arabasına götürürken hapisanede başına ne geleceğini söylerler. Genç adam, kaçtığı an başına neler geleceğini bilmesine rağmen kendisini arabaya götüren iki adamdan kaçır. O anda iki polis, onu arkadan silahlarıyla vurarak öldürürler.³⁵⁷ Tâmir, bu öyküde birçok öyküsünde yaptığı gibi kahramanına ölüme giden bir kaçış yolu çizer. Bu kaçış yolu ne kadar Arap insanın acizliğini gösterse de yönetimin zorbalığına karşı bir baş kaldırı eylemi olarak nitelendirilebilir. Zira söz konusu öyküde kahraman, korkunç işkence ile tehdit edilince “eski, delikli iki çorabını hatırladı ve işkencecilerin kendisine gülüp alay ettiklerini hayal etti.”³⁵⁸ Bundan dolayı kahraman o rezil duruma düşmemek için ölmeyi seçmiştir.

Bir diğer yandan yozlaşmış Arap yönetimindeki yoksulluk ve adaletsizliğin bireyleri umutsuzluğa ve çaresizliğe sürüklemesi Tâmir’in öykülerinde sıkça eleştirdiği bir temadır. Örneğin “*Radyo Programı*” adlı öyküde bir spiker ile bekar ve iş bulamayan yoksul bir genç arasında şöyle bir diyalog geçer: “Spiker: Gerçekleşmesini arzuladığın hayalin nedir? Genç: Şu an ölmek.”³⁵⁹ Bu diyalog, bir gencin gelecekle ilgili umutsuzluğunu ve baskıcı rejime karşı duyduğu çaresizliği ifade eder. Genç, yaşadığı zorluklardan kaçış olarak ölümü arzular, çünkü bu durumda ölmek, onun için mevcut çektiği acılardan kurtuluşun bir yolu gibi görünmektedir.

³⁵⁶ Tâmir, *en-Numûr fî l-Yevmi’l-‘Aşir*, 118-19.

³⁵⁷ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 65-74.

³⁵⁸ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 73.

³⁵⁹ Tâmir, *en-Numûr fî l-Yevmi’l-‘Aşir*, 10.

Bununla beraber yazar, bireylerin yaşadığı çaresizlik, umutsuzluk ve baskılar sonucunda ortaya çıkan ölüm eğiliminin sadece kişisel deneyimlerle sınırlı kalmayıp, tüm toplumu etkileyen bir durum olduğunu anlatmaktadır. Tâmir, “*Turistlerin Sevdiği Vatan Uğruna*”³⁶⁰ adlı öyküsünde rejimin despotluğuna karşı Arap bireylerin ezildiğini, karşı koyamadığı ve onun için çekilme kararı aldığını ironik bir üslupla ele almaktadır. Öyküde despot Arap yönetiminde temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk çeken vatandaşlar, karşı gelmek yerine ölümü tercih etmektedirler. Yönetimden umudu kesilen halkın, rahatı bulmak için ölümü tercih ettiği görülmektedir. Bu da yönetimin acımasızlığını ortaya koymaktadır. Ayrıca öyküde vatandaşlar yetkililere yazdıkları dilekçede tasarruf yapmak ve rahatsızlık vermemek için giysisiz dolaşmayı ve midelerin aldırılmasını talep etmektedirler. Fakat bu taleplerin rejimi razı etmeyeceğini düşündükleri için son olarak ekledikleri şu ifadeler: “Yurttaşları hain yaptığı kanıtlanmış olan, gören göz, işiten kulak, konuşan dil, düşünen akıl ve düşünmeyen akıl içeren başlarımızın kesilmesini talep ediyoruz” bu rejimde ancak ölümlerin huzurlu yaşayabileceğini göstermektedir. Tâmir’in eleştirdiği bu rejime göre akla sahip her vatandaş potansiyel bir vatan haini olmaktadır. Dolayısıyla temel ihtiyaçlarından vazgeçemeyeceğini bilen vatandaş, çekilmeyi ve ölümü seçmektedir.

Özetle Tâmir’in öykülerinde ölüm eğilimi, bireysel bir çaresizlikten öte, toplumu genel olarak etkileyen bir durum olarak ele alınmaktadır. Tâmir, bu eğilimler aracılığıyla, Arap toplumlarının karşılaştığı baskı ve zorlukları, bireyin ölümü tercih ederek bu zorluklardan kurtulma arzusu üzerinden anlatır. Bu, Tâmir’in öykülerinin sadece bireyin iç dünyasına değil, geniş bir sosyal ve siyasi bağlamda da anlam kazandığını göstermektedir. Tâmir’in bu anlatımı, özellikle baskı altındaki toplumlarda, bireylerin ve toplumun yaşadığı acıların ve zorlukların derinliğini göstermekte, siyasi otoriteye karşı bir eleştiri olarak işlev görmektedir.

1.3.4. Siyasi Otoriteye Karşı Entelektüelin Tutumu

Zekeriya Tâmir’in öykülerindeki entelektüeller, farklı karakterler ve duruşlar sergileyerek, siyasi otoriteye karşı tutumlarını çeşitli şekillerde ifade ederler. Tâmir, bazı entelektüellerin toplumun gerçek sorunlarına dair gözlerini kapatarak ve gerçekçi

³⁶⁰ Tâmir, *en-Numûr fî l-Yevmi’l-‘Aşir*, 13-14.

çözümler üretmek yerine otoriteye boyun eğerek kendi çıkarlarını koruduğunu vurgular. Öte yandan, Tâmir'in öykülerinde, zorba yönetimlere meydan okuyan ve kendi özgün düşüncelerini savunan entelektüeller de yer alır. Bu karakterler, baskı ve tehditlere rağmen kendi değerlerini koruyarak siyasi otoriteye karşı duruşlarını sergilerler. Tâmir'in bu çeşitli entelektüel portreleri, otoritenin baskısına karşı çıkanların yanı sıra, otoriteye uyum sağlamayı tercih edenleri ele alarak, Arap toplumlarında entelektüellerin yaşadığı çeşitli durumları ve karşılaştıkları zorlukları gözler önüne serer.

Tâmir, bazı öykülerinde, entelektüellerin cesaretini ve iradesini ön plana çıkararak, zorbalığın ve baskının karşısında durma gücüne sahip olduklarını göstermektedir. Bu öykülerde entelektüellerin kendi fikirlerini ve inandıkları değerleri muhafaza etmek için otoriter ve baskıcı Arap yönetimine meydan okudukları görülmektedir. Sözgelimi “*Olanların Özeti*”³⁶¹ adlı öyküde Tâmir, bu temayı sembolik ve çarpıcı bir üslupla şöyle anlatmaktadır:

Halil Hâvî³⁶² idam cezasına mahkûm edildi. Siyaha dönmemiş mavi rengine hayran kalarak gökyüzüne baktı. Üç kez asıldı, vücudu bir deri bir kemik ve boynu ince olmasına rağmen her seferinde ip koptu. Yedi adam tüfeklerini ona doğrultup ateş ederken dimdik, güneş ışığına dalmış bir şekilde durdu. Sanki körlermiş ya da onlardan kilometrelerce uzaktaymış gibi tek bir kurşun ona isabet etmedi. Bütün bir şehri yakabilecek bir ateşe atıldı. Onların şaşkın gözleri onun küllerini görmeyi bekledi ama o, kötü bir sigara içmiş biri gibi öksürerek, zarar görmeden ateşten çıktı. Ancak kendisinin başarılı olduğunu ve kaybedenlerin onlar olduğunu kanıtlamak için intihar etmekten başka bir yol bulamadı.³⁶³

Tâmir, bu öyküde entelektüellerin yönetime meydan okuduklarını ve onların farklı düşünce ve özgünlüklerinin otorite tarafından bastırılma çabasını vurgulamaktadır. Bu sembolik öykü, entelektüellerin özgün düşünceleri ve farklı bakış açıları nedeniyle otorite tarafından tehdit olarak görüldüğünü ve baskı altına alınmaya çalışıldığını gösterir. Halil Hâvî'nin idam cezasına çarptırılması, onun farklı düşünceleri ve yönetime meydan okumasının sonucu olarak algılanabilir. İdamın başarısız olması, entelektüellerin otoriteye karşı direncinin ve kendi özgünlüklerinin gücünü simgeler.

³⁶¹ Tâmir, *Senadhaku*, 175.

³⁶² Halil Hâvî, (1919-1982). 20. yüzyılın en tanınmış Lübnanlı şairlerinden biridir. 1982'de, Lübnan İç Savaşı sırasında İsrail'in Beyrut'u işgal etmesinin ardından, Hâvî, Beyrut'teki evinde intihar ederek yaşamına son vermişti.

³⁶³ Tâmir, *Senadhaku*, 175.

Ayrıca Hâvî'nin intiharıyla öykü, gerici ve zorba rejimin başarısızlığını ve entelektüelin kendisine dayatılan dikteler karşısında ne istediğini belirleyen güçlü bir kişi olduğunu göstermektedir. Hâvî, idam teşebbüslerine ve diğer zorbalıklara rağmen kendi inançlarını ve değerlerini koruyarak direnç gösterir ve istediği gibi davranır. Tâmir, Hâvî'nin sürekli olarak idam teşebbüslerine karşı koyarak hayatta kalmasını anlatarak, otoritenin baskı gücünün sınırlı olduğunu ve gerçekten istekli ve kararlı bir entelektüelinin bile dayatmalara boyun eğmeyeceğini vurgulamaktadır.

“Üçüncü İbnü'l-Mukaffa” adlı öyküde, İbnü'l-Mukaffa karakteri, insanları düşünmeye teşvik eden kitaplar yazdığını ifade ettiğinde, Mansûr'un vezirinin bu durumu suçlama olarak göstermesi üzerine İbnü'l-Mukaffa bu suçlamayı kabul ederek şu yanıtı verir: “Bu, doğru olduğunu umduğum bir suçlama ve buna layık olmayı çok istiyorum.”³⁶⁴ Tâmir, burada, genellikle zorba yönetim korkusundan suçlamaları kabul etmeyen öykü kahramanlarının aksine, korkusuzca ve gururla suçlamaları kabul eden bir karakteri işler. Tâmir bu ifade aracılığıyla entelektüellerin zorba yönetimlere karşı sergilemeleri gereken tavrı vurgular ve Arap entelektüellerini açık bir şekilde başkaldırıya çağırır.

Bununla beraber entelektüelin, edebiyatta ifade özgürlüğü ve düşüncelerin izne tabi olmaması gerektiğini ifade etmesi, Tâmir'in öykülerinde sıkça ele aldığı önemli bir tema olarak karşımıza çıkar. Bu bağlamda Tâmir'in bazı öykülerinde entelektüelin siyasi otoriteye karşı çıktığı görülmektedir. Sözgelimi Tâmir'in “Kâfûr el-İhşîdî'nin Kehaneti”³⁶⁵ adlı öyküsünde, entelektüelin siyasi otoriteye karşı çıkışı oldukça etkileyici ve dikkat çekicidir. Öyküde, kral Kâfûr el-İhşîdî ile şair Mütenebbî arasında şu diyalog geçmektedir: “Kâfûr el-İhşîdî: Madem şâir olduğunu iddia ediyorsun, özel otoriteden izin aldın mı? Mütenebbî:- Bulut yağmur yağdırmak isteyince izin alıyor mu?”³⁶⁶ Burada Kâfûr'un izin talebi, entelektüelin özgürlüğüne yönelik bir kısıtlamayı ve siyasi otoritenin kendisini denetleme arzusunu yansıtır. Ancak Mütenebbî'nin cevabı, onun siyasi otoritenin baskısına karşı meydan okuyuşunu ve şiirsel ifadesini kontrol altına almaya izin vermeyeceğini gösterir. Mütenebbî'nin ifadesi, doğanın kendiliğinden ve özgürce işleyişine atıfta bulunur. Yağmurun gelip yağması doğal bir süreçtir ve birinin iznine veya müdahalesine ihtiyaç duymaz. Şair aynı şekilde, sanatsal ifadesini de içsel

³⁶⁴ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 20.

³⁶⁵ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 191-99.

³⁶⁶ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 194-95.

bir ilham ve doğal bir süreç olarak görmekte ve siyasi otoritenin müdahalesine ihtiyaç duymadığını vurgulamaktadır. Tâmir burada, entelektüellerin ve sanatçıların siyasi otorite tarafından denetlenmemesi gerektiğini vurgular. Onların ifade özgürlüğünü kısıtlamaya çalışan siyasi otoriteye karşı direnç göstermeleri gerektiğini ima eder. Bu şekilde Tâmir, toplumda sanatın ve düşüncenin özgürce ifade edilmesinin önemini vurgular ve entelektüellerin siyasi güçlere boyun eğmeden, özgürce ifade etme haklarını savunması gerektiğini anlatır.

Bunun yanında Tâmir'in bazı öykülerinde Arap yönetimin altındaki entelektüel kesim, otoriter rejim korkusundan dolayı sessiz kalmak ve hatta kılık değiştirmek zorundadır. Fakat o kesimin sesiz kalması yönetimin uygulamalarını onayladığı anlamına gelmemektedir. Zira entelektüeller için ifade özgürlüğü vazgeçilmezdir. Yazar, bunu sembolik bir üslupla bir kız çocuğu ile tahtadan yapılmış bir ceylan arasında geçen bir diyalogla şöyle anlatmaktadır:

Tahta ceylan şöyle dedi: Pencerenin perdesini aç. Ben güneşsiz ve havasız yaşayamam. Rendâ dehşetle bağırdı: Bu ne? Tahtadan ceylan konuşuyor! Tahta ceylan: Avcılar beni yakalayıp, etimi yemesinler diye tahtadan ceylan olmak zorunda kaldım. Çünkü kimse tahtadan bir ceylanı yemez.³⁶⁷

Öyküde entelektüel kesimi sembolize eden ceylan, onu öldürecek despot yönetimden kaçmak için saklandığını ifade eder. Nitekim Tâmir, “güneşsiz ve havasız” yaşayamadığı için böyle sembolik öykülerle zorba yönetimden gizlendiğini ima etmektedir.

Bu bağlamda, öykülerde Arap yönetiminin entelektüeller üzerindeki kontrolü ve baskısı sonucunda entelektüellerin yaşadıkları durumun getirdiği çaresizlik ve duygusal zorluklar açıkça görülmektedir. Nitekim bu durum, entelektüellerin baskı altında oldukları ve kendi düşüncelerini ifade etmek yerine istenilen şekilde hareket etmeye zorlandıkları bir ortamı yansıtır. Sözgelimi “Gündüz ve Gece” adlı öyküde Nevvâf isimli bir yazar, zorunlu olarak siyasi bir söyleve gider. Orada, alkış için bir sebep duymamasına rağmen, konuşmacıları alkışlamak zorunda kalır. “Gece yarısı odasına dönüp uyuduğunda, rüyasında uzayda yüzdüğünü ve yer küresini tekmelediğini ve yer

³⁶⁷ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi'l-Aşir*, 109.

küresinin ufalanıp toz ve parça parça ete dönüştüğünü gördü.”³⁶⁸ Tâmir, burada Arap yönetimi altında çaresizlik içinde olan entelektüellerin durumunu dile getirerek, özgür düşünceye, ifade özgürlüğüne ve değişime olan arzularını vurgular. Nevvâf’ın rüyasındaki eylem, entelektüellerin içlerindeki öfkeyi ve direniş ruhunu temsil ederken, aynı zamanda umut ve dönüşümün mümkün olduğunu ima eder.

Ancak bazı öykülerde baskıcı otoriteye rağmen saygınlığını ve bağımsızlığını sürdürmeye çalışan entelektüel bir kesim de görmek mümkündür. Örneğin, “*Teksîru Rukeb*” koleksiyonunun 56 numaralı öyküsünde, uzun süren bir komadan uyanan öykü kahramanı Ali, akrabalarına çeşitli sorular sorar. Bu sorular arasında, “cesaretine saygı duyduğu bir gazeteci” hakkında da bir soru yer alır. Kedisine verilen cevap ise şudur: “Gazeteciliği bırakıp ayakkabı tamir dükkânı açtığı söylendi.”³⁶⁹ Bu durum, Tâmir’in gözünde, gazetecinin otoriteye boyun eğmemiş olmasını ve kendi bağımsızlığını korumaya çalıştığını simgelemektedir. Ayakkabı tamircisi olarak çalışmak, gazetecinin özgür düşüncelerini ifade etmekten çekinmediğini ve yönetimin belirlediği yolu takip etmeyi reddettiğini gösterir.

Öte yandan Tâmir’in bazı öykülerinde, otoritenin baskısına karşı koyamayıp boyun eğen entelektüellerin varlığına tanık oluyoruz. Bu karakterler genellikle kendi düşüncelerini ifade etmek yerine, baskı ve tehditler karşısında otoriteye uyma yolunu seçerler. Tâmir, bu temayı “*Neden Tutuklandı*” adlı öyküsünde açık bir dille anlatmaktadır:

*Bir gün kral Nasreddin Hoca’ya şöyle dedi: Yönettiğim insanlar şikâyet etme aşkından hastalar. Kış gelince soğuktan şikâyet ederler. Yaz geldiğinde sıcaktan şikâyet ederler. Nasreddin Hoca krala dedi ki: Onlardan herhangi birinin bahardan şikâyet ettiğini duydun mu? Ardından Nasreddin Hoca bilinmeyen nedenle tutuklandı. Şikâyet etme hastalığına yakalanan insanları kötüleyen bir kitap yazana kadar hapiste kaldı. Ondan sonra özgürlük, para ve şöhreti kazandı.*³⁷⁰

Bu öykü, entelektüellerin otorite karşısında zorlanmalarını ve baskılara boyun eğme eğilimlerini sembolik bir şekilde yansıtmaktadır. Tâmir bu öykü aracılığıyla, baskıcı rejimlerin entelektüeller üzerindeki etkisini ve bu entelektüellerin çoğu zaman zor

³⁶⁸ Tâmir, *el-Hısrım*, 41-43.

³⁶⁹ Tâmir, *Teksîru Rukeb*, 150.

³⁷⁰ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 339.

durumlar karşısında direnç göstermek yerine otoriteye uyum sağlamayı tercih ettiklerini gösterir.

Bir başka önemli nokta, yazarın bazı öykülerinde Arap yönetimine dalkavukluk yapan entelektüel kesimi eleştirmesidir. Bu eleştiriler, entelektüellerin gerçekleri görmek ve ifade etmek yerine yönetimi desteklemek için yalakalık yaptığına işaret eder. Tâmir, bu tür entelektüellerin, toplumun gerçek sorunlarına gözlerini kapatarak ve gerçekçi çözümler üretmek yerine otoriteye boyun eğerek topluma fayda sağlamak yerine sadece kendi çıkarlarını koruduğunu vurgular. “*Delî*” öyküsünde görüldü gibi entelektüel kesimin zorba ve cahil Arap yönetimini eleştirmek yerine ona dalkavukluk yaptıkları görülmektedir:

Hükümdar, ülkesinde yaşayan Hasan b. Heysem adında meşhur bir bilginden haberdar olduğu zaman hemen onu çağırttı, onu sarayındaki sobalarla ilgilenme işiyle sorumlu tuttu ve ona şöyle diyerek dolgun bir maaş verdi: Bilginlerinin değerini bilmeyen ülkeler, cehaletin karanlığında ve tutsaklığında kalmaya mahkumdurlar. Tarihçiler hemen, hükümdarın söylediğini altın mürekkeple yazdılar.³⁷¹

Tâmir, entelektüel kesimi temsil eden tarihçilerin bu duruma dalkavukluk yaparak boyun eğmelerini ve hükümdarın sözlerini altın mürekkeple yazmalarını eleştirir, bu durum entelektüellerin gerçek sorunları göz ardı ederek otoritenin baskıcı politikalarına destek verdiklerini gösterir.

Benzer şekilde Tâmir, “*Cengizhan’ın Kızdığı Gün*” adlı öyküsünde nüfuz ve zenginlik elde etme hırsıyla asıl değerlerinden vazgeçip özünden uzaklaşan, otoriteyi pohpohlayan entelektüel kesimi ince ve iğneleyici bir üslupla şöyle anlatmaktadır:

Eşek dedi ki: Ben eskiden gazete dergi okuyan bir insandım... Ama kültürümü kişisel ve maddi çıkarlar elde etmek için kullanmak istedim. Bu yüzden dört ayak üzerinde yürümek zorunda kaldım. Prestij, nüfuz ve zenginlik açısından arzu ettiğim şeyi elde etmeyi umarak dört ayak üzerinde yürümeye devam ettim. Yalakaların çokluğu nedeniyle istediğimi elde edemedim ve bir insandan gördüğünüz şeye dönüştüm.³⁷²

Bir başka öyküde entelektüellerin veya aydınların etik ve ahlâkî değerlerinden uzaklaşarak güç sahiplerini memnun etmek için kendi prensiplerini feda ettiği görülür:

³⁷¹ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi 'l-'Aşir*, 59.

³⁷² Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 283.

Ahmed Şevkî, II. Hidiv Abbas'ı³⁷³ öven uzun bir şiir yazdı. Hidiv ona dedi ki: Şiirin harika ve kusursuz, ama hiç tanımadığımız ve tanışmadığımız bir adamdan bahsediyor. Ahmed Şevkî dedi ki: Alçakgönüllülük övülmeye değer efendim, fakat benim şiirim senden başka bir adamdan bahsetmiyor. Hidiv dedi ki: Aldatılabilecek ve kandırılabilir bir adam değilim. Çünkü senin şiirin asil bir adamdan bahsediyor ve ben aşağılık bir adamım. Şiirin zaferden zafere atlayan bir adamdan bahsediyor ve ben girdiği tüm savaşlarda yenilgiye uğrayan bir adamım. Şiirin bir ilim adamından bahsediyor, ben ise etrafı cahillerle çevrili bir cahilim. Şiirin zeki bir adamdan bahsediyor ve ben aptallığı yücelten aptal bir adamım.³⁷⁴

Burada Tâmir, iktidarı destekleyen aydınların tutumunu açık bir üslupla eleştirmektedir. Ahmed Şevkî'nin II. Hidiv Abbas'ı öven şiiri, iktidarın pohpohlanmasına ve gerçeklerin çarpıtılmasına örnek olarak gösterilmektedir. Tâmir, yönetimi destekleyen aydınların gerçekleri görmek yerine iktidarın söylemlerini taklit etme ve onları överek meşrulaştırma eğilimini eleştirmektedir. Bu durum, aydınların bağımsız düşünme yeteneklerini kaybetmelerine ve iktidarın gerçek yüzünü görmek yerine yanlış bir algı oluşturmaktadır. Ayrıca Hidiv'in sözleri yönetimi destekleyen şairlere ve aydınlara bir cevap niteliği taşımaktadır. Hidiv, Ahmed Şevkî'nin şiirinin aslında gerçekleri yansıtmadığını ve kendi kişiliğiyle örtüşmediğini belirtmektedir. Bu sözler, yönetimin kendini pohpohlayan ve gerçekleri çarpıtan aydınlara ve şairlere yönelik bir eleştiri olarak okunabilmektedir.

Bunun dışında Tâmir, ifade özgürlüğü elinden alınan Arap entelektüelinin durumunu da ele alır. İfade özgürlüğü elinden alınan entelektüel, hayatın güzelliklerinden mahrum kalır ve bu yoksunluk onu ölüme mahkûm eder. Bu durum, “Suikast” adlı öyküsünde sembolik bir dille işlenir:

Gece olunca beni bir kız kardeş sevgisiyle kucakladı, yanağımdan öptü ve ailesinin evine döndü. Yatak boş kaldı, korktum ve uyumaya çalışarak yorganın altına gizlendim. Fakat ucu keskin bir bıçak geldi elimin parmaklarını kesti. Ağladım ve: Artık kedilere dokunamayacağım dedim. Açık nefret ve şefkat dolu gözlerle yavaş yavaş akan, beni damarları soğuk, boş halde bırakan kanımı izledim.³⁷⁵

³⁷³ II. Abbas Hilmi Paşa, (1874-1944) son Mısır hidividir. Osmanlı İmparatorluğu'nun kararıyla 1893 yılında Mısır hidivi olarak atanmıştır. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı'na katılmasıyla birlikte İngiltere, onu hidiv olarak tanımayacağını ilan etmiştir. Nihayetinde Lozan Anlaşması'nın imzalanmasıyla hidivlik görevi resmen sona ermiştir.

³⁷⁴ Tâmir, *Senadhaku*, 174.

³⁷⁵ Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi 'l-Aşir*, 119.

Sembolik bir üslupla yazılan öyküde istibdadı temsil eden “gece” gelince ifade özgürlüğünü sembolize eden “sevgili” ayrılmaktadır. Ardından Arap entelektüeline korku, ümitsizlik ve yalnızlık duyguları hâkim olur. Bu da onun için ölüm demektir. Zekeriya Tâmir, burada zorba Arap yönetimine olan “açık nefret” duygularını ilan ederek o yönetimi eleştirmektedir.

Netice itibariyle, Tâmir’in öyküleri, Arap toplumlarında siyasi otoritenin entelektüellere etkisini ve entelektüellerin bu otoriteye tepkilerini çeşitli açılardan ele almaktadır. Tâmir, otoriteye boyun eğen ve onu destekleyen entelektüelleri eleştirirken, aynı zamanda zorba yönetimlere karşı duran ve özgün düşüncelerini koruyan bağımsız entelektüelleri de öne çıkarır. Bu çeşitlilik, entelektüellerin siyasi baskılara karşı gösterdikleri farklı tutumları ve bu tutumların toplumdaki yansımalarını göstermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

ZEKERİYA TÂMİR'İN ÖYKÜLERİNDE TOPLUMSAL OTORİTE ELEŞTİRİSİ

Toplumsal norm ve değerlerin, bireylerin içsel motivasyon sistemlerinin bir parçası olduğu savunulmaktadır. Teşvik ve yaptırımların etkisinden bağımsız olarak, insanların davranışlarını şekillendiren faktörlerin başında toplumsal norm ve değerler gelir. Bireyler bu norm ve değerleri içselleştirerek, bu değerlerle ilişkilendirilmiş sorumluluk ve yükümlülükleri kendi motivasyonları doğrultusunda benimser ve bu sayede kendi kendilerini düzenlerler. Bu içselleştirilmiş değerlerin, özellikle sorumluluk hissi, meşruiyet kavramında önemli bir unsurdur. Bu his, meşru otorite ve yönetimlere gönüllü olarak uyum sağlamaya yönlendirir. Bu nedenle, güç ve kaynaklara dayalı etkinin aksine, meşruiyet tarafından yönlendirilen etki, bireyin içsel motivasyonundan kaynaklanmaktadır.³⁷⁶

Bu şekilde, toplumsal norm ve değerlerin bireylerin motivasyon sistemlerinde nasıl yerleşik hale geldiğini göz önünde bulundurduğumuzda, Zekerîya Tâmir'in öykülerindeki toplumsal otoriteyi eleştiri temasının, Doğu toplumunun sosyal yapısı ve bireyler üzerindeki baskılarını daha iyi kavrayabiliriz. Tâmir, toplumsal norm ve değerlerin, sınıf farklılıkları, ahlâkî değerler, geleneksel otoritenin egemenliği, kişisel ve toplumsal yabancılaşma, ataerkil otorite gibi unsurları kullanarak, Doğu toplumunun bireyleri üzerindeki baskının çeşitli yönlerini gözler önüne serer.³⁷⁷ Bu bağlamda Tâmir, bir mülakatında kendi öykülerinde marjinalleştirilmiş seslere odaklanarak, Doğu toplumunun farklı yönlerini ve bireylerinin yaşadığı baskı, zulüm ve zorlukları konu edindiğini söylemektedir:

³⁷⁶ Ahmet Şenol Ok, "Max Weber'de Otorite ve Meşruiyet Tipolojisi", *ASEAD* 4, sy 8 (2017): 45.

³⁷⁷ es-Samâdî, *Zekerîyyâ Tâmir ve 'l-Kıssatu'l- Kasîra*, 52.

Hikâye yazmadan önce Arapça hikayelerin birçoğunu ve elime geçen dünya öykülerinin çoğunu incelediğimi ve okuduğumu düşünüyordum. Ancak okumalarımda karşılaşmadığım bir sesi arayış içerisinde yazmaya başladım. Zira, sevinci, özgürlüğü bilmeyen; mazlum, dışlanmış ve yıkılmış bir varlık mevcuttur. Bu varlık ülkemizde somut bir gerçekliğe sahipken, göz ardı edilmiş ve marjinalleştirilmiştir. Çünkü kendilerine adanmış yazar diyenler, dilencileri ve piyango satıcılarını anlatarak, bu bireyleri ülkemizin maddi ve manevi açıdan ezilmiş kesimi olarak temsil etmeye odaklanmıştı.³⁷⁸

Bu bölümde, Tâmir'in öykülerindeki toplumsal otorite eleştirisinin farklı boyutlarını, karakterlerin yaşadıkları çatışmalar ve zorluklar üzerinden inceleyerek, bu otoritenin bireylerin duygusal ve psikolojik durumları üzerindeki etkisini analiz edilecektir. Özellikle toplumsal otorite öğeleri, Tâmir'in öykülerinde sosyal baskılar, ataerkil yapılar, ekonomik koşullar ve kültürel normlar gibi faktörlerle tezahür eder. Bu faktörler, karakterlerin yaşamlarını önemli ölçüde etkiler ve onların özgürlüklerini sınırlar. Tâmir'in öykülerindeki kahramanlar, genellikle baskıcı bir ortamda bulunur ve çeşitli otorite figürleri tarafından sınırlanır veya baskı altına alınır. Bu kahramanlar, karşılaştıkları zorluklara direnç göstermek yerine genellikle kabullenmiş bir tavır sergilerler.

Ayrıca toplumsal otoriteye karşı bireylerin ve entelektüellerin tutumları da Tâmir'in eserlerinde önemli bir yer tutar. Bireylerin toplumsal baskılara ve çeşitli otorite figürlerine nasıl tepki verdikleri, öykülerde sıklıkla işlenen bir tema olarak karşımıza çıkar. Bu tepkiler, genellikle bireylerin otoriteye itaat etmek, direnmek ya da kaçış yolları aramak şeklinde oluşur.

Bu bölümde, Tâmir'in öykülerindeki toplumsal otorite eleştirisini, karakterlerin maruz kaldıkları baskılar ve yaşadıkları zorluklar üzerinden irdelenecektir. Öte yandan bu inceleme, Tâmir'in öykülerinin Arap toplumunda bireyin otoriteye karşı sergilediği tutumları incelenecektir.

2.1. Tâmir'in Öykülerinde Toplumsal Otorite Öğeleri

Tâmir'in öykülerinde toplumsal otorite, çeşitli biçimlerde tezahür etmektedir. Sosyal baskılar, ataerkil yapılar, ekonomik koşullar ve kültürel normlar gibi faktörler,

³⁷⁸ Zekerîya Tâmir, "Mukabele Me'a Zekerîya Tâmir", *Mecelletu'l-Marife*, 1972, 115.

karakterlerin yaşamları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu kısımda, Tâmir'in öykülerinde bu toplumsal otorite öğelerinin nasıl işlendiğini ve karakterlerin hayatları üzerindeki etkilerini ele alınacaktır. Toplumsal otoritenin bireylerin özgürlüklerini nasıl sınırladığı ve özgün düşünce yapısını nasıl etkilediği, Tâmir'in öykülerindeki tematik incelemelerle irdelenecektir. Ayrıca, bu otorite öğelerinin bireylerin toplum içindeki yerlerini nasıl şekillendirdiğini ve toplumun bireyler üzerindeki etkisini nasıl pekiştirdiğini gözlemlenecektir.

Tâmir'in öykülerindeki toplumsal otorite eleştirisinin derin ve çeşitlilik arz eden bir yapıya sahip olduğu görülecektir. Karakterlerin yaşadıkları çatışmalar ve zorluklar, toplumsal otoritenin bireyler üzerindeki baskısını ve bu baskının kişisel özgürlükler ve özgün düşünce yapısını nasıl sınırladığını etkileyici bir biçimde gözler önüne sermektedir.

Bunun yanı sıra, toplumsal otorite öğelerinin bireylerin duygusal ve psikolojik durumları üzerindeki etkisi de önemli bir inceleme konusu olacaktır. Tâmir'in öykülerinde bireylerin içsel dünyalarının ve duygusal çatışmaların toplumsal otoritenin baskısı altında nasıl şekillendiği ve bu baskının bireylerin kişisel gelişimleri ve ilişkileri üzerinde nasıl etkiler yarattığı detaylı bir şekilde incelenecektir. Bu inceleme, Tâmir'in eserlerinin toplumsal otorite temalarının insan psikolojisi ve duygusal durumlar üzerindeki derin etkilerini anlamamıza yardımcı olacaktır.

2.1.1. Sosyal Baskı

Zekeriya Tâmir'in öykülerinde yansıtılan sosyal baskı teması, toplumsal otoritenin bireyler üzerindeki etkisini gözler önüne serer. Tâmir, bireylerin düşünce ve davranışlarının nasıl kültürel normlar ve toplumsal beklentiler tarafından şekillendirildiğini göstererek, bu baskının kişisel özgürlükler ve özgün düşünce yapısını nasıl sınırladığını vurgular. Bu tema, Tâmir'in eserlerinde, bireylerin toplum içerisindeki yerini ve toplumun bireyler üzerindeki otoritesinin derinlemesine bir eleştirisini sunar

Tâmir'in öykülerinde toplumsal baskının bireylerin davranışlarına nasıl müdahale edebileceği güçlü bir şekilde ifade edilmektedir. Sözgelimi “*Sena ve Beha*” adlı öyküde

insanların bakışlarının iki âşık olan Beha ve Sena'nın davranışlarını nasıl yönlendirdiği görülmektedir:

Beha ve Sena deniz manzaralı bir kafede oturuyorlardı... Beha Sena'nın eline dokundu. Sena, onu alçak sesle şunu diyerek uyardı: İnsanlar bize bakıyor. Beha, insanlara baktı ve onların gözlerinde sanki Sena'nın eli sokacak bir akrepmiş gibi elini Sena'nın elinden çekmesine neden olan bir şey gördü.³⁷⁹

Öyküdeki Beha ve Sena'nın ilişkisindeki bu sahne, toplumun beklenti ve değerlerinin bireylerin kişisel özgürlüklerini nasıl sınırlayabileceğini göstermektedir. Sena'nın uyarısı ve Beha'nın tepkisi, toplumun gözlerinin ve yargılarının, bireylerin duygusal bağlarını dahi şekillendirebileceği gerçeğini yansıtmaktadır. Bu durum, insanların kendi doğalarıyla uyumlu olmaktan çekinmelerine, toplumun onayını kazanmak adına kendilerini değiştirmelerine yol açmaktadır.

Bununla beraber baskıcı toplumun aile içi ilişkilerine nasıl müdahale edebildiği öykülerde açık bir şekilde görülmektedir. Yazar, bireylerin duygusal bağlarına rağmen toplumsal baskıların nasıl dehşet verici sonuçlara yol açabileceğini göstermektedir. Örneğin “Gece Sonunda Kar” adlı öyküde baba figürü, toplumun normlarına uymak adına şiddet eylemlerine başvurabilecek kadar etkilenmektedir. Öyküde evden kaçan bir kızın babası, kızın annesinin “zavallı” sözüne cevaben şunları söyler:

Zavallı mı? O zavallı, boğazlanmayı hak ediyor... Akrabalarımız bize gelip onu göremediklerinde onlara ne diyeceğiz? Onlara, annesi komşuya gitmişti, o da bohçasını toplayıp kaçtı, nerede olduğunu da bilmiyoruz mu diyeceğiz? Baba, Yusuf'a döndü ve sert bir şekilde şu sözleri tekrarladi: Onu aramanı ve hangi yolla olursa olsun bulmanı istiyorum. Onu kancık bir it gibi doğra.³⁸⁰

Bu diyalog, toplumsal baskının ne kadar şiddetli olabileceğini vurgular. Babanın kızını öldürmeye karar vererek toplumsal normlara uymak adına duygusal bağlarını ve insanî değerlerini nasıl kaybedebileceğini gösterir. Kendi kızını öldürmek için toplumun baskı ve otoritesi altında kalan baba, o otorite sanki kendine sınırsız bir yetki vermiş gibi çocuklarına karşı acımasızca davranabilmektedir.

³⁷⁹ Tâmir, *Senadhaku*, 41.

³⁸⁰ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 15.

Benzer şekilde, “*Bedevî*” adlı öyküde bir babanın kızına duyduğu sevgi ile toplumsal baskı arasındaki çatışmayı gözler önüne seren Tâmir, bireylerin özel hayatlarına yönelik toplumun müdahalelerini sert bir şekilde eleştirir: “Semîra’nın babası cüsseli, kasvetli bir yüze, sert ve kaba bir sese sahiptir. Semîra’yı seviyor ama onun yabancı bir adamla ilişkisi olduğunu öğrenirse onu öldürür.”³⁸¹ Burada, baba figürü, kızını derin bir sevgiyle sevmekte ancak toplumun normlarına ve beklentilerine uymadığını düşündüğü anda şiddetle ona karşı muamelede bulunmaktadır.

Bu çerçevede yazar, birçok öyküsünde Arap insanının özgürlüğünü kısıtlayan ve sürekli baskı altında tutan Arap toplumunu zekice eleştirmektedir. Örneğin yazar, bir at ile bir kız çocuğu arasında geçen bir diyalog vasıtasıyla bireyin özgürlüğünün sınırlandığını şöyle anlatmaktadır: “Rendâ: Niçin kişniyorsun? At: Atların şehrini özlediğim için kişniyorum... atların, tıpkı bulutlar gibi özgürce yaşadıkları bir şehirleri vardır. Rendâ hemen annesinin ve okuldaki öğretmeninin emirlerini hatırladı. Ata yalvararak: Beni atların şehrine götür.”³⁸² Tâmir’in bu ifadelerinde, bireyin Arap toplumunda özgürce yaşamadığı, hürriyetinden yoksun kılındığı ve o hürriyete kavuşmayı şiddetle arzu ettiği görülmektedir.

Bu kapsamda öykülerde, toplumun bireylerin üzerinde etkili bir otorite kurduğunu görmekteyiz. Bu öykülerde, bireylerin çevresi, kültürel normlar ve toplumsal beklentiler gibi etmenler, onların davranışlarını, düşüncelerini ve kararlarını belirleyebilir hale gelmektedir. Sözgelimi, “*Rendâ*” öyküsü, toplumsal baskının ve korkunun bireyin özgür düşüncelerini ve duygularını bastırmasına nasıl yol açabileceğini vurgulayan bir örnektir. Öyküde anne, kızının basit bir eylemi olan yerden gelen şarkıları dinleme isteğini dahi eleştiren ve bastıran bir tutum sergiler. Bu durumda, anne kızını, toplum içinde farklı veya garip görünme korkusuyla kısıtlar:

Bir gün Rendâ kulağını yere dayamıştı. Annesi onu gördü ve merakla sordu: Ne yapıyorsun? Rendâ: Dinliyorum. Annesi: Ne dinliyorsun? Rendâ: Güzel şarkılar dinliyorum. Anne dehşet içerisinde: Bu ne aptalca konuşma? İnsanların “Rendâ deli” demesini mi istiyorsun? Yer, sadece taş ve topraktan ibarettir.”³⁸³

³⁸¹ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 205.

³⁸² Tâmir, *en-Numûr fi’l-Yevmi’l-‘Aşir*, 91.

³⁸³ Tâmir, *en-Numûr fi’l-Yevmi’l-‘Aşir*, 115.

Öyküde annenin, kızının yerden gelen şarkıları dinlemesiyle ilgili “aptalca konuşma” şeklinde bir ifade kullanması ve “insanların “Rendâ deli” demesini mi istiyorsun?” demesi, toplumsal yargıların bireyin davranışlarının ve düşüncelerinin nasıl etkilenebileceğini göstermektedir. Rendâ’nin masumca bir merakla ve özgür düşünceye olan ilgisi, annesinin toplumsal endişeleri nedeniyle engellenmektedir. Bu durum Rendâ’nin bireyselliğini ve özgün düşünce yapısını olumsuz etkilemektedir.

Benzer olarak “Şehirde Gece” öyküsünde, kahraman anlatıcının babası, annesi ve çevresindeki insanların dayattığı düşünce sistemine maruz kaldığı görülmektedir. Bu durum, sosyal baskının bireyler üzerinde nasıl bir yük oluşturduğunu gösterirken, aynı zamanda bireylerin kendi özgünlüklerini ifade etmekteki güçlüğü de vurgulamaktadır. Anlatıcı kahramanın maruz kaldığı sosyal baskıyı şöyle ifade eder:

Ah kelim, bir şekilde iş bulmam gerekiyor. Gururumu incitmeyecek bir iş. İnsanın gururu alındıktan sonra geriye, çürümüş bir et yığınının başka ne kalır? Doğru değil mi? Kelim. Annem, babam ve tanıdığım insanların çoğu bu fikre katılmıyor ve bana aptalca şöyle nasihat ediyorlar: “Mutlu yaşamak istiyorsan başını eğ. Dik başlılık, sahibini bedbaht yapar.”³⁸⁴

Tâmir’in öykülerinde, kadınlar genellikle çarşaf giymektedir. Bu kıyafet, geleneksel değerleri ve kadının sosyal baskı altında oluşunu sembolize etmektedir.³⁸⁵ Mesela “Kuzular” adlı öyküde, Ayşe adlı bir karakter, çarşafsız olarak dışarı çıkar. “es-Sadi semtindeki bazı erkekler, Abdullah el-Halebî’nin kızı Ayşe’yi, başı dik, siyah çarşafsız, başını sadece siyah ve kırmızı bir örtü ile örtterek yürürken gördüklerinde hayretler içinde kaldılar.”³⁸⁶ Burada Tâmir, toplumsal baskıyı eleştiren bir perspektif sunmaktadır. Ayşe’nin çarşafsız olarak dolaşması, toplumda yaygın olarak kabul gören geleneksel giyim normlarından sapma olarak algılanmaktadır. Bu durum, toplumun belirli beklentilerine uymayan bir hareket olarak görülerek hayretle karşılanmaktadır. Ayşe’nin giyim tercihinin toplumsal geleneksel düşünce kalıpları ve baskıları altında olduğu görülmektedir.

Dolayısıyla Tâmir’in eleştirdiği bu baskıcı toplum, kurduğu düzenin dışına çıkan bireyleri hazır hükümlerle damgalamaktadır. Bundan dolayı Tâmir’in öykülerinde Arap

³⁸⁴ Tâmir, *Sahîlu’l-Cevâdi’l-Ebyad*, 61.

³⁸⁵ Bostancı, *Zekeriya Tâmir, Edebî Kişiliği & Hikâyeciliği*, 60.

³⁸⁶ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 111.

toplumunun insanları tek bir kalıba sokmaya çalışarak hayal etme ve düşünce özgürlüğünü reddettiğini görmekteyiz. Sözgelimi “*Rendâ*”³⁸⁷ öyküsünde kulağını yere yaslayan ve güzel şarkı duyduğunu söyleyen Rendâ, annesi tarafından “bu ne aptalca konuşma? İnsanların “Rendâ deli” demesini mi istiyorsun? Yer, sadece taş ve topraktan ibarettir” diye azarlanmaktadır. Toplumun baskısına maruz kalan Rendâ, “sonraki günlerde yerin altından gelen şarkı söyleyen güzel sesleri dinlemez oldu” ve “yer sadece taş ve toprağa dönüştü.” Tâmir’in bu ifadeleri, toplum otoritesinin bireyler üzerindeki olumsuz etkisini ortaya koymaktadır.

Bunun yanında Tâmir’in birçok öyküsünde, bilgi sahibi ve yenilikçi karakterlerin toplum tarafından dışlandığı, hor görüldüğü veya susturulduğu görülür. Öykülerde bilim adamlarının ve düşünürlerin, yöneticiler ve toplum tarafından cahil ve tehlikeli olarak görüldüğüne dikkat çekilir. Örneğin Tâmir, “*Deli*” adlı öyküsünde bilim adamının Arap dünyasında hem yönetim hem de toplum tarafından maruz kaldığı baskıyı eleştirmektedir. Öyküde değişik aletler icat ettiğini söylenen Hasan b. Heysem kral tarafından cezalandırılıp hapse atılmaktadır. Tâmir, öyküsünü şu ifadelerle bitirir:

*Kralın emri uygulandı ve Hasan b. Heysem yıllarca evinde hapis kaldı. Hükümdar ölünce Hasan b. Heysem özgür oldu, insanlar buna sevindi. Fakat, onun hâlâ coşkuyla garip, şaşkınlık uyandıracak aletinden bahsettiğini görünce şaşkına döndüler ve üzüntüyle başlarını salladılar.*³⁸⁸

Tâmir’in bu ifadeleri, Arap bilim insanlarının gördüğü olumsuz muameleden yönetimi sorumlu tutmasının yanı sıra toplumu da sorumlu tutmaktadır. Hasan b. Heysem’in cezalandırılmasının ardından özgürlüğüne kavuştuğunda bile insanların onun icatlarına karşı hâlâ şüpheyle yaklaşması, toplumdaki baskıcı ve kısıtlayıcı düşünce biçimlerini vurgulamaktadır. Böylece Tâmir, burada zorba Arap yönetimini ve baskıcı Arap toplumunu aynı kefeye koyarak eleştirmektedir. Zorba Arap yönetimi, yenilikçi düşünceleri ve fikirleri bastırarak toplumun ilerlemesine engel olurken, baskıcı toplum da entelektüel kesimin fikirlerine karşı duyarsız ve eleştirel yaklaşmaktadır. Bu eleştirel yaklaşım, zorba yönetimlerin ve baskıcı toplumun ilerlemeyi ve gelişmeyi engelleyen faktörler olarak görülmesine katkıda bulunmaktadır.

³⁸⁷ Tâmir, *en-Numûr fî l-Yevmi’l-‘Aşir*, 115.

³⁸⁸ Tâmir, *en-Numûr fî l-Yevmi’l-‘Aşir*, 61.

“Bedevî” öyküsünde Yusuf’un ailesiyle yaşadığı çatışma, toplumun entelektüellere yönelik otorite ve baskısını yansıtmaktadır. Yusuf, aile evinden ayrılma kararı alır çünkü babası, tüm maaşını ona vermesini ve kitap okuma alışkanlığını bırakmasını ister:

*Semira: Neden ailenin evinden ayrıldın? Yusuf: Babam bütün maaşımı kendisine vermemi istiyordu ve kitapların zihni bozduğunu, vücuda zarar verdiğini, zaman ve para kaybı olduğunu iddia ederek sevdiğim kitapları okumamı engellemeye çalışıyordu.*³⁸⁹

Babanın talepleri, toplumun aydınların düşünce dünyasına karşı duyduğu korku ve kontrol isteğini gösterir. Babanın kitapları “zihni bozan” olarak tanımlaması, toplumun genelinde entelektüel faaliyetlere yönelik bir önyargının olduğunu ve bu alanda özgür düşünceye karşı bir baskının varlığını işaret eder.

Aynı şekilde Yusuf’un babasının alaycı bir şekilde ona “oku, oku. Kitaplar seni cehenneme sürükleyecek”³⁹⁰ demesi, Yusuf’un kitap okuma alışkanlığının ailesi tarafından ciddi bir tehdit olarak algılandığını gösterir. Babasının alaycı tavrı, sadece maddi bir talep değil, aynı zamanda düşünce özgürlüğüne ve entelektüel gelişime karşı bir tepki içinde olduğunu gösterir.

Bu gözlemler sonucunda, Tâmir’in öykülerindeki sosyal baskı teması, toplumsal otoritenin bireyler üzerindeki derin ve çeşitli etkilerini ortaya koymaktadır. Tâmir, öykülerinde toplumun, bireylerin düşüncelerinden davranışlarına kadar her yönünü nasıl şekillendirdiğini başarılı bir şekilde yansıtır. Bu baskı, bireylerin toplumsal normlara uyum sağlaması ve kültürel beklentilere göre hareket etmesi gerektiğini gösterir. Tâmir’in öykülerindeki bu tematik ele alış, toplumsal otoritenin bireylerin özgürlüklerini nasıl sınırladığını ve kişisel tercihlerini nasıl etkilediğini etkileyici bir biçimde gözler önüne sermektedir.

2.1.2. Örf ve Gelenek

Zekeriya Tâmir’in öykülerinde örf ve gelenek teması, Arap toplumunun sosyal dokusunu ve bireyler üzerindeki etkilerini genellikle sembolik bir dille ele alır. Tâmir, toplumun baskıcı ve tutucu örf ve âdetlerin bireylerin özgürlüğüne ve gelişimine nasıl

³⁸⁹ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 208.

³⁹⁰ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 212.

engel olduğunu göstererek anlatır. Bu örf ve âdetler, toplumun yeniliklere karşı kapalı tutumunu ve bireylerin özgün potansiyellerini nasıl sınırladığını gösterir. Tâmir'in öykülerindeki bu tematik ele alış, Arap toplumunun geleneksel yapılarına yönelik eleştiriyi ve bu yapıların modern dünyaya uyum sağlamadaki zorluklarını açığa çıkarır.

Arap toplumunda örf ve geleneklerin gücü ve bireyler üzerindeki etkisini ele alan Tâmir, öykülerinde bu temayı çarpıcı bir şekilde yansıtır. “*Kül İçinde Bahar*” öyküsünde, farklı sosyal sınıflardan insanların görünüş, yaşam ve davranış farklılıklarına rağmen, eskimiş örf ve gelenekler konusunda nasıl aynı fikirde oldukları anlatılır. Öyküde, toplumun bu örfe göre, yanlış hareket eden bir genç kızın öldürülmesi gerektiğine dair ortak bir görüşü olduğu vurgulanır. Bu, Arap toplumunun her kesiminin bu örf ve geleneklere sorgusuz sualsiz nasıl boyun eğdiğini gösterir. Tâmir, “Zenginler de yoksullar da ölümlere aşırı derecede saygı gösterirler... Şehirde herhangi bir genç kız günah işlediğinde, tereddüt etmeden büyük uçlu bir bıçakla başı gövdesinden ayrılırdı”³⁹¹ diyerek, bu durumun sadece bireysel davranışlar üzerinde değil, toplumsal düzen üzerinde de derin etkiler yarattığını belirtir. Bu sahne, Tâmir'in öykülerinde, örf ve geleneklerin bireyler üzerindeki baskısını ve bu baskının yarattığı toplumsal sonuçları etkili bir şekilde göstermektedir.

Bu bağlamda yozlaşmış örf ve âdetlerin Arap toplumun üzerindeki otoritesi ve o toplumun söz konusu örf ve âdetlerden vazgeçmeyişi Tâmir'in öykülerinde sürekli eleştirdiği bir husustur. Yazarın “*Ölülerin Zincirleri*” adlı öyküsü bunun açık bir örneğini teşkil etmektedir. Öyküde bir erkek bir kadına evlenme teklif eder. Kadın, erkeği sevdiğini ancak bir şartla onunla evlenmeyi kabul edeceğini söyler. “Sen atalarının ölümlerini gömmeyen bir ailedensin. Odaları ceset dolu bir evde seninle beraber yaşamamı nasıl istersin?”³⁹² Tâmir'in burada ısrarla yozlaşmış örf ve âdetlerine bağlı kalmayı tercih eden Arap toplumunu ince ve iğneleyici bir tarzla eleştirdiği görülür. Tâmir'in, yozlaşmış örf ve âdetlerin ölümlere benzetmesi bunların topluma hiçbir fayda sağlamayacağı anlamına gelir.

Bu öykünün devamında adam, ataların cesetlerini gömmek için bir çukur açar. “Ama atalarının hayaletleri ve düşmanlar onu zincirlere vurdular ve daha önce kazdığı çukura

³⁹¹ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 81-82.

³⁹² Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-'Aşir*, 14.

gömdüler.”³⁹³ Tâmir’in bu ifadesindeki mesaj şudur ki: geçmişe bağlı kalanların sonu ölümdür. Ayrıca adamı gömmek için düşmanların ataların hayaletlerine eşlik etmesi dikkat çekicidir. Tâmir, burada yozlaşmış örf ve âdetlerinden vazgeçmeyen Arap toplumunu eleştirerek, en büyük düşmanın o örf ve âdetler olduğunu söyler. Ayrıca söz konusu öykünün başlığı, örf ve geleneğin Arap toplumu üzerinde güçlü bir otoriteye sahip olduğunu gösterir.

Bununla beraber öykülerde toplumun örf ve âdetlerinin bireyler üzerindeki otoritesi, insanların düşünce ve davranışlarını şekillendirebilmekte ve kimi zaman onları baskı altına alabilmektedir. Tâmir bu konuyu ele alarak, örf ve âdetlerin bireylere dayattığı tutum ve davranışları eleştirmektedir. Sözgelimi “Orman” adlı öyküsü, bu eleştirinin çarpıcı bir örneğini teşkil etmektedir:

Maruf ile Reşid arasında kahvehanede gürültülü bir konken oyunu oynandı. Birçok izleyicinin izlediği ve atmosferinde coşkulu, alaycı, meydan okuyan yorumlar havada uçtu. Oyun Reşid’in yenilgisiyle sona erdi. Maruf zaferiyle övünerek rakibine şakacı bir tonda kendisi gibi ustalarla oynamadan önce gece gündüz antrenmanlara devam etmesini tavsiye etti. Reşid sinirlendi, iskambil kâğıtlarını yırttı ve yere fırlattı. Maruf’a kahvehanenin tüm müdavimlerinin işittiği yüksek bir sesle, kız kardeşinin vücudunu annesinden daha iyi tanıyan erkeklerin önünde biraz utanmasını ve kibrini fazla abartmamasını tavsiye etti. Maruf başını öne eğdi, tek kelime etmedi ve genellikle tek başına duyduğu fısıltıları dinledi. Maruf, kahvehaneden çıkacakmış gibi ayağa kalktı ve aniden Reşid’in sağ yanağına ve sol yanağına iki tokat indirdi. Maruf ani bir hareketle bıçağını çekti ve Reşid’i göğsünden ve boynundan üç kez bıçakladı. Reşid “Ah! Beni öldürdün” diye bağırdı. Maruf elinde kan damlayan bıçağı tutarak kahveden kaçarak ayrıldı. Maruf, Son hızla koşarken, anne babasının tek çocuğu olduğunu, kız kardeşi veya erkek kardeşi olmadığını fark etti.”³⁹⁴

Öyküde, Maruf’un kız kardeşi olmamasına rağmen Reşid tarafından kız kardeşiyle ayıplanması, toplumun kadınların bedenleri üzerindeki kontrolünü ve namus anlayışını yansıtmaktadır. Örf ve âdetler, insanların kendi özgür iradeleriyle düşüncelerini ifade etmelerini ve yaşamlarını yönlendirmelerini engelleyebilmektedir. Bu durumda, Maruf’un öfkesi ve şiddet eylemi, örf ve âdetlerin bireyler üzerindeki baskısının ne denli yıkıcı olabileceğini göstermektedir.

³⁹³ Tâmir, *en-Numûr fî l-Yevmi’l-‘Aşir*, 14.

³⁹⁴ Tâmir, *el-Hısrım*, 101-2.

Tâmir'in bir başka öyküsünde, bir annenin, dedesine götürmek için küçük kızına “dedeni gördüğünde elini öpeceğine söz vermen gerek”³⁹⁵ şartını koşması, örf ve geleneklerin bireylere nasıl dayatıldığını göstermektedir. Bu durum, bireyin özgür iradesiyle bir eylemi seçmesi değil, toplumsal beklentilere, kurallara ve geleneklere uyum gösterilmesinin bir örneğidir. Bu tür dayatmalar, bireyin özgürlüğünü sınırlamanın ötesinde, toplumun bireylere nasıl davranılması gerektiğini belirleyen şablonları da yansıtmaktadır.

Bir başka önemli nokta, örf ve geleneklerin en fazla vurgu yaptığı konular genellikle ahlak ve namus olmaktadır. Bu tür toplumsal normlar, namusun sıkı bir şekilde korunmasını talep etmektedir. Koruma görevini yerine getiremeyen bireyler, toplum tarafından sert bir şekilde cezalandırılmaktadır. Bu toplumsal değerler, sadece ahlâkî çizgilerin aşılmasına değil, en küçük bir hataya bile müsamaha göstermemektedir.³⁹⁶ Tâmir, “*Siyah Saçın Ölümü*” öyküsünde ‘namusu koruma’ adı altında örf ve âdetlerin Arap toplumunda en çirkin yüzünü göstermektedir. Öyküde öykü kahramanı Fatma, ağabeyi Münzir tarafından öldürülür. “Münzir es-Sâlim karakola gitti ve başını dik tutarak kız kardeşini katlettiğini itiraf etti. Çünkü Sadi semtinde namus, ancak kanla temizlenebilir.”³⁹⁷ Bu öykünün sonunda Tâmir, ‘namus koruma’ bahanesiyle kadınları ölüme mahkûm eden bu yozlaşmış örf ve geleneklerin ne denli güçlü olduğunu şu ifadelerle göstermektedir:

*Fatma, ağabeyinin kendisine saldırdığını görünce, bağırıp evden hızlıca kaçtı ve Sadi semtinin sokaklarında başı açık, saçları dağınık koştu. Yardım için çığlık attı ama bıçak onu yakaladı ve boynuna ulaştı. O esnada erkekler, kadınlar ve çocuklar donmuş ve solgun duruyorlardı. Böylece siyah saç öldü. Ama Fatma hâlâ Sadi semtinde koşarak yardım için evlerinin kapılarını çalıyor, fakat kapıların hiçbiri açılmıyor ve bıçak hâlâ kana bulanmış durumda.*³⁹⁸

“*Teksîru Rukeb*” öykü koleksiyonundaki 7 numaralı öykünün kahramanı Fatma’nın maruz kaldığı taciz olayı Arap toplumundaki örfün kadınlara olan bakış açısını ve kontrol gücünü açık bir üslupla ifşa etmektedir:

³⁹⁵ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi 'l-'Aşir*, 114.

³⁹⁶ Bozgöz, “Suriyeli Öykücü Zekeriyâ Tâmir”, 165.

³⁹⁷ Tâmir, *Dimeşku 'l-Harâik*, 137.

³⁹⁸ Tâmir, *Dimeşku 'l-Harâik*, 139.

Fatma, ışıkları söndürülmüş sinema salonunda oturmuş, heyecan verici bir film izliyordu. Bunun üzerine adamlardan biri koltuğunun yanındaki koltuğa oturdu. Kısa süre sonra Fatma, birdenbire adamın elini eteğinin altına sokup etine dokunmasıyla şaşkınlığa düştü. Fatma'dan bir itiraz hareketi geldi. Fakat adam, ağzını Fatma'nın kulağına yaklaştırdı ve fısıldayarak: Kadına zarar veren ama erkeğe zarar vermeyen bir skandala sebep olmamak için sessiz kalmasının kendisi için daha iyi olacağını söyledi. Bunun üzerine Fatma donup kaldı ve onun eline teslim oldu.³⁹⁹

Benzer şekilde “Çukur” adlı öyküde ağabeyi tarafından öldürülen bir genç kızın “ağabeyim, namusun temizlenmesi gerektiğini söyleyerek beni öldürdü”⁴⁰⁰ ifadesi, yozlaşmış geleneklerin toplumun üzerindeki gücünü açık bir şekilde vurgulamaktadır.

“Denize Göç” öyküsünde küçük bir kız bile tacize veya tecavüze uğradığında ailesi ve toplum önünde bir utanç kaynağı haline gelmektedir. Bu utancın, toplumun gözünde silinmesi adına kızın öldürülmesi gerektiği düşüncesini doğurmaktadır. Yazar, örf ve geleneklerin gücünü en çirkin şekilde şöyle anlatmaktadır:

Komşu kızı çok güzeldi. Küçük, esmer vücudu bende şiddetle şehvet duygusu uyandırdı. Ben de o vücutla eğlendim/ kirlettim. Kara gözlerindeki çılgılık atan panikle sarhoş oldum... Alçak bir sesle mırıldayarak: Anne anne diye yardım istemeye başlayınca ne kadar mutlu oldum. Bu küçük kız büyüyecek ama beni tehdit ederek annene söyleyeceğim dediğini, benim gülerek ona: “Ailen seni bir lağım çukurunun kenarında boğazlayacak” dediğim günü unutmayacak.⁴⁰¹

“Yalnız Bir Kadın” öyküsünde öykü kahramanı Azize, düğün gecesindeki annesinin davranışını şöyle anıyor: “Düğün gecesinde... Annesini elinde kana bulanmış bir mendille, akrabalarının merakla izlediğini gördü. Annesi, yüzünü kaplayan bir mutlulukla bağıırıyor: Kızım kızların en namuslusudur. Düşmanlar öfkeden ölsün.”⁴⁰² Burada Azize'nin annesini söz konusu davranışa sevk eden şey, toplumun boyun eğdiği yozlaşmış gelenek ve göreneklerdir. Tâmir, burada birkaç damla kanı bir genç kızın namusunun kanıtı olarak gören bu toplumu sert bir dille eleştirmektedir. Annesinin bu kan damlaları sebebiyle duyduğu aşırı sevinç, onu o geleneklerin hâkimiyetindeki toplumun kendisine dayatacağı olası cezadan kurtuluş kutlamasıdır. Ayrıca annenin

³⁹⁹ Tâmir, *Teksîru Rukeb*, 17.

⁴⁰⁰ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 155.

⁴⁰¹ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 284-85.

⁴⁰² Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 318.

aşırı sevinci, beklediğinin tersi çıkması ve kana bulanmış mendili alamaması durumunda hissedeceği yoğun korkudan kaynaklanmaktadır.

“Boşanmış Kadın” adlı öyküde, kocasının mezarını ziyaret eden bir kadın, mezarlıkta kocasının mezarının yanında silah zoruyla birisi tarafından tecavüze uğrar:

Kadın, tecavüzcüye yalvararak şöyle dedi: Kıyafetlerimi yırtma, ben eve yırtık elbiseyle nasıl giderim?” Bunun üzerine kocası (mezardaki ölü) sinirlendi ve onu son nefese kadar direnmeye çağırdı, “namuslu kadınların teslim olmayı değil, koyun gibi kesilmeyi tercih ettiklerini” hatırlattı. Kadının cevabı, kocasının yatak odasında sık sık duyduğu tanıdık bir nefes nefes kalma sesiydi ve kadın, kocasının onu küçümseyen bir sesle boşadığını fark etme fırsatı bulamadı.⁴⁰³

Kocanın eşinin ölmesini tecavüz edilmesine olan tercihi, örf ve âdetlerin dayattığı utanç korkusu ve toplum tarafından kabul edilen namus anlayışına bağlı olarak şekillenmektedir. Zira örf ve âdetler, toplumun bireylere yönelik beklentilerini ve kurallarını belirleyen bir kültürel yapıdır.

Tâmir’in öykülerinde otoriter gelenek ve düşünceler çoğu zaman birey üzerinde baskıcı bir rol oynamakta ve bireyde ortaya çıkabilecek her türlü isyan girişimini bastırmaktadır. Bu da bireyin özgürlüğünün boğulmasına, bastırılmasına ve öldürülmesine yol açmaktadır.⁴⁰⁴ Bu kapsamda Tâmir, birçok öykülerinde Arap toplumunun birçok sorunundan eskimiş örf ve âdetleri sorumlu tutmaktadır. Sözelimi “Hayır” adlı öyküde bir yandan eski örf ve âdetleri simgeleyen yaşlı bir baba, yedi oğlu tarafından diri diri bir tabuta konulmaktadır. Çocuklar, babaların itirazına şu cevapları vermektedirler:

Birinci oğul: Başımızı nasıl eğceğimizi sen öğrettin. İkinci oğul: Tokat atanın elini öpmeyi bize sen öğrettin. Üçüncü oğul: Bizim kadın elbisesinden korkmamızı sağladın. Dördüncü oğul: Bir kadın dizi gördüğümüzde eskimiş çorap gibi oluyoruz. Beşinci oğul: Fırtınalı günlerde uyumayı bize sen öğrettin. Altıncı oğul: Ne geçmişimiz ne bugünümüz ne geleceğimiz var! Yedinci oğul: Gökyüzüne bakmaya cesaret edemiyoruz.”⁴⁰⁵

⁴⁰³ Tâmir, *el-Hısrım*, 51-52.

⁴⁰⁴ es-Samâdî, *Zekerıyyâ Tâmir ve'l-Kıssatu'l- Kasıra*, 60; ed-Decânî, “İstîşrâfu's-Sevra fî Kıssasın li'-Zekerıya Tâmir”.

⁴⁰⁵ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi 'l-'Aşir*, 66.

Burada yaşlı adamın oğullarının cevaplarından görüldüğü gibi Tâmir, eski örf ve âdetlerin Arap toplumun üzerindeki otoritesini ve o otoritenin sebep olduğu olumsuz sonuçları açık bir üslupla eleştirmektedir.

Tâmir, bu eleştirisini diğer öykülerinde de sürdürmektedir. O, toplumu saran ve onun gelişimini kısıtlayan eskimiş ve yozlaşmış örf ve âdetleri toplumun gelişmemesinin başlıca sebebi olarak göstermektedir. Tâmir, bu temayı “*Rendâ*” öyküsünde yaprakları sararmış ağaç ile Rendâ isimli bir kız çocuğunun arasında geçen bir diyalogla sembolik bir şekilde anlatmaktadır:

Rendâ: Ne oldu sana? Hasta mısın? Ağaç: Hasta değilim; ama canım sıkılıyor ve kızgınım. Rendâ: Neden? Ağaç: Etrafına bir bak. Her şey hareket ediyor... Bulutlar, arabalar, uçaklar, insanlar... Ama ben kuruyup odun oluncaya kadar hareket etmemeye mahkumum. Rendâ: Bir yerden bir yere gitmene kim engel oluyor? Ağaç: Toprağa işlemiş köklerim, istediğimi yapmama engel oluyor.”⁴⁰⁶

Burada, Rendâ’nin ağaçla yaptığı diyalog, Arap toplumunun mevcut durumunu bir metafor aracılığıyla ele almaktadır. Ağacın hareket edememesi, Arap toplumunun gelişimini engelleyen kökleri temsil etmektedir. Bu kökler öyküde, toplumun tutucu örf ve âdetleri olarak yorumlanabilir. Ağaç, bu köklerin onu hareketsiz bıraktığını, bu nedenle de canının sıkın ve kızgın olduğunu ifade eder. Dolayısıyla, Tâmir bu öykü aracılığıyla Arap toplumunun yeniliklere ve gelişmelere nasıl tepki verdiğini, modern dünyada nasıl bir yerde durduğunu ve bu durumun nedenlerini sorgulamaktadır. Özellikle ağacın “etrafına bir bak. Her şey hareket ediyor... Bulutlar, arabalar, uçaklar, insanlar... Ama ben kuruyup odun oluncaya kadar hareket etmemeye mahkumum.” şeklindeki ifadesi, Arap toplumunun diğer toplumlarla kıyaslandığında neden geride kaldığını ve bu durumun altında yatan sebepleri vurgulamaktadır.⁴⁰⁷

Ayrıca Tâmir’in öykülerinde örf, âdet ve şekilsel unsurlara körü körüne bağlı kalmayı eleştirdiği en önemli konulardan biri olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin “*Sakallar*” öyküsü, sembolik bir anlatım ile sakalların temsil ettiği eskimiş örf, âdet ve düşüncelere bağlılık nedeniyle şehrin yok oluşunu anlatır:

⁴⁰⁶ Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-Âşir*, 95.

⁴⁰⁷ Mderaty, “En-Numûr Fi'l-Yevmi'l-Âşir”, 166.

*Timurlenk'in askerleri şehrimizi kuşattı. Sadece soğukkanlı şekilde gülümsedik ve bizleri sakallı erkek olarak yaratıp, sakalsız kadın olarak yaratmadığı için Allah'a şükrettik. Sonra da kurtulma çaresi bulmak için bir danışma toplantısı yaptık. İlk konuşan, kadın elbisesi satımıyla meşgul olan aceleci bir delikanlıydı. Cesaretle bağırdı: Savaşalım! Birden kendini küçümseyerek ona bakan gözlerin karşısında buldu. O sırada şehrimizin en büyük sakalına sahip kişisi kalktı ve ağırbaşlı bir ifadeyle konuştu: Savaşa, sadece var olmayanlar gereksinim duyar. Allah'a şükür ki bizler sakallıyız, öyleyse varız.*⁴⁰⁸

Ancak Timurlenk, şehirdeki berberlerin aç kaldığını öğrenince, sakallarını kesmelerini ister ve bu durumda Timurlenk'in kuşatmasına son vereceğini belirtir. “Ya sakallarınızı kesersiniz ya da yok olursunuz. Seçiminizi yapın.”⁴⁰⁹ Şehir halkı, sakallarını kesmek veya yok olmak arasında bir seçim yapmak zorunda kalır. Ancak toplumun şekilciliği, örf ve âdetlere olan bağlılığı, şehir halkının direnmesine neden olur. “Yaşamımızı kazanıp, sakallarımızı kaybetmemizin ne yararı var!”⁴¹⁰ Sonunda şehir Timurlenk'in orduları tarafından yerle bir edilir. Bu öykü, şekle ve dış görünüme verilen önemi, gerçekçi ve etkili mücadele yerine sadece görüntüyü korumayı tercih eden toplumları eleştirmektedir. Ataerkil düzenin sadece geleneksel kalıplara bağlı kalarak ilerlemeye engel olduğu ve gerçek sorunlara etkili çözümler üretme yerine yüzeysel önem verdiği vurgulanmaktadır.

Sonuç olarak, Zekeriya Tâmir'in öykülerinde örf ve gelenek teması, Arap toplumunun sosyal yapısına ve bireyler üzerindeki etkisine çoğunlukla sembolik bir üslupla dikkat çeker. Tâmir, örf ve âdetlerin bireylerin düşünce ve davranışlarını nasıl şekillendirdiğini ve özgürlüklerini nasıl kısıtladığını anlatır. Tâmir'in bu tarzı, toplumun gelişimine engel olan ve modern dünyaya uyum sağlamasını zorlaştıran bu geleneksel yapıları eleştiren bir bakış açısı sunar. Tâmir'in öykülerinde bu örf ve âdetler, toplumu gelişmemeye mahkûm eden zincirler olarak betimlenir ve bireylerin bu baskı altında nasıl sıkışıp kaldığını göstererek Arap toplumunun geleneksel yapısına yönelik derin bir eleştiri yapar.

⁴⁰⁸ Tâmir, *er-Ra'd*, 31-32.

⁴⁰⁹ Tâmir, *er-Ra'd*, 33.

⁴¹⁰ Tâmir, *er-Ra'd*, 34.

2.1.3. Kültürel ve Tarihi Miras

Tâmir, öykülerinde Arap toplumunun tarihine ve kültürel mirasına sıkı sıkıya bağlılığını vurgular, fakat bu bağlılığın ilerlemeyi ve gelişmeyi engelleyen bir otorite biçiminde nasıl işlev gördüğünü de gösterir. Bu bölümde, kültürel ve tarihi mirasın toplum üzerindeki otoriter etkisi ve bireylerin bu mirasa olan tepkileri, Tâmir'in öykülerindeki çeşitli örneklerle incelenecektir.

Her toplum, kendisine özgü kültürel mirasa sahiptir. Bu kültürel miras nesilden nesle aktarılmaktadır. Toplamlar, hayatın bazı zorluklarını aşmalarına rehberlik etmek için kültürel miraslarından yararlanmaktadırlar. Ancak Tâmir'e göre Arap toplumundaki durum farklılık arz etmektedir. Nitekim öykülerde Arap toplumunun bu kültürel mirası zaman zaman, otoriteye itaat etme, bireyleri kontrol etme ve toplumsal normlara uyma aracı olarak kullanılabilir. Sözelimi Tâmir, “Güneşler ve Aylar” adlı öyküsünde bir takım deyim ve atasözü sıralamaktadır:

Yaşayan korkak, ölmüş cesurdan iyidir. Güçlü eli öp, içinden kırılması için dua et. Köpekten bir şey istediğinde “saygıdeğer köpek” de. İlk itaat eden, son isyan eden ol. İtaat edilmeyecek kimse de görmüyorum. Söz gümüşse, sükût altındır. Kanaat tükenmez hazinedir. Haset eden mutlu olmaz. Sana emredildiği gibi dosdoğru ol. Yöneticilere itaat et. Dar geçitte yürüyen, hedefine ulaşır.⁴¹¹

Tâmir'in burada sıraladığı deyimler, bireylerin itaatkâr olmalarını, yöneticilere karşı gelmemelerini ve mevcut düzeni sorgulamamalarını teşvik etmektedir. Bu durum, toplumun otoriteye ve geleneklere körü körüne bağlılığını vurgulamaktadır. Ayrıca öykünün başlığı, kültürel mirasın bireylere ve toplumlara rehberlik etme rolünü ifade etmektedir. Ancak bu kültürel miras rehberlikten çok, baskı ve kontrol aracı olarak nasıl kullanılabileceğine dair bir eleştiri olarak değerlendirilebilmektedir.

Tâmir, öykülerinde Arap toplumunun kültürel mirasına ve tarihine sıkı sıkıya bağlı olduğunu anlatır. Ancak ona göre, geçmişe olumsuz bir şekilde bağlı olan bu toplum, geçmişin otoritesi altında kalarak ilerlemeyi ve gelişmeyi reddediyor. “Suikast” adlı öyküde Tâmir, bu temayı sembolik bir üslupla şu şekilde ele alır:

⁴¹¹ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi 'l-'Aşir*, 14-15.

*Dalları yapraksız ağaçlarla dolu bahçeye girdim. Orada sevgilimi uyuyor buldum. Ona dedim ki: Uyan, evimize dönme vakti geldi... Yalnız gitmeyecek, seni bekleyeceğim... Sevgilimin cesedine saklandım, gözlerimi kapadım ve beni güven duygusuyla dolduran bir uykuya daldım. Uykum bir gün ya da bir yıl yahut yüz yıl sürdü. Sonra bana şöyle seslenen kişinin sert sesiyle uyandım: Uzaklaş. Şu an mezarı kazıldı ve gömülme zamanı geldi.*⁴¹²

Burada sembolik bir şekilde Arapların yaşadıkları durgunluk “dalları yapraksız ağaçlar” ile temsil edilirken, özlem duyulan Arap eski medeniyeti “sevgili” kelimesiyle temsil edilmektedir. Öykü kahramanı, sevgilisinin öldürüldüğünü ve katilin kendisi olduğunu öğrenmektedir. Tâmir burada, Arapların yaşadıkları zafiyetten kendilerinin sorumlu olduklarını ima ederek Arap toplumunu eleştirmektedir. Ardından öykü kahramanın “sevgilimin cesedine saklandım, gözlerimi kapadım ve beni güven duygusuyla dolduran bir uykuya daldım” ifadesi, ölü bir şeyden medet uman Arapların durumunu özetlemektedir. Tâmir burada, yaşadıkları zorluklarla baş edemeyerek ve belirsiz gelecekte kaçınarak tarihe sığınan ve ancak orada huzur bulan Arap insanları iğneleyici bir şekilde eleştirmektedir.

Tâmir, kültürel mirasa körü körüne bağlılığın Arap toplumunun çağın gelişimine ayak uyduramamaya, dolayısıyla yok olmaya yol açtığı teması “*Yeryüzü Bizim ve Gökyüzü Kuşlarıdır*” adlı öyküsünde açık bir üslupla işlemektedir. Öyküde Şam şehri düşmanlar tarafından kuşatılır. Yaşlı bir adam, şehri savunmak için bir uçak icat eder ve onu bedelsiz vermek üzere kralın huzuruna çıkar. Yaşlı adamın icadı, kralın etrafındaki kişiler tarafından şüphe ile karşılanır ve bunun üzere kral, icadı imha etmeye karar verir. Öykü sonunda düşmanlar, şehre girerler ve onu yerle bir ederler. İcat edilen uçağa karşı ordu komutanının tepkisi ise şu şekildedir:

*Hepinizin bildiği gibi, dedelerimiz ve dedelerimizin dedeleri binlerce savaşa girmişler ve galip gelmişlerdir. Onların silahları, kılıç ve üstün ahlakı. Bu yeni silahı ahlakımız reddediyor. Bu silah gelenek ve göreneklerimize ters, erkekliğe sığmayan alçakça bir ihanettir. Gelenek ve göreneklerimizden vazgeçtiğimizde bizden geriye ne kalır ki? Gerçekten varlığımızı sürdürmek istiyorsak bize kalan ve rehber edindiğimiz bu mirası muhafaza etmemiz gerekir.*⁴¹³

Öyküde geçen ordu komutanının tepkisi, kültürel mirasa olan bağlılığın toplumda kök salmış bir şekilde nasıl hâkim olduğunu göstermektedir. Kral ve çevresindeki kişiler,

⁴¹² Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi'l-'Aşir*, 117.

⁴¹³ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 56.

kültürel mirasın yeniliklere üstün tutulması gerektiğine inandıkları görülmektedir. Bu durum, toplumun yenilikçi fikirleri reddederek, kendisini geçmişin kalıplarına hapsedip ilerlemeyi reddettiğini yansıtmaktadır.

Özetle Tâmir öykülerinde kültürel ve tarihi mirasın toplum üzerindeki otoritesi eleştirmektedir. Bu miras, toplumun ilerlemesini ve gelişmesini engelleyen bir yük olarak tasvir edilmektedir. Toplumun geçmişe olan bağlılığı, yeniliklere ve değişime karşı kapalı bir tutum yaratır ve bu durum bireylerin özgür düşünce ve hareket alanını kısıtlamaktadır. Tâmir'in öyküleri, kültürel ve tarihi mirasın toplum üzerindeki bu baskıcı etkisini ve bu etkinin toplumun gelişimi üzerindeki olumsuz sonuçlarını gözler önüne sermektedir.

2.1.4 Ataerkil Toplum

Zekeriya Tâmir'in öykülerinde ataerkil toplumun bireylere belli davranışları dayatması ve bu dayatmaların sebep olduğu toplumdaki cinsiyet eşitsizliği ve kadınlar üzerindeki baskı önemli bir yer tutar. Öyküler, ataerkil toplumun erkeklik anlayışını ve bu anlayışın kadınların yaşamlarına etkilerini eleştirir. Tâmir, çeşitli öykülerde ataerkilliğin kadınlar üzerindeki baskısını ve bu baskının toplumsal normlar ve beklentilerle nasıl pekiştirildiğini anlatır. Bu öykülerde, kadınlar sıklıkla cinsel, sosyal ve psikolojik baskıya maruz kalırken, erkeklerin serbestçe hareket etme özgürlüğüne sahip olduğu bir düzen eleştirilir. Tâmir'in öyküleri, bu toplumsal yapının kadınlar üzerindeki etkilerini ve baskılarını, kadın karakterlerin yaşadıkları zorlukları ortaya koyar.

Öykülerde Ataerkil toplumun cinsiyet eşitsizliği yaratması ve kadınlara karşı baskı uygularken erkeklere geniş bir özgürlük alanı tanınması, bu ataerkil toplumun erkeklik anlayışını yansıtmaktadır. Tâmir bu yanlış anlayışa sık sık değinmektedir. Örneğin “*Nehir Ölü*” öyküsünde öykü kahramanın şu ifadeleri söz konusu anlayışı ifşa etmektedir:

Bazı arkadaşlarım ona geceleyin bir parkta bir fahişeyle yakalandığımı söylediğinde babam kahkaha attı ve “çok mutluyum, oğlum Tarık artık bir çocuk değil, bir adam” dedi.⁴¹⁴

⁴¹⁴ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 98.

Bu olay, ataerkil toplumun bir erkeğin bir fahişe ile cinsel ilişkiye girmesini mutluluk ve övünç kaynağı olarak görmesi, bu toplumun bireyler üzerindeki otoritesini ve gücünü göstermektedir.

Benzer şekilde “*Eve Uzak*” öyküsünde bir adam, öykü kahramanı olan genç kadın Lemyâ’yı sokakta taciz eder ve elini tutar. Lemyâ: “Beni bırak yoksa bağırırım” diyerek adamı tehdit eder. Adam: “Ben bir erkeğim, duyulsa da itibarım zedelenmez”⁴¹⁵ der. Adamın ifadesi, ataerkil toplumun çarpık ahlâkî değerleri, skandalların sadece kadınlara zarar verebileceği yanılsamasını vurgulamaktadır. Bu durum, ataerkil standartların kadınları haksız yere suçlama ve erkekleri ahlâkî sorumluluktan muaf tutma eğilimini yansıtmaktadır.

Ataerkil toplumda erkeğe verilen özgürlüğün kadınlar tarafından da arzullanması, bu toplumun bireylere uyguladığı baskının bir göstergesidir. Yazar, bu hususu “*Bedevî*” öyküsünde Semîre adlı bir kadının şu ifadeleriyle açık bir üslupla anlatmaktadır:

*Alımda bir tutam siyah saç, bir fabrikada çalışan, gri bir takım elbise, kırmızı bir kravat, beyaz bir gömlek giyen, dudaklarımın arasında bir sigara, yolda ıslık çalan, istediğim yere giden ve gece yarısı eve dönen, uzun boylu, Yusuf adında genç bir adam olmak istiyorum.*⁴¹⁶

“*Erkekler*” adlı öyküde Tâmir, ironik bir üslupla toplumun erkeklik anlayışını ve kadınlara olan bakış açısını eleştirmektedir:

*Bizi, tehlike anında rüzgâr gibi öne atılıp kurtulan ve ölmeyen erkekler olarak yarattığı için Allah’a şükürler olsun. Bizi evde oturup, düşman bombalarının sanki eski çoraplarımız gibi yakıp kül ettiği kadınlar olarak yaratmayan Allah’a şükürler olsun.*⁴¹⁷

Öykü, ironik bir dille erkeklerin toplumun gözünde nasıl yüceltildiğini ve övüldüğünü vurgularken kadınların maruz kaldığı olumsuz etkileri ifade etmektedir. Yazar, ataerkil Arap toplumunda her durumda erkeklerin kadınlara üstün tutulması ve tercih edilmesini görüşünü iğneleyici bir üslupla ele almaktadır.

Ayrıca yazar, bazı öykülerinde toplumdaki erkekliğin kimi zaman şekilsel olduğunu vurgulamaktadır. Nitekim değerlerden yoksun bu şekilsel erkeklik, çoğu zaman

⁴¹⁵ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 256.

⁴¹⁶ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 215.

⁴¹⁷ Tâmir, *en-Numûr fi’l-Yevmi’l-’Aşir*, 7.

olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Sözelimi “*Siyah Sancak*”⁴¹⁸ adlı öyküde Kasım ve Sayyâh adlı iki kabadayı sokakta yürüten, okumayı ve şiiri seven öykü kahramanı Gassân’a sataşır. Kasım, Sayyâh’a bırak o bizim gibi deyince, Kasım’a der ki: “O bizim gibi değil ve asla bizim gibi olmayacak. Biz erkeğiz ama o bir kadın”. Ardından iki serseri ile kışkırtmalara karşılık vermeyen Gassân arasında şöyle bir diyalog geçer: “Sayyâh: Bize kızdıysan, buyur bize vur. Neyin var? Vurmayı bilmiyor musun? Gassân diyor ki: Ben kimseye vurmayı sevmem. Sayyâh: “Bu sözleri Yemen’i fethetmiş gibi söylüyorsun! Utanmalısın ve kendini çöplüğe gömmelisin. Vurmayan adam, adam değildir”. der” Burada ataerkil bir toplumun erkeklik kavramının şiddetle nasıl ilişkilendirildiğini göstererek toplumun çarpık değerlerine ve normlarına karşı bir eleştiri sunulmaktadır. Öte yandan daha sonra Sayyâh’ın “ben pantolon giyen erkekleri iyi tanırım. Bıyıkları var ama evin kızı onlardan daha erkek” ifadesi, toplumdaki cinsiyet ölçüsünün sıkıştırıcı ve katı olduğunu, erkek olma anlayışının yüzeysel ve dışsal unsurlara dayandığını vurgular. Aynı zamanda “hançeri olmayan bir adamın soğan kabuğu kadar değeri yok” ifadesi, erkeklik değerinin şiddet ve güçle ölçüldüğünü göstermektedir.

Bunun yanı sıra Tâmir, ataerkil toplumunun kadınlara karşı olan olumsuz bakış açısını sıklıkla ele almaktadır. “*Napalm Napalm*” adlı öyküde geçen şu ifade toplumun söz konusu bakış açısını açık bir şekilde anlatmaktadır: “Aileye utanç ve rezillikten başka bir şey getirmeyen kızlardan hoşlanmayan baba öldü.”⁴¹⁹ Bu ifade, ataerkil toplumun kadınları nasıl değersizleştirdiğini, toplum tarafından belirlenen cinsiyet normlarına ve beklentilere nasıl bağlı olduğunu vurgular. Tâmir, bu tür ifadelerle, ataerkil toplumun kadınlara yönelik adaletsiz ve baskıcı tutumunu eleştirir ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dikkat çeker. Bu, kadınların toplumdaki konumunu ve değerini sorgulayan, onların insan hakları ve özgürlüklerini savunan bir bakış açısını temsil eder.

Kadınlara yönelik değersizleştirici bu tutum, gerçek üstü bir kurguya sahip olan “*Neşeli Bir Gün*” öyküsünde de açıkça görülür. Bu öyküde, kız kardeşinin çocuğunu öldüren bir adam, mahkeme salonunda kız kardeşini hâkim olarak görür. Kız kardeşi tarafından

⁴¹⁸ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 118-26.

⁴¹⁹ Tâmir, *er-Ra'd*, 50.

ölüm cezasına çarptırılan adam, ona “haydi, mutfağa dön”⁴²⁰ diyerek kadının toplumdaki konumunu küçümser. Bu ifade, Arap toplumunda kadına yönelik bakış açısının sınırlı ve küçümseyici olduğunu vurgular. Tâmir, burada ataerkil bir toplumun kadına olan bakış açısını ve erkeğe verdiği otoriteyi ince bir üslupla gözler önüne sermektedir.

Öte yandan Tâmir’in öykülerinde ataerkil Arap toplumunun otoritesi, çoğu zaman bireylerin davranışlarını belirleyen güçlü ve olumsuz bir faktör olarak görülür. Öykülerde Arap toplumunda erkeklik kavramının dokunulmaz ve neredeyse kutsal bir değer olarak kabul edilmesi, bu otoritenin temelini oluşturan unsurlardan biridir. Yazar, bu durumu ele alarak toplumun cinsiyet rolleri, güç ilişkileri üzerindeki etkilerini gözler önüne sermektedir. Örneğin “*Gece Yarısı*” adlı öyküde bir ağabey, küçük erkek kardeşini sırf kendisine “sen kadınsın”⁴²¹ dediği için öldürür. Bu durum, erkeklik kavramının toplum içinde ne kadar belirleyici olduğunu ve toplumun cinsiyet normlarına meydan okumanın ne kadar tehlikeli olabileceğini vurgular.

Bu bağlamda çarpık değerlere sahip ataerkil toplum söz konusu normlara uymayan bireylerine davranış dayatmaktadır. “*Kuzular*” öyküsünde Ayşe adlı bir genç kız üniversiteye başlayınca çarşaf giymeyi bırakır. Bu durumdan rahatsız olan semt erkekleri, Ayşe’nin ağabeyine “mahallenin kız kardeşinin bu davranışından rahatsız olduğunu ve mahallenin bütün kadınlarının çarşaf giydiğini”⁴²² söylerler. Tâmir, burada ataerkil olan Arap toplumunda bireylerin maruz kaldığı baskıya işaret eder. Şöyle ki bu toplumda kadınların giysiler konusunda bile karar veremedikleri, erkekler tarafından dayatılan ‘tek tip’ kıyafeti giymek zorunda oldukları görülür. Tâmir, bu durumu Ayşe’nin babasının “bir fahişe çarşaf giyerse, namuslu ve erdemli mi olur?”⁴²³ cevabıyla sert bir şekilde eleştirir. Öykünün sonunda, es-Sadi mahallesinin erkekleri Ayşe’yi küstahça durdurup taciz ederler. Ayşe bu saldırılara sessiz kalmayıp gençleri ailelerine şikâyet eder. Ancak bu geri kalmış ataerkil ortamda, iletişim eksikliği ve şiddet eğilimi barışçıl çözümü imkânsız kılar. Ayşe’nin ağabeyi, kız kardeşinin onurunu koruma amacıyla mahallenin erkekleriyle yüzleşir. Ne yazık ki Ayşe’nin ağabeyi, Şeyh

⁴²⁰ Tâmir, *er-Ra’d*, 113.

⁴²¹ Tâmir, *Senadhaku*, 53-54.

⁴²² Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 112.

⁴²³ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 112.

Muhammed'indinî kisvesi altında teşvik edilen şiddetin sonucunda, es-Sadi mahallesinin sokaklarında vahşice öldürülür.⁴²⁴

Bu bağlamda ataerkil Arap toplumundaki namus koruma adı altında kadının yalnızlığı, ezilmişliği ve acizliği Tâmir'in üzerinde en çok durduğu konulardan biridir. Namus, doğu toplumlarında büyük öneme sahip olan ve üzerinde hassasiyetle durulan bir olgudur. Namus uğruna işlenen cinayetlerin sayısı oldukça fazladır. Tâmir, toplumdaki önemi nedeniyle pek çok öyküsünde namus kavramına da ağırlık vermektedir.⁴²⁵ Tâmir, bir kız çocuğunun gözünden anlattığı “Rendâ” öyküsüyle kadının ezilmişliğini gözler önüne sermektedir. Arap toplumundaki kadın, karşılaştığı bütün zorluklara rağmen hayata tutunma çabası göstermektedir. Ancak ataerkil toplumun kadını ezmesi, kadının bütün çabalarını boşa çıkarmaktadır:

*Caddede duran Rendâ gözlerini de kapayamadı, çığlık da atamadı, feryat da edemedi. Yalnızca, kendisini dalından koparmaya mecbur etmeye çalışan şiddetli rüzgâra inatla direnen sarı bir yaprak gibi titredi. Çığlık atan bir kadının üzerine çullanıp yere seren, bıçağını çıkaran, sanki bıçak kalbini yaralamış gibi sert, uzun bir çığlık atan kadının boynuna bıçağını indirdikten sonra küçümser bir hareketle bıçağı uzağa fırlatan, eliyle öldürülen kadını gösterip insanlara övünçle “bu kız kardeşim, onu ben kestim ve namusumu temizledim” diyen adama gözlerini dikmeyi sürdürdü. O an Rendâ yok oldu.*⁴²⁶

Bu öyküde görüldüğü gibi kadın haklarını tanımayan ve egemenliği altına alan sert, ataerkil bir toplumda hayatta kalmak için büyük gayretine rağmen başarılı olamaz. O kadının yenilgisi kesindir, tıpkı rüzgâra karşı tutunamayan sarı bir yaprak gibidir. Tâmir burada namus temizleme bahanesiyle işlenen kadın cinayetine işaret etmektedir.⁴²⁷ Öyküde kız kardeşini gururla katleden erkek, çürümüş âdetlere mahkûm ataerkil toplumu temsil etmektedir. Aynı zamanda toplumun o tür cinayetlere teşvik ettiği anlaşılmaktadır. Tâmir, bunu açık bir şekilde eleştirmektedir.

Başka bir öyküde kadınların erkek otoritesine karşı duydukları aczi çarpıcı bir şekilde yansıtmaktadır. “Ekmek ve Hüzün” adlı öyküde öykü kahramanı, annesini şu ifade ile anlatmaktadır: “Annem, benim ve babamın yüzüne söylemeye alışık olduğu şu sözleri

⁴²⁴ Merrûşîyye ve İsmail, “el-Unfu fi Badi Kısası Zekerîya Tâmir”, 460.

⁴²⁵ Yusuf Bildik ve Ahmet Yıldız, “Zekerîyyâ Tâmir’in el-Hısrım Adlı Hikâye Kitabında Sosyal Eleştiri”, *Dergiabant* 9, sy 1 (30 Mayıs 2021): 359, <https://doi.org/10.33931/abuifd.886295>.

⁴²⁶ Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-Aşir*, 116.

⁴²⁷ İbrahim el-Cerâdî, “Tarakât Arabîyye”, *en-Nâkid*, Nisan 1995, 13.

üzgün bir sesle tekrarladı: Hayatım sizin ayaklarınızın arasında kayboldu.”⁴²⁸ Kadının hayatının erkeklerin ayakları arasında kaybolduğunu ifade etmesi, kadının toplum içindeki ezilmişliğini, belirlenmiş rolleri kabul etmeye zorlanışını ve kendi yaşamının kontrolünü kaybetmiş hissetmesini simgelemektedir.

Öykülerde kadınlara yönelik aşağılayıcı tutumlar, genellikle abartılı ve anlaşılabilir bir şekilde kendini gösterir. Bu da kadınlara uygulanan vahşi şiddetle öne çıkar. Kadınlar sadece fiziksel ve zihinsel istismarın kurbanı olmakla kalmaz, aynı zamanda erkeklerin onurunu korumak adına hayatlarını feda etmeye de zorlanırlar.⁴²⁹ “*Siyah Saçın Ölümü*” öyküsündeki kahraman Fatma’nın trajik ölümüne kadar giden yaşadığı aşağılanmaları detaylı bir şekilde anlatır. Tâmir öyküde, Arap toplumunun ataerkil yapısının kadına yönelik baskıcı ve aşağılayıcı tutumunu sert bir eleştiri ile yansıtmaktadır. Öykünün kahramanı Fatma, görücü usulüyle evlenmeyi kabul ederek kocası Mustafa’ya körü körüne itaat etmektedir ve onun isteklerini yerine getirmektedir. Bu durum, kadının sadece erkeğin isteklerini karşılamak için var olduğu anlayışını pekiştiren bir örnektir. Zira Fatma “ben sana itaat eder ve ne istersen yaparım”⁴³⁰ ifadesiyle bu algıyı teyit etmektedir. Ancak, Fatma’nın Mustafa’yı sevmemesi ve bu duygusunu ifade etmemesi, Mustafa’yı rahatsız eder. Mustafa, semt kahvehanesine gider ve Fatma’yı ağabeyine Münzir es-Sâlim’e “insanlar arasında Antere⁴³¹ gibi oturmadan önce git kız kardeşini evimden al”⁴³² sözleriyle şikâyet etmektedir. Bu noktada, öykünün içinde bulunduğu ataerkil zeminde erkeklerin kadınları sadece itaat eden varlıklar olarak görmesi ve duygusal ihtiyaçlarını ikincil plana koymaları belirgin bir biçimde ortaya çıkar. Bunun üzerine “Münzir es-Sâlim çevredeki adamlardan utanarak başını eğdi ve sertçe dudağını ısırdı. Sonra da birden ayağa kalkıp Sadi mahallesinde koşmaya başladı.”⁴³³ Münzir, Mustafa’nın söylediklerini sorgulamadan kardeşi Fatma’nın evine gider sokak ortasında seyirci kalana semt halkı içinde onu katleder.

⁴²⁸ Tâmir, *Sahîlu’l-Cevâdi’l-Ebyad*, 75.

⁴²⁹ Mahmoud Kayyal, “Damascene Shahrâzâd: The Images Of Women In Zakariyyâ Tâmir’s Short Stories”, *Havva*, 01 Ocak 2006, 101.

⁴³⁰ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 138.

⁴³¹ Antere b. Şeddad b. Amr el-Absî, hem şiiri hem de maceracı hayatıyla ünlü İslam öncesi Arap şövalyesi ve şairiydi.

⁴³² Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 139.

⁴³³ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 139.

Tâmir'in "Münzir es-Sâlim çevredeki adamlardan utanarak başını eğdi ve sertçe dudağını ısırıldı" ifadesi, ataerkil toplumun otoritesinin ve baskısının fertler üzerindeki etkisini göstermektedir. Bu ifade, Münzir'in Mustafa'nın emrini sorgulamadan yerine getirmesinin ardındaki etkenleri açıkça yansıtmaktadır. Münzir'in çevresindeki diğer adamlardan utanarak başını eğmesi, ataerkil otoriteye saygı gösterme baskısına vurgu yapar. Bu baskı, bireylerin, özellikle kadınların yaşamlarını etkileyen kararlarda sorgulama yapmadan ilerlemelerine yol açar. Dudağını ısırarak da Münzir'in içsel çatışmasını ve duygusal gerilimini ifade eder. Mustafa'nın emrini yerine getirirken yaşadığı rahatsızlık ve endişeyi simgeler. Ataerkil toplumun erkeklere dayattığı normlara karşı gelmek ve sorgulamak yerine, Münzir duygusal tepkisini içine atar ve itaat eder. Tâmir, bu ifade aracılığıyla toplumsal yapıların ve ataerkil normların fertler üzerinde nasıl bir etki yarattığını anlatarak, erkeklerin kadınlara ve diğer erkeklere yönelik baskıcı davranışlarının temelindeki dinamikleri eleştirel bir bakış açısıyla açığa çıkarır.

Sonuç olarak, Tâmir'in "*Siyah Saçın Ölümü*" öyküsü, ataerkil Arap toplumunun kadına yönelik baskıcı, değersizleştirici ve aile onuruyla ilişkilendiren tutumunu sert bir eleştiri ile yansıtarak, cinsiyet rollerinin ve toplumsal normların nasıl bir etki yarattığını anlatmaktadır. Öykü, kadının bireysel duygusal ve fiziksel bütünlüğünün erkeklerin otoritesi ve toplumsal beklentiler karşısında nasıl çıkmaza girdiğini vurgularken, kadının kendi iradesini ifade etme ve yaşama hakkını savunmasının ne denli zorlu bir süreç olduğunu anlatmaktadır.

"*Otel*" adlı öyküsünde Tâmir, rüya tekniğini kullanarak, ataerkil toplumun olumsuzluklarını ve bireylerin tepkisizliğini ele alır. Öyküde, Ekrem adlı karakter rüyasında bir kadının bir grup adam tarafından tecavüze uğradığını görür. Kadının yardım çığlıkları, "içinde kadının yardım isteyen kesik kesik çığlıklarının da bulunduğu bir gürültü patırtı oldu. Sonra bu gürültü yavaş yavaş kayboldu. Sıcak nefes alıp vermeler ve kadının tekrarladığı inleme dışında bir şey kalmadı: Anne... Anne..."⁴³⁴ şeklinde anlatılır. Bu sahne, Arap toplumunda kadının kimsesiz, zayıf ve aciz olarak görüldüğünü gösterir. Kadının "anne... anne" şeklinde inlemesi, ataerkil bir toplumda

⁴³⁴ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi 'l-'Aşir*, 50.

yardım bekleyen bir kadına ancak aynı duyguyu paylaşan başka bir kadının yanıt verebileceğini ima eder.⁴³⁵

Öykülerde ataerkil toplumun özellikle çocuk doğuramayan kadınlara acımasızca davrandığı görülmektedir. Yazar, bu temayı “*Yeşil*”⁴³⁶ adlı öyküsünde sembolik bir üslupla ele alır. Öyküde, bahçede dururken ağaca dönüşen bir kadın, yaz geldiğinde çiçeklerinin meyvelere dönüşmemesi üzerine yaşlı bahçe sahibi tarafından balta ile kesilir. Bu, Tâmir’in toplumdaki kadınlara yönelik acımasız davranışları sembolik bir anlatımla ele alarak, ataerkil toplumun gücünü ve acımasızlığını gözler önüne serdiği bir örnektir. Öyküde kadının doğurganlık yeteneğine vurgu yapılırken, beklenen meyveleri verememesi nedeniyle yaşlı bahçe sahibi tarafından cezalandırılması, kadınların toplumda sıkça maruz kaldığı baskı ve beklentilere dikkat çeker. Ağaca dönüşen kadın figürü, kadınların sıklıkla doğurganlık ve annelik rolleriyle tanımlanmasını ve bu normlara uymayanların nasıl dışlandığını sembolize eder.

Erkek şiddeti, yazarın öykülerinde sıkça yer bulan tecavüz sahneleri aracılığıyla açık bir şekilde ifade edilmektedir. Tecavüzün sadece kadınlara yönelik aşağılayıcı, şiddet içeren ve insanlık dışı bir eylem olmanın ötesinde, aynı zamanda kadınların cinsel obje olarak görülerek erkeklerin arzularını tatmin etmek amacıyla kullanıldığına dair bir kanıt olarak işlev gördüğü görülmektedir.⁴³⁷ “*Ayın Yüzü*”⁴³⁸ öyküsünün kahramanı Semiha, 12 yaşındayken bir harabede yaşlı bir adam tarafından tecavüze uğramıştır. Bu travmatik olay, Semiha’nın ebeveynlerinden aldığı muhafazakâr ve baskıcı yetiştirme tarzıyla birleştiğinde cinsel ve zihinsel kompleksler yaşamasına sebep olmuştur. Semiha’nın babası, çocukluğunda kazara bacakları açıldığı için ona tokat atmıştır. Ergenlik döneminde ve evlenmeden önce bazı kadın akrabaları ona kocasını nasıl memnun edeceğini öğretmişti. Ancak cinsel soğukluğundan memnun olmayan kocası, onu boşamıştır. Böylece kendini bir kez daha ebeveynlerinin evinde, hâlâ cinsel isteksizliğin acısını çekerken bulmuştur. Öykü, erkek egemen bir toplumda kadınların yaşadığı acıları ve toplumun kadınlara yönelik çifte standartlarını açıkça ortaya koymaktadır.

⁴³⁵ Mderaty, “En-Numûr Fi’l-Yevmi’l-‘Âşir”, 95.

⁴³⁶ Tâmir, *er-Ra’d*, 95-96.

⁴³⁷ Kayyal, “Damascene Shahrazâd”, 102.

⁴³⁸ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 96-102.

Kadınların ataerkil bir toplumun bir hedefi haline gelmesi ve onların sürekli cinsel istismara maruz kalması öykülerin zaman zaman gösterdiği bir durumdur. Örneğin “Güzel Bir Kadın” adlı öyküde yazar bu durumu açık bir üslupla şöyle ifade eder:

Soyadı bilinmeyen Leyla boşanmış güzel bir kadındı. Çalıştığı şirketin müdürü, onu karakola götüren taksi şoförü, ifadesini dinleyen polis ona tecavüz etti. Uğradığı tecavüzlerin asılsız bir iddia olmadığından emin olmak için onu muayene eden doktor, üç kez nasıl tecavüze uğradığını ayrıntılı olarak anlattığı hâkim, ona tecavüze etti. Ancak hâkim, ona mahkeme salonunda değil, bunun yerine kamuya sorulması uygun olmayan bazı sorular sorduktan sonra ofisinde tecavüz etti. Söylediği her şeyi kâğıda yazan gazeteci de ona tecavüz etti.⁴³⁹

Tâmir, bu öyküyle toplumsal çöküşe dikkat çekerek toplumdaki ataerkil yapıları ve kadınlara yönelik kötü niyeti ve cinsel istismarı ifşa etmektedir.⁴⁴⁰ Öykü otorite pozisyonundaki erkeklerin istismarlarını göstererek, toplumdaki güç dengesizliğini sorgulamakta ve kadınların maruz kaldığı zorbalığın vahametini ortaya koymaktadır.

“Yalnız Bir Kadın” adlı öyküde, Tâmir, ataerkilliğin vedinî unsurların kadınların cinsel yaşamlarında nasıl zorba bir rol oynadığını işler. Öyküde, “kara kedilerden korkan güzel bir genç kadın” olarak tanımlanan kahraman Azize, ailesi tarafından ikinci kez evlendirilmek istenen kaçmış kocasını bulmak için Şeyh Said’e başvurur. Azize’nin Şeyh Said’e durumunu anlatırken, korkutucu figürü ve tütsülerle yarattığı dumanlı atmosfer, Azize’nin çaresizliğini ve ataerkil toplumun baskısını vurgular:

Şeyh Said’in gözleri, Azize’yi giderek büyüyen ve artan bir panikten kaçmaya çalışırken saran vahşi siyah iki parçaydı. O sırada bakır bir kaptaki yükselen tütsü kokusu burnunu doldurup etini yavaşça uyuşturuyordu.⁴⁴¹

Bu betimleme, Azize’nin yalnızlığını ve ataerkil toplum içindeki çaresiz durumunu gösterirken, dinî figürlerin ve inançların bu baskıyı nasıl daha da artırdığını gözler önüne serer. Bu öykü, kadınların toplumdaki zor durumlarını ve cinsel özgürlüklerine yönelik kısıtlamaları eleştirirken, aynı zamanda dinî otoritenin bu baskıyı nasıl pekiştirdiğini vurgular.

⁴³⁹ Tâmir, *el-Hısrım*, 115.

⁴⁴⁰ Bildik ve Yıldız, “Zekeriyyâ Tâmir’in el-Hısrım Adlı Hikâye Kitabında Sosyal Eleştiri”, 360.

⁴⁴¹ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 313.

Özetle, Zekeriya Tâmir'in öykülerinde ataerkil toplum, bireylerin davranışlarını şekillendirerek kadınların maruz kaldığı cinsiyet eşitsizliğini ve sosyal baskıları vurgular. Tâmir, bu baskıların ve çarpık değer yargılarının toplumsal normlar ve beklentilerle nasıl pekiştirildiğini anlatır. Öykülerde kadın karakterler, cinsel, sosyal ve psikolojik baskı altındayken, erkeklerin özgürlüğü ve üstünlüğü eleştirilir.

2.1.5. Baba

Zekeriya Tâmir'in öykülerinde, baba figürü toplumsal bağlamda belirgin bir otorite modeli olarak karşımıza çıkar. Öykülerde, aile içerisinde eş ve çocuklara karşı otorite kurma eğiliminde olan, ancak dış dünyada kendi sesini daha az duyuran bir baba karakteri sıkça temsil edilir. Bu bağlamda, dışarıda iş ve diğer kurumsal çevrelerde yöneticilerin baskılarına tabi olan bir baba figürü ortaya çıkar. Bu tür baskılara karşı koymak amacıyla, baba aynı zamanda aile bireyleri üzerinde benzer bir baskıyı icra etme yolunu benimser. Tâmir'in öykülerinde, çocuklarıyla iletişim kurmada güçlük yaşayan, geleneksel ve katı bir baba tiplmesi sıkça göze çarpar. Baba, bireyin kontrolünü sağlama amacıyla etkin bir rol oynar ve sıkı, hoşgörüsüz ve katı bir karakter olarak resmedilir.⁴⁴²

Tâmir, çoğu öyküsünde sert bir baba imajı çizmektedir. Otoriter bir yapıya sahip olan baba, kaba eğitme tarzıyla çocuklarını sertliğe ve şiddete teşvik etmektedir. Sözgelimi "Gece Eğlencesi" adlı öyküde semtin kabadayısı olan Ebû Şekûr, vefat eden babasını hatırlamaya çalışırken ancak şu iki olayı hatırlamaktadır:

*Küçük bir çocukken mahallenin çocukları ona saldırdığı için eve ağlayarak geldiğini, babasının kendisini fena halde dövüp "kadınlar ağlar, erkekler ağlamaz" dediğini, ilk kez, kendisinden büyük bir çocuğun kafasını yardığında, babasının yeni bir ayakkabı alarak onu ödüllendirdiğini hatırladı.*⁴⁴³

Bu iki olay, oldukça sert bir yapıya sahip olan Ebû Şekûr'un kişiliğinin oluşumu konusunda otoriter babasının büyük bir paya sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Tâmir burada, Arap toplumundaki çocukların saflığını ifsat eden orantısız baba otoritesini ve o otoritenin doğurduğu yanlış eğitim yöntemlerini eleştirmektedir.

⁴⁴² es-Samâdî, *Zekeriyyâ Tâmir ve 'l-Kıssatu'l- Kasîra*, 142-43.

⁴⁴³ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi 'l-'Aşir*, 69.

Öyküler, geleneksel aile yapısında sıkça rastlanan otoriter ve baskıcı bir babayı temsil etmektedir. Örneğin “Gece Sonunda Kar” öyküsünde Yusuf’un babasının istekleri ve emirleri sorgulanamaz bir otoriteyle sunulmaktadır. Öykünün başından itibaren babanın ev içerisindeki baskın ve otoriter tavırları gözler önüne serilmektedir:

Yusuf’un babası suskun bir şekilde oturmaktaydı. Asık suratını hüznün kaplamıştı. Gözlerinde gizli bir öfke parlıyordu. Kolları dizleri üzerine, yorgun ve yaşlı iki arkadaş gibi, hareketsiz şekilde salınmıştı.⁴⁴⁴

Yusuf’un babasının sessiz ve kasvetli oturması, evin diğer üyelerine göre baskın bir pozisyonda olduğunu belirtmektedir. Elinin dizlerinin üzerine atılması ise onun otoritesini ve evdeki kontrolünü sembolize etmektedir. Aynı zamanda bu detaylar, Yusuf’un babasının sadece fiziksel değil, duygusal olarak da evdeki diğer üyelere baskı yaptığını göstermektedir.

Ayrıca bu baskın baba karakteri, evdeki her detaya müdahale ediyor ve çocuklarına yeterli özgürlüğü tanımıyor. Oğlu Yusuf’un hareketlerine müdahalede bulunması, ona “ayakta durmaktan yorulmadın mı?”⁴⁴⁵ şeklinde hitap etmesi, Yusuf’un hareketlerini ve davranışlarını sürekli olarak denetlediğini ve ona müdahale etmeye hazır olduğunu gösteriyor. Ancak bu otoriter tutum sadece bu kadarla sınırlı değil. Oğlunun babasının önünde sigara içmeye cesaret edemediğini, babasının oğlunun duygularını anlamadığını ve ona alaycı bir dille seslendiğini görmekteyiz:

Yusuf’un canı sigara çekti. Sigaralar cebindeydi. Ancak babasının önünde içmeye cesaret edemezdi. Odanın kapısına doğru yöneldi. Babası hemen sordu: Nereye? Yusuf şöyle dedi: Yorgunum, uyumak istiyorum. Babası: Vah zavallı! İşin gerçekten çok. Gündüzleri taş mı kırıyorsun? Hiçbir şey yapmadığın halde niye yoruluyorsun? Esnemekten mi yoruldun? Söyle bana... İş bulmadın mı daha?⁴⁴⁶

Bu, Yusuf’un babasından duyduğu korku ve saygıyı ortaya koymaktadır. Babasının oğlunun duygularını anlamadığını ve ona alaycı bir dille hitap ettiğini görmek ise, aralarındaki iletişim kopukluğunu ve babanın otoriter yapısını daha da vurgulamaktadır.

⁴⁴⁴ Tâmir, *Rabî’un fi’r-Ramâd*, 11.

⁴⁴⁵ Tâmir, *Rabî’un fi’r-Ramâd*, 12.

⁴⁴⁶ Tâmir, *Rabî’un fi’r-Ramâd*, 13-14.

Mesele sadece oğula baskı yapmakla kalmıyor; baba öyle baskıcı ve zorba ki genç kız evden kaçmak zorunda kalmaktadır. Ancak baba, bu durumun sorumluluğunu üzerine almak yerine anneyi suçlamaktadır: “Ben senden başka birini suçlamıyorum zaten. Çocukları sen bozdun. Genç oğlan yiyip içip yatıyor... Kız kaçıyor... Hanım komşularla gevezelik ediyor... Baba da eşek gibi çalışıyor.”⁴⁴⁷ Bu, babanın sorunları çözme yerine suçlama eğiliminde olduğunu ve aile içindeki iletişimsizlik ve baskının daha da derinleştiğini göstermektedir. Babanın aşırı kontrol isteğine karşı evden kaçan kız, babasının baskıcı ve otoriter tavırlarına karşı başkaldırmaktadır. Ancak bu kaçış, aile içindeki gerilimi artırır ve babanın otoriterliği daha da belirginleşmektedir: “Baba, Yusuf’a döndü ve sert bir şekilde tekrarladı: Onu aramanı ve hangi yolla olursa olsun bulmanı istiyorum. Onu kancık bir it gibi doğra.”⁴⁴⁸

Öte yandan öykülerde babaların otoriter tavırlarının bireylerin iç dünyasına kadar sızmakta ve onların davranışlarını sınırlamaktadır. Dolayısıyla Tâmir’in öykü kahramanı her zaman babasının baskısı ve sınırlayıcı tavırlarının boyunduruğu altında yaşamaktadır. “*Bedevî*” öyküsünde öykü kahramanı Yusuf, hayatını istediği gibi yaşamayı hayal ettiği an, aklına babasının otoriter karakteri gelmektedir: “Yusuf babasını, başında büyük bir sarık bulunan, yüzüne ölümsüz kötülük esintisi veren siyah sakallı, çevresinde saygılı gözlerle bakılan bir Türk padişahı olarak hayal etti.”⁴⁴⁹ Yusuf’un hayal ettiği padişah figürü, babasının otoritesini sembolize etmektedir. Yukarıdaki ifadeleri, Yusuf’un babasının onun zihnindeki otoriter bir figür haline geldiğini ve bu figürün onun düşünce dünyasına baskı yaptığını göstermektedir.

“*Şark Oyunu*” adlı öykü, baba otoritesinin bireylerin iç dünyasına nasıl etki ettiği ve nasıl bir baskı unsuru oluşturabildiğini gösteren çarpıcı bir örnektir:

Razân, dans ederken aynaya baktı. Aynada uzun siyah saçlar ve beyaz bir genç kız değil, kızgın, tiksiniş ve onaylamayan babasını gördü. Razân, hemen dans etmeyi bıraktı ve oturma odasına koştu. Orada babasının kâğıtları eski bir kitabı okumaya daldığını gördü. Babasının aynı anda iki farklı yerde bulunabilme yeteneğine hayret ederek ağzı açık bir şekilde ona baktı. Onuncu yaşını doldurmadan erkek kardeşi kendini asarak intihar etmesi Razân’ın şaşkınlığı derin bir üzüntüyle karışarak arttı. Babası, intiharda kullanılan ipi sakladı. Oğlunun ölümüne neden olan

⁴⁴⁷ Tâmir, *Rabî’un fi’r-Ramâd*, 14.

⁴⁴⁸ Tâmir, *Rabî’un fi’r-Ramâd*, 15.

⁴⁴⁹ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 211.

*kişiyi aynı iple asacağına dair boğuk bir sesle yemin etti. Baba, yeminini unutmadı ve aynı iple asılarak öldü.*⁴⁵⁰

Razân'ın dans ederken babasının tepkisini aynada görmesi, babasının onun üzerindeki sıkı denetimini simgelemekte ve onun özgürlük arayışını baskı altına aldığını göstermektedir. Babasının aynı anda farklı yerlerde bulunabilmesi, onun kontrol ve gözetim arzusunu vurgular ve çocuğunun her adımını takip ettiğini yansıtmaktadır. Ayrıca babanın otoriterliği ve baskıcılığı, oğlunun yaşamına olumsuz bir etki yaparak trajik bir sonuç doğurmuştur. Zira babasının baskısından kurtulmak isteyen çocuk kendini asmıştır. Öte yandan babanın kağıtları eski bir kitabı okuması, içinde bulunduğu toplumun ve kültürün kendisine dayattığı geleneksel değerlerin etkisini göstermektedir. Eski kitap, babanın yaşamını ve çocuklarına yönelik tutumunu şekillendiren eski ve çürümüş düşünceleri sembolize etmektedir.

“*Nehir Ölü*” adlı öykünün ana karakteri olan Tarık, boğucu baba kısıtlamalarının etkisinden dolayı umutsuzluğa kapılmış bir kişidir. Tarık, babasının otoritesi altında ezilmiş ve geleceğe dair umutsuzluk içinde bir genç olarak tasvir edilmektedir. Sürekli olarak babasının sert ve katı emirlerine maruz kalan Tarık, babasının baskısıyla mücadele etmektedir. “Tarık, gülmeyi bırak... Tarık, gülmeyi bırak... mezarlıktasın”⁴⁵¹ şeklindeki babasının sözleri, babanın otoritesini ve katılığı açık bir şekilde göstermektedir. Tarık, babasıyla olan çatışmalı ilişkisinin mahiyetini şu şekilde ifade eder: “Sürekli gülümseyen sakın yüzüm, babamı kızdırıyor ve o da öfkeyle “keşke doğmasaydın” diye bağırıyor.”⁴⁵² Bu yoğun duygusal atmosfer içinde, Tarık, “keşke ben babasız, şehirsiz, isimsiz olsaydım”⁴⁵³ diye düşünerek, babasız olma arzusu içinde bulunur. Bu da Tarık'ın içine düştüğü bunaltıcı ve çaresiz psikolojik durumu açıkça yansıtmaktadır.⁴⁵⁴

Bu bunalım ve çaresizlik psikolojisi Tâmir'in öykülerinde sıkça rastladığımız bir temadır. Zira otoriter babaların etkisi, bireyin yaşamında ve iç dünyasında yıkıcı sonuçlar doğurmaktadır. Kahraman, bu baba tipinden memnun olmadığından babasız

⁴⁵⁰ Tâmir, *el-Hısrım*, 131.

⁴⁵¹ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 97.

⁴⁵² Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 98.

⁴⁵³ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 98.

⁴⁵⁴ Mesûd, “eş-Şahsiyyâtu't-Turâsiyye”, 76.

bir hayat dilemektedir. Bu tema, Tâmir'in "*Gece Sonunda Kar*" öyküsünde yer alan "Yusuf'un zihninde şehir kalıntıları ve yıkılmış binalar canlandı. Sessizce haykırdı: "Ömrüm yok olup tükeniyor. Babasız, başka bir hayat istiyorum"⁴⁵⁵ ifadesinde belirgin bir şekilde vurgulanmaktadır. Öykünün kahramanı Yusuf, babasının baskısı ve otoritesi altında yaşamış ve bu durum iç dünyasında âdeta yıkıma yol açmıştır. Zira Yusuf'un babasının yok olmasını arzu etmesi katı ve acımasız kurallarla çocuklarının hayatını çekilmez hale getirdiği içindir.⁴⁵⁶

Öte yandan Yusuf'un iç dünyasının "harabe şehirler" ve "yıkılmış binalar" gibi tasvirlerle anlatılması, onun duygusal ve zihinsel açıdan nasıl sarsıldığını gösterir. Babasının baskısı altında yaşamak, onun özgürlüğünü ve kişisel kimliğini bastırmış, içsel olarak tahribata uğratmıştır. Bu tasvirler, bireyin yaşamını otoriter bir figürün egemenliği altında nasıl bir enkaza dönüştürebileceğini sembolize eder. Ayrıca Yusuf'un "ömrüm yok olup tükeniyor... Babasız, yeni bir hayat istiyorum" şeklindeki ifadesi, bireyin yaşamının babasının otoritesi altında nasıl ziyan olduğunu ve bu durumdan kurtulma isteğini dile getirir. Babasız bir yaşam arzusu, özgürlüğünü kazanma ve kendi iradesine sahip çıkma ihtiyacını yansıtır. Bu istek, otoriter baskının ne kadar yıkıcı sonuçlar doğurabileceğini ve bireyin içsel dünyasında nasıl derin yaralar açabileceğini gözler önüne serer.

Bununla birlikte yazarın öykülerinde karşımıza çıkan cahil, kültürsüz ve anlayışsız baba figürü, çoğunlukla eski usul değerleri ve normları koruma adına çocuklarını sıkıştırır, onların özgürlüğünü kısıtlar ve yanlış yönlendirir. Bu durum, sadece bireysel düzeyde değil, toplumsal düzeyde de olumsuz sonuçlar doğurabilir. Öykülerde anlatılan bu tür baba figürü, yazarın, toplumda genellikle kabul görmüş olan ama aslında bireyleri ve toplumu zarara uğratan geleneksel ilkeler üzerine ciddi sorular sormasını sağlar. Daha önce zikrettiğimiz "*Hayır*"⁴⁵⁷ öyküsü bunun açık bir örneğini teşkil etmektedir.

Tâmir'in öykülerinde baba figürün sorgulanamazlığı sıklıkla ele aldığı bir temadır. 1960'ların sonundaki öykülerde bu tema, gerçeküstü temsillerle merkezi bir konu olmaya devam eder. Tâmir, babayı baskıcı bir figür olarak abartılı bir şekilde temsil

⁴⁵⁵ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 16.

⁴⁵⁶ Bozgöz, "Suriyeli Öykücü Zekeriyâ Tâmir", 165.

⁴⁵⁷ Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-'Aşir*, 66.

ederken, belirgin şekilde daha gerçeküstü bir ton kullanmış ve kahramanlar ile hayatlarında aktif ve genellikle egoist bir rol oynamaya devam eden ölen babaları arasındaki beklenmedik karşılaşmaları ve diyalogları belirgin şekilde kullanmaktadır.⁴⁵⁸ Bu bağlamda öyküler, Arap toplumundaki baba otoritesinin ne kadar güçlü ve etkili olduğunu vurgulayan çarpıcı örnekler sunmaktadır. Mesela “Şahin” adlı öyküsünde öykü kahramanı, ölmüş olan babasından hâlâ korkmaktadır. Zira ölüm, otoriter babanın daha önce oğluna uyguladığı baskı ve tahakküme bir engel teşkil etmemektedir.⁴⁵⁹

*Babam bir yıl önce öldü. İşte şu an onu ziyarete gidiyorum ve beyaz renkli mezarının önünde korkmuş, üzülmüş ve yıkılmış gibi duruyor. Huşulu bir sesle Fâtiha Suresini okuyor ve ruhuna başgışlıyorum. O an, kızgınlıkla bağırarak bir ses duyuyorum: - Oğlum... Utan!.. Sigarayı bırak! Şaşıyorum ve sigarayı yere atıyorum. Ayakkabımın topuğuyla sigarayı ezerken babam haykırışını soru sorarak sürdürüyor: - Evlenmedin mi? Şaşıracak diyorum ki: - Niçin evleneyim? Öfkeyle bana: - Çocuklar dünya hayatının süsüdür, diyor. Ben de inat ve ısrarla: - Evlenmeyeceğim; baba olmak istemiyorum, diyorum. Bana kızgın şekilde bağırıyor. Ben de hemen neşeli bir şekilde: - Kızma baba, kızmak sağlığına zarar verir, diyorum. Bunun üzerine haykırışlarındaki öfke daha da arttı.*⁴⁶⁰

Öykünün kahramanı, ölmüş olan babasının mezarını ziyaret ederken, babasının otoritesi hâlâ güçlü bir şekilde etkisini sürdürmektedir. Babasının ölümünden bir yıl sonra bile, kahramanın iç dünyasında babasının sert uyarıları ve otoriter tavrı yankılanmaktadır. Bu içsel sese boyun eğerek sigarasını yere atan kahraman, babasının isteklerine ve otoritesine karşı duyduğu saygıyı ve korkuyu yansıtmaktadır. Bu örnek, Arap toplumunda baba figürünün sahip olduğu güçlü ve kalıcı etkiyi açıkça göstermektedir.

Ayrıca bu sahne, baba figürünün tartışılmaz otoritesi ile kahramanın kendi ailesinde yarattığı sefalet arasındaki bağlantıya çarpıcı bir vurgu yapmaktadır. Tâmir, kahramanın evlilikteki talihsizliği ile babasının ölümünden sonra bile kaçamadığı ataerkil gelenekler ve baskılar arasındaki ayrılmaz neden-sonuç ilişkisini vurgulama konusunda ısrarlı görünmektedir. Bu tasvirlerde bir karamsarlık hâkimdir ve kahramanın, baba figürünün

⁴⁵⁸ Alessandro Columbu, *Zakariyya Tamir and the Politics of the Syrian Short Story: Modernity, Authority and Gender* (London: I.B. TAURIS, 2023), 43.

⁴⁵⁹ Bualî Yasin ve Nebîl Süleyman, *el-Edeb ve'l-İdyûlûciyâ fî Suriye 1976 -1973*, 2. bs (Lazkiye: Dâru'l-Hivâr, 1985), 213.

⁴⁶⁰ Tâmir, *er-Ra'd*, 13-14.

ve geleneklerin neredeyse ölümsüz direncine boyun eğmekten başka seçeneğinin olmadığı görünmektedir.⁴⁶¹

Bütün bu örneklerle baktığımız zaman, Zekeriya Tâmir'in öykülerinde babanın baskıcı ve otoriter figürü, tartışılmaz otoritesi ve çocuklarının üzerindeki olumsuz etkisi net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Tâmir, baba karakterlerini sert, katı ve hoşgörüsüz olarak tasvir eder, onların aile içi egemenliklerini ve bu egemenliğin yarattığı psikolojik ve sosyal baskıları ele almaktadır. Bu babalar, çocuklarının davranışlarını ve düşüncelerini sınırlar, onların kişisel özgürlüklerini kısıtlamaktadır.

2.1.6. Eş/ Koca

Zekeriya Tâmir'in öykülerinde koca figürü, toplumsal otoritenin kritik bir yansıması olarak karşımıza çıkar. Bu karakter, kadınları itaat etmeye mahkûm gören ve egemenlik kurma çabasında olan erkek egemen toplumun bir yansımasıdır. Tâmir, bu öykülerde kadının hem aile içindeki rolünü hem de toplumsal konumunu ele alırken, erkeğin baskıcı otoritesini ve kadının bu yapının içindeki çaresizliğini, kontrolsüzlüğünü ve ezilmişliğini anlatır. Bu durum da Arap toplumundaki erkeğin kadına karşı otoriter ve baskıcı bir kişiliği olduğunu gözler önüne sermektedir.

Öykülerde Arap toplumunda erkeğin kendisini üstün, kadını ise itaat etmeye mahkûm gördüğü bir anlayışla kadını ezerek egemenlik kurma çabasında olması sıklıkla karşımıza çıkan bir temadır. Sözgelimi “*Siyah Saçın Ölümü*” adlı öyküde Tâmir, bunu Mustafa adlı bir koca ile eşi Fatma arasındaki ilişkiyi anlatarak çok açık bir şekilde ifade etmektedir:

*Mustafa, Fatma'ya, “Ben bir erkeğim, sen bir kadınsın, kadın da erkeğe itaat etmelidir. Kadın, erkeğe hizmetkâr olsun diye yaratılmıştır” derdi. Fatma, ona: “Sana itaat ediyorum ve ne istersen yaparım” derdi. Mustafa, ona öfkeyle tokat atarak: “Ben konuşurken susmalısın” derdi. Fatma ağlardı. Ama o şakacı, umursamaz, küçük bir serçe gibiydi bundan dolayı birkaç dakika sonra ağlamayı bırakırdı. Sonra gözyaşlarını silerken gülerdi. Mustafa, gözlerini kapatır ve Fatma'nın kendisine zelil bir şekilde “seni seviyorum ve beni terk edersen ölürüm” dediğini hayal ederdi.*⁴⁶²

⁴⁶¹ Columbu, *Zakariyya Tamir*, 44.

⁴⁶² Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 138.

Mustafa'nın Fatma'ya yönelik sözleri, kadının erkeğe itaat etmesi ve hizmet etmesi gerektiği görüşünü yansıtmaktadır. Bu söylem, Arap toplumundaki erkeğin otoriter yapısını göstermektedir. Fatma'nın Mustafa'ya verdiği yanıt ise, kadının bu baskıcı normlara uyum sağlamak zorunda hissettiğini aksettirmektedir. “Sana itaat ediyorum ve ne istersen yaparım” ifadesi, kadının erkeğe boyun eğmeye razı olduğunu ve onun isteklerine teslim olmayı kabul ettiğini ifade eder. Ancak, Mustafa'nın öfkeyle tokat atarak ve susmasını isteyerek tepki vermesi, kadının düşüncesini ifade etme ve kendini ifade etme özgürlüğünün sınırlandığını gözler önüne sermektedir.

“*Teksîru Rukeb*” öykü koleksiyonunun 19 numaralı öyküsünde Tâmir, Arap toplumunda kadının kocasının otoritesine karşı hissettiği itaatkârlığı ve ezilmişliği anlatmaktadır. Öykü kahramanı Hüda, kocasından tiksinesine rağmen kocasının isteği üzerine onunla cinsel ilişkiye girer. Tâmir, ilişki esnasında Hüda'nın duygularını şu şekilde betimler:

Hüda, gözlerini yarı kapattı. Perdeli pencereleri ve kapısı kapalı sessiz odada bir adamın boynuna ip geçirmiş bir kadının üzerinde hareket ettiğini, onu nefes almaya zorladığını ve kurtulmaya çalıştığında onu boğmakla tehdit ettiğini gördü... Hüda hareketsiz bir et olmaya kararlı bir şekilde gözlerini kapattı... O anda kocası gerindi, esnedi ve kahvaltıda ne yiyeceğini sordu. Hüda, ona en yakın restorana koşmasını tavsiye etmeye niyetlendi. Ama aceleyle kıyafetini giydi ve mutfığa koştu.⁴⁶³

Hüda'nın zihninde yaşadığı tahayyül, onun iç dünyasında yaşadığı duygusal ve zihinsel travmayı ifade etmektedir. Bu tahayyül, onun kocasının otoritesine karşı hissettiği çaresizlik, kontrolsüzlük ve boğulma duygusunu anlatırken, aynı zamanda toplumun kadına dayattığı sınırlamaları ve kadının ezilmişliğini de yansıtmaktadır.

Bir başka önemli nokta Tâmir'in öykülerinde ele alınan kadın figürünün genellikle erkek karakterlerin cinsel isteklerini karşılayan bir araç olarak konumlandırılmasıdır. Bu tasviriyle yazar, kadını âdeta bir meta haline getirmekte ve bu durumu mihr gibi toplumsal ve ekonomik unsurlar aracılığıyla pekiştirmektedir. Bu anlatılar, kadının ahlaki ve bireysel değerini ikincil kılar, onu erkeklerin ekonomik ve cinsel amaçlarına hizmet eden bir varlık olarak sınırlar. Tâmir, bu temayı “*Şark Düğünü*” öyküsünde alaycı ve çarpıcı bir üslupla şu şekilde ele alır:

⁴⁶³ Tâmir, *Teksîru rukeb*, 46.

Salah'ın babası: Oğlum Salah'ı, kızın Heyfâ ile evlendirmek istiyorum... Ne dersin? Heyfâ'nın babası gülümsedi: Bu sorulacak şey mi? Elbette onaylıyorum; sizler iyi insanlarsınız. Salah'ın babası: Ne kadar başlık parası istiyorsun? Kızım güzel ve eğitilmiş. Size ikramda bulunarak kilosunu otuz beş liradan satmayı kabul ediyorum. Salah'ın babası: Bu çok pahalı. Komşum olmasaydınız daha fazla isterdim. Salah'ın babası: Ben de komşu olduğumuz için fiyatta indirim istiyorum. Allah'a yemin olsun ki, çok fazla istemedim. Kızım güzel, okumayı, yazmayı ve yemek pişirmeyi bilir. Salah'ın babası: Kızın daha fazlasına layık; ama bugünlerde tek bir lira kazanmanın bile ne kadar zor, ne kadar sıkıntılı olduğunu biliyorsun. Heyfâ'nın babası: İnan ki teklif ettiğim fiyat normal, aşırı değil. Salah'ın babası: Bizler yoksuluz. Durumumuzu göz önünde bulundurman gerek. Heyfâ'nın babası: Asıl zenginlik iyi ahlaktır. Salah'ın babası: Asıl zenginliğin iyi ahlak olduğu doğru ama... Heyfâ'nın babası derin bir nefes aldı ve dedi ki: Ne yapmamı istiyorsun? Bu benim tek kızım. Geleceğini düşünmem gerek. İyi, her kilosu için otuz lira başlık parası alacağım. Salah'ın babası yeni fiyatı uygun buldu. Heyfâ hemen çarşıya gönderildi, büyük bir tartıya konuldu ve elli kilo geldi. Zılgıtlar yükselirken, Salah'ın babası parayı ödedi.⁴⁶⁴

Bu diyalog, kadının toplumda, özellikle erkekler tarafından, bir meta olarak algılandığı ataerkil bir yapının varlığına işaret etmektedir. Bu yapıda, kadın sadece erkeğin cinsel ve ev içi ihtiyaçlarını karşılayan bir nesne olarak görülüyor; bu da çeyiz ve başlık parası gibi ekonomik değişimlerle somut bir şekle bürünüyor. Erkeklerin yürüttüğü pazarlıklar sırasında, kadının eğitimi, güzelliği ve yetenekleri, erkeğin ihtiyaçlarını ve arzularını tatmin etme potansiyeli açısından birer değer olarak fiyatlandırılıyor. Kadının kendi istekleri ve duyguları göz ardı ediliyor, bu da onu erkeğin sahip olduğu ve kontrol ettiği bir varlık yapısı içine yerleştiriyor. Bu toplumda kadın, yalnızca baba evinden kocasının evine taşınan bir meta olarak algılanıyor. Bu durumu eleştiren ve kadını nesneleştiren, onu insanlığından ve duygularından yoksun bırakan hâkim örf ve âdetlere yönelik sert eleştiriler, öyküde açıkça ifade edilmektedir.⁴⁶⁵

Buna mukabil, erkeklerin sürekli olarak kadınlar üzerinde tahakküm kurma çabalarına karşı kadınlar, çaresizce bir çıkış yolu aramaktadırlar. Sözgelimi “*Teksîru Rukeb*” öykü koleksiyonunun 24 numaralı öyküsünde, kocalarının baskıcı otoritesine karşı çaresizlik ve korku duyan kadınlar, kocalarının egemenliğinden kaçmak için köyün yok olmasını dileyerek bir çıkış arıyorlar:

⁴⁶⁴ Tâmir, *er-Ra'd*, 77-78.

⁴⁶⁵ İmâd Halef, “Temezhurâtu'l-Unsâ bi-Vesfihâ Âhar Fi Serdiyyeti Zekeriya Tâmir”, *Kalamoon Dergisi*, sy 11 (Mart 2020): 172-73.

*Zagbît, meyve ağaçlarıyla dolu tarlaları ve temiz havası olan bir köydü... Ancak köyün kadınları, kaba erkeklerinden kurtulmak için Zagbît'in yok olmasını diliyordu. Çünkü hiçbir kadın, kocası izin vermedikçe ona sabah selamını veremezdi.*⁴⁶⁶

Öyküde köydeki kadınların köylerinin yok olmasını dilemeleri, özgürlük arayışlarının ne kadar çaresiz ve umutsuz olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum, kadınların sadece fiziksel değil, aynı zamanda duygusal ve sosyal anlamda da baskı altında olduklarını göstermektedir. Tâmir, burada Arap toplumunun erkeklerin otoritesini sorgulayarak, özellikle kadınların yaşadığı zorlukları ve çelişkileri vurgulamak o otoriteyi eleştirmektedir.

Sonuç olarak Zekeriya Tâmir'in öykülerinde koca figürü, toplumsal otorite ve cinsiyet rolleri açısından eleştirel bir bakış açısı sunar. Bu figürler, kadınları itaat etmeye mahkûm gören ve egemenlik kurma çabasında olan erkek egemen toplumun bir yansıması olarak işlenir. Tâmir, bu öykülerde kadının aile içindeki rolünü ve toplumsal konumunu ele alırken, erkeğin baskıcı otoritesini ve kadının bu yapının içindeki çaresizliğini, kontrolsüzlüğünü ve ezilmişliğini vurgular. Özellikle, kadının erkeğe boyun eğmeye razı olduğu durumlar ve erkeğin cinsel ve ev içi ihtiyaçlarını karşılayan nesne olarak görülmesi, toplumsal cinsiyet dinamiklerine dair önemli eleştiriler sunar.

2.1.7. Kabadayı

Zekeriya Tâmir, öykülerinde kabadayı veya halk kahramanı için oldukça otoriter bir kişilik portresi çizmektedir. Kabadayı halk tarafından korkulan ve saygı gösterilen bir kişidir. Bu kabadayı karakteri ikiye ayrılır. Tâmir, ona bazen olumlu bazen olumsuz bir imaj verir.

Öykülerde yapılan olumlu kabadayı tasvirleri sadece fiziksel gücü ve kabadayılığıyla değil, aynı zamanda içsel değerleri de içermektedir. Örneğin yazar, “*Sıradan Bir Gece*” öyküsünde öykü kahramanı olan Ebû Hasan’a oldukça uzun, olumlu ve etkileyici bir tasvir yapmaktadır:

Sen Ebû Hasansın! Beğenilmek ve saygı duyulmak senin hakkın. Sen mükemmel bir adamsın. Hançerin, ardında kan yağmuru bırakan bir şimşek, gümüş gibi kalbin var, dağlardaki kayaları delersin. Sen, başkaları gibi değilsin. Neşelendiğinde, yeşil bir bahçe olursun. Kızdığında ise, av

⁴⁶⁶ Tâmir, *Teksîru rukeb*, 57.

olarak ceset bekleyen boş bir naaş gibi ölümü yanında taşırsın. Sevdiğinde sadık kalırsın. Aldatmaz, yalan söylemezsin. Yağcılık yapmaz, ikiyüzlülük nedir bilmezsin. Şaşı şaşıdır, kör de kör. Bir vurdun mu kan akıtır, ama öldürmezsin. Birine saldırdığında, saldırdığın saklanmak zorunda kalır. Arkadaşlık yaptığında, arkadaşların için canını verirsin. Yaşın kırkı aşmış; ama bir kadının bedeniyle buluşsan, ölünceye kadar kanında dolaşırsın. Su gibi rakı içer, sarhoş olmazsın. Nehir kıyısında sigara içiyormuş gibi rahatça kanlı kavgalara dalarsın. Davûdî sesinle türkü söylediğinde taşlar bile ağlar. Sen, semtinde erkeklerin, kadınların, çocukların sevgi ve saygı duydukları bir adamsın. Bir kadın kocasıyla kavga ettiğinde, senin ailenin evine şikâyet etmeye gelir, uğradığı haksızlığın kesinlikle giderileceğine inanarak sana sığınır. Çocuklar seni sever ve anneleri onları dövdüğünde senden yardım isteyerek bağırırlar. Sementin kedileri bile acıktıklarında miyavlayarak sana gelirler. İki arkadaş tartıştıklarında, senden başka hiç kimsenin söyleyeceği söz kalplerinde sönmüş olan sevgiyi tekrar alevlendirmez. Yetim bir delikanlı, bir kızla evlenmek istediğinde, sen onun ailesi olursun. Daima zayıfa, mazluma yardımcı olur, güçlüye zalime çekinmeden cephe alırsın. Alçalarak, küçülerek başını eğmiş olduğun bir günün bile yok.⁴⁶⁷

Öyküdeki Ebû Hasan karakteri, klasik kabadayı tasvirinden ayrılarak derinlik kazanan bir figür olarak ortaya çıkmaktadır. Tâmir, Ebû Hasan'ı sadece fiziksel gücü ve kabadayılığıyla değil, aynı zamanda içsel değerleriyle de donatmaktadır. Ebû Hasan'ın adalet duygusu, sadakati, dürüstlüğü ve toplumuna duyduğu sorumluluk, onu sadece bir kabadayıdan öte bir halk kahramanı haline getirmektedir.

“Gece Eğlencesi”⁴⁶⁸ adlı öyküsünde semtin iki kabadayısı olan Ebû Şekûr ve Ebû Kâsım için şöyle bir tasvir yapmaktadır: “En belalı adamlardan ikisi barışacak.....cinayet işleyip, öldürülenin cenazesinin ardından sakince yürüyebilecek adamlardı.” Yapılan tasvir Tâmir'in bu karaktere atfettiği güç ve otoriteyi açıklamaktadır. Şiddete dayalı bu otorite halk tarafından hem korku hem saygıyla karşılanmaktadır. Ayrıca Tâmir'in söz konusu öyküde Ebû Şekûr'un babası için yaptığı “içkiden, müzikten ve kadınlardan çok hoşlanır... kavgayı da severdi. Kavga eder, saklanırdı ve polis onu yakalayamazdı” şeklindeki tasvirleri o toplumun halk kahramanı tipleri ve ona olan bakış açısını açıklamaktadır. Zira bu topluma göre siyasi otoriteye (polis) teslim olmamak, kahramanlığın önemli unsurlarından birini teşkil etmektedir.

⁴⁶⁷ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi'l-'Aşir*, 32-33.

⁴⁶⁸ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi'l-'Aşir*, 67-77.

Öte yandan Tâmir'in öykülerindeki kabadayı yanlış yapsa bile sahip olduğu otoriteden dolayı karşı çıkılmamaktadır. Örneğin yukarıda bahsi geçen sarhoş Ebû Şekûr'un, okunan sabah ezanını duyunca söylediği "cahil müezzin, yatsı ezanı yerine sabah ezanı okuyor. Allah bizi ıslah etsin" ifadesine karşı semt ahalisinden olan Ebû Semîr, o bilgiyi düzeltmemektedir. Aksine "yağ çeken bir ifadeyle: Âmin" demektedir. Tâmir burada, otoriter figürü hatalı olsa dahi o otoriteye itiraz etmeyen Arap insan tipine işaret ederek her ikisini eleştirmektedir.

Bazı öykülerde kabadayı için oldukça olumsuz tasvirler yapan Tâmir, kabadayı figürüne insanlık dışı davranışlar atfederek, bu tür karakterlerin toplum içinde nasıl bir korku yaydığını anlatmaktadır. Sözgelimi "Tartışma" öyküsünde Kuveyk semtinin en ünlü kabadayısı olan Hızır Allûn'u şöyle tasvir edilir:

*Kuveyk mahallesi, mahkemede hâkimin önünde sol kulağını kesip zevk alarak yiyen Hızır Allûn gibi kanlı tartışmaları memnuniyetle karşılayan ve hapishanelere giren kaba adamlarıyla ünlüydü... Ummu Ali dedi ki: Onu kim tanımaz? Ben onu tanırım ve bütün mahallelinin onun şerrinden korktuğunu ve ondan sakındığını bilirim.*⁴⁶⁹

Hızır Allûn'un bu tasviri, kabadayı figürünün toplumda yarattığı korku ve baskıyı somutlaştırmıştır. Tâmir, karakteri özellikle çirkinleştirmek ve insanlıktan çıkarmak için Hızır Allûn'un kendi kulağını kesip yemesi gibi şok edici, hatta oldukça çirkin bir detayı eklemiştir.⁴⁷⁰ Bu detay, karakterin sadece fiziksel olarak değil, ahlâkî olarak da çirkinleştiğini gösteriyor. Öyküde betimlenen kabadayı tipi, toplumda korku ve şiddetin nasıl normalize edilebileceğinin bir örneğini teşkil ediyor. Bu tür figürler, kendi baskın ve şiddet dolu karakterleriyle değil, aynı zamanda toplumun bu tür davranışları kabul eder hale gelmesiyle de güç kazanırlar. Tâmir'in eleştiri noktası, sadece bireysel bir karakter değil, aynı zamanda bu tür karakterleri mümkün kılan toplumsal ilişkiler ve değerler. Ummu Ali'nin söylediği "onu kim tanımaz?" ifadesi, Hızır Allûn'un mahalledeki ününün ne kadar büyük olduğunu ve toplumun bu tür şiddetli bireylerin etrafında nasıl bir sessizlik ve kabullenmişlik oluşturduğunu gösteriyor.

⁴⁶⁹ Tâmir, *el-Hısrım*, 15-16.

⁴⁷⁰ Ebûzeyd, "Belâgat'ul-Kass", 102.

Benzer şekilde “Siyah Sancak”⁴⁷¹ adlı öyküsünde iki kabadayı olan Kasım ve Sayyâh için oldukça olumsuz bir portre çizilmektedir. İki kabadayı, sarhoşken sokakta yürüyen bir genç olan Gassân adlı öykü kahramanına sataşır. Gassân’ı öykü boyunca kışkırtan Sayyâh, öykü sonunda onu vahşice katleder. Tâmir, bu öyküde kabadayı için kaba, sert, cahil ve vahşi sıfatlarını atfeder. Tâmir’in Kasım ve Sayyâh karakterleri üzerinden çizdiği olumsuz portre, kabadayı figürünü toplumsal çürümenin ve vahşetin sembolü olarak sunmaktadır.

Öte yandan öyküler, kabadayılığın fiziksel ve ruhsal tasvirlerinin yanı sıra bu karakterin geleneklere sıkı sıkıya bağlılığını ve değişime karşı direnç gösterdiğini ifade etmektedir. Sözgelimi “Fesli”⁴⁷² öyküsünde öykü kahramanı kabadayı Mansûr el-Hâf’ın fese olan bağlılığı ve onun için ölmesi, bu figürün geleneklere ve kültürel mirasa bağlılığını göstermektedir. Tâmir, öykü başında Mansûr el-Hâf için şöyle bir tasvir yapar:

*Mansur el-Hâf, en vahşi adamların korktuğu Şamlı bir adamdı. Dalgasız bir deniz gibiydi. İster sıkıntılı ister rahat zamanlarında soğukkanlıydı. Ancak hançeri çabuk sinirlenirdi. Aşağılayarak yaralar ama öldürmezdi. Kesici bıçağının şimşeklerinden düşmanlarının kaçıışı yoktur. Geç pişmanlık eti parçalanmaktan kurtarmaz. Mansur el-Hâf, hapishaneyi bir sayfiye yerindeki sanatoryum gibi karşıladı. Oradan çıktığı gün şöyle derdi: Küçük hapishaneden büyük hapishaneye çıkmaya ancak aptal sevinir.*⁴⁷³

Böyle vasıflara sahip Mansûr, öykünün devamında fesi için de şu ifadeleri kullanır:

Fes, erkekler için bir süs olarak yaratılmıştır”, “Fesli doğdum, fesli yaşayacağım ve fesli öleceğim”, “Fesler erkeklerin, çarşafklar kadınların ve dallar ağaçlarındır”, “Fesim satılık değil, Harun ve Karun’un parası bana verilse bile satmayacağım” ve “Mansûr, sert ve emin bir sesle: Fes uğruna ölmek, her erkeğin arzuladığı bir şereftir.

Netice olarak, Zekeriya Tâmir’in öykülerdeki kabadayı karakterleri, hem toplumun korku ve saygı duyduğu figürler olarak hem de toplumsal adaletsizlik ve baskıya karşı duran halk kahramanları olarak işlenmektedir. Tâmir, bu karakterleri hem olumlu hem de olumsuz yönleriyle ele alarak, Arap toplumundaki güç ve otorite yapılarını, bu yapıların bireyler üzerindeki etkilerini anlatmaktadır.

⁴⁷¹ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 116-26.

⁴⁷² Tâmir, *el-Hısrım*, 161-66.

⁴⁷³ Tâmir, *el-Hısrım*, 161.

2.1.8. Ekonomik baskı

Zekeriya Tâmir, öykülerinde -özellikle ilk öykü kitaplarında- insanın geçimini sağlamak için çektiği acıları ve katlandığı zorlukları merkeze alan bir anlatı tarzı benimser. Bu anlatılarında, bireyin para ve ekonomik gücün otoritesinin altında ezildiği gerçeğini vurgular. Tâmir, insanların hayatta kalmak ve geçimlerini sağlamak için yaşadıkları mücadeleleri, acıları ve zorlukları ustalıklı aktarır. Böylece Tâmir, toplumun ekonomik sisteminin bireyler üzerindeki etkisini, insanın maddi güçlerin otoritesi altında nasıl ezildiğini anlatarak sert bir şekilde eleştirir.

Yazarın öyküleri, maddi kazançlar elde etmek adına insanların vicdanlarını ve insanlık değerlerini göz ardı etmesinin bir sonucu olduğunu ortaya koymaktadır. Tâmir'in mübalağalı üslubu, toplumdaki ahlâkî çöküşü vurgulayarak ekonomik baskısının insanların davranışları üzerindeki etkilerini çarpıcı bir şekilde ifade eder. Sözelimi “Kavgâ” öyküsünün başındaki şu ifadeler, bu durumu açık bir şekilde anlatmaktadır: “Kuveyk mahallesi, diğer mahalleler arasında, kendilerine daha fazla para kazandıracaksa annelerini bile öldürebilen zengin insanlarıyla ünlüydü.”⁴⁷⁴

Bunun yanında Tâmir, bazı öykülerinde işsizlik ve sosyal eşitsizlik konularını eleştiren bir üslup kullanarak, Arap bireylerinin yaşadığı zor koşulları ve insanların temel ihtiyaçlarını karşılayamamalarının altını çizmektedir. Örneğin “Şehirde Gece” öyküsünün kahramanının aşağıdaki ifadeleri bu durumu şöyle açıklamaktadır:

*Bazen gazetelere şöyle bir ilan vermeyi düşünüyorum: Satılık genç, yirmi beş yaşında, karın tokluğuna her türlü işi yapar... Bu sayede sorumluluktan kurtulacağım. Ancak parasızlığım bu fikri hayata geçirmemi engelliyordu. Çünkü gazeteler bedava ilan yayınlamıyordu.*⁴⁷⁵

Burada kahramanın bir parça ekmek için kendini satmaya hazır hissetmesi, çaresizlik ve ekonomik sıkıntının bir ifadesidir. “Satılık genç, yirmi beş yaşında, karın tokluğuna her türlü işi yapar” ifadesi, çalışmanın ve paranın gücünü vurgularken, aynı zamanda insanların kendi onurlarını ve değerlerini geri plana atarak maddi ihtiyaçlarını karşılamak zorunda bırakıldığı acımasız bir sistemi de eleştirmektedir. Bu ifade, işsizliğin ve yoksulluğun insanların özgürlüğünü ve onurunu nasıl sınırlandırabileceğini

⁴⁷⁴ Tâmir, *el-Hısrım*, 13.

⁴⁷⁵ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 60.

anlatmaktadır. Ayrıca bu çarpıcı ifadeler, paranın toplum içindeki otoritesini ve etkisini vurgulamaktadır.

Öte yandan Tâmir'in "ancak parasızlığım bu fikri hayata geçirmemi engelliyordu. Çünkü gazeteler bedava ilan yayınlamıyor" ifadeleri, keskin bir ironi örneği sunmaktadır. Kahramanın parasızlık nedeniyle kendisini satma düşüncesini ifade eden bu paragraf, aslında paradoksal bir durumu vurgular. İronik bir şekilde, kahramanın ekonomik sıkıntılarının üstesinden gelebilmek için düşündüğü bu çare, yine ekonomik nedenlerle gerçekleşmemektedir.

Buna benzer şekilde "Yorgun Asfalt İçin Bir Karanfil" öyküsünde yer alan şu "yorgun yüzlü bir işçi esniyor. Büyük bir lokmayı çiğnerken kendi kendine şöyle diyor: Ey ekmek, ey büyük utancım: Benim alnım senin için her gün parçalanıyor"⁴⁷⁶ ifadeleri, Arap toplumunun ekonomik zorunluluklar ve iş otoritesi altında onurlarını feda ettiğine işaret eder. Tâmir, bu ifade aracılığıyla modern dünyanın getirdiği ekonomik koşulların insanların değerlerini ve onurlarını nasıl etkileyebileceğini anlatır. İşçinin "ekmek" ve "büyük utancı" arasındaki çatışma, ekonomik gerekliliklerin ve işin, bireylerin özsaygı ve onurları üzerindeki üstün gücünü sergiler.

"Duman Gidecek" öyküsü, ekonomik sıkıntıların ve ekonomik baskının insanların yaşam deneyimlerine nasıl dokunduğunu çarpıcı bir şekilde şöyle anlatır:

*Ahmed, parasız ve sigarasızdı... Eve dönmeden önce, caddelerde yürüyen, sigara içen insanlara bakmıştı. Gururu, şık giyimli bir adamın önem vermeyen bir hareketle yere attığı sigara izmaritini eğilip yerden almasına engel olmuştu. Ahmed aşağılık duygusuna kapıldı ve durumuna üzüldü. Tüm genç çocuklarını yitirmiş yaşlı bir kadın gibi ağlama arzusuna kapıldı.*⁴⁷⁷

Yazar, burada bireylerin ekonomik durumlarının onların değerini ve onurlarını nasıl şekillendirebileceğini yansıtan bir eleştiri yapmaktadır. Bu eleştiri, toplumsal eşitsizlikleri ve para gücünün insan psikolojisi üzerindeki etkilerini derinlemesine anlamamıza olanak tanımaktadır.

Başka bir öyküde bir kadın, fakir olduğu için cüzi bir meblağ karşısında bedenini satmak zorunda kalır:

⁴⁷⁶ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 109.

⁴⁷⁷ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 66.

Sokağın köşesinde durdum ve vücudunu sadece bir saatliğine satın almak üzere olduğum bir kadınla pazarlık etmeye başladım. “Fiyatım on lira. Peşin ödeyeceksin” dedi. Dedim ki: “Bu pahalı bir fiyat. Ben fakirim”. Dedi ki: Ben de senin gibi fakirim. Dedim ki: Sadece beş lira verebilirim.”⁴⁷⁸

Aynı şekilde “*Gülümse Ey Yorgun Yüzü*” öyküsünde kimsesiz bir anne, çocuğuna daha iyi bir yaşam sağlama adına kendi bedenini ve onurunu feda etmek zorunda kalır:

Duvarın önünde duran bir çocuğa çarptım ve ona: Burada ne yapıyorsun? Senin evin yok mu?” diye sordum. Panikle şöyle cevap verdi: Annemi bekliyorum. Evde yalnız kalmaktan korkuyorum. -: annen nerede? Küçük eliyle katlardan birinin kapısını işaret etti ve şöyle dedi: İşte orada. -: Akrabalarının evi mi? -: Akrabalarım yok. -: Akraban yok mu? -: babam öldü. Hemen annesini kafamda canlandırdım. Zavallı, güzel ve uysal bir kadındır. O şimdi, bekleyen çocuğunu ve yakında kendisinin olacak parayı düşünürken çıplak vücudunu ezmekte olan yabancı bir adamın yatağında yatmaktadır.”⁴⁷⁹

Burada ekonomik baskıların bireyler üzerinde ne tür etkiler yaratılabileceği görülmektedir. Özellikle bir annenin, çocuğuna daha iyi bir hayat sunabilme adına kendisini feda etmek zorunda kalması, kadınların karşı karşıya olduğu zorlukları ve ahlâkî ikilemleri oldukça çarpıcı bir biçimde ortaya koymaktadır. Çocuğun babasının vefatı, annenin seçeneklerini oldukça kısıtlanmaktadır. Bu da anneyi, sosyal ve ahlâkî normların dışına çıkabilecek bir seçim yapmaya itmektedir.

“*Gece Şarkıcısı*” adlı öyküsünde Şefik adlı şarkıcıdan bir evde şarkı söylemesi istenir ve buna uyarak görevini yerine getirir. Ancak Şefik şarkı söylerken ut telleri kopar ve sarhoş misafirler tarafından hakaretlere maruz kalır. Şefik, bu küçümseyici ve aşağılayıcı ortamı terk eder. “Şefik, evine giden karanlık sokaklarda yürüdü. Kendisi gibi insanları, bir grup ayyaş ve sarhoşun önünde şarkı söylemeye mecbur eden adi ve aşağılık zamana lanet okudu.”⁴⁸⁰ Bu, maddi zorunlulukların bireyleri nasıl zorlayabileceğini ve bu zorunluluklar karşısında insanların kendi değerlerinden ödün vermek zorunda kalabildiğini göstermektedir. Şefik’in yaşadığı aşağılayıcı deneyim, ekonomik baskının bireyin içsel değerlerine ve onuruna nasıl müdahale edebileceğini vurgulamaktadır.

⁴⁷⁸ Tâmir, *Sahîlu’l-Cevâdi’l-Ebyad*, 102.

⁴⁷⁹ Tâmir, *Sahîlu’l-Cevâdi’l-Ebyad*, 49-50.

⁴⁸⁰ Tâmir, *el-Hısrım*, 25.

Bu durum karşısında yazar, öykülerde modern toplumda çalışma kültürünün birey üzerindeki yıpratıcı etkisini eleştirmektedir. Sözgelimi “*Bodrum*” öyküsünde kahraman, zorunlu olarak devam ettiği işinden hoşnut değildir. Hayatındaki bu rutin, ona mutluluk getirmemektedir. İşe duyduğu ilgisizlik ve tiksinti, moralini olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle tatil günlerinin bitmesi ve işe geri dönme düşüncesi, psikolojik olarak onu zorlamaktadır. Bu çalışma ortamına karşı duyduğu umutsuzluk ve karamsarlık, onda derin bir yalnızlık ve ümitsizlik duygusuna yol açmaktadır⁴⁸¹. Kahraman, duygularını şu şekilde ifade etmektedir:

*Etrafıma baktım. Ben bu bodrumda yaşıyorum. Dünya üzerime çömeliyor. Şehrin dibinde sonuna kadar kalacağım. Tatil günüm bitti, yarın iş var. Derinliklerime bir tiksinti çöktü, yavaş yavaş arttı ve kuma arzusuna dönüştü.*⁴⁸²

Bodrumda yaşamak ve şehrin dibinde kalma metaforları, bireyin toplum içinde sıkışmış, daraltılmış ve baskı altında hissettiğine işaret etmektedir. “*Tatil günümün bitmesi*” ve “*yarın iş var*” ifadeleri, ekonominin birey üzerindeki otoriter yapısının ve rutininin zorlayıcılığını göstermektedir. Anlatıcının içine çöken tiksinti ve bu duygunun “*kuma arzusuna*” dönüşmesi, bireyin yaşadığı bu otorite karşısında duyduğu baskıyı ve bu baskının fiziksel ve duygusal etkilerini açıkça ortaya koymaktadır.

Bu doğrultuda “*Esname*” öyküsünde kahraman, çalışmaktan ve sürekli kendisinden para isteyen babasının baskılarından yorulur. Bundan dolayı tek hayali, çalışmanın ve paranın otoritesinden kurtulmak olur. Bu nedenle çalışmanın zorunlu olmadığı bir şehirde yaşamının hayalini kurar: “Ah, o şehirde yaşamak ne güzel. Gelmesi kaçınılmaz bir günde gideceğim. Arkamda, yürüyen cesetlerle dolu olan şehrimi bırakacağım. Kendimi sürekli beni takip eden acı bir üzüntüden kurtaracağım.”⁴⁸³ Bu şekilde kahraman, çalışmanın ve geçimin otoritesinden kurtulma hayaliyle, insanı hayatın kölesi haline getiren, itaat etmeye zorlayan ve hatta farkında olmadan ölüme sürükleyen ekonomik baskıdan kurtulacaktır.

⁴⁸¹ Abdul Hakim İzci, “Zekeriyâ Tâmir hayatı eserleri ve Sahîlu’l-Cevâdi’l-Ebyad adlı kitabının tahlili” (Yüksek Lisans Tezi, Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi, 2016), 70.

⁴⁸² Tâmir, *Sahîlu’l-Cevâdi’l-Ebyad*, 29.

⁴⁸³ Tâmir, *Sahîlu’l-Cevâdi’l-Ebyad*, 67.

Diğer yandan öykülerde para, sadece maddi bir birim olmanın ötesinde, toplumsal ilişkilerde belirleyici bir faktör olarak işlev görmektedir. Tâmir, bu durumu eleştirerek, insanların birbirleriyle kurduğu ilişkilerin sıklıkla maddi güce dayalı olduğunu vurgulamaktadır. Örneğin yazar, bu temayı “*Ekmek ve Hüzün*” öyküsünde parasızlıktan ızdırıp çeken öykü kahramanının şu ifadeleriyle iğneleyici bir dille ele almaktadır: “Araba kaldırımın hizasında duruyor kapısı açılıyor ve araba, arabası olanları benim gibi yayalara tercih eden fahişeyi yutuyor. Bu ne alçaklık!”.⁴⁸⁴ Yazar, burada fahişenin tutumunu kullanarak toplumun içindeki sosyal etkileşimleri, güç ilişkilerini ve maddi değerlerin nasıl bireylerin tercihlerini şekillendirdiğini eleştirel bir gözle ortaya koymaktadır. Aslında Tâmir’in burada eleştirdiği şey fahişenin yaptığı fuhuş değil, fahişenin parası olanları parası olmayanlara tercih etmesidir. Zira toplumdaki ilişkileri bu şekilde kontrol eden paranın otoritesini eleştiren Tâmir, fahişenin bu yaptığının fuhuştan daha rezil ve aşağılık bir durum olduğunu söylemektedir.

Tâmir, insanların parasal güç sahiplerine olan ilgisinin nasıl değişebildiğini ve bu ilginin insanların gerçek değerlerinden ödün vermesine neden olabileceğini gözler önüne sermektedir. “*Teksîru Rukeb*” öykü koleksiyonunun 25 numaralı öyküsü, insanların çoğu zaman maddi gücün etkisine boyun eğerek, değerlendirmelerini ve davranışlarını buna göre şekillendirebildiğini göstermektedir:

*Behiye, gece gündüz gözleri açık, geveze komşularla çevrili güzel bir kadındı. Komşuları Behiye ve babaları meçhul dört çocuk hakkında, kap kara bir boğayı beyaza çevirebilecek müstehcen olaylar anlatırlardı. Bu olaylar, sakallı bir komşunun öfkeyle Behiye’nin taşlanarak öldürülmesini önermeye teşvik etti. Behiye, hayatını dört çocuğunu büyütmeye adadı, ta ki onlar korkulan, parası, makamı ve nüfuzu olan insanlar haline gelene kadar. O zaman Behiye’nin komşuları, onun saygıyı hak eden erdemli bir kadın olduğunu fark ettiler. Arkadaşlığını kazanmak için birbirleriyle yarışa girdiler.*⁴⁸⁵

“*Denize Göç*” öyküsünde oğlunun uzak bir yere gideceğinin haberini alan öykü kahramanının annesi, bu durumu seyahat ederken duyulan doğal bir endişe yerine, zenginlikle dönüp dönemeyeceği konusundaki endişeyle karşılar: “Bir gün anneme “yolculuğa çıkacağım” dedim. Gözleri yaşarmadı, yüzü hüzünlenmedi, aksine soğuk bir

⁴⁸⁴ Tâmir, *Sahîlu’l-Cevâdi’l-Ebyad*, 70.

⁴⁸⁵ Tâmir, *Teksîru Rukeb*, 60-61.

şekilde sordu: Zengin olarak dönecek misin?”⁴⁸⁶ Annenin ilk tepkisi, duygusal bir bağlamda değil, maddi kazanç açısından gelir. Bu durum, paranın ve maddi güvenliğinin insan ilişkileri üzerinde ne kadar belirleyici olabileceğini gösterir.

Bir başka önemli husus öykülerde ekonomi ve geçim sıkıntısıyla başa çıkamayan öykü kahramanlarının, yaşadıkları çaresizlikten dolayı ölümü arzulamalarıdır. Tâmir, “*Nehir Ölü*” öyküsünde bunu şu şekilde aktarmaktadır:

Bomboş cadde de başımı eğdim ve tanımadığım bir yaratığın -belki de aptalın biri- yüzüme tükürdüğünde beni korkuyla karışık bir utanç kapladı ve bana: “İstersen beni öldür... Kızmadın mı?” dedi. “Ölümü bu kadar mı çok seviyorsun?” dedim. “Ölüm olgun bir kadın gibidir” dedi. “O zaman intihar et” dedim. “Beni öldürecek hançeri satın alacak paraya sahip değilim, keşke hançer alabilecek param olsaydı” dedi. Dileğini gerçekleştirmesine yetecek kadar kendisine para verdim... Sonra da ona: “Şimdi intihar edecek misin?” diye sordum. Sevinçle güldü ve: “Şimdi ekmek, et ve bir şişe şarap satın alacağım. Hayat güzeldir” dedi.⁴⁸⁷

Tâmir, bu olay aracılığıyla para ve yaşam arasındaki ilişkiyi vurgular. Para, sadece temel ihtiyaçları karşılamakla kalmaz, aynı zamanda bireyin yaşama sevincini, umudunu ve mutluluğunu etkiler. Yazar, ekonomik güçsüzlük nedeniyle intihar eğiliminde olan karakterin, bir miktar parayla yeniden umut bulmasını ironik bir şekilde sunar. Bu, Tâmir’in öykülerinde ekonomik zorlukların bireylerin yaşamına olan derin etkisini anlatan çarpıcı bir örnektir.

Ayrıca Tâmir’in öykülerinde para, olağanüstü bir otoriteye sahiptir. Nitekim para, insanları kontrol ettiği gibi doğa olayları da kontrol eder. Söz gelimi “*Şam*” adlı öyküde denizin bir balıkçı ile pazarlık yaptığı görülür: “Balıklarımı almak istiyorsan önce bedelini ödemelisin.”⁴⁸⁸ Balıkçı denizin konuşmasına şaşırınca, denizden “para söz konusu olduğunda, ben tüm dilleri konuşurum... Fakir ya da zengin olman beni ilgilendirmez. Para vermezsen sadece benim tuzlu suyum alacaksın.”⁴⁸⁹ cevabını alır. Normalde karşılıksız veren deniz, bu öyküde masumiyetini yitiren insanları temsil etmektedir. Tâmir, abartılı bir üslupla denizi insanlaştırarak bütün insanların paraya

⁴⁸⁶ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 265.

⁴⁸⁷ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 101.

⁴⁸⁸ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 33.

⁴⁸⁹ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 33.

karşı zafiyetini göstermektedir. Öte yandan yazar, değerlerin yerini alan parayı ve paranın otoritesine boyun eğen insanları eleştirmektedir.

Bütün bu örneklerle baktığımızda, Zekeriya Tâmir'in öykülerinde ekonomik baskının, toplumsal ve bireysel yaşam üzerindeki derin etkilerine dikkat çekmektedir. Tâmir, ekonomik zorlukların insanların vicdanları, kişisel değerleri ve toplumsal ilişkileri üzerinde nasıl baskı yarattığını ustalıkla işler. Yazar, maddi sıkıntıların insanları nasıl ahlâkî ikilemlere sürüklediğini ve ekonomik gücün otoritesinin bireylerin özgürlüğünü, onurunu ve yaşam seçimlerini nasıl etkilediğini vurgular. Bu bağlamda, Tâmir'in öyküleri, modern toplumda ekonomik faktörlerin insan hayatı üzerindeki etkisini ve toplumsal ilişkilerdeki rolünü eleştirir.

2.1.9. İş Sahibi

Tâmir'in öykülerinde karşımıza çıkan bir diğer otorite figürü, çalışanlar üzerine baskı kuran iş sahibidir. Öykülerde bu figürün etkisi, genellikle bireylerin çalışma koşulları, patron-işçi ilişkileri üzerinden görülür. Tâmir, iş sahibi otoritesinin, çalışanlarına yönelik haksız uygulamaları ve insanların emeklerinin sömürülmesini eleştirir. Bu otorite figürü, sadece maddi açıdan değil, aynı zamanda insanların onurunu ve kişisel değerlerini de hiçe sayan bir şekilde tasvir edilir.

Öykülerde iş sahiplerinin kazanç hırsı, bireylerin gözünde bu figürleri otoriter ve duyarsız kılarak, iş sahibi otoritesine karşı olumsuz bir tutuma sebep olur. Sözgelimi "Bedevî" öyküsünde öykü kahramanı, iş sahibini şu ifadelerle tasvir etmektedir:

Fabrika sahibinin yüzü neşeli, sert ve sinsidir. Onu sevmiyorum, onu sevmiyorum. Demirden, tozdan ve yağdan yapılmış bir yüz. Bize ekmek ve kadın eti ver, ey çelik tanrı. Fabrikanın sahibi zengindir. İlk başta zengin değildi. Küçük bir dükkânı vardı, yağ ve gresle lekelenmiş mavi giysiler giyerdi. Çalışanları azdı, onlarla iş, yiyeceği, muhabbeti ve gülüşleri paylaşıyordu, insanların iyi olduğuna inanırdı. Tek makineli dükkân, yavaş yavaş makinelerle dolu bir fabrikaya dönüştü. Fabrika sahibinin kahrkahaları soldu, insanların kötü olduğuna, tembelliği sevdiğine inanmaya başladı, kıyafetleri değişti ve artık ayakları üzerinde yürümüyor.⁴⁹⁰

Bu tasvir, zenginleşmenin insanları nasıl duyarsızlaştırabileceğini ve iş sahiplerinin, kazanç hırsıyla çalışanlarını insanlık değerlerinden soyutlayabileceğini göstermektedir.

⁴⁹⁰ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 204.

Öte yandan “çelik tanrı” ifadesi, endüstriyel gücü, kontrolü ve otoriteyi simgeler, bu da iş sahibinin bireyler üzerindeki gücünü vurgulamaktadır.

Öykünün devamında Tâmir, öykü kahramanı Yusuf’un duygularını ve çaresizliğini anlatarak, bireyin iş otoritesine ve iş sahibine olan teslimiyetini çarpıcı bir şekilde tasvir eder:

Yusuf hiçbir yere gidemeyeceğini biliyordu. Gününü şehrin dışındaki bir fabrikada heba edecek. Siyahlık, yağ ve ter ile kirlenecek. Soğuk demire dokunacak. Makinelerin seslerinde var olan öfkeye boyun eğecek. Fabrika sahibi gözleri yaşlı, kana bulanmış iki kırbaç olacak. Yusuf, birçok kez fabrikanın sahibini erimiş demirle dolu büyük bir potaya canlı canlı attığının rüyasını gördü.⁴⁹¹

Yusuf’un “hiçbir yere gidemeyeceğini biliyordu” ifadesi, onun iş sahibine ve fabrikaya bağımlılığını ve alternatif bir seçeneği olmadığını gösterir. Bu durum, iş sahibinin elindeki gücün, bireyin özgürlüğünü ve geleceğini nasıl kontrol ettiğini ortaya koyar. Makinelerin, yağın, terin ve demirin soğukluğunun tasviri, bireyin insanlık değerlerinden uzak, mekanik bir ortamda çalıştığını ve bu süreçte kendini kaybettiğini gösterir. Fabrika sahibinin “gözleri yaşlı, kana bulanmış iki kırbaç” olması, iş sahibinin acımasızlığını ve işçilere uyguladığı şiddeti vurgular. Yusuf’un rüyasındaki görüntü, işçilerin âdeta erimiş demir gibi işverenin kontrolü altında eritildiği, güçsüzlük ve çaresizlik hissi uyandırır. Bu tasvir, iş sahibinin bireyleri köle olarak gördüğü, onları kendi çıkarları için sömürdüğü bir ortamın acı gerçeğini gözler önüne serer.

“Denize Göç” öyküsünde, öykü kahramanın iş arama sürecinde yaşadıkları, iş sahibinin otoritesini açık bir şekilde gözler önüne sermektedir:

Çalışan arayan bir şirket buldum ve müdürüne dedim ki: “Şirketinizde çalışmak için gerekli niteliklere sahip olduğumu düşünüyorum.” Müdür, aşağılayarak: “Bizde yapacak bir işin yok”. Müdürün odasından çıktığımda çalışanlardan biri, bana şunu tavsiye etti: “Eğer çalışmak istiyorsan ayakkabılarını parlak, kıyafetlerini şık ve yüzünü traşlı tut. Sürekli gülümse. Çokça eğil. İtaatkâr bir şekilde sürekli şunu de: emredersiniz efendim, emredersiniz efendim.”⁴⁹²

⁴⁹¹ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 218-19.

⁴⁹² Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 307.

Ayrıca çalışanlardan gelen tavsiye, işverenin otoritesine boyun eğmeyi ve itaatkâr bir tutum sergilemeyi önererek, bireyin iş bulma sürecindeki zorlukları daha da vurgulamaktadır.

Tâmir'in öykülerinde iş sahiplerinin ve kapitalist sistemin insanlar üzerindeki gücünü vurgulayan ifadeler, ekonomik otoritenin insanların yaşamları üzerinde ne kadar etkili olduğunu ve hatta tanrı gibi evrensel güçlerle kıyaslandığında daha baskın olduğunu ima eder. Öykü kahramanının "tanrı sekiz saat çalışıyor mu?"⁴⁹³ sorusu, iş sahiplerinin çalışma saatlerini belirlediği, emeğin değerini kontrol ettiği ve insanların yaşamlarını düzenlediği bir sistemde, ekonomik gücün tanrının rolüne benzetildiğini gösterir.

Sonuç olarak, Zekeriya Tâmir'in öykülerinde iş sahibi figürü, toplumsal otoritenin eleştirisinde önemli bir yere sahiptir. Tâmir, iş sahibi karakterleri aracılığıyla, işçilere yönelik haksız uygulamaları, emek sömürsünü ve bireylerin onuruna yapılan saldırıları ele alır. İş sahiplerinin kazanç hırsının insanlık değerlerini nasıl hiçe saydığını, çalışanlarına uyguladıkları acımasız şiddeti ve bu süreçte bireylerin yaşadığı çaresizliği ve insanlık değerlerinden uzaklaşmasını vurgular. Bu eleştiriler, modern toplumda ekonomik otoritenin insan hayatı ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini ve bireylerin bu baskı altında yaşadıkları zorlukları gözler önüne serer.

2.1.10. Açlık

Zekeriya Tâmir'in öykülerinde açlık teması, öykü kahramanlarının yaşadığı umutsuzluk, baskı ve hayal kırıklığını gözler önüne sermekte ve onları şiddet ve kötülük eylemlerine sürüklemektedir. Tâmir, açlığı yalnızca bir fiziksel bir ihtiyaç olarak değil, aynı zamanda karakterler üzerinde derin etkiler yaratan bir otorite unsuru olarak da ele alır. Öykülerde sosyal otorite olarak işlev gören açlık, bireyin en temel ahlâkî ve etik değerlerini sarsarak onu umutsuzluğa, baskıya ve hayal kırıklığına sürüklemektedir. Bu bağlamda açlık, insanın kendi iç dünyasına, ahlâkî değerlerine ve karar verme mekanizmalarına kadar sızmaktadır. Örneğin, bir insan maddi açlık nedeniyle etik sınırlarını zorlayabilmekte, hatta aşabilir. Tâmir'in öykülerinde fiziksel açlık, bir tür otorite oluşturarak insanın insanlığını erozyona uğratar ve onu neredeyse hayvansal bir seviyeye indirger. Açlık, bireyin hayallerini ve duygularını bozar; bu durumda, sevmek

⁴⁹³ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 92.

gibi insanlığı yansıtan temel değerleri sürdürebilmek neredeyse imkânsız hale gelir. Dolayısıyla, Tâmir'in öyküleri bu kompleks ilişkiyi derinlemesine ele alarak, açlığın sadece bir yoksulluk problemi olmadığını, aynı zamanda ahlâkî ve toplumsal boyutları da olan karmaşık bir mesele olduğunu ortaya koymaktadır.⁴⁹⁴

Yazarın öyküleri, açlık durumunun insanları ne kadar çaresiz bırakabileceğini ve bu zorunluluk altında bireylerin insanlık değerlerinden, hatta kişisel onurlarından dahi vazgeçebileceğini göstermektedir. Örneğin “Şehirde Gece” öyküsünde kahramanın yaşadığı açlık, onu insan olmaktan çıkaracak bir noktaya sürüklemektedir:

Bir binanın bahçesinde güzel bir köpeğin ondan daha güzel bir çocuk tarafından okşandığını gördüm... Sonra çocuğa sordum: Köpeğin ne yer? - Haşlanmış et. Her gün bir kilo et yer. O zaman ona şöyle söylemek istedim: Ailen şuna ne der? Deri tasmayı boynuma takın ve bana et yedin. O küçük çocuk bana: onun gibi havlamayı biliyor musun? Diye sorarsa ona hemen derim ki: Mideme et koyduğumda, sadece onun gibi değil, dünyanın bütün köpeklerinden daha iyi havlarım.⁴⁹⁵

Bu ifadeler, insanların açlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak uğruna ne kadar ileri gidebileceğini gözler önüne sermektedir. Aç karnını doyurabilmek için bir köpeğe dönüşmeyi kabul etmek, kahramanın çaresizlik ve açlığın baskısı altında nasıl bir noktaya geldiğini dramatik bir şekilde yansıtmaktadır.

Bunun yanı sıra Tâmir'in öykülerinde açlık, sadece maddi bir ihtiyaç olmanın ötesinde, karakterlerin ahlâkî ve etik kararlarını da derinden etkileyen bir otoriteye sahiptir. “Kuru Ekmek” öyküsünde öykü kahramanı Abbas, sokakta bir çocuktan kuru bir ekmek çalar ve koşarak evine gider. Abbas'ın sevdiği ve arzuladığı amca kızı Leyla, ondan daha önce nefret etmesine rağmen kapısını ısrarla çalar. Leyla ekmeği görür ve açlığının etkisiyle bedelini ödemeye gelir. Abbas, Leyla'yı odasına alır. Leyla, kuru ekmek parçası için Abbas'a teslim olur:

Abbas Leyla'ya doğru hızla yaklaştı ve kollarını onun beline doladı. Leyla, Abbas'ın onu bırakmak zorunda kalacağı noktaya kadar direndi. Abbas'ın yüzü buruştu ve öfkeyle şöyle dedi: Sana somun vermeyeceğim. Leyla tereddütlü ve şaşkın bir halde ayakta kaldı, sonra Abbas'a yaklaştı ve ona sarıldı, Abbas onu tekrar kollarının arasına aldı ve yüzünü, saçını ve boynunu

⁴⁹⁴ Riyâd Ismet, “Humûm'u Zekeriya Tâmir”, *el-Marife*, sy 189 (Kasım 1977): 86-88.

⁴⁹⁵ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 59.

öpmeye başladı... Leyla, Abbas'ın kendisine şöyle dediğini duydu: Gözlerini aç, o da ona itaat etti ve ona baktı. Bakışları tatlılıkla doluydu (gözlerinin bakışları kanatsız bir güvercin gibiydi). Abbas'ın Leyla'nın çıplak bedenini görme özlemi, ormandaki ağaçları yiyen ateş gibi büyüyordu. Abbas, Leyla'nın elbiselerini çıkarmaya başladı. Leyla, buna itiraz etmedi, aksine annesinin ellerine teslim olan bir çocuk gibi teslim oldu. Leyla'nın iç çamaşırları kirli, eski ve yıpranmıştı... Abbas, şaşkın ve utanmış hissetti ve ekmeğin bulunduğu masaya doğru baktı. Yumuşak ete dokunduğunda, suyla ıslanmış ekmeği ve üzerine şiddetli yağmur yağmış tarlaların kokusunu hayal etmeye başladı... Abbas'ın utangaçlığı iki katına çıktı. Et çekiciliğini yitirdi. Abbas daha fazla bekleyemedi ve ani, sert bir hamleyle Leyla'dan kurtuldu. Ayağa kalktı, masadan ekmeği aldı ve odanın kapısına doğru yöneldi. Leyla Abbas'ın ayaklarına tutunmayı başardı ve Abbas onu sert bir şekilde tekmeledi, karnına vurdu, bu yüzden sırt üstü düştü ve çıplakken acı içinde inledi. Abbas odadan çıktı, evin avlusunu geçerek evin dış kapısını açtı, ardından kapıyı sert bir şekilde arkasından çarptı ve ara sokaktan koşarak evden uzaklaştı. Bir süre sonra durdu ve parmakları ekmeği sınıksız tutarken sırtını toprak bir duvara dayadı.⁴⁹⁶

Açlık, bu öyküdeki gibi, bireyleri normalde yapmayacakları davranışlara itebilir, etik değerlerini ve sosyal normları zorlayabilir. Abbas ve Leyla'nın bu zorlu seçimleri yapmalarındaki en büyük itici güç, şüphesiz ki açlıktır. Abbas'ın ekmek için etik sınırlarını zorlaması ve Leyla'nın aynı ekmek için bedel ödemeye hazır oluşu, açlığın sadece fiziksel değil, ahlâkî ve etik bir boyutu da olduğunu gösterir. Açlık, bu anlamda, bireyleri sadece maddi olarak değil, ahlâkî olarak da köşeye sıkıştıran, etik değerlerini gölgeleyen bir otorite haline gelir. Abbas'ın ekmek karşılığında Leyla'nın teslim olma teklifini kabul etmesi, onun açlığı ve ihtiyaçları karşısındaki çaresizliğini yansıtır. Ancak, Abbas'ın son anda ekmekle birlikte kaçması, maddi açlığının tüm diğer etik ve ahlâkî değerleri nasıl gölgede bıraktığını anlatır. İhtiyacını giderme umuduyla gelen Leyla'nın da baştan çıkarıcı bir obje olarak sunulması, toplumda kadınların ne şekillerde ahlâkî ve maddi açlıkla baş etmek zorunda bırakıldığını sorgular. Bu olayın merkezinde, açlık etkisiyle kendini Abbas'a teslim etmeye hazır olan Leyla ve ekmeği alıp kaçmayı seçen Abbas üzerinden, insani değerler ve ahlâkî seçimlerin, bireyin hayatta kalma mücadelesi karşısında ne kadar dayanıklı olduğu sorgulanıyor. Yoksulluk, açlık ve sosyal dışlanmışlık gibi olguların, bireyin etik ve ahlâkî değerlerini ne ölçüde etkilediği, öykü boyunca etkileyici bir şekilde işleniyor.

⁴⁹⁶ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 78-86.

Öte yanında Tâmir'in öykülerindeki kahramanları cinselliğe iten tek şey toplumsal ve cinsel bastırılmışlık değil, aynı zamanda yoksulluk ve açlığın kadınları bedenlerini satmaya zorladığını görmekteyiz.⁴⁹⁷ “Kuru Ekmek” öyküsünde görüldüğü gibi Leyla, bir ekmek için vücudunu Abbas’a teslim eder:

Leyla tekrar kapıyı çaldı ve ısrarla bağırdı: Abbas... Abbas... kapıyı aç. -: ne istiyorsun. -: seni görmek istiyorum. -: Benden ne istiyorsun? -: Ekmeği gördüm. Açım. Bana küçük bir parça ver. -: Sana ekmeği versem bana ne verirsin? -: Sana istediğini veririm. -: Sana ne istersem onu yaparım. Seni öpeceğim. Leyla sessiz. -: Elbiselerini yırtacağım. Leyla sessiz. -: Etini yiyeceğim. Leyla sessiz. -: Anneme ve babama söylemeyeceksin. -: Kapıyı aç, acıktım. Abbas, kapıyı açtı, ardından Leyla hızlıca içeriye girdi... Abbas'ın Leyla'nın çıplak bedenini görme özlemi, ormandaki ağaçları yiyen ateş gibi büyüyordu. Abbas, Leyla'nın elbiselerini çıkarmaya başladı. Leyla, buna itiraz etmedi, aksine annesinin ellerine teslim olan bir çocuk gibi teslim oldu.⁴⁹⁸

Öyküdeki Leyla'nın Abbas'a bedenini sunma kararında yoksulluk ve açlığın etkisi, ahlâkî ve etik değerlerin ötesinde, hayatta kalmayı tehdit eden temel ihtiyaçların ne kadar güçlü bir itici güç olabileceğini göstermektedir. Leyla'nın bu seçimi, o an için yegâne seçenek olarak gördüğü bir çözüm yoludur ve toplumun yarattığı ekonomik zorluklar nedeniyle bu duruma düşmüştür. Toplumun baskısı ve yaratmış olduğu ekonomik yoksunluk, Leyla'nın ahlâkî veya etik seçimleri üzerinde de etkilidir. Yani, Leyla'nın Abbas'a bedenini sunması, toplumun otoritesinin, ekonomik baskıların ve yoksulluğun bireyler üzerinde nasıl bir kontrol mekanizması oluşturduğuna dair bir örnektir.

“Gülümse Ey Yorgun Yüzü” öyküsünde, kahramanın yaşadığı psikolojik acıların ağırlığından sıyrılabilmenin ve aynı zamanda aç karnını doyurabilmenin tek yolunun öldürmek olduğunu görmekteyiz; açlık onu bir kiralık katil haline getirmiştir: “Sen aç mısın? - Benim param yok... -: Öldürmeyi sever misin? -: Ben bütün yeni denemeleri severim. - Bana samimi bir şekilde hizmet edersen mutlu olarak yaşarsın. Zillet içinde dedim ki: İstedğin her şeyi yapacağım.⁴⁹⁹

Başka bir öyküde açlık ve geçim sıkıntısı, insanların zorlu hayat şartları altında çaresizliğe kapılıp sahip oldukları temel değerlerden vazgeçmeye zorlandığı bir tema

⁴⁹⁷ Ketâneh, “İsticâbet'u ş-Şekli lil'Madmûn fi-Kıssası Zekerîya Tâmir”, 118.

⁴⁹⁸ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 80-84.

⁴⁹⁹ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 46-49.

olarak öne çıkar. “*Hazine*” adlı öyküde Tâmir’in öykü kahramanı Ahmed için yaptığı şu tasvir bu temanın açık bir örneğidir:

*Ahmed, hastaneden birkaç gün sonra güçlü bir at gibi ayrılacak. Sevgilisiz ve işsiz üzgün bir adam olarak şehrinin sokaklarına dönecek. Şafağı ölü açlık her an gelebilir; kayıp olan ekmeği yerine gözlerini iştahla yemeye mecbur bırakacak bir açlık.*⁵⁰⁰

Bu ifadelerde yer alan gözler, sembolik bir anlam taşımaktadır. Dolayısıyla bu ifade, bireyin yaşadığı açlık ve çaresizlik durumunu anlatırken, gözleri insanın en değerli varlıklarını, yani belki de onurunu, insanlığını veya başka önemli değerlerini simgelemektedir. Bu sebeple gözlerin iştahla yenmesi, bireyin çaresizlik içinde varoluş mücadelesi verdiği bir durumu anlatırken, bu mücadele sırasında kaybedilen değerlerin sembolik bir tasviri olabilmektedir.

Sonuç olarak, Tâmir’in öykülerinde, açlık teması, toplumsal otoritenin etkilerini ve bireyler üzerindeki baskısını güçlü bir şekilde vurgulamaktadır. Tâmir, açlığı yalnızca fiziksel bir ihtiyaç olmanın ötesinde, insanın ahlâkî ve etik kararlarını derinden etkileyen bir otorite unsuru olarak işlemiştir. Öykülerde, açlık nedeniyle bireylerin temel insanlık değerlerinden nasıl sapabileceği etkili bir şekilde gösterilmiştir. Bu bağlamda, Tâmir’in öyküleri, açlığın sadece yoksullukla sınırlı olmadığını, aynı zamanda bireylerin ahlâkî ve sosyal dünyasını da şekillendiren karmaşık bir mesele olduğunu ortaya koymaktadır.

2.1.11. Mekân

Tâmir’in öykülerinde mekân, sadece fiziksel bir çevre değil, aynı zamanda bireyler üzerinde güçlü bir etkiye sahip bir unsurdur. Öykülerde mekân, karakterlerin yaşamlarını, duygusal durumlarını ve sosyal sınıfını belirleyen bir sembol olarak da işlev görür.

Yazarın öykülerinde sıkça kullanılan ve kahramanları üzerinde derin etkiler bırakan önemli mekanlardan biri bodrumdur. Bodrum, kahramanlarının sınıfsal zorluklarını, çaresizliklerini ve içsel mücadelelerini temsil etmektedir. Sözgelimi “*Bedevî*” öyküsünün kahramanı Yusuf’un yaşadığı bodrum, sadece fiziksel bir mekân olmanın

⁵⁰⁰ Tâmir, *Sahîlu’l-Cevâdi’l-Ebyad*, 96.

ötesinde, onun özgürlüğünü kısıtlayan, tahakküm ve baskının bir simgesi olarak karşımıza çıkar:

*Ayakları ve sırtı yorulduğu için bodrum olan, bir oda ve mutfaktan oluşan evine gitti... Kapıyı açtı, içeri girdi ve arkasından kapıyı kapadı. O anda, dünyadan uzak ve o patırtılı güne uzaklaştığı hissine kapıldı... Dakikalar içinde, bodrumunun bir mezardan başka bir şey olmadığını düşündü.*⁵⁰¹

Bu ifade, bodrumun yalnızca bir mekân olmadığını, aynı zamanda karakterin içsel durumunu ve sosyal çevresinden tecrit edilmişliği yansıttığı vurgulamaktadır.

“Bodrum” öyküsünde, gündüzleri şehrin sokaklarında özgürlüğün tadını çıkarırken, akşam olunca bodruma geri dönmek zorunda kalan öykü kahramanı, bu bodrumu bir esaret olarak algılar. Öykü kahramanının bodruma dönüşünde kullandığı “Mutsuz günlerin birbirini kovaladığı o bodrumuma geri döndüm”⁵⁰² ve “gözlerimi etrafıma çevirdim. Ben bu bodrumda yaşıyorum. Dünya benim üzerime çöküyor. Sonuna kadar şehrin dibinde kalmaya mahkûmum”⁵⁰³ ifadeleri, bodrumun sadece bir yaşam alanı olmanın ötesinde, onun umutsuzluğunu, çaresizliğini ve toplumsal sınırlamaları temsil ettiğini vurgular. Bu betimleme, kahramanın hem fiziksel hem de metaforik olarak toplumun alt katmanında sıkışıp kaldığını, sosyal ve ekonomik baskıların ağırlığı altında ezildiğini gösterir. Kahramanın dışarıda geçirdiği zaman, özgürlük arayışını ve mekândan uzaklaşma isteğini yansıtmaktadır. Ancak, gündüz bitip akşam olduğunda, kahraman tekrar bodruma dönmek zorunda kalır. Bu dönüş ve mekân onun üzerinde bir tür esaret veya mahkûmiyet yaratmaktadır.

Öykünün devamında kahramanın bodrumdan geçici bir kaçış olarak rüyaya dalması ve uyandığında kendisini tekrar aynı yerde bulması, onun çaresizliğini göstermektedir. “Gözlerimi açtım... İşte yine bodrumumdayım, taş kabzasından kurtulamıyorum. Gözlerimi teslim olurcasına kapattım”⁵⁰⁴ ifadeleri, kahramanın gerçeklikle yüzleşmesini ve bu gerçekliğe teslim olmasını vurgulamaktadır.

⁵⁰¹ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 199.

⁵⁰² Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 27.

⁵⁰³ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 29.

⁵⁰⁴ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 32.

“*Beyaz Atın Kişnemesi*” öyküsünde, kahramanın yaşadığı yerin çevresel koşulları ve atmosferi, onun üzerinde baskıcı bir etki yaratır. Öykünün anlatıcısı, “yorgun bir adamın odasının küçük, ışsız, sessiz ve sert taşlardan yapılmış bir kutu”⁵⁰⁵ olduğunu tasvir eder. Bu tasvir, mekânın birey üzerindeki sınırlayıcı ve tüketici doğasını gözler önüne serer. Öte yandan, kahraman sokaklarda saatlerce dolaştıktan sonra, bu olumsuz koşullara rağmen oraya geri dönmek zorunda olduğunu ifade eder: “Sokaklarda saatlerce dolaştıktan sonra hiç özlemeden oraya dönüyorum.”⁵⁰⁶ Bu durum, mekânın otoritesinin bireyin seçimlerini ve özgürlüğünü sınırladığını gösterirken, onun yaşadığı çevrenin otoritesine boyun eğmek zorunda kalışını anlatır.

Ayrıca modern Arap edebiyatı içerisinde şehrin rolü özellikle dikkat çekici bir konuma sahiptir. Bu ilgi, Arap toplumunun tarım temelli yapıdan şehirli toplum yapısına doğru geçiş süreciyle yakından ilişkilendirilebilir. Ancak bu dönüşüm, beraberinde yeni deneyimlerin getirdiği zorlukları da içermiştir. Arap edebiyatçıları, şehrin ahlâkî değerlere fazla değer vermediği gerekçesiyle şehre karşı eleştirel bir yaklaşım sergilemişlerdir. Söz konusu karşı çıkma, şehir dünyasının mutlak reddi ile onun bazı olumsuz yönlerinin reddi arasında değişmektedir.⁵⁰⁷

Bu çerçevede Zekeriya Tâmir’in öykülerinde ise -özellikle 60’lı yılların öykülerinde- şehrin kasvetli atmosferinin bir tasvirini yapılmaktadır. Tâmir için şehir, yozlaşmış bir yaşamın eşdeğeridir. Ona göre şehirde sadece monotonluk, hiçlik, saçmalık ve öldürücü bir bıkkınlık vardır. Tâmir’in öykü kahramanının şehirde sahip olduğu tek şey, acil ve içgüdüsel ihtiyaçlarıyla ona işkence eden aşağılayıcı bedenidir.⁵⁰⁸

Bu bağlamda Tâmir’in öykülerinde birey, şehrin sunduğu olanaklardan ve imkanlardan yararlanmak istese de şehrin acımasız yüzü karşısında sık sık kaybolur. Birey şehrin içerisinde hem bir özgürlüğün hem de bir tutsaklığın içerisinde. Şehir, bireyin hayatındaki bu ikilemiyle onun üzerinde âdeta bir otorite kurar. Bu otoritenin bir sonucu olarak, Tâmir’in karakterleri genellikle şehrin sıkıştırıcı atmosferinden kurtulma arzusu ile şehirde kalmak zorunda olmanın getirdiği ikilem arasında sıkışıp kalır. Şehir, onların hayatlarına yön veren, onları şekillendiren, aynı zamanda onları tutsak eden bir güce

⁵⁰⁵ Tâmir, *Sahîlu’l-Cevâdi’l-Ebyad*, 33.

⁵⁰⁶ Tâmir, *Sahîlu’l-Cevâdi’l-Ebyad*, 33.

⁵⁰⁷ Ketâneh, “İsticâbet’u ş-Şekli lil’Madmûn fi-Kıssası Zekeriya Tâmir”, 113.

⁵⁰⁸ Ketâneh, “İsticâbet’u ş-Şekli lil’Madmûn fi-Kıssası Zekeriya Tâmir”, 116.

dönüşür. “*Ekmek ve Hüzün*” adlı öyküde kahraman, şehrine duyduğu derin bağlılık ve tutsaklık duygusunu şu sözlerle ifade etmektedir: “Ah benim şehrim! bir gün senin kaldırımlarında doğdum ve ölene kadar o kaldırımlara zincirlenmiş olarak kalacağım.”⁵⁰⁹

Benzer şekilde “*Beyaz Atın Kişnemesi*” öyküsünde kahraman, şehre karşı hissettiği çaresizliği, tutsaklığı ve yabancılaşmayı “eski ve büyük bir şehrin kalabalığında kaybolmuş bir yaratıktan başka bir şey değilim”⁵¹⁰ sözleriyle ifade etmektedir.

“*Mavi Haşin Şarkı*” öyküsündeki ise şehrin birey üzerindeki olumsuz etkisi yoğun bir şekilde şöyle yansıtılmaktadır: “Keşke ben evlatlarına açlık, evsizlik ve hüzünden başka bir şey vermeyen şehrin kalbine saplanmış vahşi bıçak sürüsü olsaydım.”⁵¹¹ Bu ifade, şehrin bireyler üzerindeki otoriter ve baskıcı yapısını ve bunun bireyin yaşamındaki olumsuz sonuçlarını vurgulamaktadır. Şehir, sunduğu yaşam koşulları ve sakinlerine dayattığı değerlerle, bireyleri üzerinde âdeta bir otorite kurmaktadır. Bireyler bu baskıcı yapının içinde, şehre karşı derin bir kin ve nefret beslemekte; şehrin bu otoritesi altında ezilmekte ve tutsak hissetmektedirler. Bu duygusal tepki, şehrin sadece fiziksel bir mekân olmadığını, aynı zamanda bireylerin psikolojik ve sosyal yaşantılarına da etki eden güçlü bir varlık olduğunu ortaya koymaktadır.

Öte yandan Tâmir, bazı öykülerde mekân karşılaştırması yaparak sınıf ayrımcılığını ve mekânın bireyin üzerindeki tahakkümünü göstermektedir. Sözgelimi “*Sıradan Bir Gece*” öyküsünde yazar, mekân için şöyle bir tasvir yapmaktadır:

*Gece, siyah bir kefen olarak geliyor ve Ebû Hasan, dilsiz semtinden, semtinin karanlık, kıvrımlı, dar sokaklarından, sıska insanlardan, eski ahşaptan yapılmış tabuta benzeyen kahvehanelerinden kaçarak uzaklaşıyordu. Geniş caddeye vardığında patırtısı, hızla giden arabaları, rengârenk parlayan ışıkları gözünü aldı.*⁵¹²

Bu karşılaştırmadan mekânın bireylerin üzerindeki etkisi çok açık bir şekilde görülmektedir. Zira fakir semti bir tabuta benzeten Tâmir, dolaylı bir şekilde semtin sakinlerini ölümlere benzetmektedir. Ayrıca Tâmir’in “dilsiz semt” ifadesinden, semt

⁵⁰⁹ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 74.

⁵¹⁰ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 33.

⁵¹¹ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 10-11.

⁵¹² Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi'l-Aşir*, 32.

sakinlerinin yaşadıkları fakir semtin otoritesine boyun eğdikleri anlaşılmaktadır. Nitekim toplumun fakir kesimi ancak temel ihtiyaçlarını düşünüp yönetime karşı bir ses çıkarmamaktadır. Diğer yandan Tâmir'in yaptığı zengin semt tasvirine bakıldığında, neşeli, canlı ve hareketli bir semt olduğu anlaşılmaktadır. Bu da fakir semti itici, zengin semti çekici kılmaktadır. Ayrıca Ebû Hasan'ın kıvrımlı, dar ve karanlık sokaklardan kaçarak geniş ve aydınlık caddelere gitmek istemesi onun özgürlük arama fiilini simgelemektedir.

“*Bedevî*” öyküsündeki mekânın bireyin kimliği üzerindeki güçlü etkisi, yazarın karakter gelişimini derinleştirmek için kullandığı önemli bir unsurdur. Şöyle ki; öykü kahramanı Yusuf, oturduğu bodrumun bulunduğu binanın sahibinin kızı Semira'ya âşık olur. Bodrumun penceresinde baktığında bahçede Semira'yı görür:

Onu tekrar ısrarcı ve yalvarır bir sesle çağırır: Semira, Semira. Semira cevap vermedi. Yusuf, Semira'nın onu kasten duymazlıktan geldiğini kanaatine vardı. O an kendisini, aşağılama ve küçümseme duygusu sardı. Semira, bodrumun dışında, yeryüzünün üstünde sağlam ve kendinden emin bir şekilde duruyordu... Yusuf, eski ve gizli bir çamura battı.⁵¹³

Yusuf'un bodrumda duyduğu aşağılanma ve küçümsenme duygusu, toplumun alt tabakasında yaşayan bireylerin maruz kaldığı dışlanmayı temsil etmektedir. Semira'nın ise “yeryüzünün üstünde sağlam ve kendinden emin bir şekilde duruyor” olması, toplumdaki daha üst sınıflardan gelmenin getirdiği ayrıcalıkları yansıtmaktadır. Böylece bu örnek, Tâmir'in mekânı sadece bir fiziksel konum olarak değil, aynı zamanda karakterlerin duygusal ve sosyal durumlarını etkileyen bir otorite kaynağı olarak nasıl kullandığını göstermektedir.

Özetle, Zekeriya Tâmir'in öykülerinde mekân, karakterlerin yaşamlarını ve duygusal durumlarını belirleyen kritik bir unsur olarak işlenir. Öykülerde mekân, sınıfsal zorluklar, çaresizlikler ve içsel mücadeleleri temsil eden bir sembol haline gelir. Bodrum gibi mekânlar, yalnızca fiziksel alanlar olmanın ötesinde, karakterlerin özgürlüklerini kısıtlayan, toplumsal sınırlamaları ve baskıları yansıtan araçlar olarak kullanılır. Tâmir'in öykülerinde mekân, karakterlerin hem fiziksel hem de metaforik olarak toplumun alt katmanında sıkışıp kalmalarını, sosyal ve ekonomik baskıların

⁵¹³ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 199-200.

ağırlığı altında ezilmelerini anlatır. Bu, Tâmir'in eserlerindeki toplumsal otorite ve mekânın birey üzerindeki etkisi konusunda sağladığı derin ve eleştirel bakış açısını gösterir.

2.2. Toplumsal Otoriteye Karşı Bireyin Tutumu

Tâmir'in öykülerinde toplumsal otorite, baskıcı ve sınırlayıcı bir güç olarak karşımıza çıkarken, bireyler bu otoriteye karşı farklı tutumlar sergilemektedir. Bu tutumlar, genellikle bireylerin itaatkarlık, direniş, kaçış, yabancılaşma, tabuları yıkma ve ölüm eğilimi şeklinde kendini gösterir. Öyküler, bireylerin bu çeşitli tepkileri aracılığıyla, Arap toplumunun baskıcı yapısını ve bu yapının bireylerin özgürlükleri, kimlikleri ve psikolojik durumları üzerindeki etkisini ortaya koyar. Bu kısımda, Tâmir'in öykülerindeki bu farklı tutumları ve toplumsal otoriteye karşı bireylerin ve entelektüellerin çeşitli tepkileri ele alınacaktır. Bu, Tâmir'in öykülerinde bireylerin toplumsal baskılar karşısında nasıl bir çatışma yaşadıklarını ve bu çatışmaların sonuçlarını gözler önüne serecektir.

2.2.1. Boyun Eğme

Tâmir'in öykülerindeki kahramanlar, genellikle baskıcı bir ortamda bulunur ve çeşitli otorite figürleri tarafından sınırlanır veya baskı altına alınır. Kahramanlarının genellikle diğer karakterlerle iletişim zorluğu yaşamaları öykülerde sıkça rastlanan bir temadır. Bu kahramanlar karşılaştıkları zorluklara direnç göstermek yerine genellikle kabullenmiş bir tavır sergilerler.⁵¹⁴ Yazar, otoriteye ve güce karşı bireyin itaatkârlığını ve ezilmişliğini ele alırken toplumsal otoritenin etkisi altında yaşayan bireylerin, güç sahiplerinin karşısında boyun eğmeye mecbur kaldığını ve kişisel özgürlüklerini kaybettiğini anlatır.

Bu bağlamda öykülerde Arap bireyler, babalarının baskıları karşısında sıklıkla çaresizlik içinde bulunmaktadır. Dolayısıyla birey, direnç göstermekte zorlanır ve baba otoritesine karşı itaatkâr bir tavır takınmaktadır. Bu durum, bireyin kişisel özgürlüğü ile toplumsal beklentiler arasında bir denge kurmaya çalıştığı karmaşık bir içsel çatışmayı yansıtmaktadır. Örneğin “*Kalıntılar*” adlı öyküde baba figürünün güçlü etkisi altında

⁵¹⁴ es-Samâdî, *Zekerîyyâ Tâmir ve 'l-Kıssatu'l- Kasîra*, 139.

kalan kahraman, bu otoriteyle yüzleştğinde içsel bir çatışma yaşar ve itaatkâr bir tutum sergilemektedir. Babasının öğütleri karşısında kendisini çaresizlik içinde hisseden kahraman, bu durumu şöyle anlatmaktadır:

*Babam, tembelliğimi kınayarak beni uyandırdı ve geleceğim hakkında öğütler yağdırdı. Güçlü bir hafızam olsaydı ve bunları beyaz bir kâğıda yazsaydım, o öğütleri en yakın çöp kutusuna atardım. Ama bir generali görünce şaşırın bir asker gibi onun önünde durdum ve ağzımdan öğütlerine uyma sözü veren cömert ve sıcak sözler döküldü.*⁵¹⁵

Tâmir'in öykülerinde kadınların erkeklere boyun eğmesi sıklıkla rastlanan bir temadır. Öyküler, Tâmir'in kadın-erkek ilişkilerindeki güç dengesizliklerini ele aldığını ve kadının, erkek otoritesi karşısında ezilmiş bir nesne konumunu betimlediğini göstermektedir. Bu öyküler, özellikle eşinin isteklerine karşı itiraz bile edemeyen kadınların çaresizliği sıkça anlatmaktadır. Sözgelimi “*Teksîru Rukeb*” öykü koleksiyonunun 25 numaralı öyküsünde öykü kahramanı kadının uykusunda gördüğü kâbus, onun günlük yaşamında hissettiği çaresizliği, ezilmişliği ve maruz kaldığı zorbalığı karşısında itaatkâr tutumu şöyle anlatılmaktadır:

*Enise, uykusunda kapısı ve penceresi olmayan bir odada yardım için bağırdığını, yüzünü göremediği bir adam tarafından tecavüze uğradığını gördü. Adam, ona cızırtılı bir sesle onu öldüreceğini ve onu sevdiğini söylemediğini de gördü. Bundan dolayı boğulmaktan kaçamayan Enise'nin çılgınlıkları devam etti.*⁵¹⁶

Bunun yanında öyküler, toplumsal baskının ve otoritenin kadınları susturmak ve ezdirmek için nasıl kullanıldığını göstermektedir. Şöyle ki toplumun yozlaşmış düşünceleri ve kadına yönelik suçlamalar, kadını sessizliğe ve itaatkârlığa itmektedir. Yazar, bu temayı daha önce zikrettiğimiz “*Teksîru Rukeb*”⁵¹⁷ öykü koleksiyonunun 8 numaralı öyküsünde açık bir üslupla şöyle ele alır. Öyküde, Fatma'nın sınamada yaşadığı cinsel saldırı sonrasında, adamın ona yönelttiği sözlerle Arap toplumun baskıcı ve otoriter yapısının etkisini görmek mümkündür. Adamın Fatma'ya yönelik tehditkâr bir şekilde sessiz kalması gerektiğini söylemesi, kadının maruz kaldığı tacize ve saldırıya sessiz kalmaya zorlanmasının bir örneğidir. Öte yandan zarar görmesine

⁵¹⁵ Tâmir, *Senadhaku*, 202.

⁵¹⁶ Tâmir, *Teksîru rukeb*, 113.

⁵¹⁷ Tâmir, *Teksîru Rukeb*, 17.

rağmen Fatma'nın toplumsal baskı ve suçlama korkusu nedeniyle sesini çıkarmama kararı vermesi, ezilmişliğinin bir ifadesidir.

Ayrıca Tâmir'in öykülerinde sıklıkla işlenen temalardan biri, toplumun çürümüş ve kokuşmuş değerleri karşısında bireyin içsel mücadelesi ve nihayetinde yaşadığı yenilgidir. Öykülerde, bireyler toplumsal baskı ve bozulmuş değerlerle baş etmeye çalışırken çoğu zaman başarısız olduğunu ve kendi benliğini koruyamadığı gözlemlenmektedir. Örneğin Tâmir'in “*Yenilgi*” adlı bu öyküsü, toplumun bozulmuş ve çürümüş değerlerine karşı bireyin direniş göstermeyip kendi benliğini kaybetme temasını sürrealist bir üslupla işlemektedir. Öykü kahramanı, Halil es-Sâmir bir lokantaya girer ve burada çok sayıda iri farelerle karşılaşır. Fareler tahta masalarda oturup yemeklerini yerler. Halil es-Sâmir, boş bir masa seçip oturur, masadaki lekeleri saymaya başlar. Lokantada garson olarak hizmet eden iri bir fare, Halil es-Sâmir'in siparişini alır. Ancak getirdiği yemek Halil es-Sâmir'in istediği değildir. Bu duruma şaşkınlıkla tepki gösterir. Garson ve diğer fareler bu tepkiye alaycı bir şekilde havlayarak karşılık verirler. Halil es-Sâmir, kumral saçlı bir çocuk, yeşil bir ağaç ve siyah saçlı bir kadın hayal etmeye çalışır ama başaramaz. Bir an için gözlerini kapatır ve rüya görür. Sonra gözlerini açar ve önündeki çiğ eti iştahla yemeye başlar. O an lokantaya şık giyimli bir fare girer. Arkasında kumral saçlı, elleri ve ayakları üzerinde yürüyen, boynuna demir bir zincir geçirilmiş bir çocuğu sürükler.⁵¹⁸

Bu öykü, sembolizm ve sürrealist anlatım tarzıyla bireyin içsel mücadelesini ve toplumsal çarpıklıklara karşı gelişen yenilgisini ele almaktadır. Halil es-Sâmir, farelerin ve garsonun temsil ettiği çürümüş dünyada karşılaştığı durumlarla toplumun bozulmuş değerlerine maruz kalmaktadır. Fareler, toplumsal tahribatı ve değerlerin çarpıklığını simgelerken, garsonun köpeğin havlamasına benzer sesleri, toplumun bireyin direnişini alayla karşıladığını ifade etmektedir. Halil'in çırpınışları ve hayal kırıklıkları, bireyin toplumsal baskılara karşı başkaldıramadığı anları yansıtmaktadır. Öykü, sembollerle işlenen bu olaylarla bireyin içsel çatışmasını ve sonunda bozulmuş değerlere teslimiyeti anlatarak, toplumsal çürümenin birey üzerindeki yıkıcı etkisini aktarmayı amaçlamaktadır.

⁵¹⁸ Tâmir, *er-Ra'd*, 99-101.

Öte yandan “Yenilgi” başlıklı öykünün temel temasını vurgulamak için Tâmir tarafından özenle seçilmiştir. Başlığın kendisi, öykünün merkezindeki olay örgüsüne ve karakter gelişimine doğrudan işaret etmektedir. Bu başlık, öykünün ana kahramanı Halil es-Sâmîr’in yaşadığı içsel ve dışsal mücadeleler sonucunda toplumun çürümüş değerlerine karşı nihayetinde gelen yenilgisini yansıtmaktadır. Halil’in karşılaştığı durumlar, etrafındaki farelerin sembolik varlığı ve garsonun alaycı tavırlarıyla birlikte, bireyin toplumsal baskılara boyun eğmesinin bir yansımasıdır. Başlıktaki “Yenilgi”, bireyin içsel mücadelesi ve sonunda gelen teslimiyeti ile toplumun bozulmuş değerlerine karşı mücadeledeki başarısızlığını ifade ederken, öykünün ana temasına da derin bir anlam katmaktadır.

Bununla beraber, öykülerde bireylerin toplumun çürümüş örf ve âdetlerine direnemediği ve genellikle bu normlara uymak zorunda hissetme teması sıkça bulunmaktadır. Özellikle kızlara karşı duyulan utanç ve ar hissi, bu normların bireyler üzerindeki baskısını vurgulamaktadır. Örneğin Tâmir, “Denize Göç” öyküsünde bireylerin toplumun çürümüş örf ve âdetlerine direnememe teması net bir şekilde şöyle ortaya koymaktadır:

Toprak şöyle derdi: Bir zamanlar güzel bir genç kız varmış. Vücudu genç bir adama âşık olmuş. Güzel genç kız, ağabeyinin onu öldürmeye kararlı olduğunu biliyordu. Ona rağmen ağabeyine şehirden uzak bir yere kadar eşlik etmekte tereddüt etmedi veya karşı çıkmadı. Titreyen bıçak ona yaklaşırken, ağabeyinin gözlerinde ağlama arzusu, zül ve iştah gördü. Gizli sırrını hemen anladı ve haykırdı: Ağabeyim, ağabeyim.⁵¹⁹

Yukarıda anlatılan olayda genç kızın, ağabeyinin onu öldürmeye kararlı olduğunu bile bile, ona karşı direnç göstermemesi ve şehirden uzak bir yere kadar ağabeyine eşlik etmesi, toplumsal normlara ve çürümüş âdetlere boyun eğmenin bir örneğidir. Kızın titreyen bıçağa karşı gösterdiği dirençsizlik, ağabeyinin gözlerindeki ağlama arzusu, zül ve iştah gibi duygular, toplumun kızlara karşı duyduğu utanç ve aşağılama hissini temsil eder. Öte yandan ağabeyinin gözlerinde ağlama arzusu ve zül hissi, kardeşini öldürme eğilimini kendi isteğiyle yapmadığı, çürümüş örf ve âdetlerin baskısına boyun eğdiği bir gerçeği yansıtmaktadır. Ağabeyinin içsel dünyasındaki bu çatışma, bireyin kendi

⁵¹⁹ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 300.

değerleriyle toplumsal normlar arasında yaşadığı zorunlu itaat durumunu açık bir şekilde göstermektedir.

Öte yandan öyküler, bireyin güç karşısında ne kadar çaresiz ve boyun eğici olabileceğini anlatmaktadır. “Sarışın Kadın” adlı öyküde kahraman Mehdi el-Kettâm evine giren dört hırsıza karşı oldukça teslimiyetçi bir tutum göstermektedir. Bu tutumda gücün birey üzerindeki egemenliği ve bireyin bu güce karşı boyun eğmesi şöyle betimlenmektedir:

Bir gece, dört maskeli adam Mehdi el-Kettâm'ın evine girdi ve onu yatağında sarışın karısının yanında uyurken buldu. Bunun üzerine onu iplerle bağladılar, o da ağlayarak onu öldürmemeleri için onlara yalvardı ve ona sormadan onları parasını sakladığı yere yönlendirdi. Karısının yatağına yaklaştılar ve kadın onlara direnmeye çalıştı. Mehdi el-Kettâm, bu adamların kendi misafirleri olduğunu, misafire abartılı bir şekilde ikram edilir diyerek karısına bağırды ve onun kötü davranışını kınadı. Sarışın kadın, sinirli hareketlerle tüm kıyafetlerini çıkardı ve meydan okurcasına yatağın üzerine uzandı.⁵²⁰

Netice itibariyle Tâmir'in öykülerinde bireyler, farklı sosyal yapıların otoritesine karşı genellikle teslimiyetçi ve itaatkâr bir tutum sergilemektedirler. Bu öykülerde, bireyler baskı altında kalmış ve genellikle kendi özgürlüklerini kaybetmiş durumdadırlar. Kadınların erkeklere boyun eğmesi, babaların otoritesine karşı çaresiz kalınması ve toplumsal değerlerin bireylerin kişisel ifadelerini bastırması gibi temalar sıkça işlenmektedir. Bu durum, Tâmir'in eserlerindeki karakterlerin toplumsal otoriteye karşı içsel çatışmaları ve bu çatışmalarda genellikle yaşadıkları yenilgileri vurgulamaktadır. Bu yenilgiler, bireylerin toplumsal normlara ve değerlere karşı direnemeyip, bu normlara uymak zorunda hissettikleri bir gerçekliği ortaya koymaktadır.

2.2.2. Başkaldırma

Zekeriya Tâmir'in öykülerinde, toplumun otoritesi ve bireyler üzerindeki baskısı, bireylerin düşüncelerinden davranışlarına kadar olan her yönüyle önemli bir tema olarak belirginleşmektedir. Bireylerin düşünce ve davranışları, öykülerde toplumsal normlar ve kültürel beklentiler tarafından şekillendirilmektedir, bu da toplumun etkisinin geniş bir şekilde hissedildiğini göstermektedir.

⁵²⁰ Tâmir, *el-Hısrım*, 89-90.

Öykülerdeki çeşitli otorite figürleri tarafından sınırlanan ve baskı altında tutulan kahramanlar, genellikle karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmak yerine otoriteye boyun eğmektedirler. Yazar, toplumsal otoritenin etkisi altında yaşayan bireylerin, güç sahiplerinin karşısında boyun eğmek zorunda kalarak kişisel özgürlüklerini kaybettiklerini anlatmaktadır.

Fakat Tâmir'in bazı öykülerinde, -çoğu öyküde ana odak noktası olan- özgürlüğü elde etmek amacıyla bireyi otoriteye karşı başkaldırmaya davet ettiği gözlemlenmektedir.⁵²¹ Örneğin Tâmir'in öykülerinde, kadınların toplumsal baskı ve otoriter geleneklere meydan okuması pek görülmeyen bir temadır. Tâmir'in öykülerinde sıklıkla vurgulanan unsurlar arasında toplumsal cinsiyet rolleri, geleneksel aile yapısı ve toplumun kadınlara dayattığı normlar bulunmaktadır. Bu temaların çoğunda, kadınlar genellikle bu baskılara boyun eğmiş ve genellikle otoriteye karşı gelmemiş karakterler olarak tasvir edilmiştir. Fakat, “*Napalm... Napalm*” adlı öyküde olduğu gibi kadın karakterinin toplumsal baskılara baş kaldırdığı görülmektedir:

*Leyla şöyle diyerek Ahmed'in elini tuttu: Sus, ne biçim konuşma bu! Ahmed, yırtıcı, karşı çıkar bir dille: Elimi bırak, kimse görmesin. Ailenin haberi olmasın. Hapishanenin kapısı kırıldı. Anne ve öğretmenleri öldü. Aileye utanç ve rezillikten başka bir şey getirmeyen kızlardan hoşlanmayan baba öldü. Ahmed: Korkmuyor musun? Leyla, elini Ahmed'in elinden ayırmadı.*⁵²²

Tâmir'in bu ifadeleri, toplumsal otoritenin kısıtlayıcı etkisini ve Leyla'nın bu otoriteye meydan okuyan duruşunu ön plana çıkarır. Ayrıca bu ifadeler, kadınların toplumun dayattığı roller ve beklentilere karşı nasıl bastırıldığını ve baskı altına alındığını sembolik bir şekilde ifade eder.

Tâmir'in öykülerinde genellikle aşk, Arap toplumu tarafından büyük tepkiyle karşılanmaktadır. Toplumun aşka gösterdiği müsamaha eksikliği çoğunlukla sert tepkilerle ve hatta ölümle sonuçlanır. Bu nedenle, aşıklar sıklıkla toplumdan korkar ve ondan kaçınır. Ancak bazı öykülerde, aşıklar cesaret gösterip çekilmek yerine toplumla yüzleşmeyi tercih eder ve sonuçlarına katlanır. “*Çiçek*” öyküsünde olduğu gibi, iki aşık aile ve toplum otoritesine meydan okuyarak aşklarını ilan eder:

⁵²¹ Beşir el-Hacâhiceh, “Sırâu'l-Musekkâfi Mea's-Sulta, Mecmûât Zekeriya Tâmir el-Kasasıyya Unmûzecen”, *el-Mişkât* 6, sy 2 (2019): 583.

⁵²² Tâmir, *er-Ra'd*, 50.

*Kadın neşeyle güldü ve şöyle fısıldadı: Biz istediğimizi yapalım, ailem de istediğini yapsın. Adam güldü ve şöyle dedi: İstedığımız gibi yaşayalım, kimseye aldırmayalım.*⁵²³

Tâmir burada, Arap bireylerini toplumun otoritesine ve katı düşüncelerine karşı çıkmaya davet ediyor gibi görünmektedir. Ancak, Tâmir'in diğer öykülerinin kahramanları gibi, bu iki aşığın kaderi de farklı değildir. Aşkılarını ilan eden bu iki aşık, toplum tarafından katledilir.

Başka bir öyküde kahraman, aile baskısına ve toplum beklentilerine karşı kendi ilke ve değerleri doğrultusunda ilerleme arzusunu açıkça dile getirmektedir. “Şehirde Gece” öykü kahramanı, savunduğu kırmızı çizgisini şu ifadelerle anlatmaktadır:

*Ne olursa olsun bir iş bulmalıyım, gururumu incitmeyecek bir iş. Peki, gururu elinden alınan bir insandan geriye pis kokulu bir et yığınının başka ne kalır! Babam, annem ve tanıdığım pek çok kişi bu görüşe katılmıyor ve bana aptalca tavsiyelerde bulunarak şöyle diyorlar: Mutlu yaşamak istiyorsan başını eğ, çünkü dik bir baş ancak sahibini yorar.*⁵²⁴

Kahramanın “Tamam, gururu elinden alınan bir insandan geriye pis kokulu bir et yığınının başka ne kalır!” ifadesi, özgünlüğünü ve itibarını koruma arzusunu ifade eden güçlü bir başkaldırı sembolüdür. Bu ifade, kahramanın toplumsal baskılara boyun eğmeyi reddederek kendi saygınlığını ve değerini koruma isteğini açıkça dile getirmektedir. Aynı zamanda, bu ifade, kahramanın iradesini ve bireysel kimliğini vurgulayarak toplumsal baskılara karşı direnişini ön plana çıkarmaktadır.

Arap toplumunda kızların baskıya maruz kalması ve o baskıya boyun eğmesi öykülerde sıkça görülen bir temadır. Ancak bazı durumlarda genç kızlar özgürlüğünü arayarak baskıdan kurtulma eylemindedirler. Örneğin “Gece Sonunda Kar” adlı öyküde, genç bir kız babasının baskısından dolayı evden kaçır. Toplum baskısı etkisinin altında kalan babası, öykü kahramanı Yusuf’a onu bulmasını ve öldürmesi emrini verir.

*O boğazlanmayı hak ediyor. Akrabalarımız bize gelip onu görmediklerinde onlara ne diyeceğiz? ... Baba, Yusuf’a döndü ve sert bir şekilde tekrarladı: Onu aramanı ve hangi yolla olursa olsun bulmanı istiyorum. Onu kancık bir it gibi doğra.*⁵²⁵

⁵²³ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi'l-'Aşir*, 30.

⁵²⁴ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 61.

⁵²⁵ Tâmir, *Rabi'un fî'r-Ramâd*, 15.

Babasının emrini yerine getirmek için kız kardeşini arayan Yusuf, bir rüyasında kardeşinin fakir bir gençle evlendiğini, onunla mutlu yaşadığını ve onu kendisine “bütün suç babamındır. Onu asla affetmeyeceğim. Bize çok acı çektirdi. Çok acı çektirdi. Çok acı çektirdi” söylediğini görür. Bunun üzerine, Yusuf, toplum baskısına ve baba otoritesine başkaldırarak kardeşini öldürmekten vazgeçer hatta kız kardeşine yeni hayatında mutluluk diler: “haydi, haydi gülümse.” Rüya devamında, öyküde eskimiş töre ve gelenekleri temsil eden ve ölüm sembolü olan Yusuf’un aile evinde yıllardır yaşamış olan “yılan” ölecektir. “Yusuf, eve döndüğünde yılanı evin avlusunda ölü, soğuk bir halde uzanmış bulacak ve kederli babasına galip gelmişçesine bakacaktı.”⁵²⁶ Bu sahne, Tâmir’in Arap bireyine yozlaşmış geleneklere karşı bir isyan çağrısını temsil etmektedir. Zira ona göre gerçek zafer, yozlaşmış töre ve gelenekleri karşı başkaldırmaktır.

Öte yandan Tâmir’in öykülerde, birey, geleneklere olan saygısını sürdürürken aynı zamanda bazen bu geleneklere karşı itirazcı ve sorgulayıcı bir tavır sergilemektedir. Yazar, eski âdetlere meydan okuma çağrısında bulunarak, saygı gösterilmesi gereken âdetlerin kutsallaştırılmamasını savunur. Örneğin, “*Rendâ*”⁵²⁷ adlı öyküde anne, kız çocuğu Rendâ dedesinin ziyaretine götürmesi için “dedeni gördüğünde elini öpeceğine söz vermen gerek” şartını koştuğunda, Rendâ, annesinin isteğine karşı gelir. Anne, “dedeni sevmiyor musun?” sorusuna Rendâ, “seviyorum; ama elini öpmem” cevabını verir. Rendâ’nin bu cevabı, geleneksel beklentilere karşı bireyin kendi özgür iradesiyle bir karar almasını sembolize etmektedir. Toplumsal beklentiye yansıtan annenin sorusuna karşı Rendâ’nin basit ama etkili cevabı, bireysel özgürlük ve kişisel tercihlerin ehemmiyetini vurgulamaktadır. Bu durum, yazarın eski geleneklere karşı çıkma ve bireyin kişisel tercihlerini savunma temasını vurgular. Tâmir, burada bireyin kendi içsel değerlerine sadık kalarak, geleneklere meydan okuma hakkını savunur.

Ayrıca Tâmir’in öykülerinde sıklıkla yer verilen baba-oğul ilişkisi, toplumsal otoritenin ve geleneklerin bireyler üzerindeki etkisini yansıtan önemli bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, genellikle bireyin babasının otoritesine boyun eğmesi ve onun dayatmalarına uyması şeklinde şekillenen bu ilişki, zaman zaman bireyin bu

⁵²⁶ Tâmir, *Rabî’un fi’r-Ramâd*, 20-21.

⁵²⁷ Tâmir, *en-Numûr fi’l-Yevmi’l-’Aşir*, 114-15.

babasının dayatmalarının karşısına çıkma ve onları reddetme çabalarını da görmek mümkündür. Örneğin “*Bedevî*” öyküsünde genç kahraman Yusuf’un şu ifadesi “babam sadece gündüz çalışıp gece uyuyan, parasını harcamayan, elini saygıyla öpen çocukları sever. Elini asla öpmeyeceğim baba!”⁵²⁸ bireyin babasının otoritesine meydan okuma isteğini açık bir şekilde yansıtmaktadır. Bu ifade, Yusuf’un babasının kendisinden beklediği hürmeti ve itaatkarlığı reddederek, kendi iradesini ve benliğini koruma çabasını simgelemektedir.

Yazarın öykülerinde Arap toplumunda yaygın olan baskıcı ve güçlü baba figürü, çocuklarını kontrol etmeye çalışan bir otorite olarak tasvir edilmekte ve onlara sürekli olarak öğüt vermektedir. Ancak, babanın ölümünden sonra çocukların davranışları, babanın isteklerine tam tersi bir şekilde hareket etmeleri babanın otoritesine karşı bir başkaldırı olarak yorumlamak mümkündür. Tâmir bu konuyu “*Gündüz ve Gece Neşeleri*” öyküsünde ironik bir üslupla şöyle anlatmaktadır:

Yaşlı hasta baba, batan güneşe üzgün gözlerle baktı ve üç küçük oğlunu yanına çağırarak, yanına gelmelerini ve yatağının etrafında toplanmalarını istedi. Sonra zayıf ve üzgün bir sesle onlara şöyle dedi: Sizi benim nasihatlerimden kurtaracak ayrılış günü geldi. Ondan geriye size tek bir nasihatim kaldı. O da şu ki: Ben öldükten sonra ayrılıp dağılmayın, iyi ve kötü günde hep birlik, beraberlik, dayanışma içinde olun. Bunun üzerine oğulları ona her zamanki gibi itaat edebileceklerine ve tavsiyesine göre hareket edebileceklerine söz verdiler. Bunun üzerine baba memnuniyetle gülümsedi, gözlerini kapadı ve öldü. Çocukları derinden üzüldüler. Oğullar babalarının son tavsiyesini yerine getirmek için acele ettiler ve cesedini yatağından kaldırıp yere koymak için yardımlaştılar. Geceleyin bir kadın kiraladılar, ona elleriyle saldırdılar, giysilerini çıkardılar ve gücü ciddi şekilde sınanan geniş yatağa attılar. Gecenin sonunda kadın neşeyle gerindi, tavsiyesi için babaya teşekkür etti ve üç oğlunu, babalarına daha çok itaat etmeye teşvik etti.⁵²⁹

Tâmir, “*Hayır*” adlı öyküsünde, bireyi baskısı altında kaldığı baba otoritesine karşı oldukça aşırı bir tutum sergilemektedir. Öyküde, oğullarına her zorluğa karşı kaçmayı, zülüm kabul etmeyi ve emirlere boyun eğmeyi öğreten, eskimiş örf, âdet, toplum ve din otoritesini sembolize eden yaşlı baba, oğulları tarafından canlı canlı tabuta koyulmaktadır. Geçmişe karşı oldukça öfkeli olan oğullar, babalarının “ama ben henüz ölmedim” feryadına kulak vermeyip “tabutun kapağına çivileri çaktılar; sonra da evde

⁵²⁸ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 212.

⁵²⁹ Tâmir, *Senadhaku*, 145.

beyaz bayrak olmaya uygun olan tüm kumaşları yaktıktan sonra tabutu mezarlığa götürdüler.”⁵³⁰ Bu öyküde, bireylerin babalarının otoritesine karşı daha radikal bir tepki gösterdiği ve onun öğretilerini tamamen reddettiği görülmektedir. Babanın baskıcı ve sınırlayıcı tavırlarına karşı çıkan çocuklar, babanın simgesel olarak ölümünü kabul etmeye ve onun öğretilerini gömmeye karar verirler. Bu eylem, babanın otoritesinin ve dayatmalarının yıkıcı etkisini vurgularken, çocukların kendi özgürlüklerini ve bireysel kimliklerini koruma isteğini öne çıkarır. Tabutun içine canlı olarak babayı yerleştirmek hem sembolik hem de dramatik bir eylemdir. Bu eylem, babanın öğretilerine, dayatmalarına ve baskısına karşı gelişen bir başkaldırıyı temsil eder. Çocuklar, babalarının baskıcı etkilerini sıralayarak, nasıl bir baskı altında yaşadıklarını ve nasıl bir özgürlük arayışında olduklarını ifade ederler. “Ne geçmişimiz ne bugünümüz ne geleceğimiz var” ifadesiyle babanın baskısının geleceğe dair umutları ve özgürlüğü nasıl kısıtladığını anlatırlar. Bu öyküde Tâmir, bireylerin otoriter figürlere ve baskılara karşı nasıl radikal bir şekilde başkaldırabileceğini gösterirken, aynı zamanda bireysel özgürlüğün ve kimliğin korunmasının ne kadar değerli olduğunu vurgular.

Diğer taraftan öykülerde kadın, genellikle eşine itaat eden bir rolde tasvir edilen kadın, nadir de olsa başkaldırdığı durumlar gözlemlenmektedir. Bu istisnai durumlar, Tâmir’in eserlerinde kadınların geleneksel cinsiyet rollerine meydan okuma ve kendi özgürlükleri için mücadele etme isteğini ortaya koyar. Örneğin, “*Sinsi Vesvesecinin Son Günü*” adlı öyküde Tâmir, bu durumu ironik bir üslupla şu şekilde ifade eder:

*Ben her zaman kocası, ölümünü istese de ölen ve kendisine itaat eden bir kadındım, ta ki şeytan benimle alay edene kadar. Böylece başı dik, kibirli, kendi bağımsız varlığına ve kendi kararına sahip olduğunu iddia eden bir kadın haline geldim.*⁵³¹

Tâmir’in kullanmış olduğu ironik üslup, toplumsal normlara meydan okuyan bir kadın karakterini tasvir ederken, toplumdaki kadının belirlenmiş rolüne yönelik bir eleştiri içermektedir. Yazar, kadının güçlü ve bağımsız olma arzusunun, toplum tarafından “şeytana uymak” gibi olumsuz bir değerlendirme ile karşılanmasını eleştirmektedir.

⁵³⁰ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi 'l-'Aşir*, 66.

⁵³¹ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 13-14.

“Of” adlı öyküde, öykü kahramanı Nevâl’in, kocasını bıçaklayarak öldürmesi onun baskısına ve otoritesine karşı gösterdiği bu aşırı tepki, Tâmir’in öykülerinde alışılmadık olağan dışı bir durumu ifade etmektedir:

Nevâl bıçağı salladı, kocasını şaka yaparak tehdit etti. Kocasını, onu şöyle uyardı: Dikkatli ol, bıçak keskin. Nevâl onun uyarısına kulak asmadı ve tehdidine devam ederken gülerken sordu: Ben kimim? Söyle bana ben kimim? Gazi dedi ki: Sen benim karımsın. Nevâl alaycı bir şekilde güldü ve “senin hizmetçin değil karın olduğumu hatırladığın için Allah’a şükürler olsun” dedi. Gazi dedi ki: Her kadın, eşine hizmet eder. Ardından Nevâl, bıçağı Gazi’ye doğru salladı... Onu göğsünün sol tarafından bıçaklayarak kendisinden ondan uzaklaşmaya zorladı. Gazi, ona öfkeyle bağırdı, azarlardı ve tehdit etti. Nevâl, evlendiklerinden beri durmayan kızgın, emredici bağırışını susturmak için, var gücüyle onu ikinci kez bıçakladı... Nevâl, Gazi’nin yanına diz çöktü, bıçağın ucunu boynuna dayadı ve tüm ağırlığıyla bastırdı. Bıçak boynu delerek kafayı gövdeden ayırdı.⁵³²

Nevâl’in kocasına karşı bıçak kullanma şeklinde ortaya çıkan şiddet dolu tepki, sıradan bir itaatsizlik veya çatışma ötesinde, Arap toplumundaki geleneksel cinsiyet rollerine meydan okuma amacı taşımaktadır. Tâmir, bu olay aracılığıyla kadın karakterin baskıya karşı aşırı tepki verme şeklinde, Arap toplumdaki koca otoritesine eleştirel bir perspektif sunmaktadır.

Ayrıca öyküler, kocanın vefatının ardından baskıdan kurtulan kadınların yaşantısını konu almaktadır. Bu öykülerde, kadın karakterler eşlerinin ölümüyle birlikte beklenmedik bir özgürlüğe kavuşurlar. Önceki baskılar ve kısıtlamalar ortadan kalkar, bu da kadınların yeni bir kimlik ve yaşam tarzı arayışına girmelerine neden olur. Örneğin, “Yardım Yağmuru” adlı öyküde kahraman Naile, kocasının ölümüyle hayatını değiştirir. Geçmiş anılan kurtulmak amacıyla kocasının tüm eşyalarını ve fotoğraflarını yakar. Cenazesinde siyah çarşaf yerine kırmızı kısa bir elbise giyer ve güçlü, cesur adımlarla yürür. Cenazede, kocasının mezarı başında velvele yerine zılgıt çeker. Bundan sonra yeni geniş bir ev satın alır ve burada erkekleri kabul etmeye başlar.⁵³³

Tâmir’in öykülerinde, bireyin sınıf farklılıkları nedeniyle insanlar arasındaki ayrımı reddetmesi, toplumsal otoriteye karşı isyanın belirgin bir tezahürüdür. Örneğin, “Son Sancak” öyküsünde kahraman-anlatıcı, bu konudaki kararlı duruşuyla sadece kendi

⁵³² Tâmir, *Senadhaku*, 46-47.

⁵³³ Tâmir, *el-Hısrım*, 34-35.

yaşamını değil, aynı zamanda toplumsal yapının temellerini sorgular. Kahramanın âşık olduğu kızın babasına yönelttiği “aşkımızı mahvettin, ayrılmamızı zorunlu kıldın. Fakirin zenginin kızıyla evlenmesinin ne zararı var?”⁵³⁴ sözler, bireyler arasındaki sınıf farklılıklarının potansiyel yıkıcı etkilerine dikkat çeker. Ayrıca kahraman, “Zengin ile fakir arasındaki eşitsizlik ortadan kalkmalı”⁵³⁵ sözleriyle, kahraman bu durumun sadece bireysel bir mesele olmadığını, aynı zamanda toplumun her kesimini ilgilendiren geniş bir sorun olduğunu ifade eder. Tüm insanlara hitap eden kahraman, “kardeşlerim, insanı insandan ayıran duvarı yıkmalısınız”⁵³⁶ diyerek açıkça başkaldırı çağrısında bulunur. Kahraman burada, sosyal otoriteye ve baskıcı normlara karşı durarak, zenginlerle fakirler arasındaki ekonomik ve sosyal uçurumu kapatmayı ve herkesin bir arada ve mutlu bir şekilde yaşayabileceği bir toplumun hayalini kurar.⁵³⁷

İşçilerin kendi haklarını aramak için iş sahibinin otoritesine boyun eğmeyip ona karşı çıkması, öykülerin açık bir şekilde ele aldığı konulardan biridir. Tâmir, “*Erkeklerin Sırları*” adlı öyküde, bu durumu şöyle ifade eder:

*Babam beş arkadaşı ve meslektaşıyla sözleşti. Oturdular çay ve sigara içtiler. Para düşkününü ve ısrarla maaşlarına zam yapmayı reddeden tekstil fabrikasının sahibinden bahsettiler. Bu yüzden grev ilan ettiler ve işe gitmediler.*⁵³⁸

“*Ey Unutulmuş Kiraz*” öyküsündeki köy öğretmeni Ömer, toplumsal sorunlara karşı net bir duruş sergileyerek köylülere açık bir başkaldırı çağrısında bulunmaktadır: “Ömer bize dedi ki: Zulmün bekası yok. Bize dedi ki: Zillet hayatını nasıl kabul edersiniz? Ona dedik ki: Göz görüyor ama el kısıdır. Ömer kızgın bir sesle dedi ki: Yürek korktuğu için el kısıdır.”⁵³⁹ Ömer’in bu sözleri, insanların içsel korkularını eleştirirken, toplumdaki haksızlık, zulüm ve adaletsizliklere karşı duyulan korkunun, bireylerin davranışlarını kısıtlayıcı bir etken olduğunu vurgulamaktadır.

Yazarın “*Zenci Adam*” adlı öyküsünde, bir fabrikada çalışan kahraman, zorlu çalışma koşulları nedeniyle bunalıma girmektedir. Öyküde insanın içsel dürtülerini ve

⁵³⁴ Tâmir, *er-Ra’d*, 91.

⁵³⁵ Tâmir, *er-Ra’d*, 92.

⁵³⁶ Tâmir, *er-Ra’d*, 92.

⁵³⁷ Bozgöz, “Suriyeli Öykücü Zekeriyâ Tâmir”, 163.

⁵³⁸ Tâmir, *el-Kunfuz*, 71.

⁵³⁹ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 33-34.

özgürlüğünü temsil eden içsel bir ses olan ‘zenci adam’,⁵⁴⁰ kahramana bu işi bırakmasını ve fabrikadan kaçmasını önerir. Ancak kahraman, geçimini düşündüğü ve iş sahibinin otoritesi altında olduğu için kaçacak bir yerinin olmadığını belirtir: “Zenci adam fısıldayarak dedi ki: Boğulacağım. Bu fabrikadan uzaklaşmalıyız. Çok geç olmadan kaçmalıyız. -Nereye kaçacağız? ...Gidecek hiçbir yerimiz yok, bütün sokaklar kapalı.”⁵⁴¹

Tâmir, bu öyküde iç monolog tekniğini kullanarak öykü kahramanının içsel çatışmasını açık bir üslupla gözler önüne serer. Kahraman, monologda endişe ve korkularını ifade eder, böylece Tâmir, kahramana iki seçenek arasında bir tercih yapma zorunluluğu sunar ve her iki durumun avantajlarını ve dezavantajlarını ortaya koyar:

*Fabrika sahibi: Neden durdun? Çalış, çalış. Zenci adam öfkeyle kükredi ve şöyle dedi: Eğer ona itaat edersen seni terk edeceğim, çünkü ona boyun eğmek gerçek bir ayıptır. Fabrika sahibi: çalış çalış. Zenci adam: yüzüne tükür. - İşten kovulurum. Zenci adam: İşten kovulacaksın. Onların sahip oldukları tek ceza bu. Bu ceza ile kaybettiğin insanlığını geri kazanacaksın ve kapalı sokakların engellerini yıkmış olacaksın.*⁵⁴²

Bu tartışma sonucunda kahraman, otoriteye karşı beklenmedik bir tepki gösterir ve iş sahibinin egemenliğine karşı oldukça radikal bir tavır sergiler: “Bütün tükürüğümü topladım ve küçümseyerek ona fırlattım.”⁵⁴³

Bu bağlamda Tâmir, öykülerinde endüstrileşmenin henüz gelişmediği bir toplumda, öykülerinde aletlerin hâkimiyetini mercek altına alan bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Öykülerde, kahramanların fabrikalara karşı çıkması ve doğaya dönüşü savunması belirgin bir şekilde görülmektedir. Yazar, modern insanların birbirini köleleştirmede makineleri suçladığını ve bu sorunun çözümünün makinelerin yok edilmesinde yattığını, insanın bu kölelikten kurtuluşunu ise toprakta bulduğunu vurgulamaktadır. Örneğin, “Mavi Haşin Şarkı” öyküsü, bu meseleyi net bir biçimde işlemektedir. Öykü kahramanı, çalıştığı fabrikanın bir makinasını bozduğu için işten çıkarılan ve işsiz kalan bir gençtir. Mevcut düzene karşı başkaldıran öykü kahramanı, düşüncelerini şu şekilde açıklamaktadır:

⁵⁴⁰ el-Haleh Harb, “Tefkîku’l-Vâki”, 198.

⁵⁴¹ Tâmir, *Sahîlu’l-Cevâdi’l-Ebyad*, 22.

⁵⁴² Tâmir, *Sahîlu’l-Cevâdi’l-Ebyad*, 22-23.

⁵⁴³ Tâmir, *Sahîlu’l-Cevâdi’l-Ebyad*, 23.

Bu şehrin kralı olursam ne yaparım? ... Fabrikaları yıkıp bütün makineleri bir araya toplayacağım. Sonra heybetli ve muazzam bir sesle şöyle söyleyeceğim: Ey makineler! Siz yabancı bir ülkeden gelen, bizlere sefalet getiren cani yaratıklarsınız. Huzurlu, saf ve iyi bir şekilde yaşamak isteyen insan adına sizi yok etme emrini veriyorum. Ondan sonra toplanmış insanlara şöyle bağıracağım: Haydi aptallar! Toprağa geri dönün. O, kalbinizi nefretle kirletmeden size ekme ve neşe veren tek annedir. İnsanlar sefildir. Şehri uçsuz bucaksız yeşil alanlarla çevrili büyük bir köye çevireceğim. Bu köy, tüm sakinlerin her akşam toplanacağı çok geniş bir meydana sahip olacak. Binlerce erkek ve kadın, topraktan, insanlardan ve aşktan bahseden bir şarkıya eşlik edecek. Bu şarkıda tüm sesler kucaklaşacak. Seslerin sahipleri, şarkı söylerken kardeş olduklarını ve hayatın gizli güzelliklerle dolu olduğunu hissedecekler. Yavaş yavaş mutlu ve huzurlu yaşayan büyük çocuklara dönüşecekler.⁵⁴⁴

Öyküdeki kahraman, fabrikalara ve makinelerin bireyleri köleleştiren etkisine karşı durarak, bireyin toplumsal düzenin otoritesine karşı başkaldırdığı açıktır. Kahraman, fabrikaların ve makinelerin insanları sefalet ve kölelikle yüz yüze getirdiğine inanarak, toplumsal normlara karşı çıkararak alternatif bir yaşam biçimi sunmaktadır. Kahraman, fabrikaların yıkılması ve makinelerin ortadan kaldırılması talebiyle birlikte insanları toprağa dönüşe çağrısında bulunmaktadır. Bu, bireyin mevcut toplumsal düzenin otoritesine karşı çıkma ve doğal bir yaşama geri dönme isteğini yansıtmaktadır.

Öte yandan bu öyküde, maddi sıkıntılar yaşayan bir bireyin iç dünyasına odaklanarak, endüstriyel gelişmenin ve modern yaşamın ortaya çıkardığı zorluklara dikkat çekmektedir. Kapitalizmin ekonomik sistemi ve sermayenin neden olduğu sömürü düzeninin, modern insanın üzerindeki tahrip edici etkilerini, duygusal çatışmalar ve isyanlarla vurgulanarak eleştirilmektedir. Öykü, sınıfsal eşitsizliklerin olmadığı, çalışmanın adil bir şekilde dağıtıldığı, özgür ve insaflı bir toplum özlemi ile doludur. Ayrıca, altmışlı yılların Suriye’indeki toplumsal yenilgi ve yönsüzlük, öykü kahramanının içsel dünyası aracılığıyla yansıtılmıştır.⁵⁴⁵

Tâmir’in son öykü koleksiyonları, sosyal ilişkilere ve kişisel sorunlara odaklanarak karakterlerin daha çeşitli bir yapıya sahip olduğu bir görüntü sunmaktadır. Yazar, karakterlerin tam adlarını kullanarak gerçekçi bir dokunuş eklemektedir. Artık karakterler, iç dünyaları karmaşık ve nevrotik olmak üzere tek boyutlu değildir. Özellikle kadın figürü, koleksiyonlarda daha baskın, agresif ve dinamik bir hal almıştır.

⁵⁴⁴ Tâmir, *Sahîlu’l-Cevâdi’l-Ebyad*, 11-13.

⁵⁴⁵ Kula, “Modern Suriye Hikâyesine Genel Bir Bakış”, 39.

Cinsel deneyimleri daha cesur ve çeşitlilik gösterirken, ahlâkî normlara uymadan cinsel tercihlerini özgürce ifade etme özgürlüğüne sahiptir. Gerçekte bu koleksiyonlar, Tâmir'in önceki eserlerinde tanımladığı muhafazakâr ataerkil toplumun tam zıttını sunmaktadır.⁵⁴⁶ Örneğin, “*Teksîru Rukeb*” koleksiyonunun 18. öyküsünde Tâmir, geleneksel Arap kadınlarının cinselliğiyle ilgili anlayışlara karşı bir itiraz sunmaktadır. Öykü kahramanı olan kadın, aşırı cinsel isteğiyle dikkat çekmektedir:

*Suheyr Selemûn eşsiz bir kadındı. Ne kadar çok olursa olsun tüm açlara yetecek kadar yumuşak ve lezzetli bir ete sahip olduğu bahanesiyle hiçbir erkeğin isteğini geri çevirmediği iyi biliniyordu. Fakirlere, muhtaçlara, yetimlere sadaka verecek parası olmadığını titreyen bir sesle söyleyerek verdiğini bedava verirdi.*⁵⁴⁷

Yazarın fakirler ve muhtaçlara yardım etmek ile herkese ücretsiz cinsel hizmetler sağlamak arasında yaptığı alaycı ve ironik benzetmesi, kadınların cinsel arzularını tatmin etmek için ne kadar ileri gitmeye hazır olduklarını vurgulamak amacıyla kullanılmıştır.⁵⁴⁸

Bütün bu örneklerle baktığımızda, Tâmir'in öykülerinde sıklıkla bireyin otoriteye boyun eğmek yerine özgürlük arayışına girdiği ve toplumsal baskılara karşı direndiği gözlemlenmektedir. Bu durum, Tâmir'in öykülerinin, Arap toplumunda bireyin otoriteye karşı sergilediği başkaldırı tutumlarını ve otoriteye meydan okumayı etkileyici bir şekilde ele aldığını göstermektedir. Bu öyküler, bireyin özgürlüğünü koruma ve kendi içsel değerlerine sadık kalma çabalarını vurgularken, toplumsal normlara ve baskılara karşı başkaldırının önemini de ortaya koymaktadır.

2.2.3. Kaçmak

Tâmir'in öykülerinde bireylerin Arap toplumundaki çeşitli otorite figürleri ve sosyal baskılarla başa çıkma çabalarını veya bu baskılara karşı direnç gösterme isteksizliklerini gözlemlemek mümkündür. Bireyler, genellikle ekonomik, toplumsal baskılarına ve otorite figürlerine karşı gelmekte zorlanır ve bu durumda kaçmayı tercih ettikleri görülmektedir. Bu bağlamda Tâmir, bireylerin seçtiği bu kaçıışı kendi özgürlüklerini arama ve kişisel kimliklerini bulma çabalarının bir yansıması olarak ele almaktadır.

⁵⁴⁶ Kayyal, “Damascene Shahrazâd”, 108.

⁵⁴⁷ Tâmir, *Teksîru rukeb*, 42.

⁵⁴⁸ Kayyal, “Damascene Shahrazâd”, 110.

Öykülerde, genellikle otoriter bir baba figürünün baskıcı davranışlarına maruz kalan genç kızlar, içinde bulundukları çıkmazdan kurtulmak ve özgürlüklerini elde etmek amacıyla evden kaçmayı seçerler. Tâmir'in bu öyküleri, bireylerin toplumsal baskıya ve aile içi otoriteye karşı çıkmanın zorluklarına ve kaçışın bir tür kurtuluş arayışı olarak görüldüğüne işaret eder. “*Gece Sonunda Kar*” adlı öykü, bireyin toplumsal baskıya karşı baş edemediği durumlar sonucunda kaçışı tercih etmelerini gösteren bir örnektir. Bu öyküde genç bir kız, otoriter ve baskıcı bir baba figürünün gölgesinde yaşamaktadır ve bu baskıya karşı dayanamayarak evden kaçma yolunu seçer. Babası ise genç kızın kaçmasının ardından oğlunu, kızını bulup öldürmeye yönlendirir. Genç kız, erkek kardeşinin rüyasına girerek, “Bütün suç babamındır. Onu asla affetmeyeceğim. Bize çok acı çektirdi. Çok acı çektirdi. Çok acı çektirdi”⁵⁴⁹ sözleriyle kaçmasının nedenini açıklar. Bu şekilde genç kız, babasının acımasız ve baskıcı tutumlarına karşı kaçmayı tercih ettiği görülür. Bu kaçış, onun hem fiziksel hem de duygusal açıdan bir kurtuluş ve özgürlük arayışını ifade etmektedir. Bu olay, bireylerin toplumsal baskıya direnememe durumlarında kaçışın bir çıkış yolu olarak görüldüğünü ve içsel çatışmaları ile toplumsal baskı arasındaki gerilimi vurgulamaktadır.

Öte yandan yazarın öykülerinde modern hayatın getirdiği zorluklara karşı koyamayan birey, bu ağırlığın altında ezilmektedir. Birey, bu psikolojik baskı ve yabancılaşma hissini hafifletmek adına meyhaneye yönelmektedir. Meyhane, bu bağlamda bireyin sorunlarından kaçışını ve rahatlama ihtiyacını karşılamak için seçtiği bir sığınak haline gelmektedir. Ancak bu kaçışın sadece geçici bir çözüm olduğu, ucuz alkole başvurarak bu sorunları unutma çabasının aslında daha büyük bir boşluğa işaret ettiği anlatılmaktadır. Böylece yazar, maddi sıkıntılar karşısında bireyin duyduğu çaresizlik ve bu çaresizliğe bulduğu geçici çözümlerin aslında daha büyük bir içsel boşluğa yol açtığını vurgulamaktadır. Yazar “*Beyaz Atın Kişnemesi*” öyküsünde bireyin maddi sıkıntılar karşısında yaşadığı bezginlik ve yorgunluğu şu şekilde aktarmaktadır:

Ben büyük, eski bir şehrin kalabalığında kaybolmuş bir yaratıktan başka bir şey değilim... Ne bir arabam ne de fakirlerin oturmadığı bir caddede yüksek bir binam var... Hissizlik, baş dönmesi ve sersemleme ormanını ziyaret etmeye özlem duydum. Ayaklarım beni, sahibini tanıdığım, ucuz fiyata kalitesiz viski kadehleri sunan bir meyhaneye götürdü. Ben onun tembel sessiz sarhoşuyum. İçiyorum. Her şey önemsiz ve aptalca... Ben gülmesini bilmeyen yoksul gariban bir

⁵⁴⁹ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 20.

*işçiyim... Denizi seviyorum; deniz büyük ve gizemli... Yolculuk beni korkutuyor. Ben şehrimde delicesine aşığım. Bir seferinde ağaçlarına, asfaltlarına ve binalarına bolca yağın yağmurun garip kokusunu soluduğumda neredeyse ağlayacaktım... Bazen bir evi, eşi ve çocukları hayal ediyor ve keşke hayalim gerçekleşse diye temennide bulunuyorum... Kadehimi bir daha ağzıma kaldırdım ve boğazım o yakıcı sıvıyı karşıladı. Hayallerimle alay edercesine güldüm.*⁵⁵⁰

Burada Tâmir, modern toplumun yaratmış olduğu işsizlik sorununun gençler üzerinde meydana getirdiği sosyo-psikolojik etkileri ele almaktadır. Bu gençler, karşılaştıkları maddi ve manevi boşluğu doldurmak için ideal bir dünyanın arayışı içerisinde. Ancak bu arayışları, gerçekleştirmeleri zor bir sürrealist ütopya dönüşmektedir. Tâmir, bu ütopyanın gençlerin zihinlerinde yaratmış olduğu huzursuzluğu, onların iç sesleri aracılığıyla yansıtmaktadır.⁵⁵¹

Ayrıca Tâmir'in öykü kahramanları bazen toplumun bozulmasına dayanamayıp kaçmayı tercih ettikleri görülür. Sürrealist bir kimliğe sahip olan Tâmir bu temayı, "Av" adlı öyküsünde şu şekilde ele alır: "Bulut, müzik, güller ve çocukların oyuncakları yandı. Suları bereketli bir nehirde başka saklanacak yer bulamadım. Orada, kendimi anlaşılmaz bir güvene bırakarak yıllarca tek başıma yaşadım."⁵⁵²

Burada görüldüğü gibi, bolluk ve iyilik simgeleyen bulutlar, neşeyi, mutluluğu simgeleyen müzik, güzelliği simgeleyen güller yok olmuştur. Ardından saflığın ve dürüstlüğün simgesi olan çocukların yok olmasıyla oyuncakları da kayıp olmuştur. Tâmir'in öykü kahramanı, bu kadar çirkin ve sıkıntılı bir dünyada yaşamak için verdiği mücadeleyi kazanamamıştır. Bu nedenle dehşet verici bu dünyadan çekilmeyi karar verir, bir nehrin dibine yerleşir ve orada yalnız bir şekilde huzuru bulmuştur. Tâmir'in bu abartılı kaçış tasvirinden, toplum o kadar çirkin ve korkunç bir hale gelmiştir ki öykü kahramanının insan olmaktan vazgeçtiği anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, Tâmir'in öykülerinde kaçış teması, bireylerin çeşitli zorluklar ve baskılara karşı çıkma yeteneğinin sınırlı oluşunu ve bu durumların onları kaçışa yönlendirmesini vurgular. Tâmir, öykülerinde bireylerin bu kaçış sürecini kendi özgürlüklerini arama ve kişisel kimliklerini bulma çabalarının bir yansıması olarak betimler. Bu betimlemeler,

⁵⁵⁰ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 34.

⁵⁵¹ İzci, "Zekeriyâ Tâmir", 85.

⁵⁵² Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi'l-Aşir*, 120.

Tâmir'in öykülerindeki toplumsal otorite eleştirisinin derinliğini ve çeşitliliğini gösterir ve bireylerin toplumsal baskılara karşı nasıl çeşitli tepkiler geliştirdiklerini ortaya koyar.

2.2.4. Yabancılaşma

Yabancılaşma kavramı, Latince'den Batı dillerine geçmiş olup İngilizcede “alienation” olarak karşımıza çıkar. Bu terim, yabancılaşmak, yabancılaştırmak, değişmek, değiştirmek ve bir şeyi orijinal halinden farklı bir forma dönüştürmek anlamlarını taşımaktadır.⁵⁵³

20. yüzyılda yabancılaşma, edebiyatta öne çıkan bir konu olarak karşımıza çıkar. Bu olgu, genellikle Karl Marx'ın toplumla ve bireyin kendisiyle olan ilişkisine dair yabancılaşma teorileri üzerinden iki temel boyutta incelenir. Bir yanda, “özel yabancılaşma” (kendine yabancılaşma) olarak adlandırılan kavram vardır. Bu, bireyin toplumsal bağlarından ve kendi öz benliğinden kopması sürecini tanımlar. Bu tür bir yabancılaşmada, birey, bir nesne ya da düşünceye sıkı sıkıya bağlanır ve bu bağlantı onu toplumsal gerçeklikten uzaklaştırabilir. Bu aşırı bağlılık, bireyi toplumda ironik, komik ya da trajik bir konuma sürükleyebilir. Eğer bu derin bağlılık kesilirse, birey kendini anlamsız ve boşlukta hissedebilir. Diğer yanda ise “genel yabancılaşma” (topluma yabancılaşma) bulunur. Heidegger'in tanımıyla bu, bireyin toplumsal çevresiyle olan ilişkisi üzerinden şekillenir. Bu bağlamda birey, toplumun genel kabulleri ve beklentileri doğrultusunda belirli bir kalıba sokulmaya zorlanır. Bu toplumsal güç, bireyin kendi özgün kimliğini yaşamasına engel olur. Böyle bir güç, bireyin düşüncelerini, hislerini ve eylemlerini sınırlayarak, onu belirli kalıplar içerisinde düşünmeye ve hareket etmeye zorlar, bu da bireyin kendi özünden uzaklaşmasına neden olur.⁵⁵⁴

Tâmir, öykülerinde yansıttığı derin temalardan biri, bireyin toplumsal baskılara ve yaşamın getirdiği zorluklara karşı koyamadığı durumlarda nasıl toplumdan ve nihayetinde kendisinden de yabancılaşabileceğidir. Tâmir'in bilhassa ilk öykülerindeki karakterleri bireysel ve toplumsal bir yabancılaşma/yalnızlık temasıyla öne çıkar. Bu öykülerde, karakterler sorunlara karşı koyma veya alternatif çözümler bulma

⁵⁵³ Köşeli, “en-Numûr fi'l-Yevm'l-Âşir”, 804.

⁵⁵⁴ Nilüfer İlhan, “Yabancılaşma Olgusu ve Kürk Mantolu Madonna Romanı”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 5, sy 20 (2012): 42-44.

eğiliminden çok, umutsuzluk, yenilgi ve pasifliğe doğru bir eğilim gösterirler. Sürekli olarak yaşamın derin anlamını sorgulayan bu karakterler, süreç içinde kendi özlerinden uzaklaşır ve kişilikleri zamanla silikleşir. Bu durum, artan kaygı, umutsuzluk, yalnızlık ve kendini değersiz hissetme gibi duygusal tepkilere yol açar.⁵⁵⁵

“Beyaz Atın Kışnemesi” öyküsündeki kahraman, bireysel yabancılaşmayı aşağıdaki ifadelerle dile getirir:

Yorgun adamın odası ışıksız, sessiz, siyah, ıslak taştan yapılmış küçük bir kutu. Sokaklarda saatlerce dolaştıktan sonra hiç özlemeden oraya dönüyorum... Ben ihtiyar kör bir yarasaydım. Kolu kanadı kırık. Ekmeğimi ve mutluluğumu bulamıyorum... Nereye gitsem gürültü beni bir türlü bırakmıyor. Kaldırımlarda etrafımda dolaşan yaratıkların gürültüsü beni ne kadar korkutuyor. O gürültü kendimden ve içimdeki soğuk ve hüznü siyah noktadan uzaklaştırıyor. Ben büyük, eski bir şehrin kalabalığında kaybolmuş bir yaratıktan başka bir şey değilim... Ne arabam ne de fakirlerin oturmadığı bir caddede yüksek bir binam var. Alnım bir kez bile cami halısına değmedi. Güreş şampiyonu değilim. Gazete okuyucuları resmimi bilmiyor. Günde sekiz saat çalışıyorum. Yoruluyorum, yiyecekleri şaşırtıcı derecede çabuk yutuyorum.⁵⁵⁶

Öykünün kahramanı, çevresindeki modern dünyanın karmaşıklığı ve baskıları altında giderek içsel bir yabancılaşma yaşar. Oda, ışıksız ve siyah taşlardan inşa edilmiş olarak tasvir edilirken, karakterin iç dünyasının karanlık ve boğucu tarafını temsil eder. Bu mekân, onun içsel sıkıntıları ve toplumun beklediği normlara uyma zorunluluğu arasındaki gerilimi yansıtır. Ayrıca kahraman, sokaklarda dolaşırken hissettiği yabancılık ve rahatsızlıkla iç içe geçer. Modern hayatın hızı ve insanların birbirine yabancılaşması, onun kendi varoluşsal anlamını sorgulamasına neden olur. Bu sorgulamalar, zamanla umutsuzluğa dönüşür ve karakter kendi iç dünyasına hapsolür. Kahraman, toplumsal baskılara karşı koyamama ve yaşadığı yabancılaşma sonucunda kendi benliğini kaybetmeye başlar. İçsel çatışmalar ve dışsal baskılar arasında sıkışan kahraman, varoluşsal bir boşluk içine düşer. Bu boşluk, onun hem toplumdan hem de kendisinden uzaklaşmasına neden olur.

Öykünün ilerleyen kısımlarında kahraman, geceyi geçirdiği bir meyhanede duygularını şöyle dile getirir: “Hissizlik, baş dönmesi ve sersemleme ormanını ziyaret etmeye özlem duydum. Ayaklarım, ben, sahibini tanıdığım, ucuz fiyata kalitesiz viski kadehleri sunan

⁵⁵⁵ es-Samâdî, *Zekerîyyâ Tâmir ve 'l-Kıssatu'l- Kasîra*, 62-63.

⁵⁵⁶ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi 'l-Ebyad*, 33-34.

bir meyhaneye götürdü.”⁵⁵⁷ Ardından sokakta yürürken, kendi iç dünyasındaki sıkıntılarıyla yüzleşir: “İşte sen şu anda ıssız bir sokağın ayyaşısın, biriken bir çamursun, yağmursuz bir bulutsun, uyuz bir sokak köpeği kadar yalnızsın ve aynı zamanda uyuz bir sokak köpeği olarak yaşıyorsun.”⁵⁵⁸ Bu ifadeler, kahramanın yabancılaşma hissine ve içsel sıkıntılarına kapıldığını göstermektedir. Meyhanede geçirdiği gece hissizlik, baş dönmesi ve sersemleme arzusuyla birleşerek, içsel boşluğunu doldurma veya yaşadığı sıkıntılardan kaçma çabasının bir ifadesidir. Ayrıca “ıssız bir sokağın ayyaşı, biriken bir çamur, yağmursuz bir bulut, uyuz bir sokak köpeği” metaforları, kahramanın kendini çevresinden ve toplumundan soyutlanmış hissettiğini, aynı zamanda bu izolasyon içinde çaresiz bir şekilde var olduğunu göstermektedir. Bu benzetmeler, kahramanın toplumla, çevresiyle ve kendi varlığıyla barışık olmamak gibi temel bir yabancılaşma hissi içinde olduğunu yansıtmaktadır.

“*Beyaz Atın Kışnemesi*” öyküsünün kahramanı, yaşamdan, insanlardan ve kendi iç dünyasından hayal kırıklığına uğramış bir durumda bulunmaktadır. Bu nedenle kahraman özüne yabancılaşmış ve içsel doğasında aşırı bir yabancılaşma noktasına ulaşmıştır. Bu durum, sadece evrensel karanlık ve korkunç yalnızlık hissini gördüğü bir içsel çatışmayla sonuçlanmaktadır. Öykü kahramanının dile getirdiği “İçimde birkaç örümcek ve terk edilmiş mezarlardan başka hiçbir şey yok”⁵⁵⁹ ifadesi, içsel boşluk ve yalnızlık duygusunu anlatan bir ifade olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, bireyin eyleme geçme ve özel yaşamını kontrol etme yeteneğini felce uğratan bir yabancılaşma dünyasına adım atmasına neden olmaktadır.⁵⁶⁰

Öte yandan yazarın öykülerinde karakterlerin sanayi toplumunun getirdiği yoğun çalışma temposu ve zorlu şartlar karşısında genellikle içe kapanık bir tutum sergilemesi, bu bireylerin toplum ve çevre şartlarına olan kızgınlıklarının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu durum, modern toplumun birey üzerinde oluşturduğu psikolojik ve sosyal baskıların eleştirel bir şekilde incelenmesi için bir zemin hazırlar. Karakterlerin kendi kabuklarına çekilme eğilimleri, mevcut toplumsal düzenin ve onun getirdiği şartların ne

⁵⁵⁷ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 34.

⁵⁵⁸ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 37.

⁵⁵⁹ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 39.

⁵⁶⁰ es-Seyyid, “el-İğtirâb fî edebi Zekerıyyâ Tâmir”, 34.

denli baskıcı ve yorucu olduğunu gözler önüne serer.⁵⁶¹ Yazar bu temayı, “Küçük Sevinçler” öyküsünde öykü kahramanın diliyle şu ifadelerle anlatmaktadır:

Ben ahmak, işe yaramaz bir gencim. Pek çok işte çalıştım. Hepsinden nefret ettim. Cebim her zaman boş. Bu durumum beni utandırmıyor. Zira ben inanıyorum ki parasız cepler içinde yaşadığım asrın ruhundan bir parça... Defalarca kendi kendime sordum: Kendisi için yaşadığım bir şey ve varlığımın bir faydası olmamasına rağmen hâlâ niye yaşıyorum? Niye intihar etmiyorum?⁵⁶²

Kahramanın “niye intihar etmiyorum?” sorusu, yabancılaşmanın en uç noktasına işaret eder. Onun kendi varlığına, topluma ve hayata dair bir anlam bulamaması, onu varoluşsal bir krize sürükler. Toplumun getirdiği yoğun çalışma temposu, beklentiler ve sınıflandırmalar, bireyin kendini bir “nesne” gibi hissetmesine yol açar, böylece yabancılaşma süreci hızlanır. Bu yabancılaşma sadece bireysel düzeyde değil, toplumsal düzeyde de birçok problemi beraberinde getirir.

Bu bağlamda “*Onuncu Günde Kaplanlar*”⁵⁶³ öyküsü, Tâmir’in bireyin özüne yabancılaşmasının en bariz örneklerinden biridir. Öyküde bir hayvan terbiyecisi, bir kaplanın iradesini kırmak amacıyla onu bir kafese kapatır. Kaplan başta özgürlüğünü ve ormanı özler. Fakat terbiyecinin kullandığı açlık silahıyla zamanla direncini yitirmeye başlar. Terbiyeci, kaplana yiyecek verme vaadiyle ondan belirli davranışları sergilemesini ister: açlığını itiraf etmesi, kedi gibi miyavlaması, eşek gibi anırması ve nihayetinde ot yemesi gibi. Her gün kaplanın direnci özgürlük arzusu azalırken, itaatkâr ve pasif bir hale gelir. Terbiyecinin bu eğitim yöntemleriyle kaplanın doğasını ve özgürlüğünü nasıl değiştirdiğini gözlemlemek mümkündür. Öykü sonunda, kaplan ve kafes sembolik bir değişiklikte kaybolur ve yerlerini vatandaş ve şehir alır, bu da toplumun bireyler üzerindeki baskısını ve kontrolünü sembolize eder.

Öyküde merkeze alınan kaplan, zaman içerisinde dramatik bir değişiklik yaşar. Bu değişiklik, kaplanın doğasına aykırı olarak başlamış, ancak zamanla kabullenmek zorunda kaldığı bir yabancılaşma sürecidir. Başlangıçta, kaplan güçlü ve özgür bir varlık olarak betimlenirken, “hiç kimse kaplanlara emir veremez” ve “asla hiç kimseye

⁵⁶¹ Bozgöz, “Suriyeli Öykücü Zekeriyâ Tâmir”, 166-67.

⁵⁶² Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 52.

⁵⁶³ Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-Aşir*, 54-58.

köle olmayacağım” ifadeleriyle de özgürlüğünü ve bağımsızlığını vurgular. Ancak, açlık kaplanın bu direncini kırar ve yabancılaşma süreci başlar. Kaplan, kendisi için basit gördüğü eylemleri yaparak aç kalmaktan kurtulmayı tercih eder. Kaplanın etobur doğasına tamamen zıt olan ot yeme eylemi, terbiyecinin son talebidir. Acı içerisinde ilk denemesinde başarısız olan kaplan, açlıkla mücadele ederek otları yemeye başlar. “Kaplan çok acıkınca, otu yemeye çalıştı. Tadı onu sarstı ve tiksintiyle ondan uzaklaştı. Ama çok geçmeden tekrar ota yöneldi ve yavaş yavaş lezzetli bulmaya başladı.” Bu durum, terbiyecinin stratejisinin ne kadar etkili olduğunu ortaya koyar.

Öykünün toplumsal boyutu dikkate alındığında, öykünün sonundaki Tâmir’in “onuncu gün, hayvan terbiyecisi, öğrencileri, kaplan ve kafes kayboldu. Kaplan vatandaşa, kafes ise şehre dönüştü” ifadeleri, özgür bir geçmişi olan bir topluluğun nasıl kontrol altına alındığını gösterir. Kaplanın özgürlüğü ve gücü, Arap kültürünün zengin mirasını temsil eder. Ancak şimdiki haliyle kaplan, eski gücünden çok uzakta, belli bir güç tarafından kontrol altına alınmıştır. Bu kaplan, ehlileştirilen ve kimliğini kaybeden bir toplumu temsil eder. Zekeriya Tâmir bu öyküde, kimliklerini ve değerlerini kaybeden bireyleri ve toplulukları eleştirir. Kaplanın temsil ettiği bu birey ve topluluk, baskı karşısında hızla öz değerlerini unutan Suriye ve Arap toplumdur. Tâmir, bu durumu olumsuz bir ışıktta göstererek, toplumun bu hale gelmesini eleştirir.⁵⁶⁴

Sonuç olarak, Tâmir’in öyküleri, bireyin toplumdan ve kendi öz benliğinden uzaklaşma ve yabancılaşma sürecini etkileyici bir şekilde yansıtmaktadır. Tâmir’in karakterleri, toplumsal baskılara ve yaşamın zorluklarına karşı koymakta zorlanırken, kendi iç dünyalarında derin bir yabancılaşma ve yalnızlık hissine kapılmaktadır. Bu, onların hem toplumdan hem de kendi benliklerinden uzaklaşmalarına ve varoluşsal bir boşluk içinde sıkışıp kalmasına yol açmaktadır. Tâmir, bu öykülerle modern toplumun birey üzerindeki etkilerini ve bireyin bu etkilere verdiği tepkileri ustaca anlatmaktadır.

2.2.6. Tabuları Yıkma (Cinsellik)

Zekeriya Tâmir’in öyküleri, Suriye’nin 1960’lı yıllardan 21. yüzyılın başlarına kadar karşı karşıya kaldığı cinsel ve duygusal tatminsizlik, sosyal özgürlük eksikliği, siyasi baskı ve ekonomik yoksulluk gibi sorunları ele almaktadır. Bu bağlamda, Tâmir’in

⁵⁶⁴ Köşeli, “en-Numûr fi’l-Yevm’l-Âşir”, 812-13.

öyküleri yoksulluk, cinsel baskı ve siyasi baskı gibi üç ana tema üzerine odaklanmıştır.⁵⁶⁵

Tâmir, özellikle son dönem öykü kitaplarında, kadınların özgürleşmesi için cinsel özgürlüğünün zorunlu olduğuna inanmaktadır. Kadın yazar Gade es-Semmân, bunu şu şekilde ifade etmektedir: “Cinsel devrim, Arap bireyinin diğer özgürlüklerini (siyasi, ekonomik, sosyal, toplumsal özgürlük, ifade özgürlüğü, yazma ve düşünce özgürlüğü) yeniden kazanma devriminin ayrılmaz bir parçası olduğuna inanmaya başladım. Cinsellikle ilgili kavramlar da dahil olmak üzere farklı kavramlar arasında çatışma olmadan kurtuluşun olmayacağına inanıyorum.” Gade es-Semmân’ın bu ifadeleri, yazarın kadınların mutlak özgürlüğe sahip olduğu hayali bir gerçeklik yaratma arzusunu açıklayabilir. Yazar, cinsellik geleneksel toplumdaki temel ve merkezi tabulardan birini oluşturduğundan, karakterlerine verdiği cinsel izin yoluyla bu toplumun temellerini sarsmayı amaçlamaktadır.⁵⁶⁶

Yazarın öykülerinde sıklıkla görülen temalar arasında, kahramanın toplumsal çatışmalarını ele aldığı söylenebilir. Kahramanlar genellikle açlık, yoksulluk ve baskı gibi zorlayıcı faktörlerle mücadele ederlerken, bu zorlukların üstesinden gelmek için ekmeği, cinselliği ve özgürlüğü ararlar. Öykülerinde sıkça işlenen bu üç kriz, kahramanın yaşadığı toplumsal baskılar ve içsel çatışmaların bir yansıması olarak görülebilir.⁵⁶⁷

Bu bağlamda Tâmir’in öykü kahramanları, sadece fiziksel açıdan değil, ruhsal ve duygusal açıdan da zorluklarla karşılaşır. Açlık ve yoksulluk gibi temel ihtiyaçların karşılanması için mücadele ederken, aynı zamanda cinsellik ve aşk gibi insanın doğasına ait temel duygusal ve bedensel ihtiyaçlarını da deneyimlerler. Bu deneyimler, kahramanların kimliklerini, değerlerini ve arzularını şekillendirir. Baskı ise kahramanların özgürlük arayışlarına engel oluşturan bir etken olarak öne çıkar. Toplumsal normlar, otorite figürleri ve diğer dış etkenler, kahramanların kendi isteklerini ve özgürlüklerini sınırlayan faktörler olarak karşımıza çıkar. Kahramanlar, bu baskılara karşı koyma ve kendi kimliklerini oluşturma çabası içindedirler. Tâmir’in

⁵⁶⁵ el-Haleh Harb, “Tefkîku’l-Vâki”, 187-88.

⁵⁶⁶ Kayyal, “Damascene Shahrazâd”, 110-11.

⁵⁶⁷ Abdurrazzâk İyd, *el-Alemu’l-kısa li-Zekeriya Tâmir: Vahdetu’l-Bunyeti’z-Zihniyye ve’l-Fenniyye fi Temezzukiha’l-Mutlak* (Beyrut: Dâru’l-Fârabî, 1989), 44.

öykülerindeki bu üçlü kriz, kahramanların içsel yolculuklarını ve dönüşümlerini anlatarak, toplumun baskılarına ve çürümüşlüğüne karşı bir direniş ve savaş yürüttüklerini vurgular. Kahramanlar, ekmeği, cinselliği ve özgürlüğü arayışlarıyla hem toplumsal yapıya hem de kendi iç dünyalarına meydan okurlar.⁵⁶⁸ Bu çerçevede Tâmir'in yazılarında cinsellikle ilgili birçok örnek, şiddet ve aşırılığa rağmen toplumsal bir boyut kazanmakta ve bireyin mevcut otoritelerden (miras, gelenek, din, vb.) maruz kaldığı şiddete karşı meşru bir savunma halini almaktadır.⁵⁶⁹

Tâmir'in bazı öykülerinde kahramanın işçi ya da küçük bir çalışan olması, onun fakirlik, yoksunluk ve açlıkla maddi ve manevi baskılara maruz kalmasına sebep olmaktadır. Bu kahraman, gerçekleşmemiş özlemlerle dolmaktadır ve bu özlemlere ulaşmanın en yakın yolu onun için hayaller ve cinsellikten geçmektedir.⁵⁷⁰ “Zenci Adam” öyküsünde, kahraman ile iç sesini temsil eden ‘Zenci Adam’ arasında geçen bu diyalogun içerisinde, kahramanın cinsellikle ilgili bastırılmış duygularını ve toplumsal normlara karşı geliştirdiği tepkiyi görmek mümkündür: “Zenci adama sordum: İnsanları seviyor musun? Zenci adam: Ben sadece yatabileceğim kadınları seviyorum. -: Sen pisliksin. Zenci adam dedi ki: Mükemmel insan, pislik ve asaletin bir karışımıdır.”⁵⁷¹

Kahramanın iç sesinin “ben sadece yatabileceğim kadınları seviyorum” ifadesi, cinsellikle ilgili açık bir şekilde ifade edilmemiş dürtülerin varlığını imâ eder. Bu bastırılmış cinsel dürtüler, kahramanın içsel çatışmasını ve cinsel kimliğini kabullenme sürecini yansıtır. Ancak, kahramanın “sen pisliksin” şeklindeki yargılayıcı ifadesi, toplumsal normların ve değerlerin kahramanın cinsel dürtülerini bastırmasına ve inkâr etmesine neden olduğunu gösterir. İç sesinin “mükemmel insan pislik ve asaletin bir karışımıdır” ifadesi ise, cinselliğin insan doğasının kaçınılmaz bir parçası olduğunu ve bu konuda duyulan suçluluk veya ayıp duygularının insanın kendisine yabancılaşmasına yol açabileceğini ifade eder. Aynı zamanda bu ifade, kahramanın toplumsal normlara ve değerlere karşı bir tepki olarak, insanların sadece bir yönüyle değil tüm karmaşıklığıyla kabul edilmesi gerektiğini düşündüğünü gösterir. Bu diyalogun içerdiği cinsel bastırılmışlık, toplumsal baskı ve değerlere karşı tepki unsurları, Tâmir'in öykülerinde

⁵⁶⁸ es-Samâdî, *Zekerîyyâ Tâmir ve 'l-Kıssatu'l- Kasîra*, 136-37.

⁵⁶⁹ el-Cerâdî, “Tarakât Arabiyye”, 11.

⁵⁷⁰ Sabrî Hâfız, “Zekerîya Tâmir Musâfir fi Âlem Muttarib”, *el-Âdâb*, sy 9 (1973): 34.

⁵⁷¹ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 18.

sıkça gözlemlenen temalar arasındadır. Hatta cinsel bastırılmışlık bir bütün olarak özgürlüklerin bastırılması çerçevesinde ele alındığını söyleyebilir.⁵⁷²

“*Ayın Yüzü*”⁵⁷³ öyküsü, Tâmir’in cinsel bastırılmışlık temasını derinlemesine işlediği bir örnektir. Öykünün kahramanı Semiha, on yaşındayken elbisesinin yukarıya çekilip bacağıının görünmesi sebebiyle babası tarafından darp edilir. Daha sonra on iki yaşında iken yaşlı bir adamın cinsel tacizine maruz kalır. Tüm bunlar Semiha’nın erkeklerden nefret etmesine, cinsel soğukluğa ve sonuç olarak evliliğinin başarısız olmasına neden olur. Öyküde kahraman Semiha’nın yaşadığı travmatik deneyimler, cinselliğe dair bastırılmış duyguların ve toplumsal baskının etkisini gözler önüne sermektedir. Semiha’nın çocukluk döneminde yaşadığı cinsel taciz ve saldırılar, onun cinselliği ile olan ilişkisini olumsuz etkilemiş, cinsel soğukluk ve erkeklerden nefret gibi duyguların gelişmesine neden olmuştur.⁵⁷⁴

Öykünün ilerleyen bölümlerinde Semiha’nın, toplumsal normların ve babasının baskısının dışına çıkma isteği vurgulanır. Semiha, mahallenin delisi ile cinsel ilişki hayalini kurar. Bu tahayyül, aslında onun cinsel baskının yarattığı içsel çatışmayı ve bastırılmış arzuları yansıtmaktadır. Semiha’nın bu düşüncesi, onun özgür iradesini ve cinselliğini keşfetme arzusunu ifade eder. Bu durum, cinsel bastırılmışlığın bireyler üzerinde nasıl bir etki yarattığını göstererek, toplumsal baskının ve cinsel travmaların insan psikolojisi üzerindeki derin etkisini anlatmaktadır. Tâmir, “*Ayın Yüzü*” öyküsüyle cinsel bastırılmışlık ve toplumsal baskının cinsel istekleri farklı ve belki de gayri meşru yollarla ifade etme yoluna yönlendirebileceğini vurgular. Böylece, toplumun cinselliği bastırma ve denetleme çabalarının, bireylerin içsel çatışmalarını ve isteklerini nasıl şekillendirebileceğini gözler önüne serer.⁵⁷⁵

Aşk ve cinselliğin bireylerin üzerindeki gücü, bir kadın ile bir erkeği bu tür şeyleri reddeden topluma karşı karşıya getirebilmektedir. “*Çiçek*” öyküsünde birbirlerini seven bir kadın ile bir erkeği topluma meydan okumaktadırlar: “Kadın güldü ve neşeyle şöyle fısıldadı: Biz istediğimizi yapalım, ailem de istediğini yapsın. Adam güldü ve şöyle

⁵⁷² Yûsuf el-Yûsuf, “Dimeşku’l-Harâik ve’l-Bâtınıyye el-Mudemmira”, *el-Marife*, sy 189 (Kasım 1977): 71.

⁵⁷³ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 96-102.

⁵⁷⁴ Husâm el-Hatîb, “Fe’su’l-Hattâb”, *en-Nâkid*, 1995, 55.

⁵⁷⁵ el-Hatîb, “Fe’su’l-Hattâb”, 56-57; Columbu, *Zakariyya Tamir*, 67-68.

dedi: İstedığımız gibi yaşayalım, kimseye aldırmayalım. Bedenleri, yeşil çimen, kırmızı gül, ateş ve kan olarak birleşti.”⁵⁷⁶

Bununla birlikte Tâmir’in öykülerinde muhafazakâr toplumdaki cinsellik ögesinin genellikle toplumsal baskılar sonucunda ortaya çıktığı vurgulanmaktadır. Cinsel istek, öykü kahramanları için genellikle bir içgüdüdür ve bu istekle başa çıkma konusunda kahramanlar direnç göstermekte zorlanabilmektedirler. Örneğin “Yaz” adlı öyküde, Mâcid’in ailesinin seyahatte olması, onun için bir fırsat yaratır ve sevgilisi İtâf’ı eve almasına neden olur. Cinsellik, Mâcid’in bedeni üzerinde fiziksel bir etki bırakırken, aynı zamanda onun duygusal ve içsel dünyasını da etkiler: “Vücut dolu. Etin yumuşaklığı eklemlerinde sarsıcı bir ürperti bırakıyor. Kızın gözleri onu esir alıyordu ve o buna karşı koyamıyordu.”⁵⁷⁷

Ayrıca halkı muhafazakâr olan Şam kökenli Tâmir’in öykülerinde erkekler için kadına ulaşmak oldukça zor bir süreçtir. Tâmir’in karakterleri, toplumun cinsel ve duygusal baskılarına maruz kalarak, arzularını tatmin etmek için hayal gücüne başvururlar. Erkek, arzuladığı kadına somut dünyada ulaşamaz. Çünkü Doğulu kahraman, toplumun kadına yönelik özlemlerini sadece hayalinde tatmin edebilir. Tâmir’in öykülerinde kadının bedeni hakkında bu kadar çok konuşulması, arzulanması ve detaylı bir şekilde anlatılması, aslında bedensel deneyimden yoksun olanların ‘hayali cinselliğe’ başvurduğu bir mekanizmadır. Tâmir’in karakterleri cinselliği bir beden metaforu olarak kullanır ve boş aşk yanılsamalarıyla kendilerini kandırırlar. Bu öykülerde yanılsama, aşkın temel bir bileşeni olarak karşımıza çıkar. Aslında, karakterlerin arzularının çoğu, gerçek dünyada yaşanmış deneyimlerden değil, yanılsamalardan kaynaklanmaktadır.⁵⁷⁸

Sözgelimi “*Teksîru Rukeb*” öykü koleksiyonunun 40 numaralı öykünün kahramanı Hânî’nin gerçek dünyada elde edemediği tatmini hayal yoluyla araması, yalnızca onun bireysel psikolojisini değil, aynı zamanda içinde yaşadığı toplumun getirdiği baskıları da yansıtmaktadır: “Hânî Abdülmuttalib otuzuncu yaş gününü dar odasında kutladı, dudaklarını yalayarak yastığına yapıştı ve onu miyavlayan oyuncu Sharon Stone

⁵⁷⁶ Tâmir, *en-Numûr fî l-Yevmi’l-‘Aşir*, 30.

⁵⁷⁷ Tâmir, *Sahîlu’l-Cevâdi’l-Ebyad*, 84.

⁵⁷⁸ Halef, “*Temezburâtu’l-Unsâ*”, 176.

olduğunu hayal etti.”⁵⁷⁹ Öykü kahramanı için hayali dünya, onun gerçek dünyada yaşadığı yoksunlukları, kısıtlamaları ve sosyal baskıları aşabilmesi için bir alan oluşturmaktadır.

Benzer şekilde “*Bodrum*” öyküsünün kahramanın sevgilisi Semiha’ya dair hayali, sosyal veya kişisel kısıtlamalar yüzünden bastırılmış ve toplum tarafından bir tabu olarak kabul edilen cinsel arzularını serbest bırakma çabası olarak görmek mümkündür:

*Beni masumca, içtenlikle seven kız Semiha aklıma geldi. Her zaman şehvet ateşime atmayı hayal etsem de elde edemediğim, onun bedenine duyduğum çılgınca arzu bana acımasızca acı veriyordu. Semiha’yı gözleri yarı kapalı, nefes nefese, ağzı açık, hararetle inerken, vahşi sevinçlerinin doğuşuna sevinen muzaffer bedenimin ağırlığı altında kıvrılırken çıplak, olgun bedeni sürekli hayal ediyordum.*⁵⁸⁰

Öte yandan bu vahşi duygular sadece erkekler has değildir. Öykülerdeki kadın karakterlerinin de cinsellik özelemleri güçlü bir şekilde ifade edilmektedir. “*Yorgun Asfalt İçin Bir Karanfil*” öyküsünün kahramanı olan kadının erkeğe olan açlığı ve cinsellik arzusu şu şekilde tasvir edilir:

*Yatak örtülerinin üzerinde yatan bedeni, doğduğu günü unutmuş eski bir şarap kadar olgundu. O anda erkeksiz vücudu kara dalgaları uyuyan deniz gibiydi. O denizin aciz ve sessizce ağlayışı kendisini kaplayan üzüntüsü açığa vurmaya başlamaktaydı. Deniz, teknelerin gürültüsünü ve sert kollarla örtülü, yeryüzüne ait olmayan kokularla nemlenmiş bedenlere sahip, yüzleri olmayan denizcilerin ellerinde küreklerin tekdüze vuruşlarını özlemekteydi.*⁵⁸¹

Tâmir’in yaptığı bu tasvir, kadınların duygusal ve cinsel dünyalarının erkeklerinkine benzer şekilde zengin ve çeşitli olduğunu ifade edebilir. Aynı zamanda bu tasvirler, kadınların cinsel arzularını ifade etme ve bu arzularıyla yüzleşme hakkına sahip olduklarını vurgular. Geleneksel toplumlarda kadın cinselliğinin tabu olarak görüldüğü ve sıkça bastırıldığı düşünüldüğünde, Tâmir’in bu temayı işleyerek kadın karakterlerin cinsel arzularını normalleştirmeye çalıştığı söylenebilir. Bu, kadınların sadece annelik veya eşlik rolleriyle sınırlı olmayan, kendi cinsel kimliklerini ifade etme haklarına vurgu yapabilir.

⁵⁷⁹ Tâmir, *Teksîru Rukeb*, 192.

⁵⁸⁰ Tâmir, *Sahîlu’l-Cevâdi’l-Ebyad*, 28.

⁵⁸¹ Tâmir, *Sahîlu’l-Cevâdi’l-Ebyad*, 104-5.

Tâmir'in son öykü koleksiyonlarında, özellikle kadın figürü, koleksiyonlarda daha baskın, agresif ve dinamik bir hal almıştır. Cinsel tecrübeleri daha cesur ve çeşitli olurken, ahlâkî normlara uymadan cinsel tercihlerini özgürce ifade etme özgürlüğüne sahiptir. Tâmir, önceki öykülerinde tanımladığı muhafazakâr ataerkil toplumun tam zıddını yansıtmaktadır.⁵⁸² Örneğin, daha önce zikrettiğimiz “*Teksîru Rukeb*” koleksiyonunun 18. öyküsünde Tâmir, geleneksel Arap kadınlarının cinsellik anlayışlarına karşı bir tepki sunmaktadır. Öyküdeki kadın kahramanın aşırı cinsel arzusuyla tasvir edilmesi, dikkat çekmektedir:

*Suheyr Selemûn eşsiz bir kadındı. Ne kadar çok olursa olsun tüm açlara yetecek kadar yumuşak ve lezzetli bir ete sahip olduğu bahanesiyle hiçbir erkeğin isteğini geri çevirmediği iyi biliniyordu. Fakirlere, muhtaçlara, yetimlere sadaka verecek parası olmadığını titreyen bir sesle söyleyerek verdiğini bedava verirdi.”*⁵⁸³

Burada yazarın, yoksullara yardım etmekle birlikte herkes için ücretsiz cinsel hizmet sunmak arasında yaptığı ironik benzetme, kadınların cinsel arzularını tatmin etmek için ne kadar ileri gitmeye hazır olduklarını vurgulamak amacını taşımaktadır.⁵⁸⁴

Bu gözlemler sonucunda, Zekeriya Tâmir'in öykülerinde bireyin cinselliğin tabularını yıkmaya çalışması, toplumsal otoritenin baskılarına karşı bireyin direnişini simgelemektedir. Tâmir cinselliği, toplumun kısıtlamalarına ve baskılarına meydan okuyan, özgürlüğün ve bireysel ifadenin bir aracı olarak kullanır. Bu yaklaşım, hem kadınların hem de erkeklerin cinsel kimliklerini keşfetme ve ifade etme mücadelelerini ön plana çıkarırken, cinselliğin toplumsal normlar ve değerler karşısında bir özgürleşme aracı olarak işlev gördüğünü vurgulamaktadır. Tâmir, özellikle kadın karakterleri aracılığıyla, cinselliğin özgürleşme ve kendini ifade etme yollarından biri olarak önemini ortaya koymaktadır.

2.2.5. Ölüm Eğilimi

Zekeriya Tâmir'in öykülerinde, kahramanların çeşitli otoritelerle başa çıkma çabalarının, sıklıkla direnç gösterememe ve çaresizlikle sonuçlanması, eserlerin temel temalarından birini oluşturmaktadır. Yazarın öykülerindeki kahramanlar, genellikle

⁵⁸² Kayyal, “Damascene Shahrazâd”, 108.

⁵⁸³ Tâmir, *Teksîru rukeb*, 42.

⁵⁸⁴ Kayyal, “Damascene Shahrazâd”, 110.

toplumsal normlar, aile baskısı, ekonomik sıkıntılar gibi etkenlere karşı direnç gösterme güçlüğü yaşamaktadırlar. Bu zorluklar karşısında direniş gösteremeyen kahramanlar, genellikle ya teslim olur ya da öykünün sonunda anlamsız bir cinayete karışır ya da kendilerini öldürürler.⁵⁸⁵ Bu ölme eğilimi, bireylerin çeşitli baskılara karşı başkaldırma veya kendi özgürlüklerini arama noktasında sıklıkla başarısız olduklarını göstermektedir.

Tâmir'in "Gece Sonunda Kar" adlı öyküsünde işsiz öykü kahramanı olan Yusuf, otoriter babasının büyük baskısı altındadır. Ayrıca benzer baskıya maruz kalan ve evden kaçan kız kardeşinin öldürülmesi için üzerine yüklenen görev, Yusuf'un içinde bulunduğu baskıyı daha da artırmıştır. Dolayısıyla Yusuf, yaşadığı baskılara karşı ölümü bir kurtuluş olarak görmektedir. Öyküde, baskıcı bir baba figürünün etkisi altında kalan Yusuf, içinde bulunduğu sıkışmışlık ve çaresizlik hissiyle ölümü bir tür kurtuluş olarak düşünmektedir: "Ölüm, kılık değiştirerek, bir gemici üniformasıyla geliyor ve Yusuf ona "gemin beni kıyıya götürsün" diyor."⁵⁸⁶ Bu metafor, Yusuf'un ölümü düşünmesi, baskı ve zorluklarla başa çıkmanın zorluğunu ve bazen ölümün bir çıkış olarak görülme eğilimini yansıtmaktadır.

Öte yandan öykünün ilerleyen kısımlarda Yusuf'un istediği ölüm şekli dikkat çekmektedir:

*Yusuf, yılanın o an gelmesini diledi. Zehriyle öldürmesini istemiyordu ama soğuk bedeniyle boynunu sarmasını, boğulana ve hareketsiz kalana kadar sıkmaya devam etmesini istedi. O zaman babasından, annesinden, kız kardeşinden ve kana susamış bıçaktan uzaklaşmış olacak.*⁵⁸⁷

Tâmir'in bu ifadeleri, Yusuf'un içsel çatışmasını ve baskılara karşı duyduğu isteği sembolik bir şekilde ifade eder. Yusuf, yılanın gelmesini dilerken, aslında ölümün kendisini kurtuluş olarak gördüğünü ve içinde bulunduğu sıkışmışlıktan kaçmayı arzuladığını yansıtır. Zehirle öldürme isteği olmaksızın, yılanın soğuk bedeniyle boynunu sarması ve onu hareketsiz hale getirmesi, Yusuf'un içinde bulunduğu baskıların, sorumlulukların ve zorlukların onu âdeta boğan bir şekilde etkilediğini simgeler. Yusuf'un "o zaman babasından, annesinden, kız kardeşinden ve kana susamış

⁵⁸⁵ Bozgöz, "Suriyeli Öykücü Zekeriyâ Tâmir", 162.

⁵⁸⁶ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 17.

⁵⁸⁷ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 17.

bıçaktan uzaklaşmış olacak” ifadesi, onun kaçış isteğinin altında yatan nedenleri daha da açıkça ortaya koyar. Bu ifade, Yusuf’un kaçışının sadece fiziksel değil, aynı zamanda duygusal ve psikolojik bir rahatlama arayışı olduğunu işaret eder. Babası, annesi, kız kardeşi gibi aile üyeleri ve kendisine verilen öldürme görevi “kana susamış bıçak”, onun üzerinde baskı ve tehdit oluşturan unsurları temsil eder. Bu yolla, Yusuf’un kaçış isteğinin sadece ailevi baskıdan değil, toplumsal ve dışsal zorlamalardan da kaynaklandığı anlaşılır. Sonuç olarak bu ifade, Yusuf’un içsel dünyasını, yaşadığı baskıları ve ölümü bir kaçış yolu olarak görme eğilimini anlatırken, aynı zamanda onun çaresizliği ve umutsuzluğunu da yansıtmaktadır.

Benzer şekilde “*Bedevî*” öyküsünde öykü kahramanı Yusuf’un tasviri, suçluluk duygusunun bir birey üzerindeki psikolojik yükü ve bundan dolayı ölüm eğilimini gözler önüne sermektedir:

Yusuf, babasını başında büyük bir sarık bulunan, yüzüne ölümsüz kötülük esintisi veren siyah sakallı, çevresinde saygılı gözlerle bakılan bir Türk padişahı olarak hayal etti. Maiyeti önünde eğilip, dünyanın farklı yerlerinden en güzel kadınları ona getiriyorlar. Ona şöyle diyecekler: Suçlu bu. Padişah da konuşacak ve: “Onu denize atın” diyecek. Ayağına demir ağırlıklar koyup onu suya atacaklar. Ağır bir taş gibi batacağım.”⁵⁸⁸

Yusuf, babasını âdeta bir Türk padişahı gibi hayal eder ve bu hayalde kendisini suçlu olarak görür. Bu, oğul ile baba arasındaki karmaşık ve problemli ilişkinin bir göstergesi olabilir. Aynı zamanda, Yusuf’un suçluluk duygusunu bu denli yoğun bir şekilde hissetmesi, onun bir tür ölüm arzusunu tetikliyor. Yusuf’un kutsal kabul edilen bir tabuyu çiğnemesi- kardeşinin karısının odasına girmesi- onun bu duyguyu daha da derinleştirmesine yol açıyor. Arzuladığı ölüm biçimi, yani denize atılarak boğulmak, şiddetli bir arınma ve affedilme isteğini ifade edebilir. Burada, Yusuf’un içsel çatışması, ahlâkî ve toplumsal değer yargılarına meydan okuyan, ancak aynı zamanda bu yargılar tarafından damgalandığını hisseden bir bireyin karmaşasını yansıtmaktadır. Öyle ki, Yusuf kendisini suçlu bulduğu için, hayalinde babasının kendisine verdiği ölüm cezasını neredeyse bir kurtuluş, bir arınma olarak görmektedir.⁵⁸⁹

⁵⁸⁸ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 211.

⁵⁸⁹ el-Yûsuf, “Dimeşku’l-Harâik”, 79.

Başka bir öyküde yoksulluğu ve yalnızlığı çeken kahraman anlatıcının kapıldığı ümitsizlik nedeniyle ölümü tercih ettiği görülmektedir: “Diyelim ki milyoner oldun, paranla ne yaparsın? Koca bir şehir büyüklüğünde bir mezar alıp tek başıma gömüleceğim.”⁵⁹⁰ Kahramanın yaşadığı zorlayıcı koşullar, insanların umutsuzluğa kapılarak ölümü, bir tür rahatlık ve kurtuluş arayışı olarak görmelerine sebep olmaktadır. Kahraman, milyoner olsa bile, yaşadığı zorlukların etkisi altında, paradan beklediği mutluluğu bile bulamayacağını ve tek çıkış yolunun koca bir mezar satın alıp yalnızca kendisi için olduğunu ifade etmektedir.

“*Sabah Kahvesi*”⁵⁹¹ öyküsünde, fakir olan Hasan ve Hüseyin, bekçilerin onları vuracaklarını ve hastaneye ulaşmadan öleceklerini önceden bilmelerine rağmen bir banka soymaya karar verirler. Hasan ve Hüseyin’in “öleceğiz ve rahat edeceğiz” şeklindeki ifadelerinden kahramanlarının ölümü bir çözüm olarak tercih ettikleri, onların içinde bulundukları zorlu durumlar ve yaşadıkları sıkıntılarla baş etme yöntemi olarak görülmektedir.

Bunun yanında yazarın öykülerinde bireylerin, kokuşmuş toplumsal değerler ve katı gelenekler tarafından nasıl sıkıştırıldığı gözlenmektedir. Karakterler çoğunlukla çaresizlik ve umutsuzluk duyguları içinde bulunmakta, hatta bazıları için intihar bile bir çıkış yolu olarak düşünülmektedir. Bu tür bir toplumsal atmosferde, bağımsız bir şekilde yaşamak ve kendi ilkelerini korumak neredeyse imkânsız gibi görünmektedir.⁵⁹² Örneğin yukarıda zikrettiğimiz “*Güzel Bir Kadın*” öyküsünde, öykü kahramanı Leyla, değerleri yozlaşmış ataerkil bir toplumda maruz kaldığı baskı ve tecavüzler sonucunda çaresizliğe kapılmış ve bir kurtuluş yolu olarak ölümü seçtiği görülmektedir:

*Leyla, kendisine hakaret edildiğini, intikamla karşılık vermesi gerektiğini hissetti. Leyla, başına gelenleri Ölüm’e anlattı ama Ölüm ona tecavüz etmedi, yalnızca etini damarlarındaki kanı donduran karla kapladı.*⁵⁹³

Öyküde Leyla, sosyal otoritelerin ve toplumun baskıları altında çaresiz kalmaktadır. Leyla’nın tecavüzüne uğramadığı tek karakter ‘ölümün’ olması, yaşamın ona sunduğu

⁵⁹⁰ Tâmir, *Senadhaku*, 134-35.

⁵⁹¹ Tâmir, *Senadhaku*, 148-49.

⁵⁹² Bozgöz, “Suriyeli Öykücü Zekeriyâ Tâmir”, 164.

⁵⁹³ Tâmir, *el-Hısrım*, 115.

acımasızlığı ve toplumun genel yozlaşmışlığını temsil ederken, ölümün bile ona göre daha iyi bir çıkış yolu olduğunu işaret etmektedir. Bu, Leyla'nın ölümü bir kurtuluş yolu olarak görmesinin altında yatan trajik bir mantığı yansıtmaktadır.

Ayrıca Tâmir'in öykülerinde modern dünyadaki fabrikalar, işçilerin içine sıkıştığı, baskı altında kaldığı mekanlar olarak tasvir edilmektedir. Bu bağlamda, Tâmir'in bazı kahramanları, kendilerini sömüren güçlere karşı mücadele etmek yerine, bu zorlayıcı koşullardan kaçışı tercih etmektedirler. Bu kaçış, bazen ölümü potansiyel bir kurtuluş olarak görmek şeklinde ortaya çıkmaktadır. Örneğin “*Beyaz Atın Kışnemesi*” öyküsünde bir fabrikada işçi olan öykü kahramanı, yaşadığı zorlukları ve bunlara karşı ölümü tercih ettiği şu ifadelerinde görülmektedir:

Sabah aynı vakitte uyanacak, tembelce esneyecek ve gerinecek, yüzünü yıkayacak, saçını tarayacak, elbiseni giyecek ve yeni günün kapladığı güneşli cadde de yürürken yıpranmış ihtiyar gibi tüküreceksin. Sonra fabrika, seni o vahşi midesine gömecek. Yorgunluk, yorgunluk, yorgunluk. Potadan aniden onu tutan ellerden düşen ateşli, erimiş demirin üzerine düştüğü yanan işçinin etinin kokusunu unuttun mu? İşte o koku, dünyadır. Sarhoş! Sen neden yaşıyorsun? Ben neden ölmüyorum?... Öleceğim. Öne doğru bir adım daha, fabrika yorgunluğundan, bağrıışmalardan, gözlerimde saklı olan nazik sevinci bile çalan zalim yüzlerden kaçacağım. Öleceğim. Küçük, pürüzsüz hapları güzel bir gülümsemeyle yutmaya başladım. Beni sefaletimden ancak onlar kurtarabilir... Beni öldürecek.⁵⁹⁴

İşçinin günlük yaşamının monotonluğu, fabrikadaki zorlu çalışma koşulları ve çaresizlik hissi vurgulanmaktadır. Kahraman, bu baskıdan kurtulmanın ve özgürlüğünün ancak ölümde mümkün olabileceğine inanarak, kaçışı ölümde bulmaya karar vermektedir. Bu da Tâmir'in öykülerinde bireyin sıkıştığı toplumsal düzen ve baskı altında hissettiği çaresizlik temalısını yansıtmaktadır.

Özetle, Zekeriya Tâmir'in öykülerinde, kahramanların toplumsal normlar, aile baskısı ve ekonomik sıkıntılar gibi etkenlere karşı direnç gösterme çabaları çoğunlukla başarısızlıkla sonuçlanır. Bu durum, genellikle ya teslimiyetle ya da trajik bir sonla, yani ölümle bitmektedir. Bu öykülerde, bireylerin özgürlük arayışları ve baskılara karşı direnişleri, sıklıkla kurtuluş ve özgürleşme yolunu ölümde bulmalarıyla son bulur, bu da

⁵⁹⁴ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 37.

Tâmir'in eserlerinde toplumsal baskı ve katı geleneklere karşı bireyin yaşadığı içsel çatışmayı ve çaresizliği gözler önüne serer.

2.2.6. Toplumsal Otoriteye Karşı Entelektüelin Tutumu

Tâmir'in öykülerinde yozlaşmış Arap toplumunun baskısı altında kalan entelektüeller, toplumu düzeltme umudunu kaybettikten sonra, bir tepki olarak fikirlerinden vazgeçmekten başka çare bulamamaktadırlar. Bu entelektüeller, toplumun bozulmuş yapısının etkisi altında umutsuzluğa kapılmış, değişim için çaba sarf etmekteki inancını yitirmişlerdir. Yazarın öykülerinde, entelektüel kesimin toplumsal baskılar karşısında nasıl çözümsüz bir duruma düşebilecekleri ve umutsuzluğa sürüklenebilecekleri sıkça ele alınmaktadır.

Tâmir, bu temayı “*Askı*” adlı öyküde gerçek üstü bir üslupla ele alarak toplumun otoritesini ince bir şekilde eleştiri, bu otoriteye karşı entelektüelin tutumunu gözler önüne sermektedir. Öykü kahramanı Muvaffak, arkadaşını ziyaret etmek için hastaneye gider. Hastane bayan danışma memuru hasta arkadaşının oda numarasını söylemek için kendisinden para ister. Ardından ona para karşılığında cinsel ilişki teklif eder. Muvaffak, arkadaşının odasını ararken girdiği bir odada üç doktorun bir kadınla cinsel ilişkide bulunduklarını görür. Aradıktan sonra arkadaşının odasını bulan Muvaffak, Cemal adlı arkadaşının halini sorar. Arkadaşının durumunu soran Muvaffak, Cemal'den “sağlığım mükemmel. Ama bazen aklımdan dolayı bazı sıkıntılar çekiyorum. Dolayısıyla aklımı çıkarıp askıya asıyorum”⁵⁹⁵ cevabını alır. Arkadaşına inanmayan Muvaffak hastaneden ayrılır. Muvaffak, evine giderken caddede bir kalabalığa rastlar. Kalabalığın içine giren Muvaffak, bir kadına tecavüz eden bir genci görür ve tecavüz edilen kadının yardım çığlıklarına hiçbir tepki göstermeden izleyen insanlara şahit olur. Olaydan derinden etkilenen Muvaffak evine vardktan şunları hisseder:

*Muvaffak, kafasının içindeki gurur duyduğu şeyin, etten çekilen diken gibi kafasından çekildiğini hissetti ve bir askı bulamayınca yırtık gazetelerle ve sigara izmaritleriyle dolu bir çöp kutusuna atıldı. Geri almaya çalışmadı ve daha önce tanımadığı bir rahatlığın tadını çıkararak gözlerini kapattı.*⁵⁹⁶

⁵⁹⁵ Tâmir, *Senadhaku*, 58.

⁵⁹⁶ Tâmir, *Senadhaku*, 59-60.

Bu öykünün kahramanı, Arap entelektüelinin durumunu en başarılı şekilde temsil etmektedir. Entelektüelin tepkisi, umutsuzluğunu ve teslimiyetini açıkça ortaya koyan bir kanıt niteliğindedir. Tâmir'in bakış açısına göre, Arap toplumu artık akıl ve düşünceyle ilerleyemeyen bir noktaya gelmiştir. Tâmir, rahat ve huzurlu bir yaşamın elde edilebilmesi için sağlam bir zihin ve düşünceden vazgeçilmesi gerektiğine inanmaktadır.

Tâmir'in bazı öykülerinde, entelektüel kesimin toplumsal baskılara direnemeyip boyun eğmek zorunda kalmaktadır. Bu durum, toplumun entelektüel kesim üzerindeki otoritesini doğrulamaktadır. Yazar, bu temayı “*Son Liman*” adlı öyküsünde iğneleyici bir üslupla el almaktadır. Öyküde Sinbad'ın gemisi batar ve sadece eşeklerin bulunduğu bir adaya ulaşır. Bu eşekler, hayatlarında hiç insan görmemiş olmaları nedeniyle Sinbad'la alay eder. Sinbad, ilk başta kaçma düşüncesini benimser, ancak çabaları başarılı olamaz. Bunun yerine, eşeklerin yaşam tarzına uyum sağlamaya başlar. Tâmir, öyküsünü şu ifadelerle bitirir:

*Sinbad, eşekler adasından kaçmanın bir yolunu aradı, ancak bulamadı. Düşünme yetisine sahip olduğu, iki ayağı üzerinde yürüdüğü ve sesi çirkin olmadığı için orada yaşamaya ve eşeklerin çok fazla alayına katlanmak zorunda kaldı. Ama yavaş yavaş sadece taze yeşil otları yemeyi düşünmeye alıştı, dört ayak üzerinde yürümeye, anırmaya ve tekmelemeye başladı. Böylece eşeklerin saygısını kazandı, mutlu yaşadı ve kaçma düşüncesinden vazgeçti.*⁵⁹⁷

Sinbad'ın öyküde Arap entelektüelini temsil ettiği açıkça görülmektedir. Bu temsil, entelektüel kesimin toplumsal baskılara direnememesi ve mevcut düzene boyun eğmek zorunda kalmasıyla ilgili bir eleştiriyi içermektedir. Sinbad'ın yavaş yavaş eşeklerin yaşam tarzına alışması, belki de entelektüel kesimin içinde bulunduğu toplumsal izolasyonu ve baskıları kabullenme eğilimini simgelemektedir. Öykü, entelektüellerin kendi düşünce dünyalarında sıkışıp kaldıkları ve dış dünyaya karşı çaresiz oldukları bir eleştiri sunmaktadır. Sinbad'ın eşeklerin saygısını kazanması, entelektüel kesimin, toplumsal baskılara uymaya başladıkça kabul gördüğü bir ironi içermektedir.

Sonuç olarak, Zekeriya Tâmir'in öykülerindeki entelektüeller, toplumsal baskılar altında umutsuzluğa sürüklenmekte ve bu durum karşısında çoğunlukla teslimiyet göstermektedirler. Öykülerde, entelektüellerin toplumun yozlaşmış yapısına ve

⁵⁹⁷ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 153-54.

baskılarına karşı direnç gösterme inancını yitirdikleri ve çaresizce fikirlerinden vazgeçtikleri gözlemlenmektedir. Tâmir, bu temayı ele alarak, toplumsal otoriteye karşı entelektüelin durumunu ve onun umutsuzluğunu, teslimiyetine dikkat çekmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ZEKERİYA TÂMİR'İN ÖYKÜLERİNDE DİNÎ OTORİTE ELEŞTİRİSİ

Tâmir'in öykülerinde dinî otoriteye yönelik eleştirilerini ele alırken, Tâmir'in kişisel siyasi geçmişi ve ideolojik duruşunun bu eleştirilere nasıl bir zemin hazırladığını da dikkate almak önemlidir. Tâmir'in kısa süreli komünist parti üyeliği ve İttihâdu'l-kuttâbi'l-Arab (Arap Yazarlar Birliği) gibi sol görüşlü bir kuruluşun kurucuları arasında yer alması, onun dinî otoriteye eleştirel yaklaşımını etkileyen faktörler arasında gösterilebilir. Bundan dolayı Abdurrazzak İyd, Tâmir'in bazı öykülerindeki karakterlerin kendisini temsil ettiği ve dine oldukça olumsuz bir bakış açısı sergileyen bir kişilik olarak değerlendirir. İyd, genel olarak Tâmir'in temel bakış açısının liberal ideolojiye dayandığını ve baskılara karşı çıkma eğiliminde olduğunu, aynı zamanda dini reddeden bir laiklik anlayışını benimsediğini ifade eder.⁵⁹⁸ İyd'in bu değerlendirmesi, Tâmir'in eserlerinin yorumlanmasında dikkate alınması gereken bir noktadır. Ayrıca bu yaklaşım, Tâmir'in öykülerindeki dinî otorite eleştirilerinin, sadece dinî bir bakış açısından değil, aynı zamanda siyasi ve ideolojik bir çerçeveden de değerlendirilmesini sağlayacaktır.

Yapılan incelemeler sonucunda Zekeriya Tâmir'in öykülerinde dinî otoritenin eleştirisi, Arap toplumunun derinliklerine inen ve toplumsal yapının temelini sarsan bir tema olarak işlendiği görülmektedir. Tâmir'in öyküleri dinî mirasın ve din öğretilerin bireylerin düşünce ve davranışlarını nasıl etkilediği, toplumsal ilişkileri ve normları nasıl şekillendirdiği üzerine yoğunlaşmaktadır. Aynı zamanda öyküler, bireylerin bu öğretilere körü körüne bağlılığının ve yanlış yorumlarının toplumsal yapı üzerindeki etkilerini de gözler önüne sermektedir. Din adamlarının otorite ve saygılarını, kişisel

⁵⁹⁸ İyd, *el-Alemu'l-kıasâ li-Zekeriya Tâmir*, 156.

çıkarları doğrultusunda nasıl manipüle edebildikleri ve bu otoriteyi nasıl kötüye kullanabilecekleri, Tâmir'in öykülerinde ele alınan önemli konulardandır.

Bu bağlamda Tâmir, öykülerinde dinî otoritenin ve onun temsilcilerinin toplum üzerindeki otoriter etkisini sorgularken, bu otoritenin bireylerin hayatlarına nasıl müdahale ettiğini, onların özgürlüklerini nasıl kısıtladığını ve bazen nasıl kişisel çıkarlar için kullanıldığını gözler önüne serer. Dinin siyasi otoriteye araç edilmesi ve toplumun bu otoriteye başvurmasının sonuçları, öykülerinde detaylı bir şekilde işlenir.

Bunun yanı sıra, bireylerin bu dinî otoriteye karşı sergiledikleri tutumlar -itaatkarlık, sorgulama ve bazen açık bir başkaldırı- Tâmir'in öykülerinde yer alır. Bu öyküler, Arap toplumunun dinî otoriteye körü körüne itaat etmesinin yanı sıra, bireylerin iç dünyalarında yaşadıkları çatışmaları ve dinî öğretilere karşı duydukları şüphe ve eleştirileri de gözler önüne serer.

Bu bölümde, Tâmir'in öykülerinde işlenen dinî otorite teması ve bu otoriteye karşı bireylerin gösterdiği çeşitli tepkiler incelenecektir. Öykülerde dinin toplumsal yapı ve bireysel inanç sistemleri üzerindeki etkisini ve bu etkinin getirdiği içsel ve dışsal çatışmalar irdelenecektir. Ayrıca, Tâmir'in öykülerinde dinî otoritenin toplum üzerindeki otoriter etkisi, bu otoritenin bireylerin hayatlarına müdahalesi ve kişisel çıkarlar için kötüye kullanılması gibi hususlar ele alınacaktır. Dinin siyasi otoriteye araç edilmesi ve toplumun bu otoriteye başvurmasının sonuçları da incelenecektir. Bireylerin bu dinî otoriteye karşı sergiledikleri itaatkarlık, sorgulama ve bazen açık başkaldırı gibi tutumlar da öykülerin merkezinde yer alacaktır. Bu inceleme, Tâmir'in öykülerinde dinî otoritenin bireyler üzerindeki etkisini ve bireylerin bu otoriteye nasıl tepki verdiklerini kapsamlı bir şekilde ele alacaktır.

3.1. Tâmir'in Öykülerinde Dinî Otorite ve Toplumsal Yansımaları

Zekeriya Tâmir, öykülerinde sıklıkla dinin otoritesini ve toplum üzerindeki etkilerini cesurca ele almıştır. Din, Tâmir'in öykülerinde sadece bireylerin manevi dünyalarını değil, aynı zamanda toplumsal ilişkileri, siyasi dinamikleri ve güç ilişkilerini de etkileyen bir temel unsurdur. Bu bağlamda, Tâmir'in öykülerinde dinin nasıl şekillendiği, toplumu nasıl etkilediği ve yazarın bu konudaki eleştirel bakış açısı

üzerinde bir inceleme yapmak mümkündür. Dinî otoritenin ele alındığı bu inceleme, Tâmir'in öykülerindeki din anlayışını anlamak, toplumun bu otoriteyle nasıl etkileşimde bulunduğunu değerlendirmek ve yazarın eleştirel bakış açısını daha yakından kavramak için büyük önem arz etmektedir.

Bu bağlamda Tâmir'in öyküleri, dinin bireyleri kontrol altında tutan bir otorite olarak resmederek adalet arayışını nasıl engelleyebileceğini ele almaktadır. Yazar, bu temayı öykülerinde dinî değerlerin bireylerin düşünce ve davranışlarını şekillendirme potansiyelini vurgulayarak eleştirel bir bakış sunmaktadır. Sözgelimi “Allah'ın Kulları” öyküsü, bu temayı ironik bir üslupla şöyle sunmaktadır:

Yalın ayaklılar sevindi. Bulutlar merhametliydi ve Allah'ın kullarına iyilik etmekten hoşlanıyorlardı. Bulutlar, çeşitli numaralarda ayakkabılar yağdırdılar; ama Süleyman oğlu Abdullah uyuyordu. Ayakkabı bulamadığı için sevinemedi, yalınayak kaldı. Böylece Süleyman oğlu Abdullah, yollarda ayakkabılarıyla yürüyen insanlara hasetle bakıp durdu. Haset, -Allah bizi ondan korusun- belanın temelidir. Bildiğiniz gibi, o büyük bir kötülüktür. Hasetçi kişi, hak ettiği cezayı bulur. Allah her şeyi görür, Ondan hiçbir şey gizli kalmaz; hiçbir şeyi göz ardı etmez ve mühlet de vermez. Süleyman oğlu Abdullah, yalınayak doğdu, yalınayak büyüdü ve hızlı hızlı yalınayak mezara yürüdü. Ama; -Allah belasını versin- lanetli İblis onun kulağına fısıldadı ve ona Allah'ın ayakkabı sahibi olan kullarından biri olmayı güzel bir şey olarak gösterdi. Süleyman oğlu Abdullah, İblisin ayartmasına karşı çıkmadı; sadece ona uydu. İblisin hiç de hoş olmayan bir yüzü, iki boynuzu ve kuyruğu olduğunu unutmamanız gerekir.⁵⁹⁹

Bu öyküde, yalın ayaklılar âdeta Allah'ın lütfuna mazhar olurken, ayakkabı yağmurları şeklinde tanımlanan bu olay, bir tür dinî müdahaleyi yansıtmaktadır. Ancak, Süleyman oğlu Abdullah'ın bu lütfun dışında kaldığı ve ayakkabı bulamadığı vurgulanarak, adaletsizlik ve eşitsizlik imasında bulunulur. Abdullah'ın yaşadığı bu durum, dinî değerlerin insanların yaşamlarını nasıl etkileyebileceğini ve adaletin nasıl zedelenebileceğini gösterir. Öte yandan Tâmir'in “hasetçi kişi, hak ettiği cezayı bulur. Allah her şeyi görür, Ondan hiçbir şey gizli kalmaz; hiçbir şeyi göz ardı etmez ve mühlet de vermez” ifadeleri, dinin öğretilerinin baskıcılığını ve katılgını vurgulayarak, bu öğretilere karşı çıkan bireylerin maruz kaldığı sert cezaları yansıtmaktadır. İfade, özellikle haset üzerinden ele alınan bir kavramı kullanarak, dine aykırı düşüncelerin

⁵⁹⁹ Tâmir, *er-Ra'd*, 41-42.

veya duyguların bir tür “bela” olarak algılandığını ifade etmektedir. Bu bağlamda, dinin bireyler üzerindeki kontrolünü gösteren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ayrıca ayakkabı sahibi olmayı İblis vesvesesi olarak göstermek, bireyin kendi kaderini değiştirmeye yönelik çabalarının dinî otoriteler tarafından nasıl suçlu ve sapkın bir davranış olarak algılandığını yansıtmaktadır. Tâmir, bu durumu ironik bir üslup kullanarak, dinin bireyin temel özgürlükleri üzerindeki kısıtlayıcı etkilerini sorgulamaktadır. Dolayısıyla öykü, dinin bireyin hayatına müdahale ederek kendi kaderini belirleme özgürlüğünü engellediği ve bu müdahalenin genellikle bireyin çabalarını şeytanî olarak damgaladığı eleştirisini getirmektedir.

Arap toplumundaki dinin yaşam üzerindeki etkilerini ve insanların olaylara dinî bir bakış açıdan bakmaları öykülerin sıkça ele aldığı bir temadır. Bireyler, genellikle yaşadıkları zorluklar veya felaketler karşısında dinin sağladığı anlam ve rehberlikten güç alarak, Şeyhler veya din adamları gibi otorite figürlerine yönelirler. Örneğin Tâmir, bu temayı “*Ey Duayı Kabul Eden*”⁶⁰⁰ öyküsünde açık bir üslupla gözler önüne sermektedir. Öykü, köyde bir felaket anında öykü kahramanı Şeyh Muhammed’in tavrı ve halkın tepkisi üzerinden dinin yaşam üzerindeki etkilerini ve bireylerin bu etkilere nasıl yaklaştığını ele almaktadır. Öyküde Şeyh Muhammed’in köye ulaştığında karşılaştığı yangın ve yıkım karşısında sergilediği tutum, dinin yaşam üzerindeki etkilerini yansıtır. Şeyh Muhammed, olayları tesadüf olarak değil, Allah’ın takdiri olarak algılar ve bu bakış açısı köy halkına aktarmaya çalışır. Olaylara dinî bir bakış açısıyla yaklaşırken, felaketin bir sınav olduğunu ve bu sınavın sabır, teslimiyet ve dua ile aşılması gerektiğini vurgular:

Adamlardan biri Muhammed’e şöyle bağırdı; Görüyor musun Şeyh Muhammed, başımıza ne felaket geldi? Muhammed ona şöyle dedi: “De ki: Bizim başımıza ancak, Allah’ın bizim için yazdığı şeyler gelir... Başka bir adam Muhammed’e şöyle dedi: Bak, şeyhimiz. Bir ömür boyu emek, sanki hiç olmamış gibi yok oldu. Muhammed ona şöyle dedi: Allah’tan başka güç ve kuvvet yoktur. Önemli olan senin iyi olman ve ailenin iyi olmasıdır.

Öte yandan halkın, Şeyh Muhammed’e durumuyla ilgili şikâyet etmesi, başlarına gelen felakete rağmen Şeyh Muhammed’in sözlerine itiraz etmemesi, Tâmir’in öyküsünde din otoritesine ve Şeyh Muhammed’in liderliğine karşı gösterdikleri itaatkâr tutumu

⁶⁰⁰ Tâmir, *Nidâ’u Nûh*, 123-126.

vurgular. Halk, yaşadıkları felaket karşısında Şeyh Muhammed'e sığınarak, onun dinî liderliğine olan güvenlerini ortaya koymaktadır. Bu itaat ve teslimiyet, toplumun din otoritesine duyduğu güvenin bir yansımasıdır.

Bu çerçevede öykülerde, insanların yaşadıkları zorluklar karşısında çalışmak ve çaba sarf etmek yerine, dinden gelen yardımı beklemeyi tercih ettikleri görülmektedir. Bu, onların dinî otoriteye karşı yanlış bir teslimiyet anlayışı ve sığı bakış açısına sahip oldukları göstermektedir. Tâmir, "Tutsaklar" adlı öyküde insanların dünya sorunlarıyla yüzleşmek ve çözüm bulmak yerine, Allah'tan doğrudan müdahale beklemeyi tercih etmelerini ironik bir şekilde şöyle eleştirmektedir:

*Yaşlı iki adam, ağır adımlarla caddenin kaldırımında yürüyor ve keder içinde konuşuyorlardı: - Dünyanın sonu yaklaştı. -Durum kötüden de kötü. -Dilekçe yazma zamanı geldi. -Ne dilekçesi? - Allah'a verilmesi gereken bir dilekçe! -Bu dilekçeye ne yazacağız? -Şunları yazacağız: "Biz aşağıda imzası olanlar Varlığın Efendisi'nden ülkemizin sınırlarına konuşlanacak, düşmanlarla savaşacak, bize tutsakmışız gibi davranmayacak, en modern silahlarla donatılmış meleklerden bir ordu göndermesini istiyoruz." -İsteğimiz yerine getirilmezse ne yapacağız? -Beş vakit namazla sorumlu tutulmamamızın onaylanmasını isteyen ikinci bir dilekçe vereceğiz. -Bu da onaylanmazsa? -O zaman da oruçla sorumlu tutulmamamız onaylanacaktır. Allah merhametli, şefkatlidir."*⁶⁰¹

Yazar, bu öykü aracılığıyla insanların yaşadıkları zorluklar karşısında pasif bir tutum takınarak dinî otoriteye olan güvenlerini eleştirmektedir. İronik bir üslup kullanarak, dilekçede geçen taleplerin gerçekçi olmadığını ve insanların kendi sorunlarına aktif bir şekilde çözüm bulma sorumluluğunu taşıması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu durum, dinin insanların gelişimine ve sorunlarına etkin bir şekilde müdahale etme potansiyelini değil, pasif bir bekleyişe dayalı bir anlayışı sorgulamaktadır. Öte yandan iki yaşlı adamın talepleri yerine getirilmezse, dinî ritüellerle sorumluluklarını hafifletmeyi istemeleri, bu kişilerin Allah'a olan güvenlerinin sınırlı olduğunu ve O'nun her şeye kadir olduğuna dair tam bir inançlarının olmadığını göstermektedir. Talepleri yerine getirilmezse dinî ritüellerle sorumluluklarını hafifletmeye çalışmaları, aslında dinî otoriteye olan tam bir güvenin eksikliğine işaret etmektedir.

⁶⁰¹ Tâmir, *en-Numûr fî'l-Yevmi'l-Aşir*, 6.

Benzer şekilde “*Menekşe Tarlası*” öyküsü, bireyin dine olan bağlılığına dair önemli bir tabloyu ortaya koymaktadır. Öykü kahramanı Muhammed, sokakta gördüğü bir kadına âşık olur. Muhammed o kadının, sadece kendisine bakması ve gülümsemesini diler. Dileği gerçekleşmeyen Muhammed, bir camiye girer.

İçeride beyaz sakallı etrafı adamlarla çevrili yaşlı bir şeyh oturuyordu. Şeyh, Allah ve Şeytan’dan şöyle bahsediyordu: “Allah, her şeyin yaratıcısıdır ve bütün yaratıklar, O’nun emri dışında hiçbir şey yapmazlar.” Muhammed kendi kendine şöyle dedi: O zaman Allah dileğimi yerine getirmeme yardım edebilir. Şeyh dedi ki: İblis insanların düşmanıdır, o kötülüktür. Muhammed camiye terk ederken, damarlarındaki kanlar, coşkuyla ve yalvarır bir sesle “Allah’ım” diye sesleniyordu.⁶⁰²

Ancak duası kabul olmayıp hayal kırıklığına uğrayan Muhammed, yardımını Şeytan’dan talep eder. “Odasına girdiğinde şeytana acı bir şekilde seslendi... Aniden odasının kapısı açıldı ve içeri çekici yüzlü, şık giyimli bir adam girdi.”⁶⁰³ Burada Muhammed’in Allah’a dua etmesi ve ardından Şeytan’a başvurması, bireyin duygusal zorluklarla karşılaştığında inanç sistemlerinde dalgalanmalar yaşayabileceğini ve bu durumunun dine olan bağlılığının derinliğini etkileyebileceğini göstermektedir.

Bununla birlikte Tâmir’in öykülerinde insanların dinî otoriteye olan teslimiyeti, onların siyasi otoriteye karşı çıkma cesaretini kaybetmesine yol açmamaktadır. Bu, Tâmir’in öykülerinde sıklıkla ele aldığı bir husustur. Örneğin Tâmir, bireyin dine karşı pasifliğini, kendi kaderine boyun eğmesini “*Yoksulların Yok Oluşu*” öyküsünde ironik bir üslupla eleştirmektedir: “Vatandaş Süleyman el-Kâsım acıktı. Ülke yönetimini öven ve yoksulluğu yok etmek için gösterdiği çalışmaları sayıp döken makalelerle dolu gazeteleri yedi. Doyduğunda, kullarına rızkı bağışlayan Allah’a şükretti ve gazetenin yazdıklarına derinden inandı.”⁶⁰⁴ Kahramanın açlığını gidermek için gazete yemesi, gerçek anlamda bir rızık değil, bir metafor olarak kullanılmıştır. Bu metafor, öykü kahramanın yaşadığı toplumun, günlük hayatlarını idare edebilmek için siyasi otoriteye dair besledikleri inançları ve bu inançlar etrafında şekillenen yaşantılarını yansıtmaktadır. Bu da öykü kahramanın dinî otoriteye olan körü körüne inancını da göstermektedir.

⁶⁰² Tâmir, *Dimaşku’l-Harâik*, 258-259.

⁶⁰³ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 259.

⁶⁰⁴ Tâmir, *en-Numûr fî’l-Yevmi’l-’Aşir*, 10.

Bu çerçevede bireylerin sorgulamadan dine körü körüne itaat etmeleri, yazarın öykülerinde sıkça işlediği bir tema olarak öne çıkmaktadır. Bu itaat, Arap toplumundaki bireylerin dinî emirlere olan güçlü bağlılığını ve dinin otoritesine duyulan derin saygıyı açıkça yansıtmaktadır. Sözelimi “Cennet” adlı öyküde, öykü kahramanı Hasan Cubrân’ın dinî emirlere karşı gösterdiği itaatin aşırılığını, Tâmir’in bu bakış açısını vurgulamaktadır:

Hasan Cubrân’a bir günde on defa namaz kılması emredildi. Bunun üzerine Hasan, yorgun olmasına ve dinlenmesini ve uzun bir uyku istemesine rağmen on bir vakit namaz kılarak itaat etmek için acele etti. Hassan Cubrân’a her yıl iki ay oruç tutması emredildi, bunun üzerine Hasan, zayıf ve güçsüz olduğu halde iki ay yedi gün oruç tuttu... Hassan Cubrân’a sahip olduklarını fakirlere ve ihtiyaç sahiplerine bağışlaması emredildi, bunun üzerine Hasan, itaat etmek için acele etti. Ardından alay ve kınama bağırıışlarına kayıtsız bir şekilde sokaklarda çıplak yürüdü.⁶⁰⁵

Bu öyküde, Hasan’a verilen dinî emirlerin normal emirlerden daha ağır ve zorlayıcı olduğu açıkça görülmektedir. Ancak Hasan’ın yorgun olmasına rağmen on bir vakit namaz kılması ve zayıf olduğu halde iki ay yedi gün oruç tutması, dinî emirlere körü körüne itaatının ne kadar güçlü olduğunu vurgular. Hasan, bu ağır emirleri sorgulamadan ve itiraz etmeden yerine getirerek, dinî otoriteye olan tam bir teslimiyet gösterir. Ayrıca Hasan’ın alay ve kınamalara karşı kayıtsız bir şekilde sokaklarda çıplak yürümesi, dinî emirlerle olan ilişkisini çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte dinî metinlerin dokunulmazlığı ve sorgulanmazlığı ve bireylerin bu metinlere olan katı bağlılığı öykülerde işlenen bir temadır. Tâmir, bu metinlere yönelik eleştiri veya farklı yorumlara karşı hoşgörüsüzlüğü ele alırken dinin bireylerin üzerindeki tahakkümünü anlatmaktadır. “Denize Göç” öyküsünde öykü kahramanı bir kitap okurken, “ne okuyorsun” diye soran babasına “Kur’anı okuyorum” cevabını verir. Babası, kendisinden Tevbe Sûresini okumasını söyler. Öykü kahramanı Kur’an’ı değil bir öyküden bir metin okumaya başlayınca babasının şiddetli kızmasına neden olur: “Babam kitabı elimden kaptı, ayakkabıların ve tahta takunyaların olduğu eşığe fırlattı ve şöyle dedi: Allah sana azap edecek.”⁶⁰⁶ Öykü kahramanının babasının şiddetle tepki göstermesi, toplumda dinî otoritenin sorgulanamaz ve değiştirilemez bir güce sahip

⁶⁰⁵ Tâmir, *el-Hısrım*, 121.

⁶⁰⁶ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 265.

olduğunu yansıtmaktadır. Ayrıca bu tepki, dinî metinlerin kutsallığına vurgu yaparak, bu metinlere yönelik eleştiri veya farklı yorumlara karşı hoşgörüsüzlüğü simgelerken dinin bireylerin üzerindeki tahakkümünü anlatmaktadır. Öte yandan babanın “Allah sana azap edecek” ifadesi, otoriteye başvurarak bireyi baskılama ve kontrol etme amacını taşımaktadır. Bu tür bir ifade, dinî otoritenin birey üzerindeki etkisini ve baskıyı vurgulamaktadır. Babanın Allah’a başvurarak korku ve tehdit unsurlarını kullanması, dinî otoritenin gücünü birey üzerinde kullanarak onu belirli bir davranışa yönlendirme çabasını yansıtmaktadır.

Ayrıca Tâmir’in öyküleri, dinin bireyler arasındaki ilişkileri şekillendirme potansiyelini vurgulayarak, dinin bireyler üzerindeki gücünü göstermektedir. Bu etki bazen olumlu bir şekilde ortaya çıkabilmektedir. Örneğin, “*Teksîru Rukeb*” koleksiyonunun 13 numaralı öyküsünde, dinin bireyler üzerindeki olumlu etkisi, Osman’ın eski ortağı Bekrî’ye karşı sergilediği tutumla öne çıkmaktadır. Öyküde iki ortak Bekrî el-Gabşi ve dindar olan Osman el-Meddân eşleri yüzünden ortaklığı bitirirler:

Ancak Bekrî eski ortağına hâlâ kinliydi. Bekrî, Osman’ın kendisinin, ailesinin, babalarının ve dedelerinin itibarına zarar veren şeyler anlatırdı. Osman, eski ortağının onun hakkında söylediği her şeyi kulağına gelirdi. Ama o, bunu umursamadı ve hoşgörülü bir sesle şunu söylemekle yetinirdi: Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhil aliyyl azîm.⁶⁰⁷

Osman’ın bu hoşgörülü tutumunun sebebini, dindarlığına bağlamak mümkündür. Osman’ın dindarlığı, ona, Bekrî’nin eziyetine ve olumsuz sözlerine rağmen hoşgörülü bir yaklaşım sergilemesinde etkili olmaktadır. Bu durum, dinin bireylerin davranışları ve ilişkileri üzerindeki etkilerini göstermektedir. Osman, dinin değerlerine uygun bir şekilde, olumsuzluklara karşı sabır ve hoşgörüyle yaklaşarak, dinin bireylerin karakter ve tutumları üzerinde nasıl bir rehberlik sağlayabileceğini göstermektedir.

Diğer taraftan öyküler, bireylerin dinin otoritesini kullanarak kendi çıkarlarına hizmet etme çabalarını ele almaktadır. Tâmir, bu temayı işleyerek toplumdaki dinî otoritenin kötüye kullanılmasını ve bireylerin çeşitli hilelerle kendi amaçlarına ulaşma çabalarını eleştirel bir bakış açısıyla yansıtmaktadır. Yazar, bu temayı “*Teksîru Rukeb*” öykü

⁶⁰⁷ Tâmir, *Teksîru rukeb*, 28.

koleksiyonunun 46 numaralı⁶⁰⁸ öyküsünde ironik bir üslupla ele almaktadır. Öyküde, fakir olan Amr, karısına sevdiği yiyecekleri çalacağına söz verirken “*Yarın Allah’ın izniyle*” ifadesini kullanır. Öykü kahramanı Amr’ın “Allah’ın izniyle” ifadesini kullanması, gayri meşru bir eylemi meşrulaştırmak amacıyla dinî otoriteyi istismar ettiğini açıkça göstermektedir. Bu, bireylerin kendi çıkarları doğrultusunda dinî argümanları kullanarak etik olmayan eylemlerini haklı çıkarma çabasını ifade etmektedir. Tâmir, burada toplumdaki dinî otoritenin kötüye kullanılmasını ve insanların kendi amaçları doğrultusunda dinî referansları nasıl istismar ettiğini eleştirmektedir.

3.2. Tamir’in Öykülerinde Dinî Otorite Öğeleri

Tâmir’in öyküleri, Arap toplumundaki dinî otoritenin çeşitli yönlerini ve etkilerini eleştirel bir bakış açısıyla ortaya koyar. Bu öykülerde, din adamı figürü dinî otoritenin en belirgin ve baskın unsuru olarak öne çıkar. Tâmir, din adamlarını toplumun tüm kesimleri tarafından saygı gören, ancak otoriter yapılarıyla bireylerin zayıflamasına ve mağlubiyetine yol açan figürler olarak tasvir eder. Bu figürler, toplumun gerçek sorunlarına çözüm sunmak yerine bireyleri kontrol altında tutmaya çalışır ve bu şekilde toplumsal gelişimi engeller. Ayrıca, Tâmir’in öykülerinde dinî öğretiler ve dinî miras, dinî otoritenin diğer önemli unsurları olarak işlenir. Bu öğeler, Arap toplumunun dinî mirasa yüzeysel ve sıkı bağlılığını ve bu bağlılığın gerçek dünya sorunlarına karşı duyarsızlık ve pasiflik yarattığını vurgular. Tâmir, dinî ritüellerin ve inançların pratik hayatta etkili bir değişim yaratmadığını, bunun yerine bireyleri ve toplumu gerçek yaşamın zorluklarına karşı korumasız bıraktığını eleştirel bir bakış açısıyla gözler önüne sermektedir.

3.2.1. Din Adamı

Zekeriya Tâmir’in öykülerinde, din adamı genellikle toplumun bütün kesimleri tarafından önemsenen kişi olarak tasvir edilir.⁶⁰⁹ Bu din adamı genellikle uzun beyaz sakallı, geniş cübbeli şekilde betimlenir. Onun görünüşleri vakarlı ve etkileyici bir hava taşır. Bununla birlikte, bu tasvir yüzeysel olarak olumlu bir izlenim yaratırken, aslında

⁶⁰⁸ Tâmir, *Teksîru rukeb*, 114-117.

⁶⁰⁹ es-Samâdî, *Zekeriyyâ Tâmir ve ’l-Kıssatu’l- Kasîra*, 140.

gizli bir alay içerir. Tâmir'in öykülerinde, din adamı otoriter yapılarıyla bireyin zayıflatılmasına, mağlubiyetine ve baskı altında tutulmasına katkıda bulunur.⁶¹⁰

Yazar ile yapılan bir görüşmede öykülerindeki olumsuz din adamı figürlerinin, dine karşı bir tavır sergilemek amacı taşımadığını, sadece Suriye toplumundaki yozlaşmış din adamının imajını temsil ettiğini ifade etmiştir. Tâmir, kendisinin sadece şekle dayalı ve insan gelişimini engelleyen bir din anlayışına karşı olduğunu da eklemiştir.⁶¹¹

Din otoritesi Tâmir'in öykülerinde genellikle din adamları aracılığıyla somutlaşır. Bu bağlamda öyküler, din adamının topluluk içindeki üstünlüğünü ve otoritesini vurgular şekilde tasvir etmektedir. Din adamının bu güçlü konumu, bireyleri zayıf ve mağlup bir konuma sokma ve baskı altında tutma potansiyeli taşıdığını gösterir. Sözelimi yazar, din adamının otoritesini “*Teksîru Rukeb*” öykü koleksiyonunun 13 numaralı öyküsünde şu sözlerle anlatır: “Şeyh, mahalle mescidinin imamıydı. Talebeleri, takipçileri ve müritleri vardı. Sözleri ve verdiği hükümler tartışılmazdı.”⁶¹² Tâmir, burada din adamının sözlerinin sorgulanamazlığı, onun otoritesini keyfi bir şekilde kullanma ve bireyleri yönlendirme yeteneğini işaret etmektedir. Bu tür bir otorite, bireylerin düşünce ve davranışlarını kontrol etme ve baskı altında tutmaktadır.

Öyküler, sırf şekli için insanları etrafına toplayabilen din adamının figürünü tasvir etmektedir. “*Son Sancak*” öyküsünde yazar, din adamının toplumundaki etkisini iğneleyici bir üslupla gözler önüne sermektedir:

Orta yaşlı ayakkabı boyacısı kendini onları boyayıp parlatmaya vermişken ayakkabılarıma sevgiyle baktım. Onları iki ay önce otuz beş liraya satın almıştım. Şimdiyse aynı fiyata satamam. İşte, yeryüzündeki tüm insanlar işlerini güçlerini bırakmış, sessizce etrafımda toplanıyorlar. Ben, başı üzerine beyaz bir sarık yerleştirmiş bir adamım. Sakalım uzun ve siyahtır. Oturaklı sesime titreme ve heyecan karışır. Sesim yüksek tonda çıkar: “Evlatlarım... Ayakkabılar kadınlar gibidir.”⁶¹³

Kahraman anlatıcının kendisi için yaptığı tasvir, din adamının geleneksel betimlemesiyle kesişmektedir. Sadece dış görünüşü ve ritüelleriyle etkileyici olan bir

⁶¹⁰ Bostancı, *Zekeriya Tâmir, Edebî Kişiliği & Hikâyeciliği*, 162.

⁶¹¹ Bostancı, *Zekeriya Tâmir, Edebî Kişiliği & Hikâyeciliği*, 57.

⁶¹² Tâmir, *Teksîru Rukeb*, 28.

⁶¹³ Tâmir, *er-Ra'd*, 89-90.

din adamının, aslında içi boş ve anlamsız konuşmalara dayalı bir otoriteye sahip olduğu vurgulanmaktadır. Bu durum, toplumun, din adamlarının sözde bilgelikleriyle etkilendiğini ve bu etkinin genellikle yüzeysel olduğunu göstermektedir. Tâmir'in bu alaycı üslubu, din adamlarının gerçek anlamda toplumsal sorunlarla ilgilenmek yerine dışsal gösterişlere odaklandığı eleştirisini taşımaktadır.

Öte yandan din adamının mahallenin en vahşi ve korkulan kişileri tarafından büyük bir saygı görmesi Arap toplumunda din adamlarının sahip oldukları konumu ve gücü yansıtmaktadır:

*Şeyh Salih, evine giden kıvrımlı bir sokakta bastonuna yaslanmış şekilde yürüyordu. Mahallenin en vahşi adamı Ebû'l-Ula, önünde durup saygı ve hürmetle elini öptü, Allah'ın kendisine hidayet vermesi ve sefalet dolu bir hayat bırakması için kendisine dua etmesi için yalvarır.*⁶¹⁴

Ebû'l-Ula, mahallenin en vahşi ve korkulan kişisi olarak tanımlanmasına rağmen, Şeyh Salih'e karşı büyük bir saygı göstermektedir. Ebû'l-Ula'nın Şeyh Salih'e karşı bu davranışı, Şeyh Salih'in toplumda saygın bir konuma sahip olduğunu ve insanlar arasında derin bir etki yarattığını Şeyh Salih'in toplumdaki itibarını ve saygınlığını göstermektedir.

Ayrıca din adamlarının, toplum içindeki saygın konumlarını kullanarak kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmeleri, Tâmir'in öykülerinde vurgulanan bir temadır. “*Güneş Batışı*” adlı öyküde yazarın din adamı için yaptığı şu tasvir, bu temayı vurgulamaktadır: “Takvasına ve doğruluğuna saygı nedeniyle elleri öpülen kör Şeyh Cemal, cennet ve cehennem sanki annesinden miras kalan şahsi mallarıymış gibi davranır.”⁶¹⁵ Bu tasvirde, din adamının elde ettiği saygı ve otoritenin kişisel çıkarları doğrultusunda kullanılmasına işaret edilmektedir. Din adamlarının bu saygı ve otoriteyi kullanma şekli, onların toplum üzerinde etkili olmalarını ve dinin yorumlanmasında belirleyici bir rol oynamalarını sağlar. Ancak, bu durum aynı zamanda din adamlarının kişisel çıkarları doğrultusunda dinî söylemleri manipüle etmelerine ve bu otoriteyi kötüye kullanmalarına da neden olabilir. Tâmir'in öykülerinde bu temanın ele alınması, din adamlarının otoritelerini nasıl kullandıkları ve bu kullanımın toplum üzerindeki etkilerini sorgulamaktadır.

⁶¹⁴ Tâmir, *Teksîru Rukeb*, 30.

⁶¹⁵ Tâmir, *Senadhaku*, 163.

Tâmir, “Kuzular”⁶¹⁶ adlı öyküde, din adamının Arap toplumundaki otoritesini, bireylerin körü körüne din adamlarına itaat konusunu ele almaktadır. Ayşe adında genç bir kız üniversiteye başladığında çarşaf giymeyi bırakır. Mahallenin erkekleri, bu durumdan rahatsızlık duyarak mahalledeki Şeyh Muhammed’e başvururlar: “Şeyhimiz, ne yapmalıyız? Bize yol göster.”⁶¹⁷ Bunun üzerine Şeyh Muhammed, onlara Ayşe’nin babası ve ağabeyiyle konuşup onu tekrar çarşaf giymesini için ikna etmelerini tavsiye eder. Ancak Ayşe’nin babası ve ağabeyi, Ayşe’nin bu tutumunu savunur ve mahalle erkeklerinin isteklerini reddeder:

Bunun üzerine erkekler endişelenir ve akşam Şeyh Muhammed’in evinde bir araya gelerek olanları kendisine bildirirler. Şeyh Muhammed, hüznle başını salları ve titreyen bir sesle şunları söyler: Âhir zamanda kadınlar çarşaflarını bırakıp başları açık, erkek kıyafetiyle sokaklarda dolaşırlar, böylece kadın-erkek ayrımı ortadan kalkar... Kadın yozlaşmış bir yaratıktır ve dizginlerini kaybederse toplumu kasıp kavurur... Ey evlatlarım ve kardeşlerim, kötülük karşısında sessiz kalan, kötülük yapan gibidir. Bu yüzden doğru bildiğinizi yapın başarıyı Allah sağlar.”⁶¹⁸ Ardından mahalle erkekleri, Ayşe’nin ailesini mahalleden kovma kararını alırlar. Ertesi gün, Ayşe üniversiteden dönerken üç genç tarafından taciz edilir ve onu savunan ağabeyi öldürülür. Zekeriya Tâmir öyküyü şu şekilde sonlandırır: “Güneş batıp karanlık çökünce, es-Sadi mahallesindeki erkekler Şeyh Muhammed’in ardında sıraya geçer ve tevazuyla akşam namazını kılarken, el-Halebî ailesi yas kıyafetlerini giyinmiştir.”⁶¹⁹

“Kuzular” öyküsü Arap toplumunda din adamlarının otoritesini ve etkisini göstermektedir. Şeyh Muhammed, mahallenin din adamı olarak saygı duyulan bir figürdür ve mahalle erkekleri onun yönlendirmelerine büyük önem vermektedir. Şeyh Muhammed’in açıklamaları, toplumda sıkı sıkıya bağlılık duyulan dinî inançları ve gelenekleri yansıtmaktadır. Mahalle erkeklerinin Ayşe’nin ailesini mahalleden kovma kararı da din adamının otoritesinin nasıl toplum üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Tâmir’in bu öyküde din adamlarının toplumsal yapının merkezindeki konumunu eleştirmekte ve Arap toplumunda din otoritesine bağlılığın yarattığı sorunları yansıtmaktadır. Öte yandan Tâmir’in “Kuzular” öyküsünde şeyh Muhammed’in yanlış bir din anlayışı üzerine dayanarak mahalle erkeklerini yanlış yönlendirdiği ve onların da sorgulamadan din adamının yönlendirmelerine itaat ettikleri açıkça görülmektedir.

⁶¹⁶ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 111-15.

⁶¹⁷ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 111.

⁶¹⁸ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 112-13.

⁶¹⁹ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 115.

Mahalle erkekleri, Şeyh Muhammed'in otoritesine güvenerek ve sorgulamadan onun direktiflerine doğrudan uymaktadırlar. Bu durum, din adamlarının otoritesine körü körüne bağlanma ve sorgulama yapmadan onların sözlerini kabul etme eğiliminin bir örneğini sunmaktadır. Tâmir, bu yolla toplumdaki yanlış din anlayışının ve otoriteye karşı körü körüne itaatin sonuçlarını eleştirmektedir.

Diğer yandan Tâmir'in öykülerinde, otoriter bir yapıya sahip olan din adamı, Arap insanın yenilgiye uğratılmasına ve kendisine yapılan baskıya karşı hiçbir direnç göstermesine sebep olmaktadır.⁶²⁰ Nitekim daha önce zikrettiğimiz “Hayır”⁶²¹ adlı öyküde din adamını simgelediği düşünülen beyaz sakallı yaşlı adam, oğullarının suçlamalarına maruz kalmaktadır. Tâmir, bu öyküde Arap insanın her türlü baskıya karşı hezimet ve ezilmişliğinden din adamı sorumlu tutarak, din adamın otoritesini açık ifadelerle eleştirmektedir.

Ayrıca Tâmir'in bazı öykülerinde, dar görüşlü din adamları, yeni icatlara karşı çıkarak yanlış ve sınırlı bir anlayışı temsil etmektedirler. Bu din adamları, değişime direnerek gelişmeleri engellemekte ve toplumun ilerlemesini engelleyen bir tutum sergilemektedirler. Kendi sınırlı görüşüne bağlı kalarak modernleşmeye ve yeniliklere karşı çıkan bu din adamları, toplumun farklı düşüncelere kapalı olmasına neden olmaktadır. Örneğin “Yeryüzü Bizim ve Gökyüzü Kuşlarıdır”⁶²² adlı öyküde, düşmanlar Şam şehrini kuşatırlar. Bu sırada, bir bilim adamı, bir uçak icat eder ve şehrin savunması için krala karşılıksız olarak sunar. Ancak kralın yardımcıları ve çevresindekiler, bu icada karşı çıkarlar. Ancak en sert itirazı, din adamı olduğu düşünülen uzun sakallı bir adam yapar:

Sakallı bir adam aceleyle konuşmaya başladı ve titreyen bir sesle şöyle dedi: İnsanın Allah'ın yarattığını taklit etmesi ve O'nun iradesine karşı gelmesi kafirliktir, dinsizliktir. Kuş uçar çünkü Allah onu uçmak için yaratmış ve ona iki kanat vermiştir. İnsan ise uçmamalı. Gökyüzü melekler ve kuşlar içindir. Allah insanı yeryüzünde yürümesi için yaratmıştır. Kıyamete kadar yerde yürümelidir. Allah, insanın göğe ulaşmasını isteseydi, ona iki kanat verirdi. Sakallı adam öfkeli ve titreyen bir işaret parmağıyla bilim adamına işaret etti ve şöyle dedi: Bu bir bilim adamı değil. O kılık değiştirmiş şeytandır. Bizi ayartmak ve dinimizden uzaklaştırmak istiyor. Bilim

⁶²⁰ Bostancı, Zekeriya Tâmir, Edebî Kişiliği & Hikâyeciliği, 167.

⁶²¹ Tâmir, en-Numûr fî'l-Yevmi 'l-'Aşir, 66.

⁶²² Tâmir, Dimeşku 'l-Harâik, 52-58.

*adamı şöyle dedi: Ama uçağı icat eden aklımın yaratanı Allah'tır. Sakallı adam, Bilim adamına aldırış etmedi, fakat etrafına bakındı ve şunu diyerek sordu: Şeytan, düşmanlarımızı yenmemize yardım ederse, dünyayı kazanıp, dini kaybetmiş olmuyor muyuz? Aramızda dini inkâr eden ve içinde kurtuluş olmayan fani bir dünyayı tercih eden var mı?*⁶²³

Öyküde görüldüğü gibi sakallı adam, dar görüşlü bir din adamını temsil etmektedir ve sınırlı bir din anlayışını yansıtmaktadır. İnançlarını körü körüne takip eden bu karakter, insanın bir uçak icat etmesi Allah'ın yaratılışına karşı gelme olarak nitelendirmekte ve onu kafirlik ve dinsizlik olarak değerlendirmektedir. Burada Tâmir'in sınırlı din anlayışına sahip din adamlarını eleştirdiği ve bu karakterlerin bilimi ve ilerlemeyi reddettiği anlaşılmaktadır. Sakallı adam, bilim adamının icat ettiği uçağı şeytanın ayartması olarak nitelendirir ve dinin terk edildiği dünyevî bir yaşamı tercih etmenin mümkün olmadığını düşünür. Bilim adamı ise akıl ve bilimin yaratıcı Allah'a ait olduğunu savunur. Bu çatışma, Tâmir'in din adamlarının sınırlı görüşlerine ve bilimi reddetmelerine yönelik açık bir eleştirisini yansıtmaktadır.

Söz konusu öykünün sonunda düşmanın şehre girmesi ve şehri yerle bir etmesi, din adamının sınırlı ve hatalı din anlayışını eleştiren Tâmir'in mesajını doğrular niteliktedir. Şöyle ki din adamlarının dar görüşlü ve değişime kapalı tutumları, toplumu ilerlemeye engellemiş ve sonuçta şehrin düşmanlar tarafından yıkılmasına yol açmıştır. Tâmir, öyküsünde din adamlarının aşırılıkla dolu bakış açılarının sonuçlarını göstererek, toplumsal ilerlemenin önündeki engelleri vurgulamıştır. Din adamının bilimi ve yenilikleri reddeden tavırları, sonuç olarak şehri savunma imkânını da etkilemiş ve felakete yol açmıştır. Bu bağlamda, Tâmir'in öyküsü, sınırlı din anlayışına karşı yapılan eleştirinin haklılığını gözler önüne sermektedir.

Benzer şekilde “*Tehlike*” adlı öyküde bir mucit, hükümdara gelip çocukların oynaması için lastikten bir top icat ettiğini söyler. Hükümdarın, çocukların bununla nasıl oynayacakları sorusu ardından mucit, topu yere atar ve top zıplamaya başlar. Ardından din adamını simgeleyen “uzun beyaz sakalları olan bir adam” ayağa kalkar, “titreyen, öfkeli bir sesle bağırır: Efendimiz, din tehlike içinde” ve “*şeytan bunun içinde ve onu hareket ettiriyor*”⁶²⁴ diyerek yeni icada karşı çıkar. Tâmir burada, sık görüşlü ve yanlış

⁶²³ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 55-56.

⁶²⁴ Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-Aşir*, 123.

anlayışlı din adamlarını eleştirmektedir. Öte yandan din adamın sözleri ardından hükümdarın huzurunda bulunan “vezirlerin ve yardımcılarının bu sözleri destekleyen, şeytanı lanetleyen sesleri” yükselmesi, din adamlarının Arap toplumu üzerinde büyük bir otoriteye sahip olduklarını göstermektedir. Dolayısıyla Tâmir’e göre, bunların zorba ve cahil yönetim kadar toplumun geride kalmışlığı konusunda etkiye sahiplerdir.

Yukarıdaki din adamının tutumuna benzer olarak “*Rüşvet*”⁶²⁵ adlı öyküde de görülmektedir. Öyküde, mahalle erkeklerinin dinî ve dünyevi konularını konuşurken, din adamı olduğu düşünülen beyaz sakallı bir adam konuşmaya katılır. Din adamı, savaştağı mağlubiyetin nedeninin halkın dinden uzaklaşmasından kaynaklandığını ifade eder. Mahalle halkı da çaresizlik içinde, bu duruma çözüm arar şekilde, din adamından fikir talep eder. Ancak dikkate değer bir şekilde din adamı, maddi zorluklara rağmen, mahalle halkına bir cami inşa etmelerini önerir ve bu konuda ısrar eder. Tâmir, öyküyü şu ifadelerle bitirir: “Semt halkı uzun süre aç kaldı; ama düşman uçaklarını parçalamak için gökyüzüne fırlayacak gibi duran, öfkeli bir mızrağa benzeyen bir minaresi olan cami yaptılar.” Tâmir, “*Rüşvet*” adlı öyküsünde din adamının dar görüşlülüğünü vurgulayarak, modernleşme ve gelişme yerine sembolik ve sığ çözümlere odaklanmanın geri kafalı bir tutum olduğunu eleştirmektedir. Din adamının düşmanlara karşı daha etkili olacak modern silahlar ve uçaklar yerine bir cami yapılmasını önermesi, din adamlarının gerçek dünya sorunlarına ve ihtiyaçlarına duyarsız kalabileceğini ve kendi dar görüşleri doğrultusunda hareket edebileceğini gösterir.

Öykünün sonundaki “düşman uçaklarını parçalamak için gökyüzüne fırlayacak gibi duran, öfkeli bir mızrağa benzeyen bir minaresi olan cami yaptılar” ifadesi, Tâmir’in alaycı ve ironik üslubunu bir kez daha gözler önüne sermektedir. Bu ifade, mahalle halkının din adamının önerisini ciddiye almasına rağmen sonuç olarak ne kadar absürt ve etkisiz bir çözümle karşılaştıklarını vurgulamaktadır. Ayrıca bu ifade, caminin görkemli bir minaresi olmasına rağmen aslında gerçek dünya sorunlarına karşı etkisiz kaldığını, düşmanlara karşı ciddi bir tehditle başa çıkmak yerine sembolik bir çözüm sunmayı tercih ettiğini belirtmektedir. Böylece Tâmir, din adamlarının dar görüşlü ve yüzeysel yaklaşımlarının toplumu nasıl yanıltabileceğini ve gerçek sorunlardan uzaklaştırabileceğini ortaya koymaktadır.

⁶²⁵ Tâmir, *en-Numûr fî l-Yevmi ’l-’Aşir*, 15-16.

Bununla birlikte Tâmir'in öyküleri, din adamının toplumdaki otoritesini kötüye kullanması ve kişisel düşüncelerini dinî argümanlarla meşrulaştırma eğilimini ortaya koymaktadır. Tâmir, bu temayı “*Teksîru Rukeb*” koleksiyonunun 13 numaralı öyküsünde ustaca işler. Öyküde Şeyh Salih, iftira, dedikodu ve asılsız haberler nedeniyle mahallede dindar ve ahlaklı Osman el-Meddân isimli bir kişiye karşı kin ve nefret besler. Dolayısıyla Şeyh Salih, sahip olduğu otoriteyi kötü bir şekilde kullanmaya karar verir. Bunun üzerine Şeyh Salih, mahallenin en kaba ve vahşi adamı olan Ebû'l-Ula'dan Osman'ı öldürmesini ister:

Şeyh Salih hiddetle dedi ki: Kalbimde tasa, keder ve kırgınlıktan başka bir şey yokken ben sana nasıl dua edeyim? Temiz bir kalpten gelmedikçe dua kabul olmaz. Ebû'l-Ula dedi ki: Şeyh efendimizi kızdıracak kimse yaşamasin. Bana adını söyle ve ruhuna Fatiha oku. Şeyh Salih, üzüntü ve acı ile dedi ki: oğlum, Allah şahittir ki, bütün insanları severim ve zengin-fakir ayrımı yapmam. Fakat Allah'ın ve Resulünün sünnetine aykırı olarak Osman el-Meddân'ın davranışları beni kızdırdı. O fasık, günahkâr, ahlaksız ve kâfirden nefret etmemi sağladı. Ebû'l-Ula şaşırıp dedi ki: Ama benim bilgim şu ki, o namaz kılan, oruç tutan, zekât veren ve iki defa hac yapan bir adamdır. Şeyh Salih üzüntüyle içini çekti ve şöyle dedi: Kâfirlerle savaşmak her müminin görevidir. Dünyayı bir kâfirden kurtaran her mümin hesapsız cennete girecektir. Birkaç gün sonra Osman el-Meddân öldürülmüş olarak bulundu. Onu canlı gören son kişi, Şeyh Salih'in arkasında mahalle camisinde akşam namazı kıldığını bildirdi.⁶²⁶

Öyküdeki Şeyh Salih'in hareketleri, din adamının sahip olduğu otoriteyi nasıl istismar edebileceğini ve kendi önyargılarını, nefretini dinî kavramlarıyla meşrulaştırarak topluma dayatabileceğini gösteren güçlü bir örnek sunmaktadır. Şeyh Salih'in Osman'ı öldürmesi için mahallenin en kaba adamı olan Ebû'l-Ula'dan yardım istemesi, din adamının sahip olduğu otoritenin nasıl kullanılabileceğini ve toplumda nasıl bir etki yaratabileceğini gösteren önemli göstergedir. Bu durum, din adamının otoritesini kişisel çıkarları doğrultusunda manipüle etme ve toplum üzerinde belirleyici bir rol oynama eğilimini ortaya koymaktadır.

Bunun yanı sıra Tâmir, öykülerinde din adamlarının otoriter ve baskıcı tavrını ve farklı düşüncelere karşı hoşgörüsüz olmalarını açık bir üslupla dile getirerek eleştirmektedir. “*Teksîru Rukeb*” koleksiyonunun 50 numaralı öyküsünün kahramanı Behçet, bir camiye girer ve hocanın vaazını dinler. Behçet, kadınlar ile erkeklerin birlikte otobüslere

⁶²⁶ Tâmir, *Teksîru rukeb*, 30-31.

binmeleri haram diyen hocaya birkaç soru sorar. Soruları beğenmeyen hoca, Behçet'e geçiştirici cevaplar verir:

Behçet bir an düşündü, sonra: “Efendimize bir sorum olacak” dedi. Müşrik Napolyon Bonapart'ın Müslüman Mısır'ı işgal ettiğinde tek testisi olduğu doğru mudur hocam? Diye sordu. Yaşlı adam onu azarladı ve küçümseyerek şöyle dedi: Edepli ol çocuk! Bunun üzerine Behçet, kendisine yakın olan adamların yüzlerine baktı ve onlara şöyle dedi: Siz ayıdan pekmez istiyorsunuz; uzun boylu, iri yarı adamı bir çocuk olarak gören birinden hidayet bekliyorsunuz... Bunun üzerine yaşlı adam, hayranları, destekçileri ve müritleri sinirlendi ve tek adam gibi saldırdılar ve bayılana kadar onu ayakkabılarıyla dövdüler.⁶²⁷

Behçet'in alaycı sorusu, din adamının kendisine yönelik küçümseyici ve tahammülsüz bir tutum takınmasına neden olmuştur. Behçet'in maruz kaldığı şiddet, din adamlarının otoriter ve katı görüşlerini korumak için ne kadar ileri gidebileceklerini ifade der. Bu durum, din adamının otoritesini koruma amacıyla eleştirel düşünceye ve sorgulamalara karşı nasıl saldırgan bir tavır takındığını ve toplumdaki bu hoşgörüsüzlüğün nasıl şiddetle tezahür ettiğini gösterir.

Buna ilaveten öyküler, din adamlarının otoritesini kullanarak, rejimin toplumdaki bireyler üzerindeki baskı ve kontrol mekanizmalarından biri olduğunu göstermektedir. Tâmir bu hususu “*Müftünün Güneşleri*” adlı öyküsünde alaycı bir dille şöyle sunmaktadır:

Müftü dedi ki: Bugünkü görevim, bütün Müslümanları, kafir ülkelerden ithal edilen, kadınların dudaklarını öpme âdetine karşı uyarmaktır. Kadın, sadece doğurmak için yaratılmıştır ve öpüşmenin doğurmada bir rolü yoktur. Hatta kadını ağızından öpmek erkeği küçük düşürür ve itibarını zedeler. Çünkü kim bir kadının ağızını öperse, onun elini ve ayağını öpmesi ona kolay gelir. Gerçek Müslüman, sevgisinin, bağlılığının ve itaatinin bir ifadesi olarak ancak büyüklerinin ve makam sahiplerinin elini öper. Bunun üzerine ülkenin sahibi kaşlarını çattı ve erkeklerin kadınların ağızını öpmelerini yasaklayan ve sadece hükümdarın ellerini öpmelerine izin veren katı bir emir verdi.⁶²⁸

Müftünün, kadınların dudaklarını öpme âdetine karşı çıkararak sadece büyüklerin ve makam sahiplerinin elini öpmenin gerektiğini savunması, mevcut otoriter rejimin gücünü pekiştirmek ve halkın despot liderlere bağlılığını sağlamak için kullanılan bir

⁶²⁷ Tâmir, *Teksîru rukeb*, 132-33.

⁶²⁸ Tâmir, *Senadhaku*, 106.

araç olarak değerlendirmek mümkündür. Tâmir'in bu alaycı üslubu, müftünün söylemlerinin aslında despot Arap rejimine hizmet etmek amacıyla din adamları tarafından kullanılan bir propaganda olduğunu belirtmektedir. Bu propaganda aracılığıyla halkın dinî duyguları ve inançları istismar edilerek rejimin meşruiyeti pekiştirilmekte ve toplumun itaat etmesi sağlanmaktadır. Tâmir, burada bu tür manipülatif ve çıkar odaklı kullanımlara karşı eleştirel bir tutum sergilemektedir.

Bu bağlamda öykülerde dinî söylemlerini siyasi otorite söylemlerini savunmak için kullanan din adamı karakterine sıklıkla rastlanmaktadır. Örneğin “*Siyah Saçın Ölümü*” öyküsünde din adamı, bunu üstü kapalı bir üslupla yapmaktadır:

*Öğle güneşi, Sadi semtinde bembeyaz parlarken caminin imamı ibadet edenlere şöyle dedi: Erkekleri, kadınları, çocukları, kuşları, kedileri, balıkları ve bulutları yaratan Allah'tır. Fakir kullarını da topraktan yaratan O'dur. Adamlar başlarını sallayarak onayladılar. Nitekim Yüzleri, üzerine bir damla yağmurun yağmadığı bir toprağa benzer, evleri topraktandır ve öldükleri gün toprağa gömülecekler.*⁶²⁹

Caminin imamı, yoksulluğu kaderin bir parçası olarak göstererek, toplumdaki durumu meşrulaştırmaktadır. İnananlara, fakirliği sorgulamanın veya değiştirmenin, aslında Allah'ın iradesine ve kaderine itiraz etmek anlamına geleceği mesajını vermektedir. Bu durum, din adamının siyasi otoritenin sorumluluğundan kaçınmasına hizmet eder. Din adamı, toplumdaki mevcut düzenin adaletsizliklerini ve yoksulluğu, Allah'ın iradesi olarak göstererek, bireylerin bu duruma karşı çıkmasını engeller. Dolayısıyla, din adamının bu söylemi, siyasi otoritenin elindeki gücün korunmasına ve meşruiyetin sürdürülmesine yardımcı olur.

Bunun yanında Tâmir'in öykülerinde, din adamlarının toplumun dinî duygularını ve cehaletini kullanarak kendi çıkarlarına hizmet ettiği ve cinsel istismar gibi suistimallere başvurduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda Tâmir, bir mülakatında özellikle son öykü kitaplarında cinselliğe odaklanmasının, Suriyeli din adamları arasında yaygın olan ikiyüzlülüğün ve ahlâkî çöküşün maskesini düşürme arzusundan kaynaklandığını açıklamıştır.⁶³⁰ Örneğin, Tâmir, “*Yalnız Bir Kadın*”⁶³¹ adlı öyküde, din adamlarının bu

⁶²⁹ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 137.

⁶³⁰ Columbu, *Zakariyya Tamir*, 86.

⁶³¹ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 312-19.

tür suistimalleri nasıl gerçekleştirdiği sert ve çarpıcı bir şekilde eleştirilmektedir. Öykü, toplumun içinde güvenilir ve saygın figürler olarak kabul edilen din adamlarının kötüye kullanabileceği gücün altını çizer. Öykünün ilk pasajları, Azize'nin, fakir, cahil ve Şeyh'in kendi çıkarı için manipüle edilmesinin kolay olduğunu anladığı, savunmasız bir kişilik olarak tasvir etmektedir. Şeyh Said, yalnız ve fakir olan Azize'nin kocasına yeniden kavuşmasına yardımcı olmak için hizmetlerini sunar. Ancak kısa bir sorgulamanın ardından Şeyh Said, kocasının ailesinin kendisine büyü yaptığı sonucuna varır ve on lira karşılığında büyüü bir parça tütsüyle bozmayı teklif eder. Şeyh Said, ondan para aldıktan sonra Azize'nin büyüünü bozmaya başlar ve bunun için cinlere başvurması gerekir. Şeyh Said Azize'ye "cin kardeşlerim naziktir. Onların sevgisini kazanırsan şanslı olursun. Güzel kadınları severler. Çarşafını çıkar"⁶³² der. Azize, Şeyh Said tarafından cinsel istismara maruz kalır. İstemeden vücudunu Şeyh Said'e teslim eden Azize, zevk almasına rağmen Şeyh Said'in evinden gözyaşları içinde ayrılmak zorunda kalır.

Öykünün dili ve üslubu, şeyhe son derece olumsuz çağrışımlar yükleyen bir atmosfer oluşturmaya hizmet etmektedir. Öykü, gericiliği ve hurafeyi sembolize etmek amacıyla duman ve karanlığı kullanır. Şeyhin sahip olduğu dinî otoriteyle çelişen açgözlülüğünü ve şehvetini vurgularken, aynı zamanda öykü kahramanının inancını ve saflığını kendi çıkarı ve zevki için kurnazca istismarını açığa çıkarmaktadır.⁶³³ Tâmir, bu öykü aracılığıyla din adamlarının kutsal konumlarını ve toplumsal saygınlıklarını kullanarak insanların duygusal bağılıklarını kötüye kullanmalarını ve cinsel istismar gibi ahlâkî çöküntülere yol açmalarını keskin bir şekilde eleştirmektedir.

Öte yandan bu öykü, ataerkilliğin baskın karakterine meydan okurken, aynı zamanda şeyh tarafından sadır olan dinî istismar ve ikiyüzlülüğünü açığa çıkarmaktadır. Ancak öykü, dar görüşlü öykü kahramanını dinî istismarın çaresiz bir kurbanı olarak yansıtarak, hurafeleri ve popüler din tarzının eleştirilmesine de katkıda bulunmaktadır. Şeyhin vicdansız eylemleri, kadın kahramanı çaresiz bırakmaktadır. Şeyhin Azize'nin

⁶³² Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 315.

⁶³³ Columbu, *Zakariyya Tamir*, 69.

bedeninden faydalanarak için kullandığı çeşitli stratejiler, dinî ve ataerkil otoritesi, tütsü ve duman, şiddet ve batıl inançlar, ona olumsuz bir damga vurmaktadır.⁶³⁴

Bununla ilgili olarak Tâmir'in "Fetva" adlı öyküsü, din adamlarının insanlara maddi bakış açılarına ve sınıf farklılıklarına dayalı değerlendirmelerine ironik bir eleştiri getirir:

*Kadınlardan biri evlenmiş ve üç ay sonra bir çocuk dünyaya getirmiş. Kadının komşuları Nasreddin Hocaya giderek olayı anlatıp görüşünü rica etmişler. Bunun üzerine Nasreddin Hoca uzun uzun düşündü ve şöyle dedi: Kadın fakirse oğlu zina çocuğudur, zenginse oğlu yüce Allah'ın kudretini gösteren mucizelerden biridir.*⁶³⁵

Yukarıda zikredilen örnekler doğrultusunda Tâmir'in öykülerinde, din adamlarının Arap toplumunda otoriter ve baskıcı figürler olarak tasvir edilmesi belirgin bir eleştiri unsuru taşımaktadır. Tâmir, bu figürlerin toplumun gerçek sorunlarına yönelik çözümler sunmak yerine bireyleri kontrol altında tutmaya çalıştığını ve bu şekilde toplumsal gelişimin önündeki bir engel olduğunu ifade eder. Öyküler, din adamlarını, toplumun gelişimine engel oluşturan figürler olarak göstererek, onların katı tutumları ve kendi çıkarlarını önceleyen tavırlarını eleştirir. Din adamlarının otoritesini kötüye kullanarak toplumu manipüle etmeleri ve bireylerin özgür düşüncelerini bastırmaları, Tâmir'in eleştirisinin temelini oluşturur. Bu eleştiri, Arap toplumunda din adamlarının gücünün ve etkisinin sorgulanmasını amaçlar.

3.2.2. Dinî Öğretiler

Zekeriya Tâmir, öykülerinde sıklıkla dinî öğretilerin bireyler üzerindeki güç ve otoritesini ele almaktadır. Öyküler, dinî öğretilerin bireylerin yaşam tarzlarına, düşünce yapılarına ve toplumsal rollerine nasıl şekil verdiği konusunda önemli bir eleştiri sunar.

Arap toplumunda dinî öğretilerin gücü ve bireyler üzerindeki kontrolü, Tâmir'in öykülerinde ele alınan önemli bir tema olarak karşımıza çıkar. Tâmir, bu temayı ele alarak Arap toplumunda belirgin bir güce sahip olan dinî öğretilerin bireylerin düşünce ve davranışlarını nasıl şekillendirdiğini çarpıcı bir şekilde yansıtır. Örneğin "Kül İçinde Bahar" öyküsünde, fakirlerle zenginler arasındaki köklü farklılıkları alınırken toplumun

⁶³⁴ Columbu, *Zakariyya Tamir*, 71.

⁶³⁵ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 270-71.

bütün kesimleri dinî öğretiler konusunda hemfikir oldukları anlatılmaktadır: “Zenginler de yoksullar da yiyeceklerinden ilk lokmayı koparmak için ağızlarını açtıklarında “Bismillâhirrahmanirrahim” derler ve yemek bittiği zaman fısıltıyla “Elhamdülillah” derlerdir.”⁶³⁶

Benzer şekilde “*Son Akşam Yemeği*”⁶³⁷ öyküsünde, dinî öğretilerin toplumu kontrol etme ve toplumsal ilişkileri belirleme gücü açıkça görülmektedir. Öykü, bir köpeğin necis sayılma meselesi etrafında şekillenen toplumsal bir çatışmayı konu edinerek dinî normların ve öğretilerin toplum üzerindeki otoritesini anlatmaktadır:

Havaslı ailesi ve Harbutlı ailesi yan yana iki evde yaşıyor. Aralarında onları daha çok aynı evin sakinleri gibi yapan dostane ilişkiler vardır. Ancak Havaslı ailesinin sahiplendiği bir köpek yüzünden iki aile birdenbire araları bozuldu. Harbutlı ailesi köpeğin varlığını şikâyet ederek şöyle dediler: Köpek necistir. Nefesi kırk arşın çapında bir daire içindeki her şeyi necis eder.

Öykünün ilerleyen kısımda Havaslı ailesi köpeğinden vazgeçmeyi reddetmesi ardından iki aile arasında husumet başlar. Bu düşmanlık, Harbutlı ailesini, sürekli yüksek sesle havlayan, herkese saldıran ve Havaslı ailesinin evi kapısına işeyen hırçın bir köpek edinmeye sevk eder. Bir sabah Harbutlı ailesi köpeğini ölü bulur. Onun için çok üzülür ama kimseyi onu öldürmekle suçlamaz. Haftalar sonra Harbutlı ailesi, Havaslı ailesini aralarındaki ilişkileri düzeltme bahanesiyle bir akşam yemeğine davet eder. Ancak Harbutlı ailesi, Havaslı ailesinin evine girer girmez erkekleri, kadınları ve çocukları olmak üzere hepsini öldürür. Yaşanan olayda Harbutlı ailesinin, köpeği necis sayarak bu durumu dinî bir mesele haline getirmesi ve Havaslı ailesini suçlaması, dinî öğretilerin toplumsal ilişkilere müdahalesini göstermektedir. Öykü, dinî öğretilere bağlılık ve bu öğretilere uymayanları dışlama eğilimini ele alarak, toplumdaki dinî otoritenin bireylerin yaşamına nasıl müdahale ettiğini gözler önüne sermektedir.

Toplumunun şekilsel dinî öğretilere körü körüne bağlılığı, bu şekilsel öğretilerin kaybolması durumunda kendi varlığını sürdürmesine yönelik bir tehdit olarak görmesi öykülerin ele aldığı temalardan biridir. Sözelimi yazar, “*Tehlike*” adlı öyküde bu temayı alaycı ve iğneleyici bir dille şöyle ele alır:

⁶³⁶ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 82.

⁶³⁷ Tâmir, *Senadhaku*, 17-19.

Bir astroloğa gelecekte neler olacağı soruldu. O da tereddüt etmeden şunları söyledi: Büyükler yok olacak. Küçükler yok olacak. Kediler, kuşlar, çimenler yok olacak. Evler, kitaplar, bayraklar yanacak. Okullardaki sıralar ve okul duvarlarına asılı portreler kül olacak. Napalm, gülüşleri, Arap dilini ve başakları silip süpürecek, hastaneleri yıkacak, fabrikaları yerle bir edecek, parkları harap edecek. Kadınlar caddelerde giysisiz dolaşacaklar. Bu kehanet bir kitapta ayrıntılı olarak yayınlanınca, ülkelerine samimiyetle bağlı olan kimseler, kadınların başına gelecek olana karşı çıkmakta fikir birliğine vardılar ve bu çirkin tehlikeyi bertaraf etmek için canlarını ve mallarını feda edeceklerini açıkladılar.⁶³⁸

Öyküdeki astroloğun kehaneti, gelecekte yaşanacak olan geniş kapsamlı bir felaketi öngörmektedir. Ancak, özellikle kadınların çarşafsız dolaşacak olması kısmı, toplumda büyük bir tepkiye neden olur. Bu durum, gerçek anlamda toplumu tehdit eden diğer unsurlara karşı gösterilen tepkinin eksikliğini vurgular. Kadınların kıyafeti, toplumun önceliklerini belirlemede ve gerçek tehlikelere karşı duyarlılık göstermede şekilsel dinî öğretilere olan aşırı bağlılığın bir yansıması olarak eleştirilmektedir. Bu öyküde Tâmir, toplumunun gerçek sorunlarına karşı neden duyarsız olduğunu sorgular ve şekilsel dinî öğretilere aşırı bağlılığın, asıl tehlikeleri görmeyi engellediğini fikrini savunmaktadır.

Bu bağlamda öyküler, dinî öğretilerin otoritesi altında kalan bireylerin, gerçeklikle yüzleşmek ve yaşadıkları zorluklarla başa çıkmak yerine, yanlış bir şekilde dinî öğretilere sığınma eğilimini ele alarak bu öğretilerin bireylerin düşünce yapısını ve davranışlarını nasıl etkileyebileceğini gözler önüne sermektedir. “*Başka Bir Ev*” öyküsünde, öykü kahramanı Halit el-Hallâb’ın yaşadığı zorluklar karşısında, onun dinî öğretilere yanlış bir şekilde sığınma eğilimi ön plana çıkıyor:

Halit el-Hallâb, sabahleyin çocukluğundan beri oturduğu kiralık evi boşaltmasına hükmeden sert hâkimin önündeki küçük düşürücü durumunu unutmaya çalıştı. Öğle namazından sonra “cennet annelerin ayaklarının altındadır” söyleyen kişiyi huşu ve gıpta ile dinledi. Eve döndü, bir kazma, bir kürek getirdi ve evin bahçesinde tahta bir sandalyede oturan annesinin ayaklarının altındaki yeri kazmaya başladı.⁶³⁹

Halit’in, sert hâkim karşısındaki küçük düşürücü durumu ve yaşadığı zorluklarla başa çıkmak yerine dinî bir öğreti olan “cennet annelerin ayakları altındadır” sözü ile teselli ve çözüm bulmaktadır. Ancak burada dikkat çeken nokta, Halit el-Hallâb’ın bu dinî

⁶³⁸ Tâmir, *en-Numûr fî l-Yevmi ’l-’Aşir*, 7-8.

⁶³⁹ Tâmir, *el-Hısrım*, 95.

ifadeyi sorgulamadan kabul etmesi ve annesinin ayakları altındaki yeri kazmaya başlamasıdır. Bu eylem, bireyin kendi düşüncelerini ve sorgulamayı bir kenara bırakarak dinin öğretilerini körü körüne yerine getirmesini göstermektedir. Burada Tâmir'in öykülerindeki dinî öğretilerinin otoritenin bireyler üzerindeki etkilerini eleştiren bir örnek olarak görmek mümkündür. Bu durum, gerçek sorunlarla yüzleşme yerine dinî öğretilere sığınmanın bireylerin karşılaştığı zorlukları çözme konusundaki etkisini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak Tâmir, Arap toplumunda dinî öğretilerin güç ve kontrolünü vurgulayarak, bu öğretilerin bireylerin düşünce ve davranışlarını nasıl etkilediğini çarpıcı bir şekilde yansıtmaktadır. Tâmir, öykülerinde dinî öğretilerin toplumsal ilişkileri ve normları nasıl belirlediğini gösterirken, aynı zamanda bireylerin bu öğretilere körü körüne bağlılığının ve yanlış yorumlarının toplumsal yapı üzerindeki etkilerini gözler önüne sermektedir.

3.2.3. Dinî Miras

Arap toplumunun dinî mirasının sembolik yönüne odaklanarak pratik eylemleri göz ardı etme eğilimini Zekeriya Tâmir'in dikkat çektiği noktalardan biridir. Özellikle Tâmir, Arap toplumunun dinî mirasının sembolik yönüne odaklanarak pratik eylemleri göz ardı etme eğilimini ele alır. Tâmir'in öykülerinde ele alınan bu tema, toplumun dinî anlayışının yüzeyselliklerini ve bu anlayışın bireylerin hayatları üzerindeki etkisini incelerken, dinî mirasın toplumsal ve bireysel düzeyde yarattığı olumsuz etkileri gözler önüne serer.

Tâmir, dinin daha çok sembolik bir rol oynayarak, pratik hayatta etkili bir değişim sağlamadığını vurgulamış ve bu durumu sıklıkla Arap toplumunun karşılaştığı güncel sorunlara çözüm üretememe bağlamında ele almaktadır. Sözelimi Tâmir'in “*Cengiz Han*” adlı öyküsü, Arap halkının körü körüne itaat ettiği dinî mirasa ve inançlara eleştirel bir bakış açısı sunmaktadır. Öyküde, inançlı bir şehir halkının Cengiz Han'ın orduları tarafından saldırıldığı ve savunmaya geçmeleri gerektiği bir zamanda, dinî mirasa olan bağlılıkları nedeniyle pratik eylemleri gerçekleştirmedikleri gösterilmektedir:

Surları olmayan küçük bir şehir vardı. Ahalisi, Allah'ın her yerde olduğuna, Allah'ın sayılamayacak kadar çok melek yarattığına, meleklerin nurdan olduğuna, beyaz kanatları

bulunduğuna, insanların gözlerinin onları görmediğine, yaşayan her kişinin iyilik ve kötülüklerini kaydeden iki meleğin gözetiminde olduğuna, kişi öldüğünde kötülük ve iyiliklerinin terazinin iki kefesine konulduğuna, ağır basan kefenin kişiyi cehenneme veya cennete götürdüğüne, cehennemden öldürmeksizin yakan bir ateş olduğuna, cennetin ise yeşil ağaçlarla, güzel kadınlarla, bal, şarap ve süt nehirleriyle dolu güzel bir yer olduğuna inanıyorlardı. Şehir halkı nargile tiryakisiydi ve bir el darbuka derisine vurduğunda başları neşeyle sallanırdı... Cengiz Han'ın orduları şehri ele geçirirken çok zorluk çekmedi.⁶⁴⁰

Öyküde surların yokluğu, şehrin dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı korunmasız olduğunu göstermektedir. Tâmir'e göre halkın, inandıkları dinî mirasa olan bağlılık ve itaatleri, onları Cengiz Han'a karşı savunma konusunda pasif hale getirmektedir. Tâmir'in şehir halkın inançları vurgulaması, halkın dinin şekilsel yanına yoğunlaştığını ve pratik eylemleri göz ardı ettiğini ortaya koymaktadır. Halkın nargile tiryakisi olması ve müzikle eğlenmeye önem vermesi, dinî konuları yüzeysel bir şekilde algıladıklarını ve önemli meseleleri ihmal ettiklerini yansıtmaktadır. Bu durumda, Tâmir, dinî mirasın körü körüne takip edilmesinin, insanları gerçek dünyadaki sorunlara karşı etkisiz hale getirebileceğini vurgulamaktadır. Öykünün ilerleyen kısmında yer alan “Cengiz Han'ın orduları şehri ele geçirirken çok zorluk çekmedi. Şehir sakinlerinden birkaç kişiyi öldürdüler. Cengiz Han, parlayan yıldızlara benzeyen asılmış bedenlere zevkle baktı”⁶⁴¹ ifadeler, Tâmir'in vurgulamak istediği noktayı desteklemektedir. Cengiz Han'ın ordularının şehri ele geçirmesinde çok zorluk çekmediği ve şehir sakinlerinden binlercesini öldürdüğü belirtilerek, şehrin savunmasızlığı ve halkın pasifliğiyle ilgili eleştiriyi pekiştirmektedir.

Ardından birkaç ay geçince “insanlar yeniden nargile ve darbuka tutkusuna döndüler. Rezaletlerden ve Allah'ın her yerde olduğundan bahsetmeye başladılar.”⁶⁴² Tâmir'in “Allah'ın her yerde olduğundan bahsetmeye başladılar” ifadesi, şehir ahalisinin inanç biçimini ve dinî anlayışlarını eleştiren önemli bir noktayı vurgulamaktadır. Öyküde, Cengiz Han'ın ordularının şehri ele geçirmesi sonrasında insanların yaşadıklarından ders çıkarmama durumu, onların dinî inançlarının pratikte bir değişime yol açmadığını ve yanlış anlayışlı dinin otoritesinin devam ettiğini göstermektedir. Halk, olaylardan

⁶⁴⁰ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 106.

⁶⁴¹ Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 106-7.

⁶⁴² Tâmir, *Rabî'un fi'r-Ramâd*, 107.

ders almadan, yüzeysel ritüellere ve inanç biçimlerine takılı kalmaya devam ederek, gerçek dünya sorunlarına karşı duyarsız bir şekilde yaşamaya devam etmektedir.

Yazar, bu öyküde Cengiz Han karakteri aracılığıyla, Arap toplumundaki bozuklukları, yanlış din anlayışlarını, dinî mirasın Arap toplumu üzerindeki otoriteyi, Arap yönetimlerinin ve halklarının yaklaşan tehlikelere kayıtsızlık göstermelerini, karşılaştıkları olaylara hızla uyum sağlamalarını ve benzeri olumsuz durumları vurgulamaktadır.⁶⁴³

Benzer şekilde yazar, “*Yeryüzü Bizim ve Gökyüzü Kuşlarıdır*” adlı öyküsünde, Arap halkının dinî mirasa olan yanlış anlayışını ve bu mirasın bireyler üzerindeki etkisini iğneleyici bir dille ele almaktadır. Öykü, düşmanların Şam şehrini kuşatmasıyla başlar. Bir bilim adamı, savunma için icat ettiği uçak adlı aleti krala sunar, ancak kralın çevresindekiler, özellikle din adamı, bu icada şiddetle karşı çıkarlar. Öykü sonunda düşmanlar, şehre girerler ve onu yerle bir ederler. Din adamın sundu itiraz ise şu şekildedir:

*İnsanın Allah'ın yarattığını taklit etmesi ve O'nun iradesine karşı gelmesi kafirliktir, dinsizliktir. Kuş uçar çünkü Allah onu uçmak için yaratmış ve ona iki kanat vermiştir. İnsan ise uçmamalı. Gökyüzü melekler ve kuşlar içindir. Allah insanı yeryüzünde yürümesi için yaratmıştır. Kıyamete kadar yerde yürümelidir. Allah, insanın göğe ulaşmasını isteseydi, ona iki kanat verirdi. Sakallı adam öfkeli ve titreyen bir işaret parmağıyla bilim adamına işaret etti ve şöyle dedi: Bu bir bilim adamı değil. O kılık değiştirmiş şeytandır. Bizi ayartmak ve dinimizden uzaklaştırmak istiyor... Şeytan, düşmanlarımızı yenmemize yardım ederse, dünyayı kazanıp, dini kaybetmiş olmuyor muyuz?*⁶⁴⁴

Öyküdeki din adamlarının bilim adamının icat ettiği uçağı şeytanî olarak damgalaması, Arap halkının dinî mirasa yönelik yanlış anlayışı ve bu mirasın bireyler üzerindeki kısıtlayıcı etkisiyle ilgili önemli bir eleştiriyi ortaya koymaktadır.

“Kuzular” öyküsünde yazar, Arap toplumunda bireyleri kontrol eden dinî mirasın otoritesini somut bir şekilde tasvir etmektedir. Mahalle halkı, bir genç kızın çarşafsız olarak görülmesini büyük bir felaket olarak algılamaktadırlar: “es-Sadi semtindeki bazı erkekler, Abdullah el-Halebî'nin kızı Ayşe'yi, başı dik, siyah çarşafsız, başını sadece

⁶⁴³ Mesûd, “eş-Şahsiyyâtu't-Turâsiyye”, 112.

⁶⁴⁴ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 55-56.

siyah ve kırmızı bir örtü ile örterek yürürken gördüklerinde hayretler içinde kaldılar.”⁶⁴⁵ Yazarın “başı dik” ifadesi, toplumun şekilsel dinî mirasıyla sıkı bir şekilde prangalanmış olduğunu ve bu normlara meydan okumanın toplumda ilerleme ve özgürlük getirebileceğini ima etmektedir.

Öykünün ilerleyen bölümde mahalle erkekleri, yaşanan olay karşısında din adamlarına başvurarak çözüm aramaktadırlar: “Adamlardan biri yalvarır bir sesle: Ne yapacağız Şeyhimiz? Bize rehberlik edin.”⁶⁴⁶ Bu, dinin toplumsal hayat üzerindeki belirleyici etkisini göstermektedir. “Şeyhimiz” ifadesi, dinî mirasın temsilcisi olan adamlarının mahalledeki erkekler üzerinde ne kadar etkili olduğunu ve onlara rehberlik etmeleri beklenen saygın figürler olduklarını vurgulamaktadır.

Öte yandan Tâmir’in öykülerinde bireyler, dinî mirasın otoritesine başvurdıkları görülmektedir. Bu başvurular, bireylerin karakterlerini ve davranışlarını şekillendiremeye, onların hayatlarını ve kararlarını bu mirasa göre yönlendirmeye amaçlamaktadır. Örneğin “Denize Göç” öyküsünde, kahramanın annesinin oğlunu uyarmak için dinî mirasın otoritesine başvurduğu açıkça görülmektedir:

*Annem bana derdi ki: İnsan ölünce sırat köprüsünde yürüyecek. Sırat köprüsünü hayal ettim: Kıl kadar ince, kılıç kadar keskin, derin bir uçurumun üzerine gerilmiş çelik bir teldir. Dindar insan kolayca geçer ama günahkâr ilk adımdan sonra düşer. Kendi kendime dedim ki: Ben ilk adımdan önce düşerim.*⁶⁴⁷

Öykü kahramanının annesinin sırat köprüsü metaforunu kullanarak oğlunu uyarısı, dinî mirasın gücünü ve toplum içindeki otoritesini vurgulamaktadır. Öykü kahramanının sırat köprüsünü tehlikeli ve zor bir geçiş olarak düşünmesi, bireyin dinî endişelerini, düşünce ve davranışları üzerindeki etkilerini yansıtmaktadır.

Özetle, Tâmir’in öykülerindeki dinî otorite eleştirisi, Arap toplumunun dinî mirasa yönelik tutumunun yüzeysellik ile sınırlı kaldığını vurgular. Tâmir, bu sığ bağlılık nedeniyle gerçek dünya sorunlarına karşı bir duyarsızlık ve pasiflik ortaya çıktığını gösterir. Öyküler, dinî ritüellerin ve inançların pratik hayatta etkili bir değişim

⁶⁴⁵ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 111.

⁶⁴⁶ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 111.

⁶⁴⁷ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 281.

yaratmadığını, bunun yerine bireyleri ve toplumu gerçek yaşamın zorluklarına karşı korumasız bıraktığını eleştirel bir bakış açısıyla ortaya koyar.

3.3. Dinin Siyasi Otoriteye Araç Edilmesi

Müslüman Arap toplumun dinî duygularını istismar eden ve kendi çıkarları için kullanan otoriter yönetim, Tâmir tarafından büyük bir tepki toplamaktadır. Dolayısıyla siyasi otoritenin dini ve din adamları araç edilmesi, Tâmir'in en çok eleştirdiği hususlardan biridir. Zira Tâmir'e göre dini araç eden din adamı da Arap insanın yenilgiye uğratılmasına, otorite altında ezilmesine ve kontrol altında alınmasına büyük pay sahibidir.⁶⁴⁸ Bundan dolayı Tâmir'in dinî figürlere yönelik ironik üslupla yaptığı eleştiriler, o figürlerin iktidara göz yuman tavırlarından kaynaklanmaktadır.⁶⁴⁹

Tâmir, öykülerinde bireyin dine karşı itaatkâr tutumu, siyasi yönetime karşı itaatkâr kıldığını savunmaktadır. Nitekim din, bireylerin özgür iradesini bastırarak onları itaatkâr birer figür haline getirmektedir. Böylece din, bireylerin siyasi otoriteye olan itaatini sağlama ve onları kontrol altında tutma aracı haline gelmektedir. Örneğin “Cennet” adlı öyküde, öykü kahramanı Hasan'ın tutumu, bu temayı açık bir şekilde anlatmaktadır:

*Hasan Cibran'a bir günde on defa namaz kılması emredildi, bunun üzerine Hasan, yorgun olmasına, dinlenmeyi ve uzun bir uyku istemesine rağmen on bir vakit namaz kılarak emri yerine için acele etti. Hassan Cibran'a her yıl iki ay oruç tutması emredildi, bunun üzerine Hasan, zayıf ve güçsüz olduğu halde iki ay yedi gün oruç tuttu. Hasan Cibran'a temsilcisi ve vekili olarak en aptal adamı seçmesi emredildi, bunun üzerine Hasan, gururlu ve sevinçli bir şekilde emri yerine getirmek için acele etti. Hasan Cibran'a liderlere itaat etmesi emredildi, o da onlara ve onların hizmetçilerine onları yaratıcılardan olduklarına inandırtacak şekilde itaat etti.*⁶⁵⁰

Öyküde görüldüğü gibi namaz kılma, oruç tutma, liderlere itaat etme gibi emirlerle bireyin davranışları belirlenmekte ve bu şekilde toplumun siyasi otoriteye karşı itaatkâr olması sağlanmaktadır. Hasan'ın dinî emirlerle siyasi otoriteye olan itaatini sürdürdüğü ve liderlere itaat etmekle kalmayıp, aynı zamanda onlara ve hizmetçilerine yaratıcılarının kendileri olduğuna inandırılacak şekilde itaat ettiği söylenmektedir. Bu,

⁶⁴⁸ Bostancı, *Zekeriya Tâmir, Edebî Kişiliği & Hikâyeciliği*, 126.

⁶⁴⁹ Columbu, *Zakariyya Tamir*, 86-87.

⁶⁵⁰ Tâmir, *el-Hısrım*, 121.

Hasan'ın sadece dinî emirlere değil, aynı zamanda siyasi liderlere ve onların hizmetçilerine de itaat etme zorunluluğunu kabul etmesini göstermektedir. Bu durum, Tâmir'in öykülerinde işlediği temalardan biri olan dinin bireyleri siyasi otoriteye itaatkâr kılma sürecini somutlaştırmaktadır. Hasan, dinî emirleri sorgusuz sualsiz yerine getirmesiyle ve liderlere itaat etme konusundaki bu aşırı itaatkâr tutumuyla, dinin ve siyasi otoritenin birleştirilmiş bir biçimde nasıl kullanılabileceğini gözler önüne sermektedir.

Ayrıca Arap yönetiminin dinî figürleri ve toplumun dinî değer ve duygularını siyasi amaçlar için kullanması yazarın öykülerinde sıkça rastlanan bir temadır. Tâmir, bu temayı “Zayıf İneklerimiz” adlı öyküsünde açık bir dille şu şekilde sunmaktadır:

Ordumuzun komutanı General Ahmed Seyfullah'ın kendisini cumhurbaşkanlığı için aday gösterdiğini öğrendiğimizde alaycı bir şekilde güldük. Çünkü o, aptal, korkak, kibirli ve ancak eğlence ve kumar kulüplerinde yaptığı savaşları kazanabildi... Vakur ve heybetli bir şeyh, bir televizyon programına çıkıp, mütevazî, titrek sesi ve yaşlarla ıslanmış gözleri ile, Efendimiz Muhammed'i (a.s) uykusunda gördüğünü söyledi, Hz. Muhammed'in (a.s) “kim General Ahmed Seyfullah'ı seçerse kabirde Münker ve Nekîr kendisine hesap sorulmayacak ve Cennete girecektir” dediğini işittiğini de söyledi. Biz, cennette yaşamak istediğimiz ve polisi kızdırmamaya dikkat ettiğimiz için hepimiz generali cumhurbaşkanı seçmek için yarıştık.⁶⁵¹

Tâmir'in yukarıdaki ifadelerinde generalin kişisel özelliklerinin alaycı bir dille sıralanması, onun siyasi liderlik yeteneklerine dair ciddi bir şüphe uyandırırken, şeyhin televizyon programında sunduğu iddialar ise dinî figürleri siyasi oyunlarda kullanma pratiğine yönelik bir hiciv içermektedir. Öte yandan şeyhin yaptığı iddialar, siyasi liderliği dinî otoriteyle meşrulaştırmaya yönelik bir çaba olarak nitelendirmek mümkündür. Bu, yönetimin dinî semboller ve değerleri kullanarak toplum üzerinde bir meşruiyet kazanma çabası olarak görülmektedir.

Bu bağlamda öyküler, din adamlarının, dinî kullanarak insanların ezilmelerini ve yönetime karşı itaatkâr olmalarını sağlamaktadır. Onlar, otoritenin bireyler üzerindeki hâkimiyetini arttırmak için evcilleştirdiği kişilerdir.⁶⁵² Nitekim din adamları, yönetimi insanların sorunlarının karşısındaki sorumluluktan muaf tutarak, insanları yönetime

⁶⁵¹ Tâmir, *Senadhaku*, 113.

⁶⁵² Ramadân, “Sîmât er-Ru'b ve's-Sulta”, 162.

karşı çıkmamalarına davet etmektedir. Örneğin Tâmir, bu temayı “*Ağaçlarda Bulut, Dağlarda Kanat Yok*” adlı öyküde açık bir üslupla şöyle ele almaktadır:

*Sakallı, yumuşak yüzlü, keskin bakışlı bir adam, sırtı bükülmüş şehre şöyle dedi: Dünya hayatı fânidir ve bu hayatta hiç hayır yoktur. Size açlık ve kederden başka bir şey vermez. Sabredin ey yoksullar! Ölümünden sonra cennet sadece sizindir.*⁶⁵³

Görüldüğü gibi yazar, halkı fakirleştirip aç bırakan despot Arap yönetimi ve yönetimin yaptıklarını örtbas etmek için araç edindiği din adamını ifşa etmektedir. Nitekim din adamı, yönetimi adalete davet etmek yerine insanları sabretmeye davet etmesi, onu yönetime ortak yapmaktadır. Ayrıca söz konusu öyküdeki din adamının resmini yırttığı için, bir gencin dört adam (polis) tarafından tutuklanması ve tecavüze maruz kalması Arap yönetimin vatandaşları sürekli kontrol altında tutma konusunda yardımcısı olan din adamlarını koruduğunu göstermektedir.

Benzer şekilde “*Müftünün Güneşleri*” öyküsünde Tâmir, despot bir liderin din adamlarını yönlendirdiği ve onları kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmeye teşvik ettiği şeklinde bir eleştiri yapmaktadır:

*Ülkenin ve kulların yegâne sahibi, müftüsünden kendisine ve dünyanın her yerindeki Müslümanlara vaaz vermesini istedi. Müftü dedi ki: Sözlerime, sıkıntı ve sıkıntılı günlerde kumlarında yüzümüzü korumak için çölleri bize veren Allah’a hamd ile başlıyorum. Böylece gözlerimiz sırtımıza gelenleri göremez. Zira gözün görmediği her şey yoktur ve dikkate alınmaz.*⁶⁵⁴

Müftü, vaazında Allah’a hamd ederek başlamasıyla, hükümetin eylemlerini dinî bir meşruiyetle ilişkilendirme çabası içindedir. Müftünün “zira gözün görmediği her şey yok hükmündedir ve dikkate alınmaz” ifadesi, liderin isteklerini sorgulamadan kabul etmeyi ve gerçekleri görmemeyi teşvik eden bir anlam taşımaktadır. Tâmir, liderlerin nasıl din adamlarını kendi hırslarını ve çıkarlarını haklı çıkarmak için kullandıklarını eleştirmektedir. Bu bağlamda, din adamlarının liderlerin isteklerine körü körüne itaat ettikleri ve gerçekleri görmezden geldikleri vurgulanmaktadır. Bu, despotik bir yönetimde dinî otoritenin nasıl kötüye kullanıldığını ve halkın haklarının ihmal edildiğini gösteren bir durum olarak sunulmaktadır.

⁶⁵³ Tâmir, *en-Numûr fî l-Yevmi ’l-’Aşir*, 79.

⁶⁵⁴ Tâmir, *Senadhaku*, 105.

“Sanık” öyküsündeki, Tâmir siyasi otoritenin dinî değerleri ve kuralları manipüle ederek bireyleri susturmayı nasıl amaçladığını göstermektedir. Öyküde hâkim, Ömer Hayyam’ı şarap içmeye teşvik eden şiirler yazmakla suçlar ve bu suçu ülkenin ekonomik bağımsızlığını zayıflatan yabancı malların ithalatını istemek olarak yorumlar. Hâkim, dinî motifleri kullanarak yargılamayı haklı çıkarmaya çalışırken, aslında siyasi amaçlarını örtbas etmektedir:

Hâkim: Sen Ömer Hayyam. Şarabı öven ve şarap içmeye teşvik eden şiirler yazmakla suçlanıyorsun. Ekonomik özgürlüğünü kazanmak isteyen ve kanunları da yabancı mal ithalatını yasaklayan ülkemiz, şarap imalatı yapan fabrikalardan yoksundur; bu durumda senin şiirlerin yabancı mal ithalini istemeye teşvik sayılıyor; yasalar da hiç müsamaha göstermeksizin bunu cezalandırıyor... Birinci tanık: Beyaz kâğıt ve kalem de satın alıyordu. Hâkim: Allahu Ekber! Batıl yok oldu ve hak zafer kazandı. Sanık okuma yazma bilmeseydi, kitap, kâğıt, kalem almaya para harcamazdı.⁶⁵⁵

Bu yargılama sahnesi, siyasi otoritenin dinî söylemi manipüle ederek toplumsal normları ve değerleri kontrol altına alma çabasını temsil etmektedir. Hâkim, Ömer Hayyam’ı baskı altına almak ve susturmak için dinî metinleri kullanarak onun özgürlüğünü sınırlamaya çalışır. Bu durumda siyasi otorite, dinî otoriteyi araç olarak kullanarak kendi amaçlarına hizmet etmekte ve bireylerin düşünce ve ifade özgürlüğünü baskılamaktadır. Tâmir, burada siyasi otoritenin dinî metinleri nasıl istismar edebileceğini ve bireyleri nasıl sindirebileceğini eleştirmektedir.

Hepsinin ötesinde Tâmir’in öykülerinde meleklerin bile siyasi otoriteye hizmet ettiği görülmektedir. Bu, yönetimin baskıcılığını gösterirken yönetimin dini nasıl kullandığını ortaya koymaktadır. Örneğin “Siyah Kanatlar”⁶⁵⁶ ve “Son Maceram”⁶⁵⁷ adlı öykülerde İslam inançlarına göre ölüleri sorgulayan melekler Münker ve Nekir’in yönetim adına öykü kahramanlarını sorgulayarak siyasi otoritenin araçlarına dönüştüğü görülmektedir. Söz konusu iki öykü, meleklerin sadece dinî birer varlık olmanın ötesinde, aynı zamanda siyasi otoritenin emirlerini yerine getiren, bireyleri sorgulayan ve kontrol altında tutan bir rol üstlendikleri fikrini yansıtmaktadır.⁶⁵⁸ Bu abartılı üslup ve çarpıcı

⁶⁵⁵ Tâmir, *er-Ra’d*, 26.

⁶⁵⁶ Tâmir, *el-Hısrım*, 175-76.

⁶⁵⁷ Tâmir, *en-Numûr fi’l-Yevmi’l-’Aşir*, 127-34.

⁶⁵⁸ el-Haleh Harb, “Tefkîku’l-Vâki”, 196.

anlatım tarzı, yazarın öykülerinde dinî figürlerin ve sembollerin siyasi amaçlar için nasıl kullanılabileceği konusundaki eleştirisini derinleştirmektedir.

Sonuç olarak, Tâmir'in öyküleri, siyasi figürlerin dinî figürleri ve değerleri nasıl kendi çıkarları için kullandıklarını ve bu süreçte bireylerin özgür iradelerinin nasıl baskılandığını açıkça ortaya koymaktadır. Özellikle, Müslüman Arap toplumunun dinî duygularının otoriter yönetimler tarafından istismar edilmesi, Tâmir'in en çok eleştirdiği konulardan biridir. Tâmir, öykülerinde bireylerin dine karşı itaatkâr tutumlarının, siyasi yönetime karşı da itaatkâr olmalarına yol açtığını vurgulamakta ve dinin, bireylerin siyasi otoriteye olan itaatini sağlama ve onları kontrol altında tutma aracı olarak kullanıldığını göstermektedir.

3.3. Toplumun Din Otoritesine Başvurması

Tâmir'in öykülerinde dinin otoritesini şahsi çıkarları için kullanılma teması oldukça belirgindir. Öykülerinde din adamlarının veya bireylerin, dinin kutsallığını manipüle ederek kendi hedeflerini gerçekleştirmeye çalıştığı örnekler sıkça görülür. Bu tür öyküler, Arap toplumunda dinin istismarını ve bireylerin kendi amaçlarına hizmet etmek için dini araç olarak kullanmasını eleştiren bir bakış açısı yansıtır. Tâmir, öyküler üzerinden Arap toplumunda dinin otoritesinin bazı kişiler tarafından baskı ve kontrol aracı olarak kullanılmasını sert bir eleştiriyle ele almaktadır.

Öyküler, erkeklerin dinin otoritesine başvurarak kadınları kontrol etme ve sınırlama çabasını çarpıcı bir şekilde eleştirmektedir. Örneğin “*Teksîru Rukeb*” öykü koleksiyonunun 63 numaralı⁶⁵⁹ öyküsü, bir koca kadının özgürlüğünü sınırlama ve onun eylemlerini yönlendirme amacıyla dinin otoritesini istismar etme çabasını eleştirel bir bakış açısıyla anlatılmaktadır. Öykünün kahramanı Arif, eşi Raife'yi baskı altında tutmakta ve özgürlüğünü sınırlamaktadır. Arif bir gün eve döndüğünde eşini bir kadın dergisi okurken bulduğunda, bu tür yayınların ahlaksızlık ve sapkınlık içerdiğine ve Müslüman kadınları yanlış yola yönlendirdiğini söyler. Arif, bu düşünceyle hareket ederek dergiyi eşinin elinden alır ve yırtar. Ardından Raife televizyon izlemek ister. Ancak Arif, televizyonda yayınlanan programların da dinî değerlere aykırı olduğunu düşünerek eşine uyarılarda bulunur. Televizyonun sadece dinî sohbetler ve Kur'an-ı

⁶⁵⁹ Tâmir, *Teksîru rukeb*, 169-71.

Kerim yayınları için kullanılması gerektiğini ifade eder. Raife'nin "o halde nasıl eğlenip vakit geçireceğim" sorusuna Arif, "ben sana Kur'an-ı Kerim'i ezberlemeni tavsiye etmedim mi? Ama sen Fatiha Suresi'nden başka bir şey ezberlemedin. Ev, iyi adamların hayatları hakkında kitaplarla dolu. Fakat elin bir kez onlara dokunduysa bıyıklarımı tıraş ederim. Âhir zaman kadınlarının şerrinden Allah'a sığınırım" cevabını verir. Bunun üzerine "Raife balkona koşarak dokuzuncu kattan kendini atmaya çalıştı, ancak Arif ona engel oldu ve "intihar haramdır ve Allah'ın öldürmeyi yasakladığı bir canı öldürmektir" diyerek onu azarladı. Raife, yatak odasına koştu ve kendini yatağa attı. Arif, onun yanına yattı ve ona dokunmaya çalıştı. Ama sanki o yabancı bir adammış gibi Raife ondan uzaklaştı. Arif, "kocasının meşru isteklerini yerine getirmeyen kadının Allah ve Resulünün gazabına uğrar" diyerek Raife'yi azarladı. Raife, tekrar intihara teşebbüs edeceğinden emin olarak bacaklarını açarak sırt üstü yattı."

Arif'in, dinî argümanlar sunarak eşi Raife'nin okudu dergiyi yırtması ve televizyonu izlemesini engellemesi kadının bireysel ilgi alanlarının ve özgürlüğünün erkekler tarafından nasıl sınırlandırılmaya çalışıldığını göstermektedir. Arap erkeğinin dinî otoriteyi kullanarak kadının düşüncelerini ve davranışlarını kontrol etme çabasını açıkça yansıtmaktadır. Raife'nin bunalıma girmesi ve intihar teşebbüsü, kendi isteklerine ve düşüncelerine dair söz sahibi olamamanın ve Arif'in dinî otoriteyi kullanarak onu kontrol etmeye çalışmasının bir sonucudur. Ancak, Raife'nin intihar girişimi Arif tarafından engellenmesi Arif'in dinî otoriteyi kullanarak kadını kontrol altında tutma çabasının ne kadar derin ve etkili olduğu görülmektedir. Arif, eşinin bunalıma girdiği ve intihar etme teşebbüsünde bulunduğu zorlu durumu anlamak ve çözmek yerine, Raife'yi daha da baskı altına almak amacıyla dinin öğretilerini kullanmayı tercih etmektedir. Bu, Arif'in eşinin sorunlarına gerçekçi ve insanı bir yaklaşım yerine, dinin otoritesini kullanarak çözüm üretmeye çalışmasının bir ifadesidir.

Öykünün sonunda Arif'in cinsel arzularının reddedilmesi karşısında dinin otoritesini bir kez daha kullanarak Raife üzerinde baskı kurma çabasını göstermektedir. Raife'nin cinsel isteksizliği veya reddedişi, Arif için sadece duygusal bir engel olarak değil, dinin emirleri ve öğretileri çerçevesinde bir eksiklik veya hata olarak algılanmaktadır. Arif, Raife'nin cinsel isteklerine karşılık vermemesini dini bir suçlama aracı olarak

kullanarak, onun üzerinde baskı kurmaya çalışır. “Kocasının meşru isteklerini yerine getirmeyen kadının Allah ve Resulünün gazabına uğradığı” söylemi, Arif’in cinsel isteğini bir dinî sorumluluk ve ödev olarak sunma amacını yansıtmaktadır. Bu durum, Arif’in cinsel arzularını ve isteklerini dinin otoritesine dayandırarak kadının üzerinde hâkimiyet kurma çabasını açık bir şekilde göstermektedir.

Tâmir, bu sahne aracılığıyla kadının cinsel isteklerinin ve sınırlarının dinin öğretileri tarafından nasıl istismar edilebileceğini ve kadının duygusal ve fiziksel sınırlarını koruma hakkının nasıl çiğnenebileceğini eleştirel bir perspektifle ortaya koymaktadır. Bu, ataerkil toplum yapısının ve dinin bazen kadınları nasıl baskı altına alabileceğini vurgulayan güçlü bir eleştiri niteliği taşımaktadır.

Bu çerçevede öykülerde, ataerkil bir toplumun kadınları kontrol etmek ve normlara uymalarını sağlamak adına dinî otoriteye başvurduğu görülmektedir. Örneğin “Kuzular” öyküsü, kadınların toplumsal normlara uymalarını sağlama amacı güden ataerkil bir yapıya ve bu yapının dinî otoriteyi nasıl kullanarak bu kontrolü gerçekleştirdiğine eleştirel bir bakış sunmaktadır:

es-Sadi mahallesinin bazı erkekleri, Abdullah el-Halebî’nin genç kızı Ayşe başı dik, siyah çarşafsız, sadece başını örten siyah ve kırmızı bir eşarpla yürürken görünce şaşkınlıkla baktılar. Ayşe onların gözlerinden kaybolunca üzüntüyle başlarını salladılar ve gördüklerini şiddetle kınadılar. Gece olur olmaz Şeyh Muhammed’in evine koştular, damarlı elini öptüler, uzun beyaz sakalına sevgi ve saygıyla baktılar... Adamlardan biri yalvarır bir sesle şöyle dedi: Şeyhimiz, ne yapmalıyız? Bize yol göster.⁶⁶⁰

Mahalle erkelerinin Ayşe’nin giyim tarzını kınadıkları ve bu durumu çözme yolunda rehberlik aradıkları için, din adamı olarak dinin otoritesini temsil eden Şeyh Muhammed’e başvurumaktadırlar. Bu durum, toplumun dinî liderini, dinî normlara uygun davranışların belirlenmesi ve toplumsal düzenin korunması konularında bir otorite figürü olarak görmelerini yansıtmaktadır. Toplumun dinî liderine başvurarak, dinin rehberliğini alma isteği, dinî otoritenin toplum üzerindeki etkisini ve kontrolünü vurgulamaktadır.

⁶⁶⁰ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 111.

Böylece öyküler, dinin otoritesinin toplumdaki normları belirlemedeki rolünü ve bu otoritenin nasıl kullanıldığını eleştirel bir bakış açısıyla ortaya koymaktadır. Din, Tâmir'in öykülerinde sadece manevi bir rehberlik aracı olarak değil, aynı zamanda toplumsal normları belirleyen ve denetleyen bir otorite olarak resmedilmektedir.

3.4. Dinî Otoriteye Karşı Bireyin Tutumu

Zekeriya Tâmir'in öykülerinde, din genellikle baskın ve tartışılmaz bir güç olarak betimlenir. Bundan dolayı çoğu birey, bu güce uyum sağlayıp itaat etme eğiliminde olduğu görülür. Öykülerdeki karakterler, hayatın zorluklarına karşı çözüm arayışında sık sık dine yönelir ve bu süreçte dinî otoriteye boyun eğler. Ancak Tâmir'in öykülerinde, dindar Arap toplumunda dinî otoriteye karşı gösterilen başkaldırı da nadir olmakla birlikte önemli bir konu olarak işlenir. Bu direniş, karakterlerin iç dünyalarındaki çatışmalar ve dinî öğretiler ile ritüellere karşı gösterdikleri tepkilerle kendini gösterir. Tâmir, bu şekilde, bireylerin inanç sistemlerine ve toplumdaki dinî normlara karşı eleştirel bir bakış açısı sunar.

3.4.1. Boyun Eğmek

Tâmir'in öykülerinde, dinin egemen olduğu bir toplumda din, çoğunlukla karşı konulamayan bir otorite olarak tasvir edilmektedir. Bu nedenle, bireyler genellikle dinî otoriteye itaatkâr bir tavır takınarak boyun eğmektedir. Öykü kahramanları, çoğu zaman yaşam zorluklarıyla başa çıkmak için dine başvurarak dinî otoriteye teslim olma eğilimindedirler.

Yukarıda zikrettiğimiz örnekler yanında öyküler, bireyin dinî inançlarıyla günlük yaşam arasındaki dengeyi sağlama çabasını ve bazen bu dengeyi kurmanın ne kadar zorlayıcı olabileceğini anlatarak, bireyin dinî otoritesi altında ezildiğini göstermektedir. Sözgelimi “*Müezzin Ezan Okumuyor*” öyküsü, bir müezzinin hayatındaki zorlukları ve sıkıntıları merkeze alarak dinî görevleri ile günlük yaşam arasındaki çatışmayı ele almaktadır. Öyküde müezzin, hayatındaki ekonomik zorluklar, ailevi sıkıntılar ve sağlık sorunlarıyla baş etmeye çalışırken, dinî görevleriyle de hesaplaşmaktadır. Müezzin, ikinci ezanı okumak için minareye çıkıp fakat ezan okumamaktadır. Müezzin, ezan yerine, hayatını rahatsız eden her şeyi minarede anlatmak ister. Ancak onun dinî

öğretilere olan bağlılığı, onu bu isteğinden alıkoyar: “Ezan vakti gelmişti fakat müezzin ezan okuyamadı. Zira çalışma gelenekleri, çektiklerini yeni ve alışılmadık bir ezanla yüksek sesle anlatmasına izin vermiyor.”⁶⁶¹ Burada görüldüğü gibi dinî öğretilerin getirdiği kısıtlamalar, müezzini ezanı değiştirme isteğini gerçekleştirmekten alıkoyar. Bu durum, öykünün bireyin dinî otoritenin baskısı altında nasıl ezildiğini ve içsel bir çatışma yaşadığını vurgulayan bir örnek olarak öne çıkmaktadır.

Öte yandan öykülerde bireylerin dinî otoriteden beklenen talepleri ve beklentileri yerine getirilmemektedir. Buna rağmen bu durum, genellikle bireyin otoriteye karşı bir muhalefet veya sorgulama içine girmesine neden olmamaktadır. Tam aksine, bireyler genellikle durumu kabullenmekte, itaatsizlik yerine itaat etmeyi tercih etmektedir. Yazar, bu temayı “*Kalıntılar*” adlı öyküsünde alaycı bir dille şöyle ele almaktadır:

*Yatsı namazına çağıran müezzinin sesi beni uykumdan uyandırdı. Bunun üzerine yatağımdan kalktım, abdest aldım, namaz kıldım ve Allah’tan birçok istekte bulundum ki hiçbiri yerine getirilmedi. Fakat üzülmedim ve sitem etmedim çünkü milyarlarca insan benim istediğimden daha fazlasını talep ediyor ve talepleri dürüstlük ve adaletli bir şekilde incelenmeden tek seferde karşılanması imkansızdır.*⁶⁶²

Öykü kahramanının dinî ritüellere uygun hareket etmesine rağmen beklentilerinin karşılanmamasını kabullenme ve sorgusuzca itaat etme temasını yansıtmaktadır. Öykü kahramanının duaları kabul edilmemesinden sonraki ifadeleri, bir nevi dinî otoriteye bahane ve mazeret sunma çabası gibi görünebilir. Şöyle ki öykü kahramanının, milyarlarca insanın taleplerini yerine getirmenin imkânsız olduğu gerekçesiyle Allah’a yönelik beklentilerine sorgulamadan ve isyan etmeden boyun eğmesi, genel bir dinî otoriteye karşı itaatkâr bir tutumu yansıtmaktadır. Bu durum, bireyin dinî otoriteye duyduğu güveni sürdürme çabasını ve bireyin dinî otoritenin kararlarına, hükümlerine ve takdirine saygı gösterme eğilimini vurgulamaktadır.

Benzer şekilde yazar, “*Kuzular*” öyküsünde Arap toplumunun dinî figürlerine olan itaatkarlığını açık bir üslupla sunmaktadır. Öyküde Ayşe adındaki genç kız üniversiteye başladığında çarşaf giymeyi bırakır. Mahalle erkekleri, bu durumdan rahatsızlık duyarak Şeyh Muhammed’e başvururlar. Şeyh Muhammed, Ayşe’nin ailesiyle konuşarak onu

⁶⁶¹ Tâmir, *Senadhaku*, 50.

⁶⁶² Tâmir, *Senadhaku*, 203.

tekrar çarşaf giymesi için ikna etmelerini önerir. Ancak Ayşe'nin ailesi, Ayşe'nin bu tutumunu savunur ve erkeklerin isteklerini reddeder. Bunun üzerine mahalle erkekleri, Şeyh Muhammed'in "ahir zamanda kadınlar çarşaflarını bırakıp başları açık, erkek kıyafetiyle sokaklarda dolaşıyorlar, böylece kadın-erkek ayrımı ortadan kalkıyor... Kadın yozlaşmış bir yaratıktır ve dizginlerini kaybederse toplumu kasıp kavurur... Ey evlatlarım ve kardeşlerim, kötülük karşısında sessiz kalan, kötülük yapan gibidir, bu yüzden doğru bildiğinizi yapın ve başarıyı Allah sağlar"⁶⁶³ sözleri üzerine Ayşe'nin ağabeyini öldürürler ve ailesini mahalleden kovmaya karar verirler.

Bu öykü, Arap bireylerinin dinî otoriteye karşı nasıl itaatkâr olduklarını göstermektedir. Öykünün başlığı olan "*Kuzular*", bireylerin din adamlarına körü körüne itaatini sembolize etmektedir. Tâmir, bu durumu anlatırken bireyleri çobanın izinden giden koyunlara benzetir. Bu benzetme, Arap toplumunda din adamlarının otoritesine boyun eğen ve sorgulamadan takip eden bir toplumsal dinamik olduğunu vurgulamaktadır. Tâmir, bu benzetme aracılığıyla bireylerin bağımsız düşünceye ve sorgulamaya yeterince yer vermediği bir toplumun varlığını eleştirmektedir.

Netice olarak Tâmir'in öykülerde, din baskın bir otorite olarak tasvir edilir ve bireyler genellikle bu otoriteye boyun eğler. Tâmir, karakterlerin yaşam zorlukları karşısında dinî rehberlik altında otoriteye teslim olma eğilimlerini anlatır. Bireylerin, dinî otoriteden beklenen talep ve beklentileri yerine getirememelerine rağmen, genellikle durumu kabullenip itaat etmeyi tercih ettikleri gösterilir. Bu durum, bireylerin dinî otoriteye duydukları güveni sürdürme çabası ve dinî otoritenin kararlarına, hükümlerine ve takdirine saygı gösterme eğilimini yansıtır.

3.4.2. Başkaldırmak

Tâmir'in öykülerinde dindar Arap toplumundaki bireylerin dinî otoriteye karşı başkaldırıları, nadir rastlanan ancak derinlemesine işlenen bir tema olarak karşımıza çıkar. Bu başkaldırı, Tâmir'in karakterlerinin içsel dünyalarında yaşadıkları çatışmalar, dinî öğretilere ve ritüellere karşı gösterdikleri tepkiler tezahür eder. Karakterlerinin zorluklar ve baskılar altında dinî otoriteyi sorgulama ve hatta reddetme süreçlerini

⁶⁶³ Tâmir, 112-113.

betimleyerek, Tâmir, bireyin inanç sistemine ve toplumsal dinî normlara yönelik eleştirel bir bakış açısı sunar.

Tâmir'in öykülerinde bireylerin dinî öğretileri sorgulaması karşı çıkması, bazı öykülerde belirgin bir şekilde ortaya çıkar. Örneğin, “*Beyaz Atın Kişnemesi*” hikayesindeki kahramanın şu ifadesi, dinî öğretilere ve emirlere uymadığını göstermektedir: “Alnım bir kez bile cami halısına değmedi.”⁶⁶⁴ Öykü kahramanının dinî ritüelleri yerine getirmediğini ifade etmesi, onun dinî ritüellerin, sorgulama veya onlara karşı eğiliminde olduğunu gösterilmektedir. Bu da dindar bir toplumda nadiren dile getirilen bir durum olduğu söylemek mümkündür.

Benzer bir şekilde “Yorgun Asfalt İçin bir Karanfil” öyküsünde geçen “neden namaz kılalım ki? Allah'ın kendisi bizden nefret ediyor olabilir”⁶⁶⁵ ifadesi, öykü kahramanının dinin pratiklerine yönelik itirazını, dinî otoritenin sorgulanmasını ve kahramanın kendi dinî inançlarını sorgulama eylemini yansıtmaktadır. Bu ifade aynı zamanda kahramanının dinî uygulamalara karşı duyduğu şüpheyi ve yaptığı eleştiriyi ortaya koymaktadır.

Bunun yanında bazı öykülerde karakterlerin dinî inançlarıyla maddi durumları arasında belirgin bir bağlantı veya ilişki vurgulanmaktadır. Örneğin, “*Çölde*” adlı kısa öyküdeki bir kahramanın dişlerinin çürük olması, maddi zorluklar içerisinde bulunması ve bu zorluklarla mücadele etmesinin, onun dinî öğretilere yönelik tutumunu etkileyen önemli bir faktör olduğu gözlemlenmektedir:

*Yakındaki camiden müezzinin sesi ezan okuyor. Dişleri çürük olan adam gülümsedi ve alaycı bir sesle dedi ki: istediğin kadar bağır müezzin, istediğin kadar bağır, çünkü senin çağırına cevap vermeyeceğim ve namaz kılmayacağım.*⁶⁶⁶

Öykü kahramanının maruz kaldığı maddi sıkıntılar, onun dinî inançlarına karşı olumsuz ve itirazcı bir tavır sergilemesine ve bu inançlarını şekillendirmesine neden olmaktadır. Kahramanın dişlerinin çürük olması, onun dinî öğretilere olan bağlılığını sorgulamasına yol açtığı gözlemlenmektedir. Kendisine dişlerini düzeltme konusunda yardım

⁶⁶⁴ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 34.

⁶⁶⁵ Tâmir, 109.

⁶⁶⁶ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 180.

edilmediği takdirde, dinî uygulamalara bağlı kalmayı reddetme kararı, bu öğretilerin kendisine somut bir fayda sağlamadığına dair bir inanca sahip olduğu yansıtmaktadır.

“*Âşıklar*” adlı öykü kahramanının sergilediği tutum, dinî otoriteye karşı gösterdiği başkaldırı eğilimini açıkça ortaya koymaktadır:

*Mezarlığa gitti ve tevazu ile başını eğerek annesinin mezarının önünde durdu. Annesi, sarhoşken kendisini ziyarete geldiği için onu azarladı ve ona sarhoşların cezasının cehennem ateşi olacağını hatırlattı. O, annesine: Uzun ve soğuk bir kışta kendisini öldürmesi için Allah’a yalvaracağını söyledi. Henüz evlenmediğini ama dokuz ay içinde babaanne olabileceğini de söyleyince annesi dehşete kapılarak gözlerini kapattı ve yeniden öldü.*⁶⁶⁷

Öykü kahramanı, annesinin onu cehennem ateşiyle tehdit etmesine ve dinî otoritenin sarhoşluğu kötüleyen bir tutumu benimsemesine rağmen, Allah’a karşı çıkarak kendisini öldürmesini dilemektedir. Bu dilek, öykü kahramanının dinî emirler ve cezalar karşısındaki itiraz edici duruşunu ve sorgulayıcı tutumunu gösterir. Öte yandan öykü kahramanının annesinin otoriter ve baskıcı tutumlarına karşı gösterdiği başkaldırı, aynı zamanda bireyin kendi özgürlüğüne duyduğu hasreti ve kısıtlanmış hissetme isteğini yansıtabilir. Birey, dinî otoritenin dayattığı normlara karşı çıkarak, kendi yolu üzerinde daha özgür bir şekilde ilerlemek istiyor gibi görünmektedir.

Tâmir’in öykülerinde öykü kahramanları, çoğunlukla dinî emir ve yasaklara itaat etme zorunluluğunu hissederler. Ancak bu bağlılık, bazen içsel çelişkilere, sorgulamalara ve isyanlara yol açar. “*Akşam Geldiğinde*” adlı öyküde, öldükten sonra kabrinde melekler tarafından sorgulanan ölü, meleklerin “zina ettin mi?” sorusuna “kadınlardan nefret ederim ve Allah’ın izniyle cennete girdiğimde huriler, iffetimi savunurken hırçınlığımdan şikâyet edecekler” cevabını verir. Ancak bu cevabı veren kahramanın iç sesinden geçen “hep zina yapmak istemişimdir ama göz görse de el kısadır”⁶⁶⁸ ifadeleri geçer. Bu, o kişinin inanarak samimiyetle dinî emir ve yasaklarına uymadığı, bilakis durumu elverişli olmadığı için zina yapmadığını göstermektedir. Böylece öykü kahramanının tutumu, bireylerin dinî öğretilere uymaya zorlandıkları, ancak içsel dünyalarında farklı düşüncelere sahip olabilecekleri gerçeğini göstermektedir. Bu

⁶⁶⁷ Tâmir, *Senadhaku*, 147.

⁶⁶⁸ Tâmir, *Senadhaku*, 187.

durum, bireylerin dinî emirlere uygun davranışlar sergilemek zorunda hissettikleri, ancak içsel düşünce dünyalarında bu emirlere karşı çıkabileceklerine işaret etmektedir.

“Kuzular”⁶⁶⁹ öyküsünde Tâmir, dinî taassubu konu edinir. Öyküde Ayşe adlı bir kız üniversiteye girip çarşafı giymekten vazgeçince semt erkekleri bu duruma çok kızarlar. Semt erkekleri, semtin din adamı olan Şeyh Muhammed’in yönlendirmesiyle Ayşe’nin siyah çarşaf giymeye geri dönmesi için onun babası ve erkek kardeşiyle konuşurlar. Ayşe’nin ağabeyi, onlara “kız kardeşinin üniversite öğrencisi olduğunu ve siyah çarşafı üniversiteye gitmesinin mantıksız olduğunu” söyler.⁶⁷⁰ Bu ifade bireyin, kendisine dayatılmaya çalışan otoriteyi kabul etmediğini hatta mantıklı bir gerekçe sunarak reddettiğini görmekteyiz. Tâmir’in “siyah çarşafı üniversiteye gitmesinin mantıksız olduğunu söyledi” ifadesinden, dış görünüşe bu kadar önem verilmesi modern çağın ve bilimin ruhuna aykırı olduğuna inandığını anlaşılmaktadır. Yazar, Arap bireyin bu tür dayatmalar baş kaldır davetinde bulunduğu aşikârdır. Aynı şekilde Ayşe’nin babasının “bir fahişe çarşaf giyerse, namuslu ve erdemli mi olur?”⁶⁷¹ cevabıyla, dinî otoriteye baş kaldırmaktadır. Öte yandan yazar, örtünmeye emreden bu otorite, cahil bir toplum tarafında yanlış bir şekilde kullanıldığını eleştirmektedir.

Ayrıca Tâmir’in öyküleri, bireylerin yaşadıkları zorluk ve baskıların din üzerindeki etkisini ve inanç sistemlerini nasıl sarsabileceğini ele alırken, dinin otoritesine karşı çıkmanın ve inançları sorgulamanın eğilimine dikkat çekmektedir. “*Keşke Konuşmasaydı*” öyküsü, bireylerin maruz katıkları baskı ve zorbalık karşısında inanç sistemlerini nasıl sorgulayabileceğini açık bir şekilde gözler önüne sermektedir:

*Karakol amiri gülümseyerek Kazım’a şöyle dedi: Madem susmakta ısrarcıysan, dilsizi geveze hale getirebilecek elimizdeki imkânları kullanmak zorunda kalacağız. Kazım tek kelimeyle cevap vermedi ama yüzü bembeyaz oldu. Birkaç gün sonra karakoldan ayrıldığında konuşmaya devam etti... Mahalle halkına bir daha namaz kılmayacağını ve oruç tutmayacağını söyledi.*⁶⁷²

Öykü kahramanı Kazım’ın karakolda maruz kaldığı işkence sonrasında dinin öğretilerine karşı çıkması ve dinin otoritesini reddetmesi söz konusu. Kazım, dinin otoritesini ve öğretilerini sorgulayarak, daha önce önem verdiği ibadetlerden

⁶⁶⁹ Tâmir, 111-115.

⁶⁷⁰ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 112.

⁶⁷¹ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 112.

⁶⁷² Tâmir, *Senadhaku*, 228.

vazgeçtiğini ifade etmektedir. Namaz kılmama ve oruç tutmama gibi ibadetleriyle, dinin otoritesine itaat etmeyeceğini ve dinî kurallara uygun yaşamayacağını vurgulamaktadır. Bu durumda, Kazım'ın karakol deneyimiyle birlikte dinin otoritesini reddetme ve dinin insanları kurtaramayacağına dair bir inanca sahip olma eğilimi görülmektedir. Burada işkence ve baskı altında, Kazım'ın dinin kendisini koruyamayacağına ve gücünün sınırlı olduğuna inandığı düşünülebilir.

Benzer şekilde “*Denize Göç*” öyküsündeki kahraman anlatıcı, haksız bir suçlama ile hapishaneye atılır ve işkenceye maruz kalır. Kahramanın, yaşadığı zorluklar karşısında umutsuzluğa kapılmasına neden olur. Kahramanın Allah'tan yardım istemek yerine, bu yardımı reddettiğini şöyle ifade eder: “Bir kurşun kalemi aldım ve duvara sabit bir elle yazdım: Ey Allah, bana yardım etme!”⁶⁷³ Bu ifade, kahramanın içsel bir çatışma yaşadığını ve dinin beklentilerine karşı bir tür isyan veya reddiye içinde olduğunu göstermektedir. Bu durum, kahramanın yaşadığı zorluklar karşısında inançlarını sorguladığını ve dinin sağladığı koruma veya yardımı şüpheyle karşıladığını işaret etmektedir. Yani, kahraman, Allah'ın kendisine yardım etmesini talep etmek yerine, bu yardımı beklememeyi ve kabul etmemeyi tercih ediyor gibi görünmektedir.

Diğer taraftan bireyler, bazı öykülerde dine ne kadar bağlı olsalar da bazen dinî otoritenin etkisinden kurtulmayı ve bireysel arzuların önceliklendikleri görülmektedir. Bu, bireylerin dinin baskısına karşı bir nevi karşı çıkma olarak algılamak mümkündür. Örneğin, “*Teksir'u Rukeb*” öykü koleksiyonunun 46 numaralı öyküsünde, Fevziye adlı kadının kocası Amr'a duyduğu cinsel arzunun, öğle ve ikindi namazlarını akşama ertelemesine sebep olduğunu görmekteyiz:

*Fevziye, Amr'a yaklaştı ve elleri güçlü parmaklarla onun belini tuttu ve ona sordu: Şimdi beni yemeye ne dersin? Amr dedi ki: Öğle namazına geç kalacaksın, vakti yaklaşıyor. Bunun üzerine Fevziye, parmaklarını onun beline bastırarak ona şöyle dedi: Ben öğle ve ikindi namazlarını akşam namazıyla birleştireceğim ve Allah başışlayandır, merhametlidir.*⁶⁷⁴

Fevziye'nin namazı ertelemesi, kişisel arzularının ve isteklerinin, dinî otoritenin baskısı altında meydan okumayı temsil etmektedir. Bu şekilde, kendi arzularını gerçekleştirirken dinî kuralları esnetmeyi ve kişisel özgürlüğünü savunmayı

⁶⁷³ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 282.

⁶⁷⁴ Tâmir, *Teksîru rukeb*, 117.

amaçlamaktadır. Fevziye'nin Amr'a yaklaşp onun belini tutması, güçlü bir hareket ve kontrolü ele alma isteğini yansıtmaktadır. Bu eylem, Fevziye'nin kendi arzularını takip etme ve dinî kuralları esnetme konusundaki kararlılığını vurgulamaktadır.

Bunun yanı sıra Tâmir, bazı öykülerinde dinî mirasın içerisinde yer alan cennet tasavvurunu eleştirmektedir. O, cennetin sunulan ödüllerin gerçekliğini sorgulamakta ve bunun yerine insanların dünyadaki sorunlara odaklanması gerektiğini ima etmektedir. Örneğin bu tema, “Talihli” adlı öyküde alaycı bir üslupla şöyle ele alınmaktadır:

Naim el-Hayyâk, uyurken Cennet'e huzurlu ve güvenilir bir şekilde girdiğini, hayretler içinde incelemelerde bulunarak cenneti dolaştığını iddia etti. Sonra cennet kapısının muhafızına koştı ve ona ahmakça dedi ki: Bu nedir? Bize en güzel kadınlar vaat edildi ve ben burada sadece en çirkin kadınları görüyorum. Muhafız ona dedi ki: Aç olanın kuru ekmeğe küstahlık yaptığını ve onu şükranla yemediğini duymadım. Naim dedi ki: Bize erkek çocuk sözü verdi ve ben tek bir çocuk görmedim. Muhafız ona dedi dedi ki: Böyle kaba sözler söylemen gerçekten ayıp. Naim dedi ki: Bize çok şarap sözü verildi, ben sadece su buldum. Muhafız ona dedi dedi ki: Hayatında gördüklerin seni sonsuza dek şaraba muhtaç bırakmıyor. Naim dedi ki: Bize her zaman yeşil bir toprak vaat edildi ve ben sadece kum ve toz gördüm. Muhafız ona dedi ki: Sana kim söz verdiyse, masum şakalara düşkündü. Naim dedi ki: Bize saraylar vaat edildi ve ben sadece çadırları gördüm. Muhafız ona tehditkâr bir sesle şöyle dedi: Eğer mızızlanmaya ve şikâyet etmeye devam edersen çadır alamazsın. Bunun üzerine Naim aceleyle en çirkin kadınlarla çevrili halde çadırlardan birine oturdu ve cehenneme kaçmaya hazırlanmaya başlamıştı. Naim o anda uykusundan uyandığında onun hâlâ yatağında olduğunu fark etmiş, kaçmayı başaran birinin sevinci gibi sevinmişti.⁶⁷⁵

Bu eleştiri, dinî mirasın bazı yönlerinin insanları pasif hale getirerek gerçek dünya sorunlarına duyarsız kılma potansiyelini göstermektedir. Tâmir, insanları gerçeklikten uzaklaştıran ve mevcut yaşamlarını ertelemeye yönlendiren cennet tasavvurunu sorgulayarak, insanların bu dünyada adaleti ve iyiliği arama sorumluluğunu vurgulamaktadır. Naim'in cennet muhafızına yönelik itirazları, Tâmir'in bu eleştirel üslubunu yansıtmaktadır. Naim, beklentilerinin karşılanmadığını ifade ederek cennetin vaatlerini sorgulamaktadır. Muhafızın tepkisi ise, Naim'i susturmaya yönelik olumsuz bir yanıt şeklindedir. Bu itirazlar ve tepkiler, Tâmir'in cennet tasavvurunu sorgulayarak, insanların kutsal veya dinî vaatlerin gerçekliğine karşı daha eleştirel bir bakış açısı geliştirmeleri gerektiğini ima etmektedir. Ayrıca Tâmir'in Cennet tasavvuruna yönelik

⁶⁷⁵ Tâmir, *Senadhaku*, 236-237.

itirazları rüya sahnesinde sunması, bu konudaki eleştirel düşüncelerini, gerçek hayatta ifade etmenin zorluklarına veya engellere işaret etmektedir. Bu da toplumun baskıcı veya dinin otoriter yapısının eleştirilmesine veya farklı düşüncelerin engellendiğine imâ etmektedir.

İlaveten, Tâmir'in bazı öykülerinde, bireyin din adamlarının otoritesine karşı çıkarak sınırlı anlayışa sahip olan din adamı aklî delillerle ikna etme çabası görülmektedir. Sözgelimi “*Yeryüzü Bizim ve Gökyüzü Kuşlarındır*”⁶⁷⁶ adlı öyküde din adamı, Şam şehrini savunmak amacıyla bir uçak icat eden bir bilim adamına itiraz etmekte ve onu kafirlik ve dinsizlikle suçlamaktadır. Ancak bilim adamı, “ama uçağı icat eden aklımın yaratanı Allah’tır”⁶⁷⁷ diyerek yanlış din anlayışına sahip olan din adamına karşı çıkmaktadır. Burada Tâmir'in din adamının sınırlı anlayışına karşı bireyin akli delilleri kullanarak çıkışta bulunduğu ve onu ikna etmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Bu ifade, din adamlarının körü körüne otoriteye itaat etmek yerine akli ve ilerlemeyi önemseyen bir yaklaşımı teşvik etmektedir.

“*Ağaçlarda Bulut, Dağlarda Kanat Yok*” adlı öyküde öykü kahramanı, insanları baskı altında tutmak için yönetim tarafından kullanılan din adamların otoritesine karşı nadiren sergilenen bir tutum sergilemektedir. Öyküde din adamı, şu çağrışı yapar: “Dünya hayatı fânidir ve bu hayatta hiç hayır yoktur. Size açlık ve kederden başka bir şey vermez. Sabredin ey yoksullar, ölümden sonra cennet sadece sizindir.”⁶⁷⁸ Yazar, bu çağrışı duyan Süheyl isimli bir gencin tepkisini şu ifadelerle anlatır:

*Yeryüzünde yeşil geniş bir bahçe ve masmavi gökyüzünün altında neşeyle koşuşan çocuklar gördü. Aç insanların mezarları yıkıp, onların üzerine kendileri, güneş ve hava için evler yaptıklarını gördü. Öfkeli bir kan olarak atıldı ve sert parmaklarıyla sakallı, yumuşak yüzlü, sert bakışlı bir adamın duvara yapıştırılmış portresini yırttı.*⁶⁷⁹

Tâmir'in bu ifadeleri din adamının dünya hakkındaki hükümlerini reddediyor. Bundan dolayı Süheyl'in dünyayı güzel ve mutlu bir şekilde yaşanabilir bir yer olarak görmesi, din adamlarına gösterilen saygıyı yok etmektedir. Dolayısıyla Süheyl, din adamının fakir insanlara olan sabırlı olma daveti büyük bir kızgınlıkla tepki göstermektedir. Süheyl'in

⁶⁷⁶ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 52-58.

⁶⁷⁷ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 56.

⁶⁷⁸ Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-'Aşir*, 79.

⁶⁷⁹ Tâmir, *en-Numûr fi'l-Yevmi'l-'Aşir*, 97.

din adamın portresine gösterdiği tepki, insanları yönetime teslim olma çağırısında bulunan din adamlarına karşı bir isyan olduğunu anlamak mümkündür. Tâmir'in tam istediği şey budur.

Tâmir'in birçok öyküsünde sıradan bireylerin dinî otoriteye karşı çıkışları sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Ancak, din adamlarının dinin otoritesine karşı çıkması nadir bir durum olmakla beraber oldukça dikkat çekici bir durumdur. Tâmir'in öyküleri, dinî otoriteye meydan okumanın sadece bireylerin değil, aynı zamanda dinin temsilcilerinin de içsel bir mücadeleyle nasıl bağlantılı olduğunu göstererek, bu temayı derinlemesine işlemektedir. Örneğin “*Ey Duayı Kabul Eden*”⁶⁸⁰ öyküsü, öykü kahramanı din adamı olan Şeyh Muhammed'in karşılaştığı trajik olaylar ve içsel çatışmalar üzerinden dinî otoriteye karşı çıktığı görülmektedir. Şeyh Muhammed, köyüne ulaştığında karşılaştığı köyünün nerdeyse tamamını yok eden yangın ve yıkım karşısında köy halkını teskin etmeye çalışır. Ancak Şeyh Muhammed, köyünün bu vahim akıbetinden yaptığı bir beddua sonucundan olduğunu düşünerek kendini suçlar:

*Muhammed ağlayan kadınlara baktı ve pişmanlığı daha da arttı. Zira o, kıldığı sabah namazını Allah'a, köyün bozuk ve bozguncu halkına ceza olarak köyü yakması için dua ederek bitirmeseydi, olanlar olmayacaktı.*⁶⁸¹

Fakat öykünün sonunda Şey Muhammed'in sergilediği tutum oldukça dikkat çekicidir:

*Güneş, evleri yanan ve camisi yanan bir köyün üzerine doğdu. Ancak en çapkın erkekle evlenen en ahlaksız kadının evi, yangından hiçbir şekilde etkilenmeden sağlam kaldı. Muhammed şaşkın gözlerle göğe baktı, sonra sarığını başından çıkardı, birden onun siyahla bulanmış olduğunu gördü.*⁶⁸²

Şeyh Muhammed'in bedduası ve sonuçları gerçekten dikkat çekici bir şekilde dinî otoriteyi ve Allah'ın adaletini sorgulayan bir anlam taşımaktadır. Bu durumda, Şeyh Muhammed'in bedduasıyla istediği cezanın, köydeki bozuk ve bozguncu halka değil, masum insanlara ulaşması, Tanrı'nın adil olup olmadığı konusundaki şüpheleri ve Şeyh Muhammed'in içsel çatışmasını ortaya koymaktadır. Öykünün sonunda Şeyh Muhammed'in şaşkınlığı ve sarığını çıkardığında gördüğü siyahlık, onun beklediği

⁶⁸⁰ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 123-126.

⁶⁸¹ Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 126.

⁶⁸² Tâmir, *Nidâ'u Nûh*, 126.

adaletin gerçekleşmemesine karşı bir tepki olarak yorumlamak mümkündür. Siyah, genellikle olumsuz duyguları, pişmanlığı veya karanlığı temsil etmektedir. Bu durumda, Şeyh Muhammed'in bedduasıyla ortaya çıkan adaletsizlik, onun inançlarını sarsmakta ve Allah'ın adaletine olan güvenini sorgulamasına neden olmaktadır.

Tâmir'in “Bodrum” adlı öyküsündeki kahraman, sadece fiziksel bir mekân olan bodrumun darlığından değil, aynı zamanda yaşadığı maddî, manevî ve dinî sıkıntıların derinliğinden de bunalıma girmektedir. Bu durumun kendisini dinî inançlara ve değerlere yönelik bir hayal kırıklığı ve şüphe duygusuna sürüklediğini vurgulayan bir ifadeyle dile getirmektedir. Bu çaresizlik ve umutsuzluk hali, kahramanın iç dünyasında dinî otorite ve inanç sistemlerine karşı duyduğu derin kuşkuyu ve reddetmeyi yansıtmaktadır. Kahramanın aşağıdaki ifadeleri, bireyin krizleri karşısında dinî inançların yetersizliğini ve çözüm sunamayışını dramatik bir şekilde ortaya koymaktadır:

İşte yine bodrumumdayım ve onun taş pençesinden kaçamıyorum. Teslim olurcasına gözlerimi kapattım. O an damarlarımda akan kan soğuk bir kül nehri gibiydi ve üzüntüm yağmursuz bir toprağın azabından daha şiddetliydi. Hiçbir Tanrı'nın yardım edemeyeceği sefil bir et yığınının başka bir şey değildim.⁶⁸³

Kahramanın “hiçbir Tanrı'nın yardım edemeyeceği sefil bir et yığınının başka bir şey değildim” şeklindeki ifadesi, onun dinî inançlarına yönelik büyük bir hayal kırıklığı ve tepkiyi yansıtıyor gibi görünmektedir. İfade, kahramanın içsel çatışma ve anlam arayışı ile dinin rolü arasındaki gerilimi vurguluyor, kahramanın iç dünyasında dinî değerleri sorgulama ve reddetme eğilimini yansıtmaktadır. İfadenin “hiçbir Tanrı'nın yardım edemeyeceği” kısmı, kahramanın, varoluşsal sıkıntılarını veya yaşadığı zorlukları aşmak için dini bir teselli veya yardım kaynağı olarak görmeyi reddettiğini göstermektedir. Tâmir'in bu ifadeleri kullanarak dinin bireyin sıkıntılarına çözüm sunma yeteneğini sorguladığı ve kahramanın iç dünyasındaki çatışmayı yansıttığı söylenebilir.

Ayrıca Tâmir'in bazı öykülerindeki kahramanların, yaşadıkları zorluklara karşı hayatın anlamını maddi zevklerde araması, onların derin bir boşluk içinde olduğunu gösteriyor. Bu durum, özellikle “küçük sevinçlerimin tadını çıkarmaktan başka bir şey

⁶⁸³ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 32.

düşünmemeliyim”⁶⁸⁴ ve “rakının, kadınların ve ekmeğin fiyatı her zaman ucuz kalmalıdır. Çünkü sadece bunlar hayata anlam verir”⁶⁸⁵ gibi ifadelerle vurgulanıyor. Bu tür düşünceler, kahramanın hayatın anlamını yüzeysel ve geçici zevklerde bulma çabasını yansıtıyor ve bunun, daha derin dinî ve ahlâkî boyutları göz ardı ettiğini gösteriyor. Kahramanın bu yaklaşımı, zorluklar karşısında içsel bir kaçış ve anlam arayışı olarak yorumlanabilir. Dinî ve ahlâkî değerlerden uzaklaşarak, hayatın anlamını yalnızca maddî ve dünyevî zevklerde aramak, onun yaşadığı içsel boşluğu ve çaresizliği daha da belirginleştiriyor. Bu durum, aynı zamanda kahramanın iç dünyasındaki boşluk ve yabancılaşmayı, toplumsal ve manevi değerlerle olan kopuşunu simgeliyor.

Öte yandan öykülerde bireyin yaşadığı zorluklar ve işkence karşısında duyduğu umutsuzluk, dinî inancını sorgulamasına neden olmaktadır. Tâmir, bu temayı “*Denize Göç*” öyküsünde etkileyici bir şekilde işleyerek, kahramanın inanç sistemini sarsan bir deneyimi okuyucuya sunmaktadır. Öykü kahramanı, haksız suçlamalarla karşı karşıya kaldıktan sonra hapis haneye atılır ve orada vahşice işkence görmektedir. Kahramanın yaşadığı işkence ve zorbalık, onun için sadece fiziksel acılarla sınırlı kalmayıp aynı zamanda varoluşsal bir çıkmaza sürüklemektedir: “İlk sopa kırıldı. Yerine bir başkası alındı. Kanımdaki alev etimi yiyor. Ey Tanrım, neredesin?”⁶⁸⁶ Bu ifadeler, kahramanın acı içinde, Tanrı’ya yönelik bir çaresizlik ve sorgulama içinde olduğunu göstermektedir. Bu durum, kahramanın inançlarının temelini oluşturan adalet ve Tanrı’nın varlığına dair güçlü inancını zayıflatmaktadır. Bu sorgulama, kahramanın inançlarının sarsıldığı, adaletin ve Tanrı’nın varlığının neden bu acılara müdahale etmediği konusunda derin düşüncelere daldığı bir anı yansıtmaktadır. Tâmir, bu olay aracılığıyla okuyucuya, bireyin yaşadığı çilelerin ve haksızlıkların, inançlarını sorgulamaya ve hatta reddetmeye kadar giden derin etkilerini aktarmaktadır. Bu durum, varoluşsal bir krizi ve içsel bir çatışmayı vurgulayarak, insanın yaşadığı zorluklar karşısında inanç sistemini sorgulama eğilimini ortaya koymaktadır.

Benzer bir şekilde “*Beyaz Atın Kişnemesi*” öyküsünün öykü kahramanının yaşadığı zorluklar ve içsel boşluk, onun varoluşsal bir krize sürüklemektedir. Kahramanın yaşadığı bu kriz, bireysel toplumsal zorluklara sebep olurken, onun dine karşı

⁶⁸⁴ Tâmir, *Sahîlu’l-Cevâdi’l-Ebyad*, 55.

⁶⁸⁵ Tâmir, *Sahîlu’l-Cevâdi’l-Ebyad*, 69.

⁶⁸⁶ Tâmir, *Dimeşku’l-Harâik*, 274.

durmasına yol açmaktadır. Öykünün başındaki ifadeler, kahramanın içsel dünyasındaki karmaşayı ve çalkantıyı şöyle yansıtmaktadır:

Ben ihtiyar kör bir yarasaydım. Kolu kanadı kırık. Ekmeğimi ve mutluluğumu bulamıyorum. Ekmeğimden ve mutluluğumdan habersizim. Nereye gitsem gürültü beni bir türlü bırakmıyor. Kaldırımlarda etrafımda dolaşan yaratıkların gürültüsü beni çok korkutuyor... Ben büyük, eski bir şehrin kalabalığında kaybolmuş bir yaratıktan başka bir şey değilim... Ne arabam ne de fakirlerin oturmadığı bir caddede yüksek bir binam var. Alnım bir kez bile cami halısına değmedi. Gazete okuyucuları resmimi bilmiyor. Günde sekiz saat çalışıyorum. Yoruluyorum, yiyecekleri şaşırtıcı derecede çabuk yutuyorum. Kısır tartışmalara coşkuyla katılıyorum... Aptalca gülüyorum. Genç kızlarla flört ediyorum. Allah'a küfrediyorum, fahişelerle dostluk ediyorum... Kitap okuyorum.⁶⁸⁷

Kahramanın yaşadığı zorluklar, onu içsel bir çıkmaza ve varoluşsal sorgulamalara sürüklemektedir. Bu zorlukların hayatına neden olduğu etkiler, onun hayatının anlamını sorgulamasına ve içsel boşluğunu dolduramamanın getirdiği huzursuzluğa sebep olmuş gibi görünmektedir. Ayrıca kahramanın din ile ilişkisinin olmaması ve hatta Allah'a karşı küfretmesi, dinin ve dinî otoritenin yaşamındaki rolüne karşı bir tepkiyi yansıtmaktadır. Bu durum, kahramanın geleneksel dinî normlara uymadığını ve belki de dinin anlamını ve etkisini reddettiğini göstermektedir. Allah'a yöneltilen küfür, kahramanın dinî otoriteye karşı açık bir tavır almasını ve belki de yaşadığı zorlukların, onun inanç sistemini sarsmasını ifade etmektedir.

Bunun yanında dinî otoritenin etkisi ve bu otoritelerin toplum üzerindeki korkutucu etkilerine dair eleştirel bir bakış açısına sahip olan Tâmir, öykülerinde dinî figürleri alaycı bir üslupla işleyerek, dinî otoritenin kutsallığına yönelik geleneksel algıları sorgulamaktadır. Bu bağlamda “Denize Göç” öyküsünde Tanrı figürünün, kendisine hakaret eden kişiye ödülleri vadetmesi, geleneksel din anlayışlarına karşı bir ironi içermektedir:

Orada henüz öğrenci olan birkaç genç daha vardı. Onların en neşelisi olan 'Tanrı', -ona böyle seslenirler- şöyle diyordu: Kim bana üç kere söverse, cennetime başına taç takarken girer, ben de ona yüz kadın veririm.⁶⁸⁸

⁶⁸⁷ Tâmir, *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*, 33-34.

⁶⁸⁸ Tâmir, *Dimeşku'l-Harâik*, 298.

Normalde dinî öğretilerde Tanrı'ya karşı gelmek, ona hakaret etmek, ciddi sonuçları olan bir eylem olarak kabul edilir ve cezalandırılması beklenir. Ancak Tâmir, burada normları tersine çevrilmekte, Tanrı figürü kendisine sövene ödüllerle karşılık vermekte ve bu durum alaycı bir mizah unsuru olarak işlenmektedir. Bu yaklaşım, Tâmir'in öykülerinde dinin otoriter yapısına, kurallarına ve ciddiyetine karşı bir tepki olarak değerlendirilebilir. Yazar, dinî figürleri kullanarak, toplumdaki katı din anlayışlarına meydan okur ve kutsal kabul edilen değerleri sorgular.

Bütün bu örnekler ışığında Tâmir'in öykülerinde dinî otoriteye karşı başkaldırı, genellikle kahramanların içsel çatışmaları, sorgulamaları ve dinî emirlere karşı isyanları aracılığıyla tezahür ettiği görülmektedir. Bu tezahürler, kahramanların dinî ritüelleri yerine getirmeme, dinin pratiklerine itiraz etme, dinî öğretilere ve emirlere uymama ve hatta Allah'a karşı küfretme şeklinde ortaya çıkmaktadır. Öykülerdeki karakterler, yaşadıkları zorluklar ve baskılar nedeniyle hayatın anlamını sorgulamakta ve dinî değerlere karşı tepkili bir tutum sergilemektedirler. Bu durum, bireylerin dinî inançlarına yönelik hayal kırıklıklarını ve şüphelerini, aynı zamanda dinî otoriteye karşı açık tavırlarını yansıtmaktadır. Tâmir'in öykülerinde dinî otoriteye meydan okuma, sadece bireylerin değil, aynı zamanda dinin temsilcilerinin de içsel mücadeleleriyle bağlantılı olarak işlenmektedir. Bazı öykülerde din adamlarının otoritesine karşı çıkan bireyler, aklî deliller kullanarak bu otoriteyi sorgulama ve dinin sınırlı anlayışına meydan okuma eğilimindedir. Tâmir'in öyküleri, dinî otoriteye meydan okumanın ve inanç sistemlerinin sorgulanmasının, bireysel toplumsal zorluklar ve krizlerle nasıl iç içe geçebileceğini göstermektedir. Böylece öykülerdeki birey, dinî otoritenin belirlediği kurallara meydan okuyarak, kendi seçimleriyle daha bağımsız bir yol izlemeyi arzuluyor gibi görünmektedir.

SONUÇ

Zekeriya Tâmir'in öyküleri, Arap edebiyatında otorite eleştirisine önemli bir yer ayırmıştır. Çalışmada, Tâmir'in “*Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*”, “*Rebî'un fî'r-Ramâd*”, “*er-Ra'd*”, “*Dimaşku'l-Harâik*”, “*en-Numûr fî'l-Yevmi'l-'Âşir*”, “*Nidâu Nûh*”, “*Senadhaku*”, “*el-Hisrim*”, “*Teksîru Rukeb*” ve “*el-Kunfuz*” adlı öykü koleksiyonlarında konu edilen otoriteler etrafı bir şekilde ele alınarak bunların bireyler üzerindeki baskısı ve kısıtlamaları incelenmiş ve öykülerde çok farklı otoriteler konu edilmekle birlikte, siyasi, toplumsal ve dinî olmak üzere yoğunluğun üç kategoriye ayrıldığı görülmüştür.

Siyasi otorite eleştirisini konu alan öykülerde siyasi güç yapıları ve bunların birey üzerindeki baskı ve zulüm mekanizmaları ele alınmıştır. Bu öykülerde baskıcı rejimler tarafından uygulanan insan hakları ihlallerine ve özgürlüklerin kısıtlanmasına dikkat çekilmiştir. Siyasi otorite yalnızca yönetim biçimi olarak değil, aynı zamanda kültürel, dinî ve toplumsal yapıları da şekillendiren bir güç olarak ele alınmıştır. Bu öykülerde, siyasi otoritenin zorbalığına karşı genellikle kaçmayı seçen, boyun eğen veya intiharı tercih eden Arap bireyler görülmekle birlikte, bazı öykülerde zulme başkaldırarak yönetime karşı duran karakterlere de yer verilmiştir.

Toplumsal otorite eleştirisini konu alan öykülerde, toplumsal otoritenin farklı boyutları işlenmiş ve bu otoritenin birey üzerindeki baskı ve kısıtlamaları ele alınmıştır. Özellikle Arap toplumlarında görülen ataerkil yapının kültürel mirası, toplumsal normları ve gelenekleri üzerinden bireye uygulanan sosyal baskı ve kısıtlamalar sorgulanmıştır. Bu türden öykülerde toplumsal yapının bireyin yaşamı üzerindeki baskısı ve bu baskının yol açtığı sosyal ve bireysel çatışmalar; toplumsal otoriteye karşı bireylerin çeşitli tepkileri belirgin bir şekilde öne çıkmaktadır. Bireyin toplumsal normlara karşı direnemeyip bu normlara uymak zorunda hissettiği durumlar, sıkça işlenmiştir. Nadiren

de olsa, bazı öykülerde toplumsal baskılara ve otoriter geleneklere meydan okuyan karakterlere de rastlanmıştır.

Tâmir'in dinî otoriteyi konu alan öykülerinde din, sadece manevi bir rehberlik aracı olarak değil, aynı zamanda toplumsal normları belirleyen ve denetleyen bir otorite olarak resmedilmiştir. Bu tür öykülerde dinî otoriteye yönelik eleştiriler, Arap toplumlarında dinî miras ve dinî öğretiler; bu öğretilerin bireylerin düşünce ve davranışlarını, toplumsal ilişkileri ve normları nasıl şekillendirdiği; dinî otoritenin bireyin hayatına nasıl müdahale ettiği, özgürlüklerini nasıl kısıtladığı birçok öyküde konu edilmiştir. Dinî otoritenin ve temsilcilerinin toplum üzerindeki otoriter etkisi sorgulanırken, dinin siyasi otorite elinde araç olarak kullanılması ve toplumun bu otoriteye başvurmasının sonuçları da detaylı bir şekilde işlemiştir. Bu kategorideki öykülerde, genel olarak, dinî otoriteye karşı itaatkâr bir tavır takınan bireyler karşımıza çıkmakla birlikte, bazı öykülerde dinî öğretilere ve ritüellere karşı eleştirel bir bakış açısı olan ve karşı çıkan karakterlere de rastlanmıştır.

Tâmir'in öykülerinde, sadece bireyin karşı karşıya kaldığı otorite tipleri değil, aynı zamanda kültürel, sosyal ve siyasi yelpaze içinde otoritenin işleyiş sistemi ve birey üzerindeki etkileri de anlatılmaya çalışılmıştır.

Tâmir'in öykülerinde, adı geçen güç ve otorite odakları tarafından bireyin kuşatılmasının sınırlarını gösterebilmek; ifade özgürlüğünün ve direnme gücünün kısıtlanmasının boyutlarını ifade edebilmek için abartılı bir üslup kullanılmıştır. Genellikle ironi ağırlıklı sembolik bir anlatıma başvuran bu abartılı üslup, siyasi, sosyal ve dinî otoritelere karşı daha güçlü bir eleştiri ortaya koyarak onlarla dolaylı bir hesaplaşmayı hedeflemek, okuyucu nezdinde ise daha etkileyici olup onun dikkatini çekmek amacıyla tercih edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Abd al-Majîd, Abd al-Azîz. *The Modern Arabic Short Story: Its Emergence, Development and Form*. Cairo: al-Maaref Press, 1956.
- Abdu'l-Mevlâ, Muhammed Alaaddin. "Medhal li-Kırâeti Meşrû'i Zekeriya Tâmir, fi's-Sîmâtî'l-Fenniyeti'l-Muheymin ve Tefkîki Ba'dı'ş-Şâiât". *Kalamoon Dergisi*, Mart 2020.
- Abdülfettah İmâm, İmâm. *et-Tâğîye*. 3. bs. Kahire: Mektebet'u Medbûlî, 1997.
- Akçay, Cihaner. "Zekeriyyâ Tâmir'in Rebi' Fi'r-Remâd ('Külde Bir İlkbahar') Adlı Koleksiyonu Üzerine Bir İnceleme". *EKEV Akademi Dergisi* XII, sy 35 (2008): 279-94.
- Âkil, İbrahim. "Tenâdi en-Nusûs ve Tenâfuzuhâ fi A'mâli Zekeriya Tâmir". *Kalamoon Dergisi*, sy 11 (Mart 2020): 115-31.
- Âsî, Mişel, ve İmil Ya'kub. *el-Mu'cemu'l-Mufasssal fi'l-Lugati ve'l-Edeb*. Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyin, 1987.
- Berekât, Abîr, ve Henâ İsmail. "et-Tecelliyâtul-Cemâliyye li'l-Kabîh fi Kısası Zekeriya Tâmir, es-Sulta Unmûzecen". *Mecelletu Câmiati Tişrîn li'd-Dirâsât ve'l-Bûhûs el-İlmiyye* 29, sy 1 (2007): 127-44.
- Bildik, Yusuf, ve Ahmet Yıldız. "Zekeriyyâ Tâmir'in el-Hısrım Adlı Hikâye Kitabında Sosyal Eleştiri". *Dergiabant* 9, sy 1 (30 Mayıs 2021): 347-68. <https://doi.org/10.33931/abuifd.886295>.
- Bostancı, Ahmet. *Çağdaş Arap Edebiyatçısı Zekeriya Tâmir Edebî Kişiliği & Hikâyeciliği*. İstanbul: Nûn Yayıncılık, 2007.
- Bozgöz, Faruk. "Suriyeli Öykücü Zekeriya Tâmir ve Edebî Dünyası". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 7, sy 1 (Nisan 2003): 156-73.
- Can, Ahmet Hamdi. "Zekeriya Tâmir ve İbâdullah adlı eserinin teknik ve tematik incelenmesi". Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2006.
- el-Cerâdî, İbrahim. "Tarakât Arabiyye". *en-Nâkid*, Nisan 1995.
- Columbu, Alessandro. *Zakariyya Tamir and the Politics of the Syrian Short Story: Modernity, Authority and Gender*. London: I.B. TAURIS, 2023.
- Dayf, Şevkî. *el-Fennu ve Mezâhibuhu fi'n-Nesri'l-Arabî*. 10. bs. Kahire: Dâru'l-Meârif, 1983.
- ed-Decânî, Besme. "İstişrâfu's-Sevra fi Kısasın li'-Zekeriya Tâmir". İçinde *el-Edeb ve's-Sevra*, 2016. https://www.researchgate.net/publication/342145592_astshraf_althwrt_fy_qssi_l_zkrya_tamr.
- Ebâzeyd, Vela'. "Belâgat'ul-Kass ve Felsefetuhu fi Kısası Zekeriya Tâmir". *Kalamoon Dergisi*, sy 11 (Mart 2020): 93-113.
- Esgin, Ali. "Otoritenin Sosyolojisi: Otoriteye İtaatin Ya Da Otorite Bağımlılığının Sosyolojik Anlamları". *Sosyologca* 3, sy 5 (Haziran 2013): 90-112.

- Fettahoğlu, Yeşim. “Suriyeli Yazar Zekeriyâ Tâmir’in ‘Onuncu Günde Kaplanlar’ Adlı Hikâyesi ve Tahlili”. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5, sy 10 (01 Ocak 2016): 63-74.
- el-Hacâhiceh, Beşir. “Cemâliyât et-Tehavvul fi’ş-Şahsiyyeti’s-Serdiyye, Zekeriya Tâmir Unmûzecen”. *Mecelletu Câmiati’ş-Şârîka* 14, sy 2 (2017): 397-426.
- el-Hacâhiceh, Beşir. “Sırâu’l-Musekkâfi Mea’s-Sulta, Mecmûât Zekeriya Tâmir el-Kasasıyya Unmûzecen”. *el-Mişkât* 6, sy 2 (2019): 577-707.
- Hâfız, Sabrî. “Zekeriya Tâmir Musâfir fi Âlem Muttarib”. *el-Âdâb*, sy 9 (1973): 30-38.
- Halef, İmâd. “Temezhurâtu’l-Unsâ bi-Vesfihâ Âhar Fi Serdiyyeti Zekeriya Tâmir”. *Kalamoon Dergisi*, sy 11 (Mart 2020): 169-84.
- el-Hâlidî, Muhammed. *el-Muâmeretu’l-Kubrâ, Dâru’r-Râvî*. Beyrut: Dâru’r-Râvî, 200M.S.
- Halîfe, Ahmed. “el-Mufâraka fi Kısası Zekeriya Tâmir”. Doktora, el-Câmia’l-Urduniyye, 2004.
- Harb, Nevâl el-Haleh. “Tefkîku’l-Vâki, Avâlimu’l-Acîb, el-Garâbe ve’s-Suhriye Ledâ Zekeriya Tâmir”. *Kalamoon Dergisi*, sy 11 (Mart 2020): 187-202.
- el-Hatîb, Husâm. “Fe’su’l-Hattâb”. *en-Nâkid*, 1995.
- el-Hatîb, Husâm. *Subulu’l-Mu’ssirâti’l-Ecnebiyye ve Eşkâluha fi’l-Kıssati’s-Suriyye*. Şam: el-Mektebu’l-Arabî, 1974.
- el-Hatîb, Muhammed Kâmil. *es-Sehm ve’d-Dâira*. Beyrut: Dâru’l-Fârâbî, 1979.
- Hidr, Abbâs. *el-Kıssatu’l-Kasîra fî Mısır*. Kahire: ed-Dâru’l-Kavmiyye li’t-Tıbbâ ve’n-Neşr, 1966.
- Hittînî, Yusuf. *el-Kıssatu’l-Kasîra Cidden beyne’n-Nazariyye ve’t-Tatbîk*. 1. bs. Şam: Matbatu’l-Yazıcı, 2004.
- İsmet, Riyâd. “Humûm’u Zekeriya Tâmir”. *el-Marîfe*, sy 189 (Kasım 1977): 86-99.
- İlhan, Nilüfer. “Yabancılaşma Olgusu ve Kürk Mantolu Madonna Romanı”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 5, sy 20 (2012): 41-59.
- İsmail, Sevsen. “Rabî fi’r-Ramâd li-Zekeriya Tâmir, Tahlîl Nassıy”. *Kalamoon Dergisi*, sy 11 (Mart 2020): 55-76.
- İyd, Abdurrazzâk. *el-Alemu’l-kısasî li-Zekeriya Tâmir: Vahdetu’l-Bunyeti’z-Zihniyye ve’l-Fenniyye fî Temezzukiha’l-Mutlak*. Beyrut: Dâru’l-Fârâbî, 1989.
- İzci, Abdul Hakim. “Zekeriyâ Tâmir hayatı eserleri ve Sahîlu’l-Cevadi’l-Ebyad adlı kitabının tahlili”. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2016.
- Kayyal, Mahmoud. “Damascene Shahrazâd: The Images Of Women In Zakariyya Tâmir’s Short Stories”. *Havva*, 01 Ocak 2006.
- Ketâneh, Yasin. “İsticâbet’u ş-Şekli lil’Madmûn fi-Kısası Zekeriya Tâmir”. *Al-Karmil Studies in Arabic Language and Literature* 9, sy 1 (10 Şubat 1988): 111-39. <https://doi.org/10.1163/29497841-00901007>.

- Köşeli, Yusuf. “en-Numûr fi’l-Yevm’l-Âşir ve Şeftali Bahçeleri Adlı Hikâyelerde Yabancılaşma ve Konformizm Teması”, 803-14. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Kula, Mevlüt. “Modern Suriye Hikâyesinde Konu (1946-1967)”. Doktora, Ankara Üniversitesi, 2009.
- Kula, Mevlüt. “Modern Suriye Hikâyesine Genel Bir Bakış”. *Doğu Araştırmaları Dergisi*, sy 7 (2011): 17-48.
- Kutluay, Ferhat. “Siyasal Otorite Kavramının Tarihsel Seyri”. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7, sy 2 (2019): 1-29.
- Mderaty, Ahmed. “Zekeriya Tâmir’in ‘en-Numûr fi’l-Yevmi’l-Âşir’ Adlı Öykü Koleksiyonunun İncelenmesi”. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2019.
- Merrûşîyye, Muhammed, ve Henâ İsmail. “el-Unfu fi Badi Kısası Zekeriya Tâmir”. *Mecelletu Câmiati Tişrîn li’d-Dirâsât ve’l-Bûhûs el-İlmiyye* 39, sy 4 (2017): 453-68.
- Mesûd, Sâmîr. “eş-Şahsiyyâtü’t-Turâsiyye fi a’mâli Zekeriyyâ Tâmiri’l-Kıssasiyye”. Yüksek Lisans Tezi, Câmi’atu’n-Necâhi’l-Vataniyye Kulliyyetu’d-Dirâsâtî’l-Ulyâ, 2001.
- Necm, Mufîd. “et-Tenâssu’l-Kasasî fi Kıssası Zekeriya Tâmir, İstid’âu’ş-Şahsiyyâtü’t-Târihiyye ve’t-Turâsiyye”. *el-Marîfe*, sy 546 (Mart 2009): 122-36.
- Ok, Ahmet Şenol. “Max Weber’de Otorite ve Meşruiyet Tipolojisi”. *ASEAD* 4, sy 8 (2017): 42-54.
- Osman, Hâşim. *Tarihu Sûriye el-Hadîs*. Beyrut: Riad el-Rayyes Books, 2012.
- Öznurhan, Halim, çev. *Gök Gürültüsü*. 1. bs. İstanbul: Demavend, 2014.
- Öznurhan, Halim, çev. *Kül İçinde Bahar*. 1. bs. İstanbul: Demavend, 2015.
- Öznurhan, Halim. “Suriyeli Yazar Zekeriya Tâmir’in Öykülerinde Polis Devleti”. *TYB AKADEMİ*, sy 15 (2015): 41-54.
- Ramadân, Şîrvân. “Sîmâtu’r-Ru’b ve’s-Sulta ve’s-Şerafiyy fi Kıssası Zekeriya Tâmir”. *Kalamoon Dergisi*, sy 11 (Mart 2020): 151-67.
- es-Sâlih, Nidâl. *el-Kıssa el-Kasîra fi Suriye*. Şam: İttihadu’l-Kuttabî’l-Arab, 2005.
- es-Samâdî, İmtinân. *Zekeriyyâ Tâmir ve’l-Kıssatu’l-Kasîra*. Amman: el-Mu’essesetü’l-‘Arabiyye li’d-Dirâsât, 1995.
- Selâm, Muhammed Zağlûl. *Dirâsât fi’l-Kıssati’l-Arabiyyeti’l-Hadîse Usûluhâ, İtticâhâtuhâ, A’lâmuuhâ*. İskenderiye: Munşetu’l-Me’ârif, 1973.
- es-Seyyid, Gassân. “el-İğtirâb fi edebi Zekeriyyâ Tâmir”. *Mecelletu’l-Mevkîfi’l-‘Arabî*, sy 352 (2000): 32-43.
- eş-Şârûnî, Yûsuf. *el-Kıssa Tatavvuran ve Temerruden*. Kahire: Merkezu’l-Hadâratî’l-Arabiyye, 2001.
- Tâmir, Zekeriya. c. 3. bs. London: Riad el-Rayyes Books, 1994.
- Tâmir, Zekeriya. *Dimeşku’l-Harâik*. 3. bs. Beyrut: Riad el-Rayyes Books, 1994.

- Tâmir, Zekeriya. *el-Hısrım*. 1. bs. Beyrut: Riad el-Rayyes Books, 2000.
- Tâmir, Zekeriya. *el-Kunfuz*. 1. bs. Beyrut: Riad el-Rayyes Books, 2005.
- Tâmir, Zekeriya. *en-Numûr fî'l-Yevmi 'l-'Aşir*. 2. bs. Beyrut: Daru'l-Âdâb, 1981.
- Tâmir, Zekeriya. *er-Ra 'd*. 2. bs. Dimaşk: Mektebetu'n-Nûrî, 1978.
- Tâmir, Zekeriya. "İza Nimnâ Kutılâ (el-İnkilâbu el-Mesmûhu Bihi)". *Mecelletu et-Tedâmun*, sy 42 (1984).
- Tâmir, Zekeriya. "Mukabele Me'a Zekeriya Tâmir". *Mecelletu 'l-Marife*, 1972.
- Tâmir, Zekeriya. *Nidâ'u Nûh*. 1. bs. London: Riad el-Rayyes Books, 1994.
- Tâmir, Zekeriya. *Onuncu Günde Kaplanlar*. Çeviren Halim Öznurhan. İstanbul: Demavend, 2016.
- Tâmir, Zekeriya. *Sahîlu'l-Cevâdi'l-Ebyad*. 2. bs. Dimaşk: Mektebetu'n-Nûrî, 1978.
- Tâmir, Zekeriya. *Senadhaku*. 1. bs. Beyrut: Riad el-Rayyes Books, 1998.
- Tâmir, Zekeriya. *Teksîru Rukeb*. 1. bs. Beyrut: Riad el-Rayyes Books, 2002.
- Yasin, Bualî, ve Nebîl Suleyman. *el-Edeb ve'l-İdyûlûciyâ fî Suriye 1976 -1973*. 2. bs. Lazkiye: Dâru'l-Hivâr, 1985.
- el-Yûsuf, Yûsuf. "Dimeşku'l-Harâik ve'l-Bâtınıyye el-Mudemmira". *el-Marife*, sy 189 (Kasım 1977): 69-85.
- Zağrît, Halid. "el-Kınâ'u's-Siyâsi li's-Suhriye Beyne Eziz nesin ve Zekeriya Tâmir". *Mecellet 'ul-l- Marife*, 2009.
- Zarûr, Mahmûd. "et-Tecdîdu'l-Kasasî ve Hitâbu't-Tağyir, Dirâse fî Mecmû'tey Teksîru Rukeb ve'l-Mihmâz li-Zekeriya Tâmir". *Kalamoon Dergisi*, sy 11 (Mart 2020): 133-48.
- Zeydân, Curcî. *Tarih 'u Mısr'al-Hadis*. C. 2. Kahire: Mektebet'u Medbûlî, 1999.